himera

proză fantastică americană

★

Ilustrația copertei:
Reproducere după *Alice Baber*,
„Lavandă aprinsă"

himera

proză fantastică americană

★

TRADUCERE, ANTOLOGIE, PREFAȚĂ ȘI NOTE DE
MARIA-ANA TUPAN

SCAN: Doru Filip
PRELUCRARE și editor
prima ediție digitală
Costin Teo Graur
august 2011

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI • 1984
EDITURA MINERVA • BUCUREȘTI

Lector : SUZANA CARMEN DUMITRESCU
Tehnoredactor : VASILE CIUCĂ

Bun de tipar : 27.XII.1983. Coli ed. 14,04
Coli tipar 8,25

Comanda nr. 30 513
Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii"
București — Piața Scînteii nr. 1
Republica Socialistă România

PREFAȚĂ

Curioasă trebuie să fi părut la vremea respectivă încercarea cunoscutului scriitor american, John Steinbeck, de a crea o versiune modernă a eposului medieval *Morte d'Arthur* de Sir Thomas Malory. Insolitul proiect, început în 1956, avea să-l preocupe pînă la sfîrșitul vieții. Manuscrisele neterminate au fost publicate în 1976, sub titlul *The Acts of King Arthur and His Noble Knights (Faptele regelui Arthur și ale nobililor săi cavaleri)*. Expresie a unei tendințe secrete și irepresibile a spiritului său, încercarea a eșuat, dar ea e simptomatică pentru orientarea unei mai largi mișcări din epoca postmodernistă, care-și propunea reabilitarea imaginarului, recursul la motivele și tehnicile literaturii fantastice. E suficient să-i amintim pe John Barth, J.L. Borges, Vladimir Nabokov, Alain Robbe-Grillet, Kurt Vonnegut. Infirmînd părerea, îndeobște acceptată, care limitează existența genului la o anumită perioadă istorică — sfîrșitul secolului al optsprezecelea și întreg secolul trecut, constituind un fel de mișcare de rezistență într-o epocă sufocată de scientism — fantasticul se dovedește a fi mai curînd un germene latent, gata oricînd să redevină virulent, incitînd periodic scriitorii profesioniști. Iată ce citim într-o scrisoare a lui Steinbeck către editorul său, Chase Norton, datînd din 1958: „Sper din tot sufletul ca la Avalon să iau contact cu ceva foarte vechi, ceva din străfundurile istoriei și cunoașterii, care să-mi ofere posibilitatea saltului către altceva cu totul nou, necunoscut încă de nimeni... Pe cîmpiile bîntuite din Cornwall și în adîncul minelor adăpostind zăcăminte de

cositor şi plumb, în dunele ori în fantomele vii ale prezentului, doresc să descopăr o cărare, un simbol ori o apropiere... Şi mai află că, răscolind trecutul, ceea ce caut este, de fapt, viitorul. Să nu crezi că mă stăpîneşte nostalgia faţă de ceea ce e sfîrşit pentru totdeauna. Nu caut un Arthur mort, ci unul adormit. Şi dacă doarme, doarme pretutindeni, nu numai într-o peşteră din Cornwall. Iată, am spus acum ceea ce de mult timp aveam pe suflet".

Călătoria la frontierele timpului istoric pentru a descoperi un sens nou şi totuşi universal valabil, resuscitarea, în virtutea unei permanente oscilaţii a spiritului, a laturii de mister, a zăcămintelor de întuneric, a semnelor abia perceptibile ale metafizicului în realitatea scarbădă, iată cîteva sugestii admirabile pentru înţelegerea esenţei literaturii fantastice, venite din partea unuia din cei mai fideli slujitori ai artei realiste.

Puţine noţiuni literare au generat mai multe controverse decît aceea de „fantastic" şi nu e cazul să le reproducem în cadrul restrîns al acestei prefeţe. O succintă punere în temă, care să motiveze opţiunile noastre în alcătuirea sumarului antologiei este totuşi necesară. Vom căuta, prin urmare, termenii unei definiţii care să caracterizeze satisfăcător seria operelor denumite „fantastice", percepute ca distincte la apariţia lor, în urmă cu două secole; să le disociem de miracolele creştine, legendele nordice şi asiatice, basmele etc., pe care le înglobează, dar cu un statut şi o finalitate deosebite.

Două atribute ale fantaziei poetice teoretizate de G.B. Vico îi apar lui Adrian Marino[1] ca prefigurînd din plin conceptul modern de fantastic: caracterul araţional, prelogic (fantezia este cu atît mai robustă, cu cît raţionamentul este mai slab) şi limbajul fantastic direct proporţional cu vigoarea fantaziei. Majoritatea teoreticienilor contemporani nu subscriu însă acestor păreri. Pentru un Camille Mauclair[2], Roger Caillois[3], ori Tzvetan Todorov[4], deosebirea dintre fantasticul

---

[1] Adrian Marino, *Dicţionar de idei literare*, Editura Eminescu, Bucureşti, 1973, p. 657.

[2] Camille Mauclair, *Le Génie d'Edgar Poe*, Albin Mitchell, Paris 1925 (Capitolul dedicat fantasticului în opera lui Poe).

[3] Roger Caillois. *În inima fantasticului*, Editura Meridiane, Bucureşti, 1971.

[4] Tzvetan Todorov, *Introducere în literatura fantastică*, Editura Univers, Bucureşti, 1973.

modern și cel tradițional constă tocmai în aceea că primul derutează, alertează, dar nu sacrifică legile rațiunii.

Considerăm, la rîndul nostru, că fantasticul e mai aproape de revelație, decît de arbitrariul fanteziei, că valoarea sa constă mai ales în forța contrastului, în mulțimea detaliilor realiste care fac o operă de acest gen să pară cît mai verosimilă, îngăduind dubla lectură: una realistă, dar inadecvată, alta supranaturală, dar revelatoare.

Definind fantasticul drept „un scandal, o ruptură, o irumpere insolită, aproape insuportabilă în lumea reală", în opoziție cu feericul și miraculosul — „un univers care se adaugă lumii reale fără a-i pricinui vreun rău și fără a-i distruge coerența" —, Roger Caillois reproduce, de fapt, o opinie mai veche a celebrului eseist și comentator de artă Camille Mauclair. Și acesta disociază feeria și basmul fantastic — fantezii arbitrare și extraordinare prin ele însele — de fantasticul pur care, fără să renunțe la „*vraisemblance*", ne conduce treptat în „*extraordinaire*", printr-o subtilă dereglare a unor detalii și raporturi din ordinea prestabilită. Lunecînd prin imperceptibila fisură astfel apărută, coborîm într-o ordine secundară, mai intens semnificativă. Probabil tot observația lui Camille Mauclair, că la Edgar Allan Poe nu apar „nici un spectru, sau demon, nici un decor arbitrar ori vreo acțiune imposibilă de realizat prin forțele și resursele omului", i-a inspirat lui Roger Caillois o comparație în termeni similari a basmului *Trei dorințe* și a povestirii *Laba de maimuță* de W.W. Jacobs: „Cele trei dorințe (în *Laba de maimuță*, n.n.) sînt împlinite fără ruptura manifestă a ordinii lumii, căci nu se întîmplă nimic care s-o contrazică în mod expres... Totuși, în legile imuabile ale universului cotidian s-a produs o fisură minusculă, suficientă pentru a da liberă trecere groazei[1]". Ignorînd finalitatea acestui gen literar, motivația unui scriitor în a-l prefera altei modalități literare, propuse de marele său compatriot, și care ar fi aceea de a suspenda ordinea confortabilă, dar superficială în care ne-am instalat, pentru a descoperi „*le vrai monde caché*" — comună dealtfel mai întregii literaturi — Roger Caillois e preocupat mai ales de momentul genezei. Împărtășind, pare-se, opinia lui Brunetière, care trata genurile literare aidoma celor naturale, el vede în fantastic

[1] Roger Caillois, *Eseuri despre imaginație*, Editura Univers, București, 1975, p. 148.

singurul substitut posibil în epoca modernă, dominată de știință, al feericei și basmului, înlocuibil, la rîndul său, de *science-fiction*. Apariția genului e raportată la contextul social-istoric și cultural: fantasticul „nu putea apărea decît după triumful concepției științifice a unei ordini raționale și necesare a fenomenelor, după recunoașterea unui determinism strict în înlănțuirea cauzelor și efectelor.[1]"

Ipoteza naște cel puțin două obiecții: prima este aceea că ideea „ordinii raționale și necesare" nu avea nevoie de triumful științei, ea impunîndu-se prin cunoaștere empirică omului pe trepte anterioare ale dezvoltării sociale. „Miracolele" ce au slujit impunerii unei credințe sau alteia convingeau tocmai prin violarea inexplicabilă a realității familiare. În al doilea rînd, trebuie spus că însăși dezvoltarea explozivă a științei deschide porți miraculosului, șocînd nevoia de siguranță și stabilitate a individului obișnuit, distrugînd ecranul protector al sistemului conceptual prin care se apără de necunoscut. Începînd cu revoluția făptuită de teoria lui Copernic, modelul geo- și antropocentric a suferit răsturnări succesive, cu importante consecințe pe plan umanist. Odată cu Copernic, Pămîntul susținut protector în mîinile unui demiurg, reprezentat ca un pașnic patriarh, este redus la statutul unui simplu satelit; în 1918, soarele însuși este împins la 50 000 de ani lumină de centrul unei galaxii; în 1952, pămînteanul află că aceasta se pierde în puzderia de galaxii, evoluînd în spațiul infinit, galaxii care conțin poate ființe superior organizate ș.a.m.d. Teoriile lui Einstein modifică și ele conceptele curente despre timp, spațiu, masă, dimensiuni, proiectînd asupra omului — și acesta e paradoxul științei contemporane — teroarea imensității de necunoscute ce-l înconjoară.

Evitînd capcanele unei explicații exterioare fenomenului literar, Tzvetan Todorov propune o definiție axată pe conceptele de real și imaginar: fantasticul reprezintă „ezitarea comună a personajului și a cititorului, aceștia fiind chemați să decidă dacă ceea ce percep ține sau nu, de realitate, așa cum se înfățișează ea opiniei curente. La sfîrșitul povestirii, cititorul, dacă nu personajul însuși ia o hotărîre... și prin însuși acest fapt părăsește sfera fantasticului. Dacă el conchide că legile realității sînt neștirbite și că ele permit explicarea fenomenelor des

[1] Roger Caillois, Op. cit. p. 146.

crise, înseamnă că opera aparține unui alt gen: straniul. Dacă, din contră, el conchide că numai admițînd noi legi ale naturii, fenomenul poate fi explicat, pătrundem într-un alt gen, în sfera miraculosului."[1]

Acordînd fantasticului un statut provizoriu și reprezentîndu-l în schema sa drept „linia mediană" dintre subunitățile — nu se specifică ale cui — de „fantastic straniu" și „fantastic miraculos", Tzvetan Todorov rezolvă nodul gordian al problemei cam în felul lui Alexandru Macedon. Concluziile, de fel malițioase, ce se desprind ar fi acelea că fantasticul reprezintă un fel de joc psihologic între autorul care propune o enigmă și deruta cititorului, că o mai precisă circumscriere a conceptelor de real și imaginar ar subția serios rafturile operelor de acest gen, în vreme ce rupînd finalurile unor cărți, le-am îmbogăți substanțial.

O altă condiție discutabilă, impusă de Tzvetan Todorov fantasticului, e absența posibilității de interpretare alegorică sau poetică, textul fiind prin excelență unul „referențial, descriptiv, reprezentativ." În felul acesta, genul e văduvit de atributele marii literaturi, redus fiind mai curînd la o ipoteză euristică. Farmecul specific literaturii fantastice ni se pare a consta tocmai în ambiguitatea și polisemantismul ei, în pluralitatea interpretărilor, inclusiv figurative, care se adaugă fără a distruge primul nivel de lectură, la care textul funcționează drept „referențial, descriptiv, reprezentativ". Firește, o definiție poate întîmpina multe obiecții și totuși să se dovedească operativă. Numai că Tzvetan Todorov amintește la loc de cinste *Manuscrisul de la Saragosa* pentru că-i lipsește finalul... ori poemul vizionar *Aurélia* de Nerval, în vreme ce exclude din *Republica* scrierilor fantastice povestirile lui Edgar Allan Poe.

La extremitatea opusă punctului de vedere susținut de poeticianul francez, se situează cei care atribuie fantasticului un limbaj nominalist — în virtutea etimologiei termenului — semnificativ deci numai în universul închis al operei, fără corespondențe în realitate, și cei care-l asimilează poeticului. Alăturîndu-se celor din urmă, teoreticianul român Adrian Marino identifică la ambele „capacitatea de a stabili raporturi inedite între diferitele categorii de imagini, facultate care

[1] Tzvetan Todorov, *Op. cit.* p. 59.

poate fi denumită *raport fantastic*[1]". Şi, în continuare, „fantasticul nu constituie o calitate a obiectelor, ci doar a raporturilor dintre obiecte... are, cu alte cuvinte, un caracter strict funcţional: orice raport fantastic distruge un echilibru preexistent, o stare anterioară de armonie ori stabilitate, înlocuind-o printr-un nou echilibru ce i se substituie şi care deschide posibilitatea unei noi rupturi".

Definiţia acoperă situaţii de genul prezenţei unei balene într-o piscină, ca în povestirea lui Walter S. Tevis, citată de Roger Caillois, ori a unui manechin care vorbeşte (atribut animat, obiect inanimat) etc., dar e insuficientă în majoritatea povestirilor, implicînd obiecte, fiinţe, fenomene *calitativ* deosebite, cu statut ontic diferit, mesageri ai unui *Dincolo* necunoscut şi terifiant. Acestea depăşesc asociaţiile insolite între elementele unei realităţi unice, apropiindu-se mai curînd de mistică. În schimb, găsim perfect justificată asociaţia pe care o face autorul cu poeticul: ca şi acesta, fantasticul dispune de nişte „universalii", impune nişte tipare arhetipale realităţii cotidiene. Tipologia sa poate fi schiţată cu uşurinţă, situaţiile fantastice fiind într-adevăr „solidare, alternative şi circulare". Ni se pare mai uşor a da o definiţie poeziei lumii de la Sapho la Sylvia Plath, decît una mulţumitoare romanului de la *Tom Jones*, al iluministului Fielding, la *Ulysses* al contemporanului Joyce.

Geneza, tipologia, suma de trăsături estetice comune în virtutea cărora putem vorbi de un gen aparte, conceptele fundamentale — de real, supranatural — atitudinea autorului faţă de cele narate, raportul lector-cititor trebuie amintite, fără îndoială, într-o definiţie cuprinzătoare, care să nu se mulţumească a extrapola trăsăturile unui număr restrîns de opere. Considerăm totodată că, asemeni conceptelor de romantism, realism, clasicism, şi cel de fantastic are diferite accepţiuni: istorică, ţinînd de momentul apariţiei şi definindu-l în funcţie de el, tipologică, axiologică.

Geneza fantasticului ţine de dezvoltarea internă a literaturii: începuturile mişcării romantice, fascinaţia miraculosului, interesul pentru folclor, credinţe, eresuri, cultul imaginaţiei creatoare, al fanteziei. Dar şi romantismul are, la rîndul său, o explicaţie social-istorică: ne-

---

[1] Adrian Marino, *Op. cit.* p. 660.

voia de unificare a unei culturi scindate între mitologia moștenită și noutatea științei care destramă sistemul conceptual tradițional, înlocuind demiurgul cu un model mecanic al universului și mai tîrziu cu teoria evoluției speciilor, „lăsînd scena metafizic goală", după expresia unui critic american[1]. Deși fără localizare metafizică de acum înainte, lumea „cealaltă" continuă să fascineze imaginația creatorilor, smulgindu-le un mod de reprezentare a absenței / prezenței ei în conștiințe. Fantasticul se naște tocmai din comunicarea incidentală a două ordini ontice diferite, din care una este cea familiară, percepută și verificată empiric și rațional, în vreme ce „cealaltă" reprezintă Necunoscutul, haosul, stihinicul, alteritatea desăvîrșită a umanului: universul fizic, subconștientul, neființa... Hubert Matthey, citat de Irina Mavrodin în *Prefața* la antologia de *Proză fantastică franceză*, (Editura Minerva, 1982) are poate dreptate să definească fantasticul „prin opoziție cu miraculosul antic": „Odată exclus acest element, fantasticul le acceptă pe toate celelalte: miraculosul creștin, legendele cu sfinți și cu superstiții diabolice, cu zîne și spiriduși, cu strigoi și fantome, cu vrăjitori și magie, cu mitologia Nordului și poveștile arabe". În mitologia greco-romană, conflictul ontic e necunoscut: zeii au chip și purtări omenești, se însoțesc liber cu muritorii. În cazul unei religii antropomorfe, oamenii nu resimt spaima întîlnirii cu un zeu în alt chip decît al înfruntării unui pigmeu cu un uriaș. Pentru toate celelalte, umanul și divinul sînt universuri etanșe, independente, comunicînd foarte rar, prin grația divină și prin intermediul unor multiple medieri. Creștinul se simte abandonat, căzut, umil, arareori favorizat de prevestiri, de semne ale divinității, prezența acesteia fiind de grad secund, terț. Nu mai e posibil să dai fuga pînă în Olimp pentru a fura focul zeilor. Cu toate acestea, lumea cealaltă este precis cartografiată și de la neînsemnata pietricică pînă la Demiurg, ierarhiile regnurilor sînt certe și insurmontabile. Se cunoaște cu precizie semnificația iadului, purgatoriului, a diavolului sau a unui arhanghel, tot atît de bine ca a Afroditei, a lui Cad-

[1] Strother B. Purdy, *The Hole in the Fabric. Science, Contemporary Literature and Henry James*, University of Pittsburgh Press, 1977, p. 20.

mus, Circe ori Heracle. Solidaritatea personajelor cu semnificația este atît de deplină, încît pot apărea ca simple fantoșe în alegorii și parabole. Nu acesta e cazul lumii moderne. Ierarhiile cosmice se prăbușesc și omul rămîne singur în lupta cu haosul ce-l asaltează de pretutindeni. O fantomă, un manechin însuflețit, ori un monstru fabricat din organe putrede nu-și mai poartă în sine semnificația, ci o capătă în funcție de intrigă, de dramatizarea lor în cadrul unei acțiuni: proiecție a subconștientului, amenințare a neființei, hybris al creației științifice ori artistice. Textul fantastic comportă cîteva nivele de lectură, trăsătura sa definitorie fiind ambiguitatea: literal-reprezentativ, verosimil-realist, figurativ-simbolic. Iluzia optică, hipersensibilitatea nervoasă, o boală psihică, un narator necreditabil sînt curentele semne de întrebare puse de autor asupra evenimentelor narate, pentru a oferi un posibil refugiu rațiunii scepticului lector modern. Practicată de condeie de primă mărime, literatura de acest gen vădește multă abilitate în crearea impresiei de supranatural și a alternativei verosimile, suspensul prelungindu-se, în cele mai fericite cazuri, dincolo de finalul povestirii. Camille Mauclair cerea ca trecerea de la verosimil la extraordinar să fie „insesizabilă". Charles Nodier scria în *Noua prefață la Smarra* că „acest gen cere mai mult bun simț și mai multă artă decît își închipuie lumea de obicei". Henry James, prezentîndu-și faimoasa *Turn of The Screw* (tradusă în românește de Antoaneta Ralian cu titlul *O coardă prea întinsă*[1]) în prefața la *The Aspern Papers*, îi sublinia rotunjimea, construcția *ingenioasă*, produsul unui „rece calcul artistic", improbabilitatea „de a fi atacată de critica onestă, singura care contează". Caracterul multiplu semnificativ, inepuizabil printr-o unică interpretare este statuat ca virtute supremă. Între niște fantome după tot tipicul și o „poveste bună", Henry James declară că a optat pentru ultima variantă. Este inutil să mai amintim geneza laborioasă, luciditatea critică, efectul perfect controlat din povestirile lui Edgar Allan Poe.

Proza fantastică presupune un efect catarhic, suscitînd în cititor, după expresia lui James, care respingea simpla parabolă psihologică, epurată de mister „de parcă ar fi fost spălată la robinetul unui labora-

---

[1] Henry James, *Daisy Miller. Nuvele*, E.P.L., București, 1968.

tor"[1], suscitînd deci „*the old sacred terror*"[2] — străvechea, sacra teroare. Scopul povestirii sale, declară Henry James, a fost acela de a-l face pe cititor să simtă prezența imediată a *răului*, să-i cîștige compasiunea pentru copiii contaminați, să participe la efortul guvernantei de a-i smulge de sub puterea vrajei. În lucrarea sa, *La séduction de l'étrange*, Louis Vax considera și el că „misterul nu se cere cunoscut, descifrat, ci interiorizat", presupune participarea afectivă a cititorului. Un alt teoretician american, H.P. Lovecraft *(Supernatural Horror in Literature)*, condiționa valoarea unei povestiri fantastice de „intensitatea emoțională" provocată: „O poveste este fantastică pur și simplu dacă cititorul resimte profund frica și spaima, dacă recunoaște prezența lucrurilor și puterilor insolite." O definiție pur psihologică e, fără îndoială, insuficientă și înțelegem indignarea lui Tzvetan Todorov în această privință. Totuși, cum nici o operă literară nu presupune numai literalitate, ci și o filozofie, o sociologie, o psihologie etc., implicarea cît mai multor elemente nu poate decît să slujească circumscrierii mai exacte a unui gen atît de controversat.

O ultimă accepțiune, axiologică, invită, din nou, la o privire istorică. Atitudinea depreciativă, cu originea în antichitate, care vede în povestirile fantastice simple proiecții arbitrare, mincinoase și derutante ale fanteziei omenești atinge punctul culminant în iluminism și clasicism, prin cultul lor exclusivist pentru rațiune și ordine. Odată cu romantismul, imaginația încetează să mai fie considerată o activitate mecanică, producînd în serie asociații insolite. Teoreticienii curentului o definesc ca o facultate creatoare, superioară oricărei alte activități a minții omenești. În faza de pionierat a prozei fantastice, observăm o atitudine timidă și circumspectă; autorul se teme să nu se discrediteze, deși e conștient de valențele narațiunii de acest tip. El se detașează precaut prin diverse convenții literare. Mai tîrziu, cînd genul își produce capodoperele și e definitiv impus, misterul e în întregime dramatizat, autorul, total implicat. Prestigiul fantasticului crește în perioada postmodernistă, cînd realismul ajunge să fie considerat o formă inferioară

[1,3] Henry James, *Prefața* la *The Aspern Papers (A Casebook on Henry James's „The Turn of the Screw"*, Thomas Y. Crowell Company, New York, 1959, p. 95).

de literatură, iar scriitorii de primă mărime recurg din nou la procedeele genului, ori ale corolarului său, fantasticul de anticipație. Iată ce scrie J.L. Borges despre primele nuvele ale lui H.G. Wells, *Insula doctorului Moreau* și *Omul invizibil:* „Nu este doar ingenios ceea ce relatează ele; este deopotrivă, și simbolic, pentru niște procese care, într-un fel, sînt inerente tuturor destinelor omenești... Opera care dăinuie este capabilă totdeauna de o infinită și plastică ambiguitate; ea este totul pentru toți, precum Faptele Apostolilor; este o oglindă ce dezvăluie trăsăturile cititorului și este, totdeauna, o hartă a lumii... Cred că ar trebui să fie integrate, precum formula lui Tezeu ori a lui Ahasverus, în memoria generală a speței și că se vor multiplica în spațiul ei, dincolo de hotarele gloriei aceluia care le-a scris, dincolo de pieirea limbii în care au fost scrise."[1]

Fantasticul are, prin urmare, valoare cognitivă, este o oglindă, o reflecție a umanului prin conștiința autorului — o viziune transpusă apoi în sistemul convențional de semne care o limbajul.

Înscriind opere diferențiate genetic, estetic și cronologic, fantasticul poate fi considerat, într-adevăr, un gen independent. El se delimitează de miraculos, care implică un plan ontic unic, nefisurat, de literatura științifico-fantastică, ce are la bază extrapolarea unei teorii științifice și exploatarea tuturor consecințelor ei, deși confirmarea sau infirmarea de către dezvoltarea ulterioară a științei nu au făcut să dispară din librării operele lui Jules Verne, H.G. Wells și alții. Avem aici un argument grăitor în favoarea independenței produselor fanteziei artistice în dauna opiniilor vulgarizatoare, exclusivist sociologice, care previzionează dispariția unui gen sau altul în funcție de climatul extraliterar. Literatura își are propria justificare, un univers structurat de semnificații, a cărui coerență internă o face imună la dislocările din realitatea exterioară. Cititorul este gata să admită o convenție literară, o licență științifică, uitînd pentru moment că Armstrong a coborît deja pe lună, cu condiția ca opera în sine să nu conțină contradicții.

---

[1] Jorge Luis Borges, *Cartea de nisip*, Editura Univers, București, 1983, pp. 126—127.

Spre deosebire de absurd, fantasticul nu distruge ordinea obișnuită, familiară, a obiectelor și fenomenelor, ci îi substituie alta mai semnificativă, relevînd sensuri noi, profunde.

În vreme ce grotescul deformează pentru a desființa, fantasticul e constructiv, sondînd subconștientul, relațiile omului cu natura înconjurătoare etc. în scopul de a stabili posibile conexiuni și reintegrări.

În sfîrșit, dacă utopiile și ucroniile își delimitează evanescentele viziuni de realitate printr-o perfectă etanșeitate spațio-temporală, fantasticul presupune permanenta și reciproca acțiune a celor două planuri.

Aderența fantasticului la real, nevoia de a se raporta necontenit la el pentru a obține efectul specific, de stupoare, de implicare a cititorului, fac ca el să aibă mai mult decît celelalte specii ale imaginarului un specific național. Basmele circulă fără importante modificări pe arii geografice întinse, influența și prioritatea motivelor fiind greu de stabilit. Mai mult, materializînd intuiții primare ale oamenilor, ele se pot naște concomitent în ținuturi foarte diferite. Povestea tînărului care trăiește vreme îndelungată pe tărîmul tinereții veșnice, de unde se întoarce peste măsură de îmbătrînit, a fost fixată în țara noastră de Petre Ispirescu, dar mai există și un basm celtic cu același subiect, prelucrat de W.B. Yeats, pentru a da un singur exemplu. În cazul fantasticului, deosebim caracterul filozofic al celui german, preocupat mai ales de demonismul naturii, puternic influențat de metafizica romantică; la polul opus, constatăm tendința spre fabulos a celui românesc, căci, pentru poporul nostru, natura nu e vrăjmașă și stihinică, ci solidară, antropomorfă; fantasticul englez are un accentuat gust pentru tenebros, insolit, senzațional, în vreme ce fantasticul francez capătă adesea o tentă poetică și vizionară, istoria sa fiind paralelă cu a curentelor romantice și postromantice în poezie. Fantasticul american e mai ales unul psihologic și simbolic.

Ceea ce atrage atenția de la bun început cititorului care parcurge o antologie de proză fantastică americană e, fără îndoială, omogenitatea textelor. O antologie care ar începe cu Ann Radcliffe și Horace Walpole, cu atmosfera neagră construită în jurul străvechilor reședințe engleze de sumbra istorie a țării, cu intrigile menite să îngrozească cititorul și să cîștige popularitate autorilor, și ar sfîrși cu H.G. Wells, A. Blackwood și O. Onions ar evidenția radicale schimbări la aceștia

din urmă: simbolismul rafinat, subtila dozare a efectelor, exploatarea specific estetică a tipului de narațiune, care încetează să mai fie o simplă prestidigitație literară. Nu acesta e sentimentul celui care-i vor citi pe primul și pe ultima scriitoare antologați de noi, chiar dacă în povestirea lui Charles Brockden Brown figurează primii indieni din literatura americană, în vreme ce ultima, de Shirley Jackson, se desfășoară în decorul sofisticat și alienant al New Yorkului contemporan. Periplul eroilor prilejuiește, în cele două cazuri, un miraj ce traduce în alt plan spaimele, respectiv dorințele, propriului subconștient. În ambele, sinuozitățile misterului nu violează legile fizicii, dar nici nu le spulberă în final, ca un balon de săpun la atingerea unui deget. Inițiind specifica tradiție americană, de raționalizare a misterului, Charles Brockden Brown se străduie permanent să-și motiveze neliniștile, să găsească explicații „realiste" evenimentelor extraordinare în care este prins. Chiar și în cazul lui Ambrose Bierce, considerat a fi alături de Edgar Allan Poe cel mai sumbru reprezentat al filonului gotic, din literatura americană, supranaturalul poate primi o explicație de natură psihologică. Obsedată de coșmarul avut, eroinei din *Ochii panterei* i se pare, poate, că vede la geam straniile lumini ce o fac să se gîndească la ochii unei fiare. Obsesia devine molipsitoare, contaminîndu-i soțul, apoi fiica și, în sfîrșit, bărbatul, care voia s-o ia pe aceasta în căsătorie. Faptele relatate nu au în ele însele nimic extraordinar: primul copil moare sugrumat de propria mamă, înnebunită de spaimă, aceasta se prăpădește la nașterea celei de-a doua fiice, confruntarea lui Jenner Brading cu fantasticul animal nu are martori, iar suspensul continuă dincolo de finalul povestirii, ca și în *Povestea bătrînei* de Nathaniel Hawthorne, ori *Cămăruța* de Madelene Yale Wynne.

Dacă America nu a dat în secolul trecut, cu excepția lui William Dean Howells și Henry James, romane realiste notabile, ci eposuri simbolice — *romances* cum sînt numite (echivalentul aproximativ românesc de „romanț" are o nuanță peiorativă precum și implicații erotic-sentimentale ce-l fac inadecvat), o tendință complementară a fost aceea de raționalizare a fantasticului și a fabulosului folcloric. Scriitorii țin adesea să se justifice în fața cititorului, cenzurîndu-și zborul imaginației și îngrădindu-și lumea plăsmuirilor. Fenomenul nu este inexplicabil, dacă ținem cont de specificul istoriei americane.

în mod firesc cei care-și construiau căminul defrișînd noi terenuri, înfruntînd primejdiile vestului sălbatic, cucerindu-și adesea cu prețul vieții bucata de pămînt ce le asigura existența, își dezvoltaseră un sentiment acut al realității imediate și al nevoii de a o stăpîni. Un pragmatism feroce bîntuie pe noul continent, chiar și în prima perioadă puritană, dominată de credințe religioase, chiar și în epoca romantică, ce i-a urmat, de entuziasm și eroism național.

Folclorul european trădează o viață așezată, pașnică, un creator instalat în liniștea domestică a propriei locuințe și care are timp să se amuze cu povești umoristice, cu încurcături sentimentale ori apariții supranaturale. Pentru american, realitatea ce i se impune violent simțurilor este ea însăși feroce, străină, imprevizibilă. Eposul american vorbește de greutățile și primejdiile vieții la frontieră, nicicînd confortabil cucerită, de incendii și explozii subterane, catastrofe rutiere, moarte prin îngheț ori mușcătură de șarpe, călătorii pe apele interioare, pîndite iarăși de pericolul morții[1].

În 1954, apărea în *Times Literary Supplement* un articol despre prezența temei violenței în literatura americană, necunoscută ca atare în Lumea Veche. Printre altele, autorul anonim scria: „În literatura americană, violența nu e un element ocazional ori accidental. Este prezentă și apăsătoare precum Destinul — fiind inerentă deopotrivă istoriei, politicii, dramei, poeziei, prozei, vieții americane înseși; este violența Naturii, a haosului general ce domnește în lume, a ineluctabilei ordini a lucrurilor, a întregii creațiuni." În mod paradoxal, viziunea realistă și extraordinarul aceleiași realități se întîlnesc. Iată de ce simplul fapt reportericesc servește ca punct de plecare cîtorva nuvele fantastice de Edgar Allan Poe, Ambrose Bierce, Mark Twain. Iată de ce primul scriitor fantast, Charles Brockden Brown, nu avea nevoie să recurgă la tradiția continentală. Primejdiile înaintării spre vest și înfruntările cu indienii erau mai înspăimîntătoare decît convoiul spectrelor și superstițiilor ce bîntuiau bătrînul continent. Ipostaza adamică a americanului, cel căruia i s-a acordat șansa unui nou început, de a construi o lume mai bună și mai umană, ilustrată de Ralph Waldo

---

[1] A se vedea Brian Attebery, *The Fantasy Tradition in American Literature*, Indiana University Press, Bloomington, 1980.

Emerson, Henry David Thoreau, Walt Whitman, cunoaște și reversul faustic, dramatic — al odiseei într-un pămînt străin, neprielnic, la care se adaugă lupta cu subteranele unui suflet bătrîn, avînd rădăcini în istoria sîngeroasă a continentului. Începînd cu deposedarea și asasinarea indienilor, continuînd cu arderea pe rug a vrăjitoarelor și cu traficul de sclavi, noul Adam își ratează șansa, implantînd iadul în Pămîntul Făgăduinței. Această față a medaliei e sursa filonului gotic, colorat de fatalismul puritan, ce-i alimentează pe Charles Brockden Brown, Nathaniel Hawthorne, Edgar Allan Poe, Herman Melville, Ambrose Bierce, în pasionantul studiu al tenebrelor sufletului omenesc, personificate de vedenii, duhuri, monștri, mecanisme diabolice, fiare invizibile și ucigașe. Caracterul catastrofic al existenței, cu morți violente, cu ridicări și prăbușiri, cu prosperitate și răsunătoare falimente acreditează ideea unei Forțe oarbe, malevolente, conducînd după plac destinele omenești, contrazicînd logica, raționamentul, previzibilul. Poate exemplul cel mai ilustrativ îl oferă Mark Twain în scrierile de bătrînețe, rămase, din păcate, neterminate, ori nu îndeajuns șlefuite. *The Enchanted Sea-Wilderness (Deșertul Mării Fermecate)* descrie pierirea unei corăbii prinse în vîrtejul Pîrîiei Diavolului, simbol al pantei amețitoare pe care lunecă la un moment dat destinul inexplicabil frînt al unui om. Visul și realitatea își schimbă succesiv consistența, timpul suferă dilatări și contractări, durata lui fiind diferită pentru diverse personaje. În *The Great Dark (Marele Întuneric)* eroul adoarme privind prin lentila unui microscop și visează că a ajuns unul din microorganismele ce populau picătura de apă de sub lentilă. Coșmarul devine realitate pentru el și întreaga familie, dar mecanismul visului se repetă. În sfîrșit, în *Which Was the Dream? (Care a fost visul?)* coșmarul îi pare atît de real eroului, încît în timpul celor două ore îmbătrînește cu adevărat și la trezire nu-și mai recunoaște copiii. Pojghița subțire a realității se dizolvă în maelstromul coșmarului care se solidifică asemeni unei lave devastatoare, devenind noua și teribila realitate.

Procesul opus, de laicizare a tradiției folclorice moștenite, este determinat de spiritul puritan al primilor ani de după colonizare. Superstițiile, poveștile cu vrăjitoare, magicieni erau proscrise cu aceeași fervoare cu care erau arse pe rug vrăjitoarele. Întîlnim, în schimb,

alegoriile maniheiste, ale lumii disputate între Dumnezeu și Satan, figurînd un peisaj monoton, cu o simbolică simplistă: luminișul — cetatea sfîntă — și pădurea — împărăția lui Satan. După cum relatează Brian Attebery, povestirile erau adaptate vieții la frontieră, fiind pline de dealuri împădurite și cîmpuri defrișate. Chiar și regii și uriașii trăiau în colibe de lemn și-și petreceau timpul cu desțeleniri. Succesele coloniștilor în supunerea naturii, mîndria asigurării unei democrații care să ofere un cămin generos oprimaților de pînă ieri și celelalte iluzii din zorii istoriei americane încurajează un materialism exclusivist, intolerant: „Feeriile, miraculosul, pasărea neagră închipuind pe Prințul Răului au dispărut din mijlocul oamenilor educați" scria James Russel Lowell[1]. Dacă totuși se lăsa o portiță miraculosului, aceasta era deschisă de știință, ori de practicile hipnotismului și alte exhibiții pseudoștiințifice. Și totuși un Whittier trebuia să admită că zgomotoasa scenă a edificării Lumii Noi nu era suficient decor pentru creația literară. Scriitorul trebuie să se preocupe de „activitatea profundă, tăcută a vieții interioare — abisurile muto, necercetate ale misteriosului Ocean pe al cărui țărm solemn pașii răsunători ai Timpului nu află ecou". *(Supranaturalul Noii Anglii)*. Autorii de proză fantastică par în orice caz să-i fi ascultat îndemnul. Cenzura puritanilor, dar și concepția lor despre răul imanent al naturii umane, moștenit de la începutul speciei, îi călăuzesc spre sondarea subconștientului, în care descoperă frustarea generatoare a răului și diabolicului din om (Henry James), dar și ideea de divinitate (Herman Melville), fatala înclinație spre păcat (Nathaniel Hawthorne), dar și izvorul imaginației creatoare (Edgar Allan Poe). Subconștientul este pentru fantasticul american ceea ce este pentru cel englez ori german Natura oarbă, asediind existența omului civilizat. Ca o dovadă că poți construi o lume pe pămînt virgin, dar nu poți crea o literatură *ab initio*, scriitorii profesioniști încep să adune crîmpeie de mitologii europene, ori ale pielilor roșii, legende locale, folclor negru și yankez pentru găsirea acelor arhetipuri ce scot realitatea din limitarea ei spațio-temporală, dîndu-i forța și dimensiunea duratei. Semnificativă ni se pare mărturisirea lui Nathaniel Hawthorne cu

---

[1] James Russel Lowell, *Witchraft*, reprodus de Brian Attebery în *Op. cit.*, pp. 25—26.

privire la motivele ce l-au îndemnat să plaseze unul din romane în decor italian: „mai cu seamă fiindcă îi punea la dispoziție un fel de tărîm poetic și feeric, unde nu te aștepți să se insiste atît de mult asupra realităților cum se întîmplă, pe bună dreptate, în America. Dacă n-a făcut-o el însuși, un autor nu-și poate da seama cît e de greu să scrii un roman despre o țară în care nu există nici umbre, nici vechime, nici mister, nici păcate întunecate și pline de pitoresc, nimic alt decît o prosperitate banală, în lumina simplă și clară a zilei, cum e din fericire cazul cu patria mea dragă"[1].

Eroii lui Nathaniel Hawthorne ori Henry James au adesea nostalgia densității vieții într-o veche reședință aristocratică, de genul celor de pe continent, în care umbrele generațiilor trecute dau substanță fragilei țesături a vieții omenești.

„Viziunile" personajelor lui Henry James ori Edith Wharton au ca premiză simbolica închidere a unei uși peste viața zgomotoasă, mecanică și alienantă a orașului american (Charlotte Ashby din *Sămînță de rodie*, Brydon din *Urmărirea)* și refugiul într-un interior străvechi mobilat după gustul unor epoci trecute, populat de năluci, spectre, care primește, fără intermediul poștei ori telegrafului, mesaje tainice, tulburătoare. De la Nathaniel Hawthorne *(Alice Doane's Appeal — Farmecul lui Alice Doane)* la Kurt Vonnegut *(Cat's Cradle — Leagănul Pisicii)*, peisajul brusc încremenit, înghețat, prevestește pătrunderea lumii de dincolo, producînd mai puțin întîmplări senzaționale cît o revelație. Specific fantasticului american este faptul că realitatea și supranaturalul sînt reciproc revelatoare. Dublurile din *Urmărirea* se hăituiesc unul pe altul, asemeni spiritelor contradictorii din sufletul omenesc. Subtilitatea cîștigată de Henry James spre sfîrșitul carierei se vădește în interiorizarea deplină a conflictului pentru care, într-o scriere paralelă din tinerețe — *Un pelerin pasionat* — avuseseo nevoie de două personaje distincte: Clement Searle, deposedatul, și posesivul său văr. Cadrul fantastic și cel realist se suprapun în majoritatea povestirilor lui Edgar Allan Poe, creînd acea impresie armonică, de decor mișcat, de iluzie optică, ori de vibrație, prin care ajunge la

---

[1] Nathaniel Hawthorne, *Prefață* la *Faunul de marmură*, Editura Univers, București, 1976, pp. 18—19.

dialectica profundă a existenţei — amestec de raţional şi iraţional, necesar şi întîmplător, prezenţă şi absenţă, viaţă şi moarte. Pentru scriitorii americani din secolul al nouăsprezecelea, fantasticul nu e un cadru narativ accidental, ci parte intrinsecă a artei lor poetice, a crezului lor despre arta profundă şi veritabilă. Nathaniel Hawthorne tindea necontenit spre acel „teritoriu neutru, situat undeva între lumea reală şi basm, unde realul şi imaginarul să se întîlnească şi să se împărtăşească fiecare din esenţa celuilalt[1]"

Începînd cu al treilea deceniu al secolului nostru, dezvoltarea extraordinară a literaturii de anticipaţie micşorează interesul pentru fantastic. Povestirile de acest gen continuă să apară, dar sînt în mai mică măsură semnate de condeie prestigioase. În afară de Shirley Jackson, am mai putea aminti doar pe James Purdy şi John Collier, cu lumile lor stranii şi torturate. Ne referim, desigur, la acei scriitori ale căror povestiri fantastice alcătuiesc un sistem de referinţă, participă în intimitate la „lumea" autorilor, constituie o modalitate la care revin periodic şi nu o excepţie în carieră, aşa cum e cazul *Camerei de închiriat* a lui O'Henry, *The Lonely Place (Colţul singuratic)* de August Derleth, ori *The Devil and Daniel Webster (Diavolul şi Daniel Webster)* de Stephen Vincent Benét. Grupaţi în jurul unor reviste, (mai ales *Weird Tales)*, îşi fac un nume Manly Wade Wellman, Mary Elizabeth Counselman, Robert Bloch ş.a. Ei sînt autorii unor ingenioase povestiri fantastice mult gustate de public, dar cărora le lipseşte acea semnificaţie general-umană ce face o operă antologabilă şi demnă de a figura, în istoria literară, independent de genuri, curente, şcoli. „Clasici" sînt deocamdată autorii de *science-fiction*: Isaac Asimov, Ray Bradbury, H.P. Lovecraft, Edgar Rice Burroughs şi alţi cîţiva. Cu ultimul val de prozatori — Kurt Vonnegut, John Barth, Vladimir Nabokov, fantasticul iese din penumbră, dar e amestecat cu mitologie, *science-fiction* absurd şi toposuri ale noului roman.

Reluînd tematica schiţată, fără pretenţii exhaustive, de Roger Caillois, constatăm că fantasticul american o acoperă în întregime: pactul cu diavolul: *The Devil and Tom Walker (Diavolul şi Tom Wal-*

---

[1] Nathaniel Hawthorne, *Prefaţa* la *Litera stacojie*, E.L.U., Bucureşti, 1967, p. 52.

ker) de Washington Irving, *Diavolul şi Daniel Webster* de Stephen Vincent Benét, *Young Goodman Brown (Tînărul Goodman Brown)*, de Nathaniel Hawthorne; sufletul chinuit care pretinde să fie îndeplinită o anume acţiune: *(Cavalerul de Malta, Dolph Heyliger)*, de Washington Irving: strigoiul condamnat la rătăcire veşnică: *Peter Rugg, dispărutul*, de William Austin; moartea personificată: *Masca morţii roşii* de Edgar Allan Poe, *Lady Elenore's Mantle (Mantaua doamnei Elenora)* de Nathaniel Hawthorne; „lucrul" indefinit şi invizibil care ucide: *Jivina nevăzută*, de Ambrose Bierce, *Himera* de Fitz-James O'Brien, *Colţul singuratic*, de August Derleth; vampirii, strigorii: *Străinul*, de H.P. Lovecraft, *Casa coşmarelor* de Edward Lucas White; statuia, tabloul, automatul etc. ce se însufleţesc căpătînd o existenţă independentă: *Chipul cioplit*, de Nathaniel Hawthorne, *Făcătorul de minuni* de Fitz-James O'Brien, *Edward Randolph's Portrait (Portretul lui Edward Randolph)* de Nathaniel Hawthorne; femeia fantomă ori iubitul seducător veniţi din lumea cealaltă: *Prăbuşirea Casei Usher* de Edgar Allan Poe, *Cameră de închiriat* de O'Henry, *Miraj* de Shirley Jackson; intervertirea domeniului visului şi realităţii: Mark Twain, operele amintite, Edward Bellamy cu *Lumea orbului;* camera, fiinţa eliminată din spaţiu/timp: *Cămăruţa* de Madelene Yale Wynne, *Dispariţii misterioase* de Ambrose Bierce, *The Hall Bedroom (Dormitorul)* de Mary Wilkins Freeman; profeţia, previziunea: *Convorbirea dintre Iros şi Carmion*. Să adăugăm metempsihoza şi transferul de identitate: *Poveste din munţii stîncoşi* de Edgar Allan Poe, *Călătorul în stele* de Jack London, *Ceasul lui John Bartine* de Ambrose Bierce, *Un pelerin pasionat* de Henry James; metamorfoza: *Iedera* de Ambrose Bierce; animale fabuloase: *Moby Dick*, de Herman Melville, *Ochii panterei* de Ambrose Bierce; letargia ori dispariţia viului sub agresiunea morţii: *Povestea bătrînei* de Nathaniel Hawthorne, *Sămînţă de rodie* de Edith Wharton; dublurile reciproc distrugătoare: *William Wilson* de Edgar Allan Poe, *Urmărirea* de Henry James şi exemplele ar putea continua.

Lipsa de consens asupra naturii şi definiţiei genului cer ca discuţia prozei fantastice să se facă de obicei din această unică perspectivă. Ea ar trebui să fie însă doar un act preliminar. Prejudecata conform căreia fantasticul ar fi o subliteratură este pe deplin infirmată de arta

prozatorilor americani. Povestirile lor fantastice se ridică, estetic vorbind, la nivelul celor mai bune opere pe care le-au scris vreodată.

Un timpuriu și fin orchestrator al textului este Washington Irving. Nu în *Cavalerul de Malta*, împrumutată din *Manuscrisul de la Saragosa*, ci acolo unde amalgamul de legende — olandeze, engleze, germane și spaniole — se colorează de realitatea vie a Noii Anglii. Fantoma faimosului explorator Roderick Hudson și echipajul acestuia sînt primii figuranți ai unei mitologii naționale. Peisajul pașnicelor așezări olandeze este invadat de corăbii fantomă cu echipaje mute care atrag corăbierii în naufragii, de văi misterioase în care forțe oculte împing pe imprudenți în afara timpului istoric. Fantomele lui Washington Irving nu sînt împrumutate din romanul negru; sînt mai curînd personificări ale naturii vrăjmașe, un fel de *genii loci* dislocate de coloniști, care se răzbună întinzîndu-le felurite curse.

Tiparul povestirii lui Washington Irving, după cum observă și Brian Attebery în lucrarea amintită, urmează de aproape structura analizată de Vladimir Propp în *Morfologia basmului*. Atît Rip Van Winkle cît și Dolph Heyliger suferă inițial lipsuri și interdicții care-i împing în aventură. Călătoria îi pune în contact cu un agent supranatural (Roderick Hudson, fantoma strămoșului). Sînt transportați apoi într-un loc predestinat, unde are loc maturizarea lor (Dolph și încercările la care-l supune Vander Heyden pentru a-i testa bărbăția). Urmează rezolvarea lipsei (Dolph află secretul comorii), întoarcerea și recunoașterea eroului. Grație savantei ambiguități a naratorului, nu știm totuși dacă nu cumva sîrguința și destoinicia căpătate în timpul călătoriei sînt cele ce-l îmbogățesc pe Dolph, mai curînd decît prezumptivul vas cu bani a cărui taină îi e dezvăluită de o fantomă „guralivă". Nu numai tematica originală dă valoare povestirii, ci și meșteșugita țesătură epică — amestec de seriozitate și parodie, de parcă autorul ne-ar face complice cu ochiul tocmai cînd a reușit să ne îngrozească mai mult, de implicare și detașare. Să adăugăm realismul portretelor și umorul disimulat ce însoțesc firul epic, făcînd ca aproape fiecare aserțiune să aibă dublu sens. Tonul se menține umoristic și jucăuș, chiar și atunci cînd subiectul e un pact cu diavolul, încheiat în sumbra pădure a puritanilor, mustind de ispite pentru muritorii slabi de înger.

Dealtfel, la Washington Irving, fantasticul funcționează ca un mijloc suplimentar de plasticizare. Deja din primele paragrafe ale povestirii *Diavolul și Tom Walker*, descrierea locuinței înrăitului cuplu conține o atît de deplină sugestie a diavolescului, încît scena propriu-zisă a încheierii pactului ar fi un simplu topos literar dacă dialogul eroului cu Necuratul nu ar trăda pe unul din cei mai mari povestitori ai lumii. Versiunea serioasă a temei o va da Nathaniel Hawthorne în *Tînărul Goodman Brown*, încărcată de alegorie ca o moralitate medievală. În secolul nostru, Stephen Vincent Benét dovedește o schimbare radicală de mentalitate, întorcînd cărțile în favoarea păcătosului. Faust își recîștigă sufletul într-un... tribunal american, grație faimosului orator Daniel Webster, care îl salvează din mîinile diavolului, făcînd apologia grandioasei epopei naționale: „infinitul drum al umanității e plin de eșecuri și capcane, dar e totuși un drum grandios pe care nici un demon nu-l poate pricepe; numai omul". Ideea a plăcut atît de mult americanilor, încît povestirea, distinsă cu premiul „O'Henry", a fost, în repetate rînduri, editată, dramatizată și ecranizată.

La polul opus lui Washington Irving, care e un exemplu rarisim de realizare a genului în registru umoristic, se situează Edgar Allan Poe — genialul continuator al tradiției inaugurate de Charles Brockden Brown. Viziunea metafizică, inspirată de filozofia romantică germană, epica tenebroasă, studiul abisurilor sufletului omenesc, galeria de posedați și claustrați, obsesia morții și a dezintegrării au fost adesea supralicitate de lectori superficiali. În realitate, această lume coșmarescă este neîncetat disecată, raționalizată, cu pasiune mai curînd de savant, sublimată în universul coerent al artei. Călătoriile în trecutul îndepărtat *(Convorbiri cu o mumie)*, în viitor *(Melonta Tauta)*, în lună *(Hans Phaal)*, ori în abisul oceanului *(Coborîre în Maelstrom)*, înainte de geneză *(Eurika)* și dincolo de mormînt *(Convorbirea lui Monos și Una, Convorbirea dintre Iros și Carmion)* îl prezintă ca pe un Odiseu care-și adulmecă drumul înapoi spre o Ithaca a spiritului.

Natura fantasticului la Edgar Allan Poe ne-o sugerează el însuși în *Prăbușirea Casei Usher:* „Ce să fi fost acel ceva care mă tulbura pînă într-atît numai la simpla vedere a casei Usher? Și m-am văzut silit să mă opresc la acest răspuns, care nu mă mulțumea cîtuși de puțin,

i, fără îndoială, *există* anumite îmbinări între lucrurile cele mai simple și obișnuite, care au puterea să ne miște în acest fel, dar că, cercetînd aceste puteri, aflăm pricini ce depășesc cunoștințele noastre".

Deformînd (grotesc) și făcînd să vibreze (arabesc) aparența convențională a universului fizic, întrerupîndu-i înșelătoarea continuitate și imobilitate, îmbolnăvindu-l de propria-i curiozitate metafizică, autorul produce suficientă dezordine pentru a face să transpară treptat chipul mai profund al lumii, cel care poate vorbi spiritului. Este un lung periplu, avînd ca scop interiorizarea lumii obiective, transformarea ei într-o realitate estetică. Emblemele circulă în proza americană. Lacul negru în care se oglindește casa cu ferestre „ca niște ochi fără privire" — conștiința contrastînd cu realitatea oarbă, vidată de spirit, apare și în proza vizionară a lui Nathaniel Hawthorne *(Farmecul lui Alice Doane)* și Henry James (lacul bîntuit din *O coardă prea întinsă)*.

Interpretări semiologice recente prezintă *Prăbușirea Casei Usher* ca pe un „proces de auto-reflectare a textului în sine, proces orb, inconștient, incontrolabil, prin care acesta prinde viață și totodată se autodistruge"[1] deși a-i atribui lui Edgar Allan Poe obsesii tel-queliste ni se pare excesiv, chiar și în cazul celei care anticipa în *Eurika* simetria formală a reprezentării Universului la Einstein. Cu toate teoriile sale despre caracterul deliberat al creației, ce au servit atît de bine denigratorilor, Edgar Allan Poe este tributar poeticii romantice, cu rolul suprem acordat nu unei entități palpabile și finite cum e textul operei literare, ci unui spirit universal, etern, infinit productiv, la care participă și imaginația poetică, ce izvorăște din subconștientul creator. Altminteri, textul ne îngăduie, într-adevăr, să-l citim ca pe o alegorie a creației artistice. Preliminariile sînt ieșirea din temporalitate și obișnuit. Casa e apăsată de viața atîtor generații, încît istoria ei pare să se confunde cu însuși timpul. Locuitorii sînt claustrați, reduși la simple umbre. Exacerbarea simțurilor servește nu perceperii realului, ci a unei realități de grad secund: muzica, poezia. Urmează dereglarea rațiunii autarhice, detronarea Gîndului, cum vestește poemul recitat de Usher, și identificarea paralogică cu întregul univers; pentru Usher și pietrele și plantele au

[1] Marin Mincu, *Ion Barbu — Eseu despre textualizarea poetică*, Editura Cartea Românească, București, 1981, p. 85

suflet, iar casa şi-o simte solidară cu sine; materia şi spiritul se logod şi se regăsesc în *anima universalis*. Suferinţa iraţională provocată moartea surorii îi eliberează subconştientul. Eroul e copleşit de spaim Întîlnim o altă emblemă itinerantă: cripta de la „mare adîncime" şi „li sită de orice mijloc de iluminare" corespunde cămăruţei de la capătul c ridorului, fără comunicare, închisă, în faţa căreia Brydon din *Urmări* înceteazâ să-şi mai hăituiască dublul — este străfundul subconşti tului, adăpostind obsesiile primare şi resorturile creaţiei. Constată încă o dată remarcabila coerenţă a sistemului poetic al lui Edg Allan Poe. În *Corbul*, suferinţa care întunecă raţiunea în urma pierde fiinţei iubite — moment de ruptură a echilibrului şi normalităţii — sugerată de sfidătoarea prezenţă a păsării deasupra bustului lui Pal Atena. Din străfundurile subconştientului ia naştere viziunea, al că preţ e această coborîre în infern. Odată cucerită, începe însă proces invers, al limpezirii şi organizării prin Cuvînt. Usher trebuie să-şi i vingă „fiara" din el şi să „cuteze în fine a vorbi". „De-nvingi şi fiar eşti stăpîn pe scut", citeşte naratorul, lipsit însă de vizionarismul pri tenului său, care înţelege sensul profund al cuvintelor: „Nebunul îţi spun că ea se află acum dincolo, chiar în dreptul uşii!" Pe măsu ce vorbeşte, sora sa se apropie. Cuvîntul său o readuce din moarte le este amîndorura scut împotriva anihilării fizice. Despărţiţi vreme nic, cei doi gemeni se regăsesc în unitatea şi imanenţa spiritului. Fu gerul imaginaţiei care despică Casa (aruncat de lună, cel mai jos co ceresc, simbolizînd pentru hermetici creaţia poetică) le perpetueaz existenţa „în neclintită şi îndelungată statornicie". Lacul, spiritul eter oglindind realul în naşterile şi prăbuşirile sale ciclice, îi acoperă şi păstrează *ad infinitum*. Două configuraţii se suprapun pentru a alcăt o imagine sinonimă cu perfecţiunea divinităţii în mai multe credin religioase: cercul şi pătratul. Circularităţii obişnuite din povestiri lui Edgar Allan Poe i se adaugă aici cvadratura personajelor: Lad Madeline este o simplă apariţie fulgurantă, un fel de Euridice, disp tată între vizionarul, artistul Usher şi persoana diavolească a medicul care pare să o tragă în moarte. În fine, naratorul oferă contrastul ne cesar, prin normalitatea şi mediocritatea sa. Relatată din punctul să de vedere, povestirea îşi păstrează tainica atmosferă, cu înţelesuri mediate printr-un simbolism hermetic.

Parabolele estetice ale lui Nathaniel Hawthorne — *Făurar de amuzeți*, *Fiica lui Rappacini*, *Pata din naștere*, *Chipul cioplit*, *Ciuf de-puf* — trădează un artist care a meditat îndelung la rosturile artei sale: diferența dintre meșteșugarul fără har și creatorul de geniu, vanitatea de a învinge imperfecțiunea inerentă naturii umane, creația nocivă ca și sufletul creatorului, arta ca oglindă a adevărului etc. Mai puțin „programatică" și ostentativ moralizatoare, *Ciuf-de-puf* este și cea mai originală. O vrăjitoare însuflețește o sperietoare de ciori și, îmbrăcînd-o într-un veșmînt strălucitor, o trimite printre oameni. Întîmplîndu-i-se ei ca se privească într-o oglindă care nu mințea niciodată, Ciuf-de-puf își vede ființa adevărată, dincolo de straiul de împrumut și, neputîndu-și îndura suferința, se roagă să i se ia înapoi sufletul.

Fără egal, poate, în întreaga literatură universală, este la Nathaniel Hawthorne tratarea problematicii etice — nu la modul didactic, ci vizionar. Motivul pentru care nici una din scrierile sale nu este integral realistă îl aflăm în *The Haunted Mind (Mintea bîntuită)*. Adevărul profund al inimii omenești se dezvăluie în acea stare de semitrezie cînd oglinda imaginației „împrumută strălucirea tuturor imaginilor, fără puterea de a le selecta". Fiecare inimă este „un mormînt și o temniță" ce se deschid la mijlocul nopții, lăsînd să iasă „procesiunea funerară" a fantomelor — proiecții ale subconștientului. Poate nu am înțelege cultul impersonalului artist care era Henry James pentru moralistul Nathaniel Hawtorne, dacă nu am constata înrudirea lor profundă, la nivelul imagisticii. Și Clement Searle *(Un pelerin pasionat)* consideră că inima sa este un mormînt și o colivie a sufletului strămoșului deposedat, iar despre *Urmărirea*, Henry James însuși spunea că are ca subiect un „secret din inima eroului". Interiorizarea conflictului în proza fantastică americană, sondarea profunzimilor sufletului omenesc sînt sugerate și de metaforele din titluri: *O înșurubare în Maelstrom*, *The Turn of the Screw (Înșurubarea)*, *The Jolly Corner (Colțul select*, tradusă de noi prin *Urmărirea)*, *The Eyes (Ochii)*, *Cămăruța*.

Deși istoria familiei, cu cei doi strămoși care conduseseră procesele de ardere pe rug a vrăjitoarelor îi inspiră o viziune întunecată asupra omului, făcîndu-l uneori să creadă, asemeni lui F.M. Dostoievski, că omenirea ar repeta oricînd aceeași istorie vinovată *(The New Adam*

and the New Eve — Noul Adam și noua Evă), Nathaniel Hawthorne ca toți marii creatori, nu se cantonează într-un orizont închis, fără speranța de izbăvire. Să comparăm în acest scop două narațiuni destul de asemănătoare: *Farmecul lui Alice Doane* și *Povestea bătrînei*.

În prima, un tînăr ucide din gelozie un străin care-i mărturisește insolent că fusese iubitul surorii sale. În momentul crimei, lumea înconjurătoare capătă brusc o încremenire asemănătoare morții, în vreme ce chipul mortului pare a se însufleți, căpătînd o asemănare uluitoare cu tatăl ucigașului. Transformat „din copil nevinovat într-un bărbat sîngeros", acesta are revelația faptului că prin crima săvîrșită se regăsește în punctul de origine al lumii, cînd primul bărbat a transmis păcatul urmașilor. Cei doi frați vinovați au în final o viziune: din morminte se ridică generațiile trecute ale comunității, dar nu toți ci numai păcătoșii. Răsturnarea de tip fantastic — letargia viilor concomitentă cu resurecția morților — se produce și în *Povestea bătrînei*, pe care o preferăm pentru gradul sporit de generalitate. Revine ideea incestului, căci tînăra pereche provine dintr-un strămoș comun, ca de altfel întreaga umanitate. Ideea păcatului cade însă în plan secund, dispare distincția naivă dintre păcătoși și virtuoși și ceea ce rămîne este o splendidă viziune a succesiunii generațiilor și transgresiei regnurilor într-o narațiune plină de imagini emblematice: moara măcinînd viul, coloritul strident al veșmîntului femeii — simbol al strălucirii păcatului prin care moartea ademenește tinerii, peisajul cosmic ce topește întreaga figurație, obiectul cu dublă semnificație, ucigașă și sexuală, lăsat moștenire tinerei perechi. În nuntă, se ascunde deja germenele morții.

Metamorfoza regnurilor reapare în *Rubedenia mea*, *maiorul Molineux*, miracol făptuit de emblematica locuință „a tatălui": „... pilaștrii balconului se lungiră, prefăcîndu-se în tulpinile înalte și golașe ale molizilor, micșorîndu-se pînă la statura unor siluete omenești și iar recăpătîndu-și adevărata formă și mărime, ca să înceapă un nou șir de prefaceri"[1]. Tînărul care plecase în căutarea unchiului bogat cu gînd să-l ajute, îl află gonit de o ceată de yankei, pentru motivul că era

[1] Nathaniel Hawthorne, *Diacolul din manuscris*, Editura Univers București, p. 331.

un *torry* înveterat. Simțim că Nathaniel Hawthorne participa la hohotul de rîs care gonește în final un element conservator de pe scena istoriei. Tînărul e sfătuit să-și croiască prin propriile puteri drum în viață și acesta e mesajul scriitorului către tinerele generații: să se lepede de răul transmis de strămoși și să înceapă o istorie nouă. Ideea transpare și mai clar în ciclul de povestiri grupate sub titlul *Legendele Curții Vechi*. Pătrunzînd în vechea reședință a guvernatorilor britanici ai provinciei, autorul ascultă patru povestiri fantastice de la un bătrîn regalist — alegorii ale răului politic (dominația britanică, în *Mascarada lui Howe)*, social *(în Portretul lui Edward Randolph*, un tiran e împiedicat de la o faptă sîngeroasă de aparenta însuflețire a unui tablou) și moral (trufia unei femei e răul ce răspîndește o epidemie îngrozitoare, căreia îi cade și ea victimă — *Mantaua doamnei Eleonora*). „Sîntem copiii viitorului", spune comandantul revoluționarilor care smulge în final cheile ultimei regaliste, dînd glas utopiei americane de reformă politică, socială și morală.

Interpretările povestirilor fantastice ale lui Henry James, pe care Anne Richter[1] nu ezită să-l numească *„le créateur le plus génial du fantastique moderne"*, sînt în general foarte controversate. *O coardă prea întinsă* este chiar obiectul unui substanțial volum de exegeze. Complexitatea narațiunii, despre care Henry James declarase că e o mostră de „rece calcul artistic", trăgînd după sine „o trenă de asociații" și trezind „repetate ecouri intelectuale", încurajează multitudinea comentariilor critice, deși e o deosebire între a aproxima treptat sensurile unei opere și a impune textului ipoteze arbitrare de dragul originalității. Lectura în paralel a lucrărilor cu tematică înrudită, compararea tipologiei personajelor, a situațiilor conflictuale și mai ales a imaginilor pot face lumină în complicata țesătură a unui sofisticat artizan al prozei. Am ales în acest scop trei din povestirile sale fantastice: una din vremea debutului — *Un pelerin pasionat* — 1871, a doua, din perioada deplinei maturități artistice — *O coardă prea întinsă*, 1898, și în sfîrșit, *Urmărirea*, penultima povestire publicată de Henry James, care seamănă atît de bine cu un testament artistic. Cum nuvela mediană nu

[1] Anne Richter. *Le fantastique feminin d'Ann Radcliffe à nos jours*, Marbout, Verviers, 1977, p. 10.

figurează în antologia noastră, vom schiţa pe scurt subiectul. O guvernantă din Bly observă la cei doi copii orfani primiţi în grijă comportări ciudate, părînd afectaţi de o forţă secretă, incomprehensibilă. O timpul, ajunge să pună tainica influenţă pe seama spectrelor fostei guvernante şi a valetului, morţi în împrejurări ciudate şi a căror legătură vinovată putea însemna un germene al răului. Strădaniile tinerei de a-şi apropia copiii, de a-i face să mărturisească pentru a se elibera de nociva influenţă, sfîrşesc lamentabil. Fetiţa are o criză de nervi şi trebuie îndepărtată, iar băiatul moare în timpul unuia din interogatoriile ei. Puterile de dincolo cîştigă războiul.

Cunoscuţii comentatori — Edna Kenton, Edmund Wilson, Oscar Cargill, printre alţii — nu văd în toată povestea decît obsesiile unei guvernante frustrate sexual, ori caută explicaţii — tot freudiste — în însăşi biografia lui Henry James. Textul nu sprijină însă asemenea interpretări. Guvernanta e conştientă de natura răului şi are viziuni numai pentru că, aşa cum remarca un subtil comentator[1], ea beneficiază de simţuri mai ascuţite şi de o înţelegere mai largă decît a fiinţelor de rînd. Cei afectaţi cu adevărat sînt copiii. În dialogul final, aluziile ambigue ale băiatului o fac pe guvernantă să spere o clipă că acesta îi va dezvălui tot adevărul. „Dar nu sîntem singuri, spune Miles, mai sînt şi *ceilalţi*". (s.n.) În casă nu mai e însă nimeni, căci menajera şi fetiţa au plecat. „Ceilalţi" nu pot fi decît cele două prezenţe fantomatice. Îndemnîndu-l să se întoarcă spre geamul de care vedea lipită faţa valetului guvernanta îl aude pronunţînd numele fostei guvernante — Miss Jessel — şi apoi, cu ură, semănînd a gelozie, pe cel al valetului. Cuvintele spuse „celor dragi" pentru care e dat afară de la şcoală şi deschiderea scrisorii guvernantei către unchiul lui vorbesc şi ele de curiozitatea recent stîrnită a copilului şi de un conflict mult prea dureros pentru sufletul său imatur.

Nu mai puţin derutantă pentru critici s-a dovedit a fi *Urmărirea*, dublul înfruntat de Brydon fiind, pe rînd, interpretat drept spectrul mutilat al vieţii pe care ar fi dus-o, rămînînd în America ori, dimpotrivă, personificarea vieţii egoiste a eroului în toţi anii petrecuţi în Europa.

---

[1] Strother B. Purdy, *Op. cit.*, p. 23.

În prefața deja amintită *(The Aspern Papers)*, Henry James declară că scopul său a fost acela de a-l face pe cititor să trăiască în mediata incidență a *răului*, să simtă compasiune pentru copii și admirație pentru efortul guvernantei de a-i salva. De ce natură este acest rău ce-i afectează deopotrivă pe cei doi copii, dar și pe Clement Searle, americanul bolnăvicios și sărac, reîntors pe domeniile le care fusese dezmoștenit, pe Spencer Brydon, care se întreabă ca și predecesorul său din urmă cu patru decenii „ce ar fi devenit dacă nu ar fi plecat", ce fac locurile dintr-un om? Despre toți știm că sînt „lipsiți". Inima „deposedată" a lui Miles încetează să mai bată. Clement Searle e deposedat de ceea ce i se cuvenea, lui, dar și strămoșului său reîntrupat în persoana sa, Brydon, de iubirea lui Alice Staverton, care l-a așteptat în timpul celor treizeci de ani cît a fost plecat, de prezența protectoare a casei părintești, de „puterea" pe care i-ar fi dat-o viața activă, constructivă. Toată această comoară, risipită cu „lucruri profane" în anii de pribegie și irosire, îl așteaptă în toamna vieții. Din frustrare se naște, fără îndoială, răul ce-i macină, fără ca ei să fie conștienți de acest lucru, din stihiile subconștientului ce amenință umanitatea civilizată și sufletul domesticit. Și nu e vorba de „un pionier al freudismului", ci de influența tradiției literare engleze. Dorința înăbușită care rodește otravă este o idee centrală în poezia lui William Blake. Imaginile gustației întrerupte revin mereu în cele trei povestiri, iar mîna mutilată a lui Brydon, cu cele două degete lipsă îi oglindește deopotrivă sufletul. Instinctele iraționale, violența izbucnesc în ființele aparent cele mai inofensive: copiii, nobilul văr al lui Searle, Brydon — pribeagul dezinteresat aparent de cîștig material. În momentul în care subconștientul se eliberează, incapabil de a-și înțelege, disciplina și sublima obsesiile, de a-și învinge „fiara" din ei, cei doi Searle și copiii sînt ucși. Miraculoasa salvare a lui Brydon se datorează lui Alice Staverton, care joacă un rol similar guvernantei din *O coardă prea întinsă* și scriitorului din *Un pelerin pasionat*. Acesta din urmă declară: „În general găsesc că viziunea mea era mai interesantă. El nu vedea decît spectrul trecător și iresponsabil — eu vedeam subiectul uman iluminat de prezența spectrului." Debutantul Henry James este explicit, dar acest lucru ne ajută să înțelegem celelalte două povestiri, unde totul s-a transformat în sugestie. Cele trei personaje nu numai că văd mai departe și mai adînc,

căci prin intermediul lor avem acces la minţile inferioare aflate în conflict, dar sînt chiar fermentul conflictului, cei care instigă conştientizarea obsesiilor celorlalţi. Scriitorul este cel care-l introduce pe Searle verilor săi, guvernanta zgîndăreşte subconştientul tulburat al copiilor provocîndu-le nebunie şi moarte, Alice Staverton îl împinge pe Brydon în aventura sa nocturnă, făcîndu-l să-şi descopere eul egoist, mutilat, de care se eliberează, ipostaziindu-i-se apoi ca un străin. Brydon este salvat de capacitatea cîştigată sub influenţa prietenei sale de a înţelege şi accepta totalitatea existenţei, cu luminile şi umbrele sale. O altă influenţă britanică, de data aceasta din partea lui Browning, face ca revelaţia eroului să se producă în „zorii cenuşii", trimiţîndu-ne în minte ecoul „începutului cenuşiu" dintr-un monolog dramatic al poetului victorian, plasticizînd acea înţelegere încetoşată, singura care îi este dată omului, dar şi clarobscurul sufletului său. După nopţile în care raţionalul şi iraţionalul s-au hăituit reciproc, răsplata este întruparea Formei, a operei ce-l salvează pe Brydon din moarte, închizîndu-l în ea. Toate datele textului susţin această versiune interpretativă. Asemeni guvernantei care „caută cuvinte" pentru a exprima sentimentul misterioasei prezenţe, în viaţa copiilor, dublul lui Brydon se materializează la nivelul limbajului, într-o frază voit complicată, meandrată, plasticizînd treptat ceea ce la început eroul nu ştia „cum s-o numească": „o „prezenţă", „ciudatul ecou", „rezonanţa umană conştientă", căutînd o „figură de stil", alegînd „ipoteza cea mai potrivită cărţii sale" pînă la deplina închegare a Formei — propria sa persoană, autoreflecţia autorului. Viziunea se produce în vestibulul plin de oglinzi, semănînd cu „fundul mării" înzestrat cu o lumină proprie", aşa cum opera artistică îşi poartă în sine semnificaţia, şi pardosit cu „şahul de marmoră al copilăriei", aşa cum limbajul operei (poate chiar pagina scrisă, îndrăznim să sugerăm, în cazul primului retorician al romanului) reprezintă o infinită „dedublare", un joc contradictoriu de materie şi spirit, literă şi semnificaţie, prezenţă şi absenţă. Refuzul lui Brydon de a accepta pe „celălalt" are tocmai semnificaţia succesivelor opţiuni ale autorului între variantele posibile, conform legităţii interne a operei ce-l obligă la o anumită structură, dezvoltare. Sintagma-cheie a lungului său dialog cu sine e „magica lanternă a copilăriei", capacitatea

de a proiecta „fantome" într-o cameră obscură, creativitatea subconștientului. La acest ultim nivel de semnificație — alegorie a creației — povestirea, pe care o socotim superioară estetic celor anterioare, nu spune altceva decît *Prăbușirea Casei Usher*. Dealtfel, în vreme ce coboară scările, o clipă mai înainte de a fi răsplătit cu viziunea îndelung moșită, Brydon gîndește: „acum pot veni constructorii, demolatorii", anticipînd „prăbușirea" entității fizice ce i-a mijlocit iluminarea.

O altă dovadă a solidarității și existenței unei veritabile tradiții în proza fantastică americană, ne vine de la Edith Wharton, autoarea cîtorva capodopere ale genului.

Iată-l pe Brydon reîntrupat în personajul lui Kenneth Ashby din *Sămînță de rodie*, cu miopia sa simbolică pentru îngustimea rațiunii ce-l face atît de susceptibil de a cădea pradă obsesiilor și impulsurilor obscure. Iat-o la cealaltă extremă pe mama sa, spirit realist și practic, nevoind să accepte nici o clipă prezența a ceva inexplicabil, a ceva imposibil de rezolvat prin acțiune. În sfîrșit, punctul de vedere unificator aparține povestitoarei, Charlotte Ashby, conștiința superioară, alertată de prezența insidioasă a fostei soții care-i ruinează căminul.

Ceea ce simplificator s-ar putea povesti drept lupta unei soții de a alunga pe predecesoarea sa din amintirile soțului capătă semnificația prezenței active a morții în viață, a cărei complexitate nu poate fi redusă la o schemă logică. „Acolo, afară—gîndește eroina — sînt zgîrie-nori, reclame, telefoane, aeroplane, cinematografe, mașini și tot ce mai aparține secolului douăzeci; de cealaltă parte a ușii, ceva ce nu-mi pot explica și pe care nu-l pot lega de celelalte. Ceva vechi de cînd e lumea și misterios ca însăși viața". Se pare că autorii înșiși dau cele mai bune definiții ale genului.

O subtilă manipulare a fantasticului dovedește scriitoarea și în povestirea *Ochii*. Elementul supranatural,—o pereche de ochi ce fixează necruțător eroul în întunericul nopții — pare lipsit de orice justificare, căci tocmai în clipa punității, acesta se crede animat de cele mai bune intenții. În realitate, vedenia sancționează mobilurile ascunse ale eroului, de care nici el nu e conștient, pînă în final cînd, privindu-se în oglindă, își recunoaște ochii.

Cu puține excepții, povestirile fantastice antologate sau comentate [illegible] nu sînt incidente în cariera scriitorilor, ci purtătoare ale mesajului lor de artiști, oameni, gînditori. În America, genul atinge cîteva din capodoperele sale. Nu ne putem imagina o listă a celor mai bune povestiri fantastice ale lumii care să nu includă *Prăbușirea Casei Usher*, *Urmărirea*, *O coardă prea întinsă*, *Rip Van Winkle*, *Sămînță de rodie*, *Jivina neînduplecată*, *Ochii panterei*, *Peter Rugg, dispărutul* și multe altele. Paradoxala realitate a Americii s-a dovedit fertilă.

Experiența americană e una a permanentelor dislocări. Călătoria în necunoscut — fie că acesta înseamnă lumea de peste ocean, frontiera vestului sălbatic mustind de primejdii ori, recent, zborul interplanetar — face din american un Odiseu modern, pornit într-un voiaj inițiatic, cu toată figurația-i fabuloasă, înspre o mereu altă Lume Nouă. Geneza fantasticului american nu are însă numai o explicație istorico-socială ori psihologică, în sensul reacției firești la un pragmatism agresiv și un naturalism sufocant, întreținut de progresul spectaculos al științei și tehnicii, ci și una proprie dialecticii interioare a întregii literaturi naționale: nevoia creării unei mitologii proprii, pe baza tradiției folclorice și locale, a unui set de imagini care să traducă simbolic modul imaginativ de reprezentare a realității.

MARIA-ANA TUPAN

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

În alcătuirea sumarului prezentei antologii, am avut în vedere texte reprezentative din istoria literaturii fantastice americane, necunoscute încă cititorului român. Cum trei titluri indispensabile unei antologii de acest gen apăruseră deja în limba română, traducătoarea nu a mai socotit necesar să le redea într-o versiune proprie. Acestea sînt: *Peter Rugg, dispărutul*, de William Austin, traducere de Veronica Porumbacu, din *Antologia nuvelei fantastice*, Editura Univers, 1971; *Prăbușirea Casei Usher*, de Edgar Allan Poe, traducere de Ion Vinea, din *Antologia nuvelei fantastice*, Editura Univers, București, 1971, și *Istoria balenierei „Town-ho"* din romanul *Moby Dick* de Herman Melville, Editura Minerva, București, 1973, în românește de Petre Solomon.

Expresiile străine și grafia numelor proprii au fost reproduse întocmai, cu excepția numelor grecești, transcrise conform normelor noastre de transliterare.

Notele explicative ale traducătoarei sînt numerotate cu cifre arabe, iar cele ale autorilor sînt însemnate cu asteriscuri.

Titlurile operelor traduse deja apar numai în limba română, celelalte cu titlul original în limba respectivă, menționîndu-se traducerea lui între paranteze.

M.T.

CHARLES BROCKDEN BROWN

(1771—1810)

Charles Brockden Brown este primul scriitor american care-şi cişigă existenţa de pe urma unei cariere exclusiv literare: scrie romane şi critică, traduce, editează reviste. Moare în 1810 de tuberculoză.

Influenţat, fără îndoială, de romanul gotic englez (Horace Walpole, William Godwin, Ann Radcliffe, Clara Reeve), Charles Brockden Brown se delimitează totuşi teoretic (în prefaţa la romanul *Edgar Huntly)* de „superstiţiile, retorismele, castelele şi himerele gotice" pronunţîndu-se în favoarea inspiraţiei autohtone. El merge într-adevăr mult mai departe în explorarea stărilor mentale în vehicularea de simboluri, anunţînd o direcţie fertilă a prozei americane, strălucit ilustrată de Nathaniel Hawthorne şi Edgar Allan Poe. Scriitorii celebri ai timpului îl admirau fără rezerve: Cooper, Hawthorne, Scott, Keats, Shelley. Toate romanele sale au apărut într-un interval extrem de scurt: *Wieland* (1798); *Arthur Mervyn, or, Memoirs of the Year 1793 (Arthur Mervyn, sau Amintiri din anul 1793)*. 1798; *Ormond* (1799); *Edgar Huntly, or, Memoirs of a Sleep-Walker (Edgar Huntly, sau Amintirile unui somnambul)*, 1799; *Clara Howard* (1801); *Jane Talbot* (1801).

În fragmentul reprodus de noi apare pentru prima oară în literatura americană figura indianului. Este de neiertat, considera Charles Brockden Brown, ca scriitorul

american să neglijeze ostilitățile triburilor indiene și primejdiile ce-i pîndeau pe coloniști în vestul sălbatic, numai că apropierea de realitățile social-istorice se produce în cazul său sub semnul fantasticului. Cît de poesc este acest fragment, cu spațiul său închis — grota fiind un simbol al minții zăvorîte în propriile obsesii —, cu pasiunea pentru cazurile limite și pentru raționalizarea iraționalului! Mai înainte ca indienii să capete aura exotică, romantică, din romanele lui J. F. Cooper, de exemplu, să devină parte din mitologia vestului, sau, dimpotrivă, să-și regăsească adevăratele coordonate ale dramei lor istorice, ei vor fi apărut într-adevăr primilor coloniști asemeni celorlalte proiecții înspăimîntătoare, grotești, ale subconștientului hrănit de legendele bătrînului continent.

EDGAR HUNTLY

(fragmente)

Capitolul al XV—lea

Aici, prietene, îmi vei îngădui să mă opresc puțin, căci cele ce au urmat întrec cea mai arzătoare închipuire. Nici Ursita cu bineștiutele-i capricii nu abate asupra noastră asemenea năpaste. Întîmplarea stîrnește uluire și groază și chiar și acum amintirea mă aruncă din nou în spaimele confuze trăite odinioară.

Poate va veni o vreme cînd voi putea privi în urmă la primejdiile prin care am trecut fără să mai simt acest chin îngrozitor, dar mai e mult pînă atunci. Somnul și singurătatea nu sînt decît gorniștii ce sună apelul unei armii de arătări hidoase. Foamea, bezna, moartea, barbarii cruzi și amenințători îmi priveghează neîncetat tăcerea întunecată a nopții. Nu-i pot alunga prin nici un efort al rațiunii. Numai lumina

zilei îmi risipește spaimele și-mi aduce alinare. Mi se strînge inima cînd văd că se înserează și nu dorm decît cu o candelă lîngă pernă. De s-ar întîmpla să mă trezesc în întuneric, cine știe ce gest disperat aș fi în stare să săvîrșesc.

Am amînat această poveste mai mult decît îmi îngăduie datoria față de un prieten. Acum că sînt din nou în stare să țin pana în mînă, mă grăbesc să pun capăt nesiguranței cu privire la soarta mea ce vei fi încercat-o din pricina unei tăceri atît de lungi. Voi evoca deci șirul nemaiauzitelor și cumplitelor aventuri pe care le-am cunoscut în ultima vreme.

Nu sînt sigur că mă voi putea exprima destul de limpede. Imaginile se suprapun, senzațiile se succed cu atîta repeziciune, încît mă tem că nu le voi putea ordona și exprima cu destulă claritate. Cînd privesc în urmă, inima mi se strînge dureros. Simt un amestec de amărăciune și înstrăinare, prea complicat pentru a putea fi redat în cuvinte. Mă voi strădui totuși, atît cît îmi va sta în putere. Nici în deplinătatea facultăților mele nu aș afla toată elocința de care e vrednic subiectul. Ori așa cum sînt acum, slăbit și ros de remușcări, nu-ți voi putea dărui decît umbra celor întîmplate. Cu aceste umbre, palide și șovăitoare, va trebui să te mulțumești.

Îți spuneam că am adormit. În această privință, memoria nu mă înșală. Mi-amintesc că mi-am lăsat deoparte veșmintele și am așezat candela pe un scaun apropiat, unde puteam ajunge cu mîna. M-am lungit în pat contemplînd lunecarea razelor lunii pe pereți, dovedite aproape de acelea ale candelei. Îmi mai amintesc că am alunecat de cîteva ori în acele scurte vise încîlcite, ce prevestesc somnul. Parcă și știu cînd curgerea gîndurilor s-a oprit, iar simțurile au fost amorțite de bagheta de plumb a uitării.

Redeșteptarea simțurilor și a conștiinței s-a petrecut într-un chip deloc pașnic. M-am desprins atît de greu din neființă, încît succesiunea momentelor e confuză. O vreme nu am fost conștient decît că exist. Deși nu mă durea nimic, ceva mă oprea să-mi mișc membrele, ori să deschid ochii.

Gîndurile se învolburau și deși conștiința mi-era trează, ea părea să nu aibă nici o legătură cu capacitatea de mișcare ori cu voința.

Starea mea a suferit apoi o schimbare rapidă. Mi-am dat seama că zăceam culcat pe spate. Am încercat să deschid ochii. Nu era deloc ușor. Efortul de a învinge greutatea ce-i apăsa îmi pricinuia o durere ascuțită, cum nu mai cunoscusem vreodată. Am izbutit totuși să-i deschid; întunericul ce mă înconjura era la fel de adînc ca mai înainte.

Am încercat să mă scol, dar membrele erau înghețate, iar încheieturile își pierduseră aproape orice mobilitate. Mi-am reînnoit eforturile pînă ce am izbutit să mă ridic în capul oaselor. Am simțit atunci durerea din spate și din umeri. Asupra trupului meu se abătuse parcă o ploaie de lovituri de măciucă; tîmplele mi se zbăteau, iar pe față mi se prelingeau picături de sudoare rece. Ceea ce mă uimea însă mai mult decît toate era incapacitatea de a vedea. Am deschis larg ochii și m-am holbat în jur, dar în zadar. Eram învăluit într-o beznă de nepătruns.

La început nu m-am putut gîndi la altceva decît că orbisem, știut fiind că această boală se instalează fulgerător și fără să ne prevină în nici un chip. Aceasta trebuie să fi fost năpasta ce se abătuse asupra mea. Și totuși, dacă simțul nu era cu desăvîrșire mort, ar fi trebuit să mai pot distinge vreo rază de lumină, oricît de firavă și tremurătoare. Unde mă aflam oare, de nu exista în jur nici un strop de lumină?

Gîndurile au pornit atunci pe un alt făgaș. M-am întors în trecut, dar trecutul era prea diferit de prezent, iar sărmanul meu creier prea zguduit de întîmplare pentru a mai putea face ordine în amintiri.

Cum vederea nu mi-era de nici un ajutor, am căutat alte mijloace pentru a mă edifica asupra situației mele. Aerul pe care-l respiram era rece și stătut. Zăceam pe o suprafață dură și aspră. Eram pe jumătate îmbrăcat, avînd pe mine o cămașă și o pereche de pantaloni, dar nu și pantofii și ciorapii.

Ce puteam deduce din îmbrăcămintea sumară, atmosfera îngheţată şi aşternutul de piatră?

Mă trezisem parcă din somn. Unde mă aflam înainte de a adormi? În cu totul altă parte, desigur. Ocupam o cameră luminată şi eram întins pe un pat moale; acum zăceam culcat într-un loc plin de asperităţi, cufundat într-un întuneric dens. Atunci eram sănătos tun. Acum aveam trupul plin de contuzii, iar încheieturile mă săgetau dureros. Ce bîrlog ori vizuină mă întemniţa în pîntecul său şi ce poruncă mă aruncase aici?

După multe cazne am reuşit să mă ridic în picioare. La început ameţeam şi mă clătinam. Întinzîndu-mi mîinile în jur, nu am dat decît de vid. Am înaintat. La al treilea pas m-am împiedicat de ceva. M-am aplecat şi ridicînd obiectul cu pricina am descoperit că era un *tomahawk*[1] indian. Incidentul nu-mi lămurea cîtuşi de puţin situaţia.

Am înaintat încet şi şovăitor, pînă ce mîinile mele au întîlnit, în cele din urmă, un perete. Ca şi pardoseala pe care călcam, acesta era tot din piatră, aspru şi de netrecut. Am început să merg în lungul lui. După cîţiva paşi a apărut un unghi de avans, urmat de altele asemănătoare. Cercetînd pereţii şi unghiurile lor, m-a cuprins deodată bănuiala că nu făceam decît să înconjur iar şi iar aceeaşi încăpere strîmbă şi întortocheată.

Din cauza beznei desăvîrşite nu mă puteam orienta ori măsura distanţele. Descoperirea mea era încă acoperită de îndoială. Sîngele mi se mai dezmorţise puţin, iar muşchii căpătaseră flexibilitate. Pe măsură însă ce mi se redeşteptau simţurile, se amplifica durerea. Biruit de spaimă şi suferinţă, am renunţat la cercetările mele sterile şi m-am lăsat jos, cu spatele rezemat de perete.

O vreme nu m-a mai preocupat decît insuportabila tortură fizică. Aceasta, împreună cu alte cauze, îmi creară treptat o stare de delir. Trăiam parcă un coşmar real.

---

[1] *Tomahawk*, mică secure de luptă folosită de indienii din America.

În lipsa unui far, care să-mi călăuzească percepțiile, mă asaltau amestecuri capricioase și viu colorate de imagini trecute. Parcă eram victima unui tiran care mă aruncase în temnița cetății sale și nu-mi dădea de ghicit dacă intenționa să mă lase să pier de foame, ori să-mi petrec mizerabila viață într-un veșnic prizonierat. În zadar mă întrebam dacă zidurile de neînvins împiedicau lumina zilei să răzbată pînă la mine, ori întunericul din jur se datora nopții și îngustimii crăpăturilor prin care avea să pătrundă lumina.

Uneori mă credeam îngropat de viu. Căzusem poate într-o moarte aparentă, iar prietenii mei mă încredințaseră mormîntului, din care nu mai aveam scăpare. Presupunerea nu era deloc zdruncinată de faptul că în acest caz ar fi trebuit să fiu închis într-un sicriu și sicriul într-un mormînt și că m-aș fi sufocat pe loc. Și nici nu mă umplea de groază, făcîndu-mă să mă zbat pentru a mă elibera. Zăceam într-o stare febrilă și confuză, zbuciumîndu-mă între durerea fizică și visele agitate.

Nu putem măsura timpul decît după succesiunea gîndurilor și după schimbările ce au loc în lumea exterioară. Din ultima eram cu desăvîrșire exlus, iar prima făcea ca o perioadă de cîteva ore să capete monotonia unor săptămîni și luni întregi. În cele din urmă, o nouă senzație mi-a adunat gîndurile haotice, dînd substanță temerilor mele. Simțeam acum crampele foamei și înțelegeam că dacă nu reușeam să mă eliberez curînd, aveam să mor de o moarte lungă și încetă. Mi-am pus încă o dată la încercare mintea și simțurile pentru a descoperi unde mă aflam și cum puteam scăpa. Am ascultat, așteptînd să aud vreun zgomot. Am deslușit un ecou ciudat, cînd apropiat, cînd depărtat, cînd murind în depărtare, cînd amplificîndu-se pînă la zgomot. Nu semăna cu nici un sunet auzit vreodată, dar era evident produs de trecerea vîntului prin încăperi spațioase și coridoare întortocheate. Dar o asemenea ipoteză era în contradicție cu rezultatele cercetării mele. Dacă pipăitul nu mă înșela, eram zidit între niște pereți prin care nu exista nici o ieșire.

Am recurs atunci la voce şi am strigat atît cît îmi îngăduiau puterile slăbite. Sunete disparate şi nelămurite mi-au răspuns de undeva de deasupra. Încercarea fusese întîmplătoare, dar o parte din nedumeririle mele s-au risipit pe loc.

Trecînd prin peşteră cu o zi mai înainte ajunsesem la marginea unei gropi. Pentru a-mi da seama de adîncimea sa, strigasem cît putusem de tare, ştiind că ecoul depinde de distanţa şi de poziţia reciprocă a obiectelor ce-l produc.

Efectul obţinut atunci semăna uimitor cu ecoul vocii mele acum. Eram prin urmare întemniţat în aceeaşi peşteră? Ajunsesem la marginea gropii şi mă prăbuşisem în gol? Cum se explicau altminteri contuziile de pe trupul meu dacă nu într-o cădere? Şi totuşi nu-mi puteam aminti absolut nimic despre drumul pînă aici. Intenţionam să explorez peştera ziua următoare, dar nu-mi aminteam să-mi fi dus la îndeplinire planul. Şi totuşi singura concluzie posibilă era aceea venisem aici în plămuita expediţie şi fusesem împins de cineva, ori avusesem ghinionul să cad în groapă.

Presupunerea mea era încurajată de observaţiile anterioare. Pardoseala şi pereţii se arătau aspre şi neregulate, asemănătoare celor din peştera prin care mă plimbasem mai înainte.

Dar dacă aşa stăteau lucrurile, ce soartă cumplită mă aştepta acum? Versanţii cavernei nu puteau fi escaladaţi, iar în aceste pustietăţi nu se abătea niciodată picior de om. Prietenii mei nu aveau de unde să ştie că zăceam în acea groapă. Acolo aveam să rămîn pînă ce foamea mă va răpune. În chinuri de nedescris îmi voi petrece puţinele zile ce-mi mai rămîneau de trăit.

Simţeam deja chinurile foamei şi conştiinţa situaţiei disperate în care mă aflam mă scotea din minţi. Nu puteam înţelege decît capriciile unui destin misterios. Autorul nenorocirii mele şi mijloacele prin care mă ademenise aici mi-erau o desăvîrşire neînţelese. Simţurile mele trebuie să fi fost fără îndoială adormite şi înşelate de un vrăjitor. Poate dormeam şi acesta nu era decît un coşmar, ori poate înnebuni-

sem, iar întunericul ce mă tortura nu exista decît în imaginația mea bolnavă.

Nu mă puteam amăgi însă mult timp cu asemenea presupuneri. Cu fiecare oră, căpătam dovada că senzațiile mele erau reale. Curînd eram stăpînit de o foame feroce. Am sfîșiat cu dinții pînza cămășii, înghițind zdrențele. Simțeam o mare dorință de a-mi înfige dinții în carnea brațului! Inima mi se umplu de o cruzime bestială și mă gîndeam cu ce poftă aș fi sfîșiat în bucăți vreun animal viu, bîndu-i sîngele și mestecîndu-i carnea tremurătoare. Chinul devenise aproape insuportabil. Vedeam cum în loc să-mi potolească, timpul îmi agrava senzația de foame, încît unica mea speranță era să mor mai înainte ca aceasta să atingă apogeul. Mi-am amintit atunci că țineam în mînă o secure și m-am bucurat că posedam un mijloc de a-mi pune capăt agoniei.

Mi-am plimbat degetele pe tăișul ei și cumpăneam de cîtă forță aveam nevoie pentru a mi-o împlînta în inimă. Calculam locul unde trebuia s-o înfig și încercam să mă întăresc pentru a putea repeta lovitura a doua sau a treia oară, dacă prima s-ar fi dovedit insuficientă. Eram conștient de faptul că lovitura s-ar fi putut prea bine să nu fie mortală, dar mă gîndeam cu satisfacție că sîngele scurs din rană mă va elibera în cele din urmă și că mai înainte de aceasta îmi voi fi potolit pofta sorbindu-mi propriul sînge.

Nu-i de mirare că simțeam oarecare îndărătnicie în ducerea la împlinire a fatalului plan. Am cugetat din nou dacă nu aveam cumva și altă posibilitate de a mă salva. Mi-a venit în gînd că înălțimea peretelui nu putea fi foarte mare, căci altminteri nu m-aș fi ales numai cu contuzii, ci m-aș fi zdrobit pur și simplu de piatră.

O licărire de speranță mi se aprinse în suflet. Nu era oare posibil să urc pînă în vîrful prăpastiei? Pereții erau colțuroși și zgrunțuroși. Nu mă puteam folosi de acele neregularități ca de niște trepte pe care să pot urca în siguranță? Trebuia să încerc numaidecît. În scurt timp aveau să mă lase puterile și soarta mi-ar fi fost pecetluită.

Nu voi aminti aici eforturile epuizante, trecerile de la deznădejde la speranță și încredere, cercetarea febrilă și neobosită a suprafeței peretelui, toate asalturile și eșecurile ce s-au succedat o vreme. De o sută de ori m-am ridicat la cîteva picioare[1] de la pămînt și de o sută de ori a trebuit să renunț, din pricina inexplicabilei netezimi a distanței pe care o mai aveam de parcurs. De o sută de ori, m-am aruncat la pămînt epuizat de oboseală și durere. De fiecare dată mă gîndeam însă că pînă nu cercetasem fiecare porțiune din perete nu trebuia să deznădăjduiesc și din nou îmi tîram membrele șovăitoare și dureroase pe un alt versant.

În cele din urmă, pipăind cu mîna întinsă deasupra capului, am dat de ceva ce părea a fi o adîncitură în perete. Era posibil să fi fost chiar marginea prăpastiei și calea spre libertate. Inima îmi tresăltă de bucurie și am început să escaladez stînca. Eram stăpînit de o înfrigurare fără seamăn. Porțiunea respectivă era aproape netedă, iar vîrful se afla mult deasupra capului meu. Nu mă puteam ajuta decît de mîini, agățîndu-mă cu ele și proptindu-mă cu picioarele.

După eforturi supraomenești am reușit să mă salt deasupra. Cînd m-am așezat pe marginea gropii, puterile mi-erau aproape pe sfîrșite. Dacă nu aș fi găsit destul loc să mă întind cît eram de lung, m-aș fi prăbușit fără îndoială înapoi și toate caznele mele nu mi-ar fi folosit decît să-mi mărească deznădejdea și să-mi grăbească sfîrșitul.

Ce alte piedici și primejdii aveam să mai înfrunt nu-mi puteam da seama. În orice caz mă așteptam acum la ce era mai rău. Clipele de odihnă necesare pentru a-mi reface puterile îmi vor reaminti de chinurile foamei și mă vor lipsi de forța necesară pentru a merge mai departe.

Copleșit de gînduri negre, mă consolam din nou că aveam unealta morții. O adusesem cu mine, știind prea bine că odată trecut acest obstacol, altele s-ar putea dovedi de neîn-

---

[1] *Un picior* (măsură de lungime) = 30,479 centimetri.

vins. Mai înainte de a o mînui, mi-am aruncat în jur o privire istovită și deznădăjduită. Stăpînea același întuneric dens ca și în groapa de dedesubt, dar două obiecte se distingeau cu claritate.

Păreau niște luminițe nemișcate. Deși luceau puternic, nu luminau cîtuși de puțin în jur. Acest amănunt, adăugat la altele ce-mi aminteau de imagini similare observate cu alte prilejuri, m-a lămurit pe dată cu privire la natura celor două puncte luminoase.

Erau ochii unei pantere.

Toate caznele mele nu-mi cîștigaseră decît o poziție în care așteptam să mă sfîșie colții unei fiare sălbatice. Primul impuls a fost acela de a mă înarma contra dușmanului meu. Pentru o clipă, am uitat în ce situație disperată mă aflam. Arma ce-o îndreptasem nu de mult spre pieptul meu îmi folosea acum să-mi apăr viața de atacul fiarei.

Nu era vreme de pierdut ori de cumpănit. În orice clipă putea să se arunce asupra mea și să mă sfîșie în bucăți. Oricît de tare aș fi alergat, nu aș fi putut ajunge animalul, ci doar l-aș fi întărîtat și mai tare. Nu-mi dădeam seama dacă mai aveam puterea trebuincioasă pentru a mă salva. Mi-am mobilizat toate forțele ce-mi mai rămăseseră, concentrîndu-le într-o lovitură. Nimeni nu știe ce puteri zac în trupul său. Sub amenințarea iminentă a unor mari primejdii, ne vedem capabili de resurse ce întrec cele mai optimiste așteptări. Deși mă clătinam pe buza abisului și nu păream în stare nici să mă tîrăsc din acel loc, am aruncat securea cu mai multă putere decît dovedisem vreodată. A fost o lovitură imparabilă. Am nimerit chiar în mijlocul distanței dintre cele două sfere strălucitoare. Cu țeasta străpunsă, animalul se prăbuși, urlînd și zvîrcolindu-se pe pămînt.

Auzul mă înștiință de îndată ce agonia fiarei luă sfîrșit. Zbaterea ei nu a durat mult. Vaietele sale răsunau nespus de jalnic în acel sălaș subteran.

Caracterul neașteptat al întîmplării și efortul supraomenesc îmi răpiseră ultimul strop de vlagă. Am căzut într-o

stare de leşin, din care cu greu mi-am revenit. Primul gînd ce mi-a venit în minte a fost acela de a mă ospăta din leşul animalului. Foamea atinsese acel punct în care mofturile sau scrupulele fuseseră înlăturate. M-am tîrît pînă la locul cu pricina. Nu te voi dezgusta, reproducîndu-ţi amănuntele hidosului festin în care m-a împins nevoia cea mai cumplită. Revăd scena cu scîrbă şi groază. Acum că a trecut, mi se pare că nu a fost decît un coşmar monstruos.

De fapt, toată întîmplarea pare să ţină de un acces de nebunie. Nu aveam nici o altă soluţie, iar foamea putea fi potolită chiar şi printr-un ospăţ atît de detestabil. Dacă această poftă a învins uneori sentimentele firesti, silind mama să se hrănească din carnea propriei odrasle, nu te va mai mira de ce n-am fugit de sîngele încă fierbinte şi de carnea aburindă a fiarei.

Nu am scăpat de un rău decît pentru a da de altul. Abia încercasem primele senzaţii de saţiu, cînd stomacul mi-a fost cuprins de nişte crampe violente, cum nu mai avusesem vreodată. Amarnic mă mai căiam acum din pricina necibzuitei mele lăcomii. Cele mai cumplite suferinţe iscate de foame nu se comparau cu cele produse de acea hrană dezgustătoare.

Moartea îmi apărea din nou mai aproape, mai sigură, decît oricînd, dar sub altă mască. Ea-mi aducea o dulce eliberare de pătimirile prezentului şi-o doream din tot sufletul. M-am întins pe jos, căutînd zadarnic o poziţie care să-mi ostoiască suferinţa. Mă rostogoleam pe piatra peşterei, indiferent la primejdiile ce mă pîndeau.

O şansă miraculoasă m-a salvat să nu cad în groapa din care tocmai ieşisem.

Cît au durat chinurile mele, n-aş putea spune. Nici măcar nu aş putea ghici cu aproximaţie.

Mie mi s-a părut că martiriul meu a ţinut cîteva zile, dar e puţin probabil să fi rezistat atît de mult timp.

Treptat durerile s-au potolit şi am căzut într-un somn adînc. Am fost bîntuit de o mulţime de vise stranii. Vedeam rîuri curgătoare şi mese bogate, dar o putere nevăzută mă

împiedica să mă apropii. Din acest somn m-am trezit din nou, cufundat în întunericul și singurătatea cea mai deplină, dar nu mai eram atît de slăbit. Hrana ce-o înfulecasem îmi făcuse rău pe moment, dar pînă la urmă îmi folosise. Dacă nu aș fi mîncat atunci, aș fi murit cu siguranță. Aveam motiv deci să mă fericesc pentru cele întîmplate.

Acționasem orbește și totuși nici înțelepciunea cea mai adîncă nu m-ar fi călăuzit mai bine. Ucisesem pantera nu pentru a-mi potoli foamea, ci din instinct de conservare. Dacă aș fi știut dinainte ce chinuri aveam să îndur din pricina mesei mele nesățioase și sîngeroase, m-aș fi abținut din toate puterile; și totuși durerile acelea nu erau decît efortul naturii de a asimila ceea ce înfulecasem.

Acum mă chinuia setea. Din nou eram silit să fac uz de tot curajul și imaginația pentru a învinge răul. M-am gîndit că trebuia să existe o ieșire din peșteră, chiar din locul unde mă aflam în acel moment. Mai înainte nu eram sigur, dar cum pantera ajunsese pînă aici, căpătasem certitudinea că și în această parte exista un drum.

Atenția mea era acaparată acum de un sunet care, după curgerea continuă și egală, nu indica altceva decît șuierul unei pale de vînt. Părea mai curînd să fie murmurul unei ape. M-am hotărît să merg în direcția din care venea.

În ambele părți și deasupra capului se întindea doar golul. Nu mă călăuzeau decît pașii pe suprafața aspră și inegală a peșterii, ce părea să urce.

Am mers așa o bună bucată de vreme. În loc să-l aud tot mai clar, murmurul se stinse treptat. Înaintam cu greu din pricina oboselii și a început din nou să mă cuprindă dezamăgirea. De efort, îmi șiroia apa pe trup, ceea ce-mi sporea senzația de sete, dar îmi și oferea mijlocul de a o potoli.

Probabil că m-aș fi gîndit oricum la această soluție, dar mi-am amintit totodată și de povestea unor englezi făcuți prizonieri în Bengal, pe care cruzii lor inamici i-au închis

într-un spațiu strîmt[1] și din care unii s-au salvat bînd apa ce li se scurgea de pe trup. Am repetat și eu experiența cu același succes.

Nu a fost decît o consolare slabă și trecătoare. Știam că, rătăcind la întîmplare, se putea să nu ajung niciodată la gura peșterii, ori să cad epuizat de foame și oboseală, fără putința de a merge mai departe. Numai ce potolisem chinurile foamei, că ele aveau să revină și, din lipsă de prevedere, abandonasem sursa din care mă înfruptasem mai înainte.

Să mă întorc pe urmele pașilor la locul unde zăcea stîrvul animalului nu-mi surîdea. Puteam astfel mări fără speranță distanța ce mă despărțea de libertate, ori chiar să mă pun în imposibilitatea de a mai reface drumul înapoi. Adesea mă abătusem de la calea dreaptă pentru a ocoli felurite piedici. Nu eram conștient decît de faptul că urcasem un povîrniș accidental. Speranța mea era să ajung în vîrf, dar nu avusesem de ce să prefer una sau alta din căile ce mă purtau acolo.

Să rămîn pe loc era, firește, absurd. Orice era mai bine, fie că-mi continuam urcușul, fie că mă hotăram să cobor. În cele din urmă, mi-am schimbat direcția, mergînd în lungul a ceea ce mi se părea a fi un deal, o ridicătură de pămînt. Parcursesem o distanță de vreo sută de picioare[2] cînd mi-a ajuns din nou la urechi murmurul auzit mai înainte.

Închipuindu-mi că venea de la vreun pîrîu, șopotul nu putea decît să-mi bucure inima ca unuia aproape mort de sete. Am înaintat cu mai mult curaj. Sunetul nici nu se apropia, nici nu se limpezea, dar cîtă vreme nu murea cu totul, mă mulțumeam să ascult și să sper.

Vînam cu înfrigurare o rază de lumină care să spargă întunericul subpămîntean.

---

[1] Groapa Neagră din Calcutta, în care au fost închiși 146 de europeni în anul 1756.

[2] Trei sute de metri.

În cele din urmă, ochiul meu a zărit o luminiță firavă undeva, în partea dreaptă. Mi-am îndreptat cu grăbire pașii spre ea. Treptat devenea mai fermă și mai puternică.

Era totuși genul de lumină răspîndită mai curînd de un foc hrănit cu lemne uscate, decît de soare. Auzeam chiar troznetul lemnelor.

Zgomotul m-a făcut să mă opresc, sau, în orice caz, să înaintez cu prudență. În sfîrșit, vălul de întunerie se rupse și m-am trezit la intrarea în peșteră. Am rămas locului, văzînd focul aprins. La început nu distingeam nimic altceva, dar era lesne de presupus că focul fusese aprins de oameni, care nu puteau fi departe.

CAPITOLUL al XVI-lea

Așa m-am eliberat din temnița mea, bucurîndu-mă din nou de aer și lumină. Numai printr-un miracol am găsit drumul spre ieșire. Pe orice altă cale aș fi apucat, m-aș fi pierdut într-un labirint din care n-aș mai fi ieșit viu. Oare acum eram în deplină siguranță? Dincolo de flăcări nu vedeam nimic, dar după fumul ce se rostogolea cu repreziciune, înțelegeam că în partea cealaltă peștera se deschidea afară.

Înaintam cu ochii țintă la foc. Deodată am zărit niște picioare ieșind din marginile unor pături. Am tresărit uimit. Picioarele erau goale și pictate cu desene bizare. Mocasinii așezați alături, împodobiți în chip grotesc și alte indicii îmi sugerară de îndată ideea că erau indieni. Ce putea fi mai uimitor și mai alarmant? Ce putere misterioasă mă smulsese din pămînt și mă aruncase într-o clipă în inima pustietății? Mă aflam în vecinătatea lăcașului părintesc, ori la mii de mile depărtare?

Erau aceștia locuitorii permanenți ai ținutului, ori jefuitori nomanzi? În vreme ce zăceam în inima muntelui, mai întreținеam o vagă speranță că mă aflu încă în împrejurimile Norwalkului. Cele văzute îmi zdruncinaseră o clipă această

părere, care revenea, și totuși cum se împăca ea cu o priveliște atît de neobișnuită și ce trebuia făcut pentru a mă pune la adăpost? Acum zăream în întregime cele patru siluete zdravene și arămii întinse pe pămînt. Zăceau unul lîngă altul, culcați pe partea stîngă, cu spatele la mine. Nu le puteam vedea deci chipurile. În intervalele dintre ei se afla cîte o muschetă. Țineau mîinile pe patul puștilor, gata să le folosească la cea dintîi alarmă.

Deschizătura prin care zăream toate acestea se afla în spatele peșterii, la cîteva picioare de la pămînt. Era doar suficient de largă cît să treacă prin ea trupul unui om, și cufundată într-un întuneric adînc.

Cîtă vreme păstram tăcerea și mă țineam departe, nu exista nici un pericol să fiu descoperit, ori să mi se bănuie măcar prezența.

Era ușor de presupus că oaspeții nu vor sta mult timp în acel loc. Aveam motive să cred că era noapte și că după un scurt răgaz pentru odihnă se vor scula și-și vor continua călătoria. Prima mea intenție a fost aceea de a rămîne în ascunzătoare pînă la plecarea lor și mă pregăteam să mai îndur o vreme captivitatea și setea.

Între timp, îmi storceam mintea, încercînd să-mi explic tabloul din fața mea. Nu mai e nevoie să spun că Norwalk este capătul unui traiect arid și îngust, cu originea în ținuturile pieilor roșii. El reprezintă un fel de vînă stîncoasă ce se întinde în sus pe o lungime de cincizeci de mile. În cîteva locuri este traversat de poteci înguste și cotite, prin care se face legătura între fermele și așezările de pe o parte și de alta a acestei creste.

În timpul războaielor trecute, creasta a fost adesea traversată de pieile roșii, servind incursiunilor lor frecvente și pustietoare în rîndul așezărilor engleze. Chiar în timpul ultimei înfruntări, fără să țină seamă de creșterea populației și de pericolele unei asemenea expediții, o ceată de indieni a pătruns în Norwalk și a rămas acolo destul cît să prade și să ucidă cîțiva locuitori.

Eu unul am toate motivele să-mi amintesc întîmplarea. Casa tatei era situată la marginea pustietății. Opt din acești asasini au dat năvală în toiul nopții. Părinții mei și un copil au fost uciși în paturile lor; casa a fost prădată și apoi arsă din temelii. Din fericire, eu și cele două surori eram plecați într-o vizită. Ar fi trebuit să ne întoarcem cu o zi înainte, dar o furtună a făcut traversarea rîului periculoasă și, silindu-ne să ne amînăm călătoria, ne-a salvat de la moarte ori prizonierat.

Majoritatea oamenilor sînt urmăriți de vreo obsesie, de groază ori antipatie, pe care o pot pune pe seama vreunei întîmplări petrecute mai demult. Veți înțelege, cred, că soarta părinților mei și vederea leșului unuia din sălbatici, prins și ucis de potera organizată contra lor, mi se întipăriseră în memorie, producînd impresii adînci și durabile. Niciodată nu puteam privi ori gîndi la chipul unui asemenea barbar, fără să mă cutremur.

Știam că la vremea aceea avuseseră loc niște înfruntări la hotar și că numeroase atacuri și daune înfuriaseră triburile indiene și că se aștepta un război exterminator. La o asemenea distanță, ne credeam la adăpost de orice pericol, dar nu puteam să nu-mi amintesc că așa crezusem și altădată și totuși ei puteau încerca din nou o expediție ce le reușise cîndva. Aveam înainte toate dovezile ostilității și cruzimii lor. Fiecare din bărbații întinși la pămînt era înarmat cu o muschetă, iar în jurul brîului avea legată strîns o pungă de piele, încărcată probabil cu gloanțe și praf de pușcă.

Toate acestea îmi întăreau sentimentul că eram în pericol, dar mă gîndeam, în același timp, la soarta ce-i aștepta pe ceilalți.

Eu unul eram în siguranță rămînînd în ascunzătoarea aceea, dar nu trebuia oare să caut un mijloc de a-mi preveni semenii? Dacă-i lăsam să plece de-aici fără să-i înștiințez de apropierea lor pe pașnicii și neștiutorii locuitori ai ținutului învecinat, în cîteva ore aveau să fie comise cele mai cumplite jafuri și crime.

Nu exista decît o cale. Puteam oare scăpa neobservat din peșteră și dispărea fără să-i trezesc? Un indian se trezește la cel mai mic zgomot, dar dacă înlături această eventualitate, te poți bizui că dorm adînc. Socoteam că puteam să-mi părăsesc locul, coborînd în peșteră și ieșind în deplină liniște. Poziția lor mă asigura că dormeau. De obicei dorm ușor și dacă se trezesc la o oră nepotrivită își încrucișează picioarele și rezemîndu-și coatele pe genunchi, își petrec restul timpului fumînd. Primejdia era mare. Puteau interveni atîtea accidente neprevăzute, trezindu-i în clipa cînd aveam să trec pe lîngă foc. Chiar dacă treceam cu bine, mă puteam pomeni apoi într-un deșert complet necunoscut, rătăcind pînă pieream de foame, ori puteam lăsa urme care să fie observate de dușmanii mei. Un fir încărcat de primejdii îmi atîrna deasupra capului. Mă gîndeam însă că se putea și să mă aflu în apropierea așezărilor omenești iar evadarea mea îi salva de la o soartă îngrozitoare.

M-am hotărît să fac încercarea neîntîrziat.

Apropiindu-mă de spărtura peretelui, am putut vedea mai bine mica tabără. Spre groaza mea, l-am observat atunci pe unul din ei șezînd lîngă foc. Era cu spatele la mine, așa că i-am putut studia trupul uriaș și podoabele excentrice.

Planul meu era zădărnicit.

Acesta era probabil însărcinat să vegheze și să-și trezească tovarășii după ce trăgeau un somn bun. Că avea să-și facă datoria cu credință și vigilență era lesne de presupus. A trece pe lîngă el (și nu aveam alt drum spre ieșire), fără să-i atrag atenția, îmi era imposibil. Încă o dată m-am dat înapoi, revoltîndu-mă amarnic împotriva neputinței la care mă reduseseră.

Nu am rămas mult timp prizonierul negrelor presimțiri.

Mi-a atras atenția mișcarea celui de lîngă foc. L-am văzut ridicîndu-se și ieșind din peșteră. Incidentul neașteptat mi-a dat o nouă idee. Oare nu acesta era prilejul de care trebuia să mă folosesc pentru a evada? Își lăsase lîngă foc securea. Înseamnă deci că nu plecase departe și avea să se întoarcă re-

pode. Oare nu era mai bine să iau armele, asigurîndu-mă astfel în eventualitatea că-l întîlneam afară, ori că eram urmărit?

Mai înainte de a mă fi hotărît în vreun fel, un nou zgomot mi-ajunse la ureche. Era un geamăt adînc, însoţit de suspine ce păreau că vor să se transforme în cuvinte, dar victima şi le înăbuşea. Vaietul surd şi amar venea parcă din peşteră. Nu putea fi unul din ceata pieilor roşii. Trebuia să mai existe pe aproape vreun prizonier luat de ei pentru a-l chinui ori a-i sluji şi care se folosea de absenţa paznicului pentru a da frîu liber deznădejdii.

Întinzîndu-mi gîtul, am observat o tînără fată zăcînd pe pămînt, departe de ceilalţi, cu mîinile şi picioarele legate. Portul ei simplu şi sărăcăcios o trăda a fi fiica vreunui fermier. Chipul îi era schimonosit de groază şi felul în care-şi mişca membrele dovedea că legăturile ce o imobilizau erau atît de strînse, încît îi provocau o durere violentă.

Dorinţa mea nu mai era acum numai să-mi salvez viaţa şi să zădărnicesc planurile sălbaticilor, dar şi să salvez nenorocita lor victimă. Singura cale era aceea de a evada din peşteră şi a mă întoarce cu ajutoare. Suspinele fetei îi puteau trezi pe indieni. Surpriza provocată de apariţia mea putea să-i smulgă o exclamaţie ori un strigăt. La ce mă puteam aştepta decît ca sălbaticii să sară în picioare şi să devin trofeul unor ţintaşi fără greş? Nu ştiu de ce nu m-a oprit teama altor primejdii. Setea mea devenise în ultimul timp de neîndurat. Într-un fel îmi răpea puterea de judecată. Auzeam în continuare murmurul ce mă atrăsese aici. Nu departe de gura peşterii trebuie să fi fost un torent ori o cascadă şi-mi părea că nici moartea nu era un preţ prea mare pentru o gură de apă limpede. Adăugîndu-se la aceasta, considerentele dezinteresate pe care le-am amintit deja mă îndemnau să-mi încerc norocul.

Obrazul fetei se odihnea pe piatră şi ochii îi erau plini de lacrimi. Cum erau îndreptaţi în direcţia mea, singura spe-

rență era să nu mă observe dintr-o dată. Dorința mi-a fost îndeplinită. Nu făcusem decît cîțiva pași cînd m-a observat. Acesta a fost momentul cel mai periculos prin care am trecut vreodată. Viața îmi depindea, cum s-ar spune, de un fir de păr, căci eram cu desăvîșire la cheremul nefericitei victime.

Urmăream tresărirea din ochi, ce avea să dea semn că era conștientă de prezența mea. Prin gesturi și priviri, m-am străduit s-o fac să nu-și trădeze emoția. În același timp, atenția mi-era îndreptată și spre cei adormiți și din cînd în cînd priveam temător spre pătratul prin care putea să apară paznicul sălbaticilor.

M-am aplecat și-am luat muscheta și securea. După cum mă așteptam, porțiunea de dincolo de foc se deschidea afară. Am ieșit cu pași tremurători. Nu pot descrie sentimentele încercate datorită primejdiilor ce mă împresurau și care se adăugau proaspătului coșmar, ori impresia făcută de luna care cucerise zenitul și a cărei strălucire îmi orbea simțurile îndelung cufundate în beznă.

O vreme nu am putut distinge nimic. Simțurile s-au obișnuit însă repede și am constatat că mă aflam pe marginea unei prăpastii. Pretutindeni se înălțau stînci abrupte. În partea stîngă, am văzut o porțiune pe care o puteam străbate cu piciorul și m-am îndreptat într-acolo. Sub mine se revărsa un torent și cărarea părea să ducă la el. Curînd îmi apăru în față și toate grijile fură pentru o clipă uitate.

Apa cădea de undeva de la mare înălțime pe o ieșitură tortită pe care ședeam eu. Cărarea era mărginită în stînga de un perete inaccesibil, iar în partea dreaptă, la o distanță de două sau trei picioare depărtare de zid, sfîrșea într-o prăpastie. Cascada se afla la cîțiva pași și cum nu părea să se mai ridice nici o piedică între mine și șuvoiul ce avea să-mi potolească setea, m-am repezit înainte.

Nu am ajuns departe. În apropierea cascadei, așezat cu spatele la mine, rezemat de stîncă și cu picioarele atîrnate

pe marginea prăpastiei, ședea sălbaticul care ieșise înaintea mea. Zgomotul cascadei și improbabilitatea ca să apară cineva din partea aceea îl făceau insensibil la mișcările mele.

M-am oprit. Cărarea aceea era singura cale spre apă și spre libertate. Trecerea era ocupată în întregime de adversar. Ori de înaintam spre el, ori de rămineam pe loc era același lucru. În ambele cazuri, aveam să fiu descoperit. Era neînarmat, dar strigătele sale i-ar fi adus de îndată tovarășii în ajutor. Nu puteam nădăjdui că aș fi putut să-l birui și să trec mai departe în ciuda opoziției lui. Și pe urmă sălbaticii ar fi pornit numaidecît în urmărirea mea. Nu cunoșteam drumul care era, fără îndoială, greu de străbătut. Puterile mi-erau aproape pe sfîrșite. M-ar fi ajuns curînd, ori de nu gloanțele lor, știind cît de bine ocheau.

Piedica nu putea fi înlăturată decît într-un singur chip. Arma ce-o aveam în mînă avea trăgaciul tras. Nu exista nici o îndoială că era încărcată. O asemenea prevedere nu putea scăpa unor războinici de teapa lor. Chiar și la o distanță mai mare nu mă temeam că nu-mi voi atinge ținta. Nu era firesc să o descarc în trupul adversarului și să mă avînt pe drumul deschis de moartea sa?

Poate găsești că planul meu dovedea o fire sîngeroasă și ucigașă? Îți voi aminti atunci că nu aveam nici cel mai mic dubiu cu privire la intențiile dușmănoase ale acelor oameni. Ele erau dovedite de armele lor, de înfățișarea războinică și de prizoniera pe care o tîrau după ei. Aș vrea să mai amintesc și de soarta ce-o avuseseră părinții. Nu puteam ști dacă nu chiar ei erau ucigașii familiei mele, care făcuseră din mine și din surori niște orfani siliți să trăiască din mila altora. Cuvintele nu pot reda setea ce mă chinuia. Să-mi astîmpăr setea cumplită și să-mi salvez viața, asta doream. Mai puteam șovăi?

Și, totuși, șovăiam. Repulsia ce-o simțeam față de vărsarea de sînge nu putea fi învinsă nici de cea mai cruntă necesitate.

Știam, desigur, că detunătura va trezi dușmanii rămași în urmă, dar mai aveam în mînă o armă și mai bună. Cu ea o fi crăpat capul adversarului, aruncîndu-l fără zgomot în prăpastie. Și, totuși, înclinam să mă retrag, să intru din nou în peșteră și să mă ascund în bîrlogul întunecat din care ieșisem. Puteam rămîne acolo neștiut, pînă ce vor fi plecat miserabilii oaspeți. Mai bine să înfrunt cu temeritate pericolele ce-mi pîndeau drumul înapoi și să îndur cu răbdare chinurile ei decît să-mi mînjesc mîinile cu sîngele unui seamăn de-al meu. Dacă însă întoarcerea mea avea să fie observată de acel sălbatic? De asta trebuia să mă asigur neapărat. M-am dat înapoi, dar aveam ochii ațintiți în permanență asupra dușmanului.

Destinul rău a vrut ca retragerea mea să nu rămînă neobservată. Abia făcusem trei pași înapoi, cînd s-a ridicat de la locul său și a pornit în direcția mea, pășind grăbit. Umbra aruncată de stîncă și improbabilitatea de a întîlni un dușman acolo i-au ascuns o vreme prezența mea. Stăteam încremenit. Cea mai mică mișcare i-ar fi atras atenția. Deocamdată, înălțimea cărării i-o acapara cu totul. Pășea prudent, avînd grijă să nu alunece în abis. Nu aveam decît un scurt răgaz și m-am folosit de el pentru a mă apăra.

Ce altceva puteam face? Mi-era amenințată însăși viața. N-o puteam salva decît luînd-o pe-a altuia. Mijloacele mi-erau la îndemînă și m-am folosit de ele. Într-o asemenea situație disperată, mușchii ar fi acționat și împotriva voinței mele.

Lovitura a fost fulgerătoare, iar rana adîncă și mortală. Nu a avut timp să-l zărească pe cel ce-i pecetluise soarta. S-a prăbușit pe cărare, dîndu-și duhul fără să scoată un geamăt. Securea i se afundă în piept și se rostogoli împreună cu el în prăpastie.

Niciodată nu mai luasem viața unui om. În această privință mă reținea, cred, scrupule de natură religioasă. Ele nu mi-au interzis să mă apăr, dar m-au făcut să mă hotărăsc

cu greu. Deşi nu mi-am putut reţine braţul, cînd asupra-atîrna primejdia morţii, m-au umplut de căinţă şi de groa pentru fapta mea.

Mustrările de cuget au rămas, dar curînd furtuna suflet s-a liniştit. Nevoia de a-mi potoli setea întrecea or alteeva. M-am apropiat de cascadă şi nu numai că am sor cu lăcomie, dar mi-am îmbăiat şi capul, gîtul şi braţele binecuvîntata licoare.

WILLIAM AUSTIN

(1778—1841)

Strălucit jurist bostonian, William Austin întreprinde o călătorie în Anglia, publicînd la întoarcere impresiile sale despre sistemul legislativ britanic în volumul *Letters from London (Scrisori din Londra)*, 1804.
A scris cîteva povestiri, dar reputația sa literară se bizuie în exclusivitate pe cea intitulată *Peter Rugg, dispărutul*, o capodoperă în genul ei. Autorul reușește admirabil să transpună motive europene într-un decor specific american. Elementul supranatural este cu atît mai puternic, cu cît apare într-o lume dominată de un acerb simț practic.

PETER RUGG, DISPĂRUTUL

I

Jonathan Dunwell, din New York, către domnul Herman Krauft

Domnule,

După cum v-am făgăduit, vă trimit alăturat toate amănuntele ce le-am putut culege cu privire la bărbatul și copilul dispăruți, de care v-ați interesat.

Vă amintiţi poate că afacerile m-au obligat să plec la Boston în vara lui 1820. Luasem vaporul pînă la Providence şi, la sosirea mea, am aflat că toate locurile, în trăsura de poştă, fuseseră reţinute. Trebuia deci sau să aştept cîteva ore cursa următoare, sau să primesc a lua loc pe capră, lîngă vizitiu.

M-am aşezat aşadar lîngă acesta din urmă, care părea să fie un om inteligent şi comunicativ. Totuşi, de-abia străbătusem zece mile, cînd, deodată, caii îşi lăsară urechile spre spate şi atît de turtite ca la iepuri. Vizitiul mă întrebă atunci dacă luasem cu mine un impermeabil.

— Nu, i-am răspuns. Pentru ce?

— O să aveţi în curînd nevoie de aşa ceva. Uitaţi-vă la urechile cailor.

— În adevăr. Voiam tocmai să te întreb de ce...

— Au simţit apropierea celui care aduce furtună şi nu peste mult timp îl vom întîlni.

În momentul acela nu era un singur nor pe cer. Dar, peste puţin, se ivi un punct negru.

— Uite-l pe aducătorul de furtună, zise tovarăşul meu de drum. Lasă întotdeauna o ceaţă în urma lui. Din pricina lui am ajuns de atîtea ori ud leoarcă, că n-am să-l uit cîte zile oi trăi! Bietul de el, nu duce o viaţă prea veselă şi e mai nenorocit decît s-ar crede.

În scurt timp, un bărbat, însoţit de-o fetiţă, trecu în goana mare — cu cel puţin douăsprezece mile pe oră — într-o cabrioletă, odinioară de lux, dar acum uzată de intemperii şi trasă de un cal mare, negru. El trăgea de frîie, de parcă s-ar fi temut să n-o ia calul la goană. Părea obosit, amărît, şi privea cu nelinişte la călători şi mai ales la vizitiu şi la mine. Îndată ce-a trecut de noi, caii şi-au ridicat iarăşi urechile, unindu-le aproape deasupra capului.

— Cine e omul ăsta? am întrebat eu. Pare foarte neliniştit.

— Nimeni nu-l cunoaşte, dar şi pe el, şi pe copil, toţi îi ştiu foarte bine. L-am întîlnit de peste o sută de ori şi m-a

întrebat de tot atîtea ori care e drumul spre Boston, chiar atunci cînd venea dintr-acolo, încît pînă la urmă nici nu-i mai răspundeam. Tocmai de aceea se uita așa la mine.

— Dar nu se oprește niciodată din drum?

— Niciodată. Afară doar ca să întrebe care e drumul spre Boston. Oriunde s-ar afla, o să vă răspundă că nu se poate opri, fiindcă trebuie să ajungă în aceeași seară la Boston.

Urcam tocmai coasta unei coline înalte la Walpole, și, cum vedeam în fața noastră un cer neobișnuit de senin, îmi venea să-i amintesc în glumă, vizitiului, de chestia cu impermeabilul. Nici un nor nu se zărea la orizont.

— Vă uitați în partea de unde a venit omul acela, îmi zise el. Așa, într-acolo trebuie să priviți. Furtuna nu-i iese niciodată înainte, ci vine în urma lui.

În curînd ne-am apropiat de-o altă colină. Ajungînd pe culme, vizitiul îmi arătă, la răsărit, un mic punct negru cît o bilă de mare.

— Iată sămînța furtunii, spuse el. Poate că ajungem la Polley înainte de a izbucni, dar omul cu copilul or să călătorească pînă la Providence, pe-o ploaie cu tunete și fulgere.

Deodată, ca împinși de instinct, caii au început să gonească de două ori mai iute. Norul cel mic și negru trecu peste șoseaua națională, se mări, se umflă, se lăți în cele patru vînturi. Acest nor ciudat atrase atenția tuturor călătorilor, căci, după ce crescu foarte mult, se micșoră, îngroșîndu-se și devenind tot mai dens. Fulgerele ce se iscau fără întrerupere îl prefăceau într-un fel de rețea neregulată, dîndu-i mii de forme fantastice. Vizitiul îmi atrase atenția asupra unui amănunt ciudat, și anume, pretindea că la fiecare fulger, în mijlocul norului, se putea zări limpede silueta unui bărbat într-o cabrioletă trasă de-un cal negru. Dar, în realitate, eu nu vedeam nimic. Se întîmplă adesea ca închipuirea să lucreze în locul simțurilor, atît în lumea vizibilă, cît și în cea invizibilă.

Furtuna, încă departe de noi, amenința totuși să izbucnească. De-abia sosisem la hanul din Polley că începu să plouă

cu galeata, dar nu ţinu mult. Norul o luă de-a lungul şosel naţionale ce duce la Providence. Peste cîteva clipe, un călăto cu înfăţişare onorabilă îşi opri trăsura la uşă. Dat fiind c bărbatul şi copilul din cabrioletă treziseră în noi oareca interes, l-am întrebat pe noul călător dacă-i întîlnise pe c doi. Ne-a răspuns afirmativ; omul părea că se rătăcise şi întrebase unde-i Boston; dădea bici calului ca şi cum ar vrut s-o ia înaintea furtunii, dar un fulger se aprinsese chi deasupra capului său, părînd că-l acoperă, dimpreună c copilul, calul şi cabrioleta.

— M-am oprit, zise călătorul, crezînd că-l lovise trăsn tul. Dar calul şi-a sporit viteza şi, pe cît îmi puteam da seam alerga tot atît de repede ca furtuna.

În timp ce vorbea călătorul, sosi un negustor ambulan cu căruţa plină de articole de tinichea, de pe care şiroia ploai şi, la întrebările noastre, ne răspunse, că, în cele cincisprezec zile de drum, îl întîlnise pe omul cu cabrioleta în patru stat diferite; că acesta l-a întrebat unde e drumul spre Bostor şi că, de fiecare dată, o ploaie grozavă îi umpluse căruţa, n sipindu-i pînă şi marfa lui de tinichea, încît se hotărîse ca viitor să-şi asigure calabalîcul. Dar ceea ce-l mirase mai mu era faptul că propriul său cal, cu mult înainte ca omul ac să apară în zare, se oprea în mijlocul drumului, dîndu-şi ure chile pe spate.

— Pe sourt, nădăjduiesc să nu mai dau cu ochii nici d omul ăsta, nici de calul lui, spuse în încheiere negustoru ambulant. Parcă nu sînt de pe lumea asta.

Atît am aflat atunci şi desigur aş fi uitat cu totul acest întîmplări stranii, aşa cum uiţi un vis, dacă, aflîndu-mă d curînd în pragul hotelului „Benett", la Hartford, n-aş fi auzi pe cineva strigînd: „Uite-l pe Peter Rugg cu fetiţa! E obosit ud leoarcă şi mai departe de Boston ca niciodată."

L-am recunoscut atunci pe individul de acum trei ani căci cine l-a văzut o dată pe Peter Rugg nu-l mai uită.

---

[1] *Statele Unite ale Americii* sînt alcătuite din 51 state confederate

— Peter Rugg! zisei, dar cine e Peter Rugg?

— Păi, nimeni nu știe precis cine e, răspunse străinul. E un călător cunoscut de toți, pe care hangiii n-au de ce-l prezi, căci nu se oprește niciodată ca să mănînce, să bea ori să doarmă. Mă-ntreb de ce guvernul nu-l angajează la poștă.

— N-aș fi de părerea asta, reluă un alt călător; cît timp ar trebui să ducă o scrisoare la Boston? Pe cît știu, de peste douăzeci de ani Peter Rugg tot caută orașul ăsta.

— Dar, întrebai eu, nu se oprește niciodată din drum? I-am mai văzut acum trei ani, aproape de Providence, și mi s-a povestit o istorie ciudată pe seama lui. Vă rog, domnul meu, dați-mi ceva mai multe amănunte despre el.

— Domnule, îmi răspunse străinul, cei care știu mai multe despre el sînt mai avari la vorbă. Am auzit că Dumnezeu însemnă pe cîte-un om, în chip de pedeapsă. Pentru ce-a fost osîndit Peter Rugg nu știu, dar cred că aș fi mai curînd dispus să-l plîng decît să-l judec.

— Vorbiți ca un om de treabă, i-am răspuns. Și fiindcă-l cunoașteți de atîta vreme, fiți bun și mai dați-mi cîteva amănunte. S-a schimbat mult?

— Da, desigur. Nu-l vezi vreodată mîncînd, bînd sau dormind, iar copilul lui arată mai în vîrstă ca el. Pare că trăiește în afara timpului și că tare ar dori să găsească vreun loc unde să-și tragă sufletul.

— Și calul? întrebai eu.

— Calul e mai gras și mai vioi ca oricînd, și cu siguranță mai sprinten ca acum douăzeci de ani. Ultima dată cînd Rugg mi s-a adresat, a fost ca să mă întrebe cît mai e pînă la Boston. I-am răspuns: „Să fie o sută de mile în cap". „De ce mă amăgești și-mi dai informații false? îmi spuse el. Nu-i drept să-ți rîzi de-un drumeț. M-am rătăcit, arată-mi, te rog, drumul cel mai scurt spre Boston." I-am repetat că Boston e la o sută de mile de locul acela. „Cum poți spune una ca asta? făcu el. Aseară mi s-a spus că n-ar mai fi pînă acolo decît douăzeci, și-am mers toată noaptea." „Dar, i-am spus, dumneata vii acum de la Boston. Trebuie să te întorci."

„Of, mereu trebuie să mă întorc, se văită el. Pesemn că Boston se mişcă după vînt şi se învîrteşte ca acul busole Unul îmi spune că e la răsărit, altul că e la apus; iar şefii d poşte îmi dau îndrumări aiurea." „Dar opreşte-te să te odih neşti, i-am spus eu. Arăţi obosit şi ud pînă la piele." „Da. fost o vreme foarte rea de cînd am plecat de acasă." „Atun fă o haltă." „Nu pot să întîrzii, căci trebuie să fiu acasă astă seară. Cred însă că vă înşelaţi asupra distanţei pînă la Boston.

Lăsă liber frîul calului pe care-l strunea cu greutate şi dis păru ca un fulger. După cîteva zile, îl întîlnii din nou, puţi înainte de Claremont, urcînd colinele de la Unity, cam c douăsprezece mile pe oră.

— Chiar aşa-l cheamă, Peter Rugg, sau asta e o poreclă

— Nu ştiu. Dar presupun că n-o să nege că-l cheamă aşa Uite-l că vine, cu calul, poţi să-l întrebi.

Peste o clipă, un cal negru, sprinten, se apropie în tra repede. Îmi propusesem să intru în vorbă cu Rugg, sau c puţin cu necunoscutul căruia i se spunea astfel. Ieşii deci i mijlocul străzii, făcîndu-i semn să oprească. El trase de hă ţuri.

— Domnule, am început eu să vorbesc, pot să vă intre dacă sînteţi într-adevăr domnul Rugg, căci mi se pare că v-am mai întîlnit?

— Chiar aşa mă cheamă: Peter Rugg, zise el. Din păcate m-am rătăcit. Sînt ud leoarcă şi tare obosit. Sînteţi atît d bun să-mi arătaţi drumul spre Boston?

— Locuiţi deci la Boston, pe ce stradă?

— Middle Street.

— Cînd aţi plecat din Boston?

— Nu pot spune precis, dar cred că de foarte multă vreme.

— Şi cum de v-aţi muiat amîndoi pînă la piele? Că doa azi n-a plouat?

— I-a tras o ploaie grozavă, acolo, în susul rîului. Da dacă întîrzii, n-o să ajung astă-seară la Boston. Mă sfătuiţ

să iau drumul cel vechi sau pe cel nou, pentru care trebuie plătită trecerea?

— Sînt o sută șaptesprezece mile pe drumul cel vechi și douăzeci și șapte pe celălalt.

— Glumiți pesemne. Nu se cade să induceți în eroare un drumeț. Știți prea bine că nu sînt decît patruzeci de mile de la Newburyport la Boston.

— Dar nu sîntem la Newburyport, ci la Hartford.

— Nu, domnule! Nu e Newburyport aci și n-am mers de-a lungul rîului Merrimack?

— Nu, domnule. Sînteți la Hartford și rîul acesta e Connecticut.

Își frîngea mîinile și părea că nu mă crede.

— Nu cumva și rîurile și-au schimbat cursul, cum și-au schimbat locul orașele? zise el oftînd. Dar uitați-vă, norii se adună la miazăzi, și la noapte o să plouă.

Nu voi să mai zăbovească. Nerăbdător, calul făcu un salt, coastele i se umflară ca niște aripi; părea că vrea să înghită tot spațiul din fața lui.

În sfîrșit, mă gîndeam eu, descoperisem o cheie la povestea lui Peter Rugg și mă hotării ca, la primul prilej cînd mă voi duce după treburi la Boston, să fac noi cercetări acolo. După oltva timp, doamna Croft, o bătrînă ce locuia de douăzeci de ani la Boston pe Middle Street îmi dădu amănuntele de mai jos. Iată ce-mi povesti ea:

Vara trecută, la căderea nopții, cineva se opri la poarta răposatei doamne Rugg. Doamna Croft ieși la poartă, văzu un bărbat și o fetiță într-o cabrioletă uzată de ploi și furtuni, și trasă de-un cal negru. Străinul întrebă de doamna Rugg. Ea răspunse că doamna Rugg murise la o vîrstă foarte înaintată, de mai bine de douăzeci de ani.

— Cum mă puteți induce în eroare? Rugați-o pe doamna Rugg să iasă la ușă.

— Vă repet, domnule, că doamna Rugg nu mai locuiește de douăzeci de ani. Nimeni altcineva în afară de mine nu mai stă în casa asta, și eu sînt Betsy Croft.

Omul se uita în susul și în josul străzii și declară:

— Deși zugrăveala s-a coșcovit, totuși aceasta e casa me

— Da, zise fata, uite și piatra din fața porții pe care m
așezam să-mi mănînc pîinea cu unt.

Dar acum parcă ar fi pe cealaltă parte a străzii, relu
străinul. Ciudat, toate par că s-au mutat de la locul lo
Străzile s-au schimbat, oamenii s-au schimbat, orașul mi
pare a fi altul și, fapt încă și mai ciudat, Catherine Rugg și
părăsit soțul și copilul. Vă rog, urmă el, știți cumva da
John Foy s-a întors din călătoria pe mare? Plecase într
călătorie lungă; e o rudă a mea. Dacă l-aș putea întîln
mi-ar da știri despre doamna Rugg.

— Unde locuia? întrebă doamna Croft. N-am auzit nici
dată vorbindu-se de John Foy.

— Puțin mai departe, acolo pe Orange-tree Lane.

— Aci nu există nici o stradă cu numele ăsta.

— Ce-mi tot spuneți! Și străzile au dispărut? Și ele
Orange-tree Lane e la capătul lui Hanover Street, aproape d
Pemberton's Hill.

— Nici cu numele ăsta nu știu să fie vreo stradă.

— Glumiți desigur, doamnă. Îl cunoașteți cu siguranț
pe fratele meu, William Rugg. Locuiește pe Royal Exchang
Lane, aproape de King Street.

— Vă asigur că nu există în acest oraș nici o stradă c
numele de King Street.

— Nu există King Street? Drept cine mă luați? Spune
mai bine că nu există nici regele George. Dar cum vedeți
doamnă, sînt ud pînă la piele și obosit, și-am nevoie de odihnă
Mă duc la hanul Hart, de lîngă piață.

— Care piață, domnule? Se vede că v-ați rătăcit. Sin
mai multe piețe.

— E una singură, aproape de port.

— A, piața veche! Dar de douăzeci de ani nu mai locu
iește nimeni în cartierul acela.

Străinul păru uluit și murmură cu un glas ce abia se în
țelegea:

— Curios! Orașul ăsta seamănă totuși cu Boston. Dar acum înțeleg că am greșit. E o altă doamnă Rugg și o altă stradă Middle Street. Atunci, doamnă, îmi puteți arăta drumul spre Boston?

— Dar sînteți la Boston, domnule. Ăsta e orașul Boston. Nu știu să fie vreun altul.

— Se poate să fie și acesta un oraș care se cheamă Boston, dar nu e cel în care locuiesc eu. Mi-aduc aminte acum că am trecut peste un pod, în loc să trec cu *ferry-boat*-ul. Ce pod era, vă rog?

— Podul peste Charles River.

— Acum văd unde am greșit. Între Boston și Charlestown se circulă pe-un *ferry-boat*, nu pe-un pod. Da, da, m-am înșelat. Dac-aș fi la Boston, calul m-ar duce drept în poarta mea. Dar calul dă semne de nerăbdare, ca să mă facă să-nțeleg că nu cunoaște locul. E absurd să-l fi luat drept vechiul meu Boston. Orașul acesta e mult mai frumos și mai nou. Cred că Boston trebuie să fie destul de departe de aci, de vreme ce nici doamna nu-l cunoaște.

La aceste cuvinte, calul începu să necheze și să lovească pămîntul cu copita. Străinul se arătă oarecum dezamăgit și oftă. „Va să zică tot n-o să fiu astă-seară acasă!“ Apoi, dînd drumul frîului, porni mai departe, și în curînd femeia nu-l mai văzu.

Era evident că generația din care făcea parte Peter Rugg nu mai exista.

Asta e tot ce-am putut afla de la doamna Croft despre Peter Rugg; dar ea îmi vorbise despre un bătrîn, domnul James Felt, care locuia nu departe de casa ei și care ținuse un jurnal, unde consemna evenimentele mai însemnate ce se întîmplaseră în ultimii cincizeci de ani. La rugămintea mea, ea trimise să-l cheme. Cînd îi spusei ce anume cercetez, domnul Felt îmi răspunse că-l cunoscuse pe Rugg în tinerețea sa și că dispariția lui pricinuise oarecare surprindere; dar, cum se întîmplă cîteodată, ca unii oameni să fugă pentru a scăpa de alții, sau de ei înșiși, și cum nici un creditor nu venise

să reclame ceva, cu timpul, Rugg, fata, calul și trăsura lui fură dați uitării.

— Ce e drept, zise domnul Felt, afacerea Rugg a dat naștere la tot soiul de istorii, adevărate sau false, nu știu, dar pe vremea mea se petreceau lucruri ciudate, fără ca ziarele să le pomenească măcar.

— Domnule, zisei eu, Peter Rugg trăiește. L-am văzut de curînd, cu copila, calul și cabrioleta lui. De aceea v-aș fi îndatorat să-mi povestiți tot ce știți, sau tot ce-ați auzit despre el.

— Se poate, răspunse John Felt, ca Peter Rugg să mai trăiască, dragă domnule, nu neg, dar că l-ați văzut, cu copila lui, asta e cu neputință, căci Jenny Rugg, dacă trăiește trebuie să aibă cel puțin — stați o clipă — 1770, masacrul din Boston[1] — Jenny Rugg avea pe atunci vreo zece ani, domnule, așa că azi trebuie să aibă peste șaizeci. E foarte posibil ca Peter Rugg să mai fie în viață, căci nu era decît cu zece ani mai mare ca mine. Eu am împlinit abia optzeci în martie trecut, și cred că voi trăi cu douăzeci de ani mai mult decît alții.

Înțelesei atunci că domnul Felt dăduse în mintea copiilor și pierdui nădejdea să mai capăt de la el vreo informație valabilă.

Îmi luai ziua bună de la doamna Croft și mă dusei la hotelul Marlborough.

„Dacă Peter Rugg călătorește de pe vremea măsacrului de la Boston, mă gîndii eu, poate tot atît de bine să-și continue călătoria pînă în vecii vecilor. Dacă cei din generația lui știu prea puține despre el, generația următoare va ști și mai puțin încă, și Peter Rugg și fata lui nu vor mai fi avînd nici o legătură cu lumea asta."

În cursul serii, povestii ce mi se întîmplase pe Middle-Street.

— A, credeți într-adevăr că l-ați văzut pe Peter Rugg! exclamă unul din convorbitorii mei surîzînd. L-am auzit pe

[1] Luptă între coloniștii americani și garnizoana engleză, cu care a început războiul american de independență.

bunicul meu vorbind despre el, ca și cum ar fi crezut realmente în povestea asta.

— Domnule, vă rog, să comparăm ce povestea bunicul dumneavoastră cu ceea ce mi s-a povestit mie.

— Dacă e să cred ce-mi spunea bunicul, Peter Rugg a locuit odinioară pe Middle Street, chiar în acest oraș. Avea o avere frumoasă, era însurat, avea o fată și era stimat de toată lumea pentru viața lui ordonată și bunele sale moravuri. Dar, din păcate, avea uneori crize de furie și de înjurături greaznice. În timpul acestor accese, dacă dădea de vreo ușă închisă, o dobora cu o lovitură de picior. Cîteodată i se întîmpla să facă o tumbă, cu picioarele în sus și capul în jos, înjurînd. În timpul unei crize, fu cel dintîi care izbuti să facă saltul mortal, executînd astfel ceea ce, de atunci, alții fac ca să cîștige bani. Într-o zi, Rugg a fost văzut rupînd cu dinții un piron de cincizeci de centime. Pe vremea aceea, bărbații și chiar băieții purtau perucă; la furie, Peter își ieșea din fire într-atît încît pînă și părul perucii i se făcea măciucă. Unii susțineau că asta se întîmpla din cauza înjurăturilor, alții, încercînd să dea o explicație mai rațională, afirmau că, sub influența furiei, care, zice-se, dilată arterele, craniul său creștea în volum. Cînd era în criză, Rugg nu se temea nici de Dumnezeu, nici de Diavol. În afara acestor tulburări trecătoare, Rugg trecea, în ochii tuturor, drept un ins cumsecade, căci, după ce îi treceau crizele de furie, nu era om mai calm ca el. Într-o dimineață, către sfîrșitul toamnei, Rugg plecă la Concord împreună cu fetița lui, alături de el, în cabrioleta trasă de-un cal negru, mare și frumos. Pe drumul de întoarcere îl surprinse o furtună puternică. Noaptea se opri la Menotomy — acum se cheamă West Cambridge — în fața casei unui prieten, domnul Cutter, care-l rugă stăruitor să rămîie peste noapte la el. Cum Rugg refuză invitația, Cutter stărui: „Cum se poate, domnule Rugg, să călătoriți pe-o furtună ca asta? Noaptea e nespus de întunecoasă. Fetița dumitale o să piară. Ești într-o cabrioletă deschisă și furtuna se înteșește.“ „*N-are*

decît să se înteţească, strigă Rugg, înjurînd groaznic. *Dacă n-ajung astă-seară, în ciuda furtunii, să nu mai ajung niciodată să-mi văd casa!*" La aceste vorbe, dădu bici calului său spri ten şi pieri ca fulgerul. Peter Rugg nu se întoarse acasă ni în seara aceea, nici în seara următoare, şi, după ce-l dădu dispărut, nimeni nu i-a mai dat de urmă, dincolo de Menotom Multă vreme, în fiecare noapte întunecoasă şi furtunoa soţiei lui Peter Rugg i se părea că aude pocnetul de bici, tr potul iute al unui cal şi zgomotul unei trăsuri trecînd pr faţa porţii. Vecinii auzeau şi ei aceleaşi zgomote, şi unii su ţineau că era calul lui Rugg, al cărui tropot îl recunoştea Faptul se repeta atît de des încît, mai în urmă, unii s-au h tărît să stea de pîndă cu felinarele, şi l-au văzut pe adevărat Peter Rugg, cu fetiţa lui, calul şi cabrioleta, cu capul into spre casa lui, încercînd zadarnic să oprească în faţa porţi A doua zi, prietenii doamnei Rugg au căutat să-i regăsească soţul şi copila. Au cercetat toate hanurile şi grajdurile d oraş. Dar Rugg nu trăsese nicăieri la Boston. Nimeni nu revăzuse, deşi unii afirmau că tropotul calului şi uruitul tr surii pe caldarîm zguduiseră casele pe amîndouă părţile străzi Ceea ce nu era cu neputinţă, căci, pe vremea aceea, o căru grea făcea, în trecere, să se zguduie casele ca un cutremu de pămînt. Dar nici vecinii lui Rugg n-au mai stat la pîn după aceea. Unii credeau că au avut vedenii şi nu se mai gî deau la ele. Alţii dădeau din cap şi nu mai scoteau nici vorbă. Astfel Rugg, fata lui, calul şi cabrioleta au fost în curî uitaţi. Umbla totuşi zvonul că Rugg fusese întîlnit mai tîrzi în Connecticut, între Suffield şi Hartford, trecînd în galo peste cîmp. Asta îi făcu pe prietenii lui Rugg să înceapă ce cetările, dar, cu cît cercetau mai mult, cu atît aflau mai pu ţin. Dacă într-o zi li se spunea că Rugg a fost văzut la Con necticut, a doua zi aflau că fusese văzut urcînd colinele d la New Hampshire; şi, după scurt timp, un bărbat într-o ca bioletă, însoţit de-o fetiţă, el avînd toate semnalmentele lu Peter Rugg, fusese întîlnit în Rhode Island, întrebînd de dru mul spre Boston.

II

Altă versiune despre cele întîmplate cu Peter Rugg
de
Jonathan Dunwell

În toamna anului 1825 asistam la cursele de la Richmond, în Virginia.

Deoarece luau parte la cursă doi cai noi, asistența era din ea mai aleasă și interesată în cel mai înalt grad. Partizanii lui Dart și ai lui Lightning, cei doi pursînge, erau deopotrivă de neliniștiți și de nesiguri de rezultat. Un profan n-ar fi putut observa nici o deosebire între cele două animale. Caii erau amîndoi tot atît de frumoși, de aceeași culoare, de aceeași înălțime și, cînd alergau alături, de aceeași lungime, diferența fiind doar de cîțiva milimetri. Ochii lor erau proeminenți, strălucitori, cu o căutătură hotărîtă. Cînd se priveau, cei doi păreau că-și încordează gîtul într-o atitudine mîndră, care făcea să li se vadă mai bine ochii, că se sprijină mai zdravăn pe copite. Dădeau, fără îndoială, semne de inteligență și dovezi de bunăcuviință rară, chiar între diplomați.

Era aproape de amiază, ora așteptării, îndoielii și neliniștii. Călăreții urcară în șa, atît de ușori, de subțiri, de aerieni, încît păreau că fac un singur trup cu caii lor. Numeroșii spectatori luaseră loc pe scaune și, nemișcați, i-ai fi luat drept mii de statui vii. Toate privirile erau ațintite asupra lui Dart și a lui Lightning și asupra grațioșilor lor călăreți. Nimic nu tulbura tăcerea, afară doar de-o ghionoaie îndrăzneață, care ciocănea în scoarța unui copac din vecinătate. Se dădu semnalul; Dart și Lightning i-au răspuns cu o vie inteligență. La început porniră în trap încet, apoi iuțiră pasul și continuară cursa în galop, înghițind spațiul. Cei doi cai aproape ștergeau pămîntul cu pîntecul, în timp ce călăreții, aplecați înainte, aproape că atingeau cu bărbia urechile cailor. Dacă pista n-ar fi fost perfect netedă, dacă ar fi avut vreo încrețitură sau cea mai

mică pantă, spectatorii cîteodată n-ar mai fi zărit nici c
nici călăreţi.

În timp ce caii, alergînd alături, păreau că zboară fă
aripi, neîntrecîndu-se unul pe altul, toate privirile au fo
atrase de-un spectacol neprevăzut. Imediat în urma caile
Dart şi Lightning, un cal negru, maiestuos, de-o înălţim
neobişnuită, trăgînd o cabrioletă uzată de vînturi şi pl
alerga în galop pe teren. Fără nici un efort aparent, îşi me
ţinea viteza şi, înainte ca Dart şi Lightning să fi ajuns la c
păt, îi depăşi pe cei doi pursînge, care, în prezenţa acest
nou concurent, îşi lăsară urechile în jos, spre spate, şi
opriră brusc. Astfel, nici Dart, nici Lightning n-au cîştiga
premiul.

Spectatorii, foarte nervoşi, voiau să ştie de unde veniser
calul negru şi cabrioleta. Mulţi spuneau că nu era nimeni î
vehicul. De fapt, aceasta era părerea generală, căci calul negr
alergase atît de iute încît nici de aproape nu s-a putut distin
dacă era cineva în trăsură. Dar cei doi călăreţi prin drept
cărora trecuse calul negru afirmau că văzuseră limpede î
cabrioletă un bărbat cu faţa tristă şi o fetiţă. Atunci am fos
convins că era Peter Rugg, dar cea mai surprinzătoare c
afirmaţia lui John Spring, unul din călăreţi (cel care călăre
pe Lightning), cum că nici un cal aievea n-ar fi putut, far
să-şi micşoreze viteza, şi pe deasupra înhămat la o trăsură
să întreacă pursîngele lui; susţinea cu vehemenţă că nici nu
era un cal, ci un bou negru. „Ce căuta boul acela mare, negru
zise John, nu ştiu; dar nici un pursînge, nici Childers înari
patul, nu-l puteau întrece pe Lightning."

Ideea lui John Spring provocă un rîs general, căci er
neîndoios că un cal negru, bine antrenat, întrerupsese cursa
dar John Spring, gelos de faima lui Lightning, spunea c
orice alt animal, chiar şi un bou, ar fi fost în stare să alerge
mai repede decît rivalul său. Totuşi, în curînd au încetat s
mai rîdă de John Spring, căci, îndată ce Dart şi Lightning
şi-au recăpătat răsuflarea, s-au îndreptat amîndoi, nemînaţ
de nimeni, pe teren, şi, lăsîndu-şi mai întîi capetele în jos, şi

le-au ridicat brusc și au început să necheze. Au repetat de mai multe ori aceeași mișcare, pînă ce John Spring a spus: „Caii au simțit ceva neobișnuit; ei ne anunță o trădare. O să-l întreb pe Lightning."

Veni lîngă Lightning și-l apucă de coamă; Lightning, lăsîndu-și capul în jos spre pămînt, îl mirosi fără a-l atinge, apoi, ridicînd capul foarte sus, necheză atît de tare încît putu să fie auzit și de cealaltă parte a colinei; Dart făcu același lucru. John Spring se aplecă spre a cerceta locul pe care-l mirosise Lightning. Dar se ridică brusc, cu fața descompusă; puterile îl părăsiră într-atît încît trebui să se sprijine de Lightning.

În cele din urmă, John Spring își reveni și strigă: „Era un bou! V-am spus-o! Nici un cal nu-l poate întrece pe Lightning."

La o cercetare atentă a urmelor lăsate de calul negru, s-au văzut copitele despicate. Cu toate aceste dovezi, continuam să cred că animalul era de fapt un cal. Totuși, cînd spectatorii au părăsit terenul, cred că cel puțin jumătate din ei ar fi jurat că un bou mare negru întrecuse pe cei mai iuți doi cai pursînge care alergaseră vreodată pe hipodromul din Virginia. Așa că faptele zise istorice nu prea sînt întemeiate.

Pe cînd mă înapoiam acasă, reflectînd la cele întîmplate în ziua aceea, un străin mi se adresă astfel:

— Scuzați-mă, nu sînteți dumneavoastră domnul Dunwell?

— Ba da, am răspuns eu.

— Nu v-am întîlnit eu acum un an sau doi la Botson, la hotelul Marlborough?

— Se prea poate, domnule, căci am fost pe acolo.

— Și ați ascultat povestea lui Peter Rugg.

— Mi-aduc perfect aminte, am spus.

— Ceea ce vi s-a povestit la Boston era cu siguranță adevărat, căci Rugg a fost pe-aci chiar astăzi. Omul acesta a ajuns pînă în Virginia și, pe cît se pare, a plecat la Capul Horn. L-am mai văzut, dar niciodată încă într-un asemenea

galop. Ştiţi cumva, domnule, unde îşi petrece Peter Rugg iarna? Căci nu l-am întîlnit decît vara, şi întotdeauna pe ploaie, afară de azi.

— Nimeni nu ştie unde îşi petrece Peter Rugg iarna, i-am răspuns, nici cînd şi unde doarme, mănîncă, bea, se odihneşte. S-ar părea că nu prea ştie cînd e zi, cînd e noapte, nici ce e timpul, spaţiul, furtuna şi soarele. Sirgura lui ţintă e Boston. Mi se pare că nu Rugg mînă calul, ci calul îi trage cabrioleta, şi că Rugg însuşi s-ar afla în puterea calului său.

Îl întrebai pe străin cînd îl văzuse pentru prima dată pe Rugg şi calul acestuia.

— Ei, domnule, în vara lui 1824. Plecasem în Nord să-mi caut de sănătate, şi, după ce vă întîlnisem la Marlborough, mă înapoiam acasă în Virginia, cînd, dacă nu mă-nşală memoria, îl întîlnii călare pe Rugg şi calul său în fiecare stat, între oraşul acesta şi Massachusetts. Cîteodată, drumurile noastre se încrucişau, dar cel mai adesea mă ajungea din urmă şi mă depăşea. Nu mi-a vorbit decît o singură dată, şi anume la Delaware. Apropiindu-se, şi-a oprit cu greutate calul. Rar am văzut un cal mai frumos; pielea îi era mai strălucitoare, mai plină, mai netedă decît pielea unei frumuseţi negre. Cînd calul lui Rugg se apropie de-al meu, trase de frîu, îşi ciuli urechile şi privi fix la calul meu. Pe loc, acesta se zgribuli, iar părul i se încreţi ca pe-o bucată veche de piele arsă; lovit ca de-o vrajă, rămase ţintuit locului, ca şi cum cele patru copite ale lui ar fi fost pe veci înşurubate în pămînt. „Domnule, poate mergeţi la Boston? mă întrebă Rugg. Dacă ar fi aşa, ar fi fericit să mă-nsoţiţi, căci m-am rătăcit şi trebuie să fiu acasă chiar în seara asta. Vedeţi ce somnoroasă e fetiţa mea. Biata de ea, e răbdarea în persoană." „Dar n-o să ajungeţi astăseară acasă, domnule, i-am răspuns eu, fiindcă vă aflaţi la Concord în comitatul Sussex, din statul Delaware." „Ce vreţi să spuneţi cu statul Delaware? Dacă aş fi la Concord, n-aş mai avea decît douăzeci de mile pînă la Boston şi calul meu Lighfoot m-ar duce pînă la *ferry-boat*-ul din Charlestown în mai puţin de două ceasuri. Vă înşelaţi, domnule, sînteţi cu

siguranță străin, și orașul acesta nu seamănă de loc cu Concord, pe care îl cunosc prea bine. Am fost pe-acolo după ce am plecat de la Boston." „Dar, vă asigur, aci sînteți la Concord, în statul Delaware". „Încă o dată, domnule, ce înțelegeți prin stat?" întrebă Rugg. „Ei bine, unul din Statele Unite." „Stat, repetă el încet, omul ăsta își rîde de mine și vrea să mă facă să cred că mă aflu în Olanda. Apoi, cu glas tare, zise: Domnule, păreți un *gentleman* și vă rog stăruitor să nu mă induceți în eroare. Arătați-mi repede, pentru numele lui Dumnezeu, drumul cel bun spre Boston, vedeți doar că nu-mi mai pot ține calul în frîu; n-a mîncat nimic de cînd am plecat din Concord." „Dar, domnule, aici sînteți la Concord, la Concord în Delaware, și nu la Concord din Massachusetts. Vă aflați acum la cinci sute de mile de Boston." Rugg mă privi atunci mai mult cu durere decît cu ciudă și repetă: „Cinci sute de mile! Nenorocitul! Cine-ar fi spus că e nebun, dar nimic nu e atît de înșelător pe lumea asta ca aparența. Cinci sute de mile! Asta întrece lungimea fluviului Connecticut." Nu știu ce înțelegea el prin Connecticut, dar calul său porni brusc, și Rugg dispăru ca un fulger.

L-am lămurit pe străin ce voia să spună Rugg cu „fluviul Connecticut" și ce i se întîmplase la Hartford, atunci cînd mă aflam în pragul excelentului hotel al domnului Bennett. Am căzut amîndoi de acord că omul pe care-l văzusem în ziua aceea era adevăratul Peter Rugg.

Puțin mai tîrziu, l-am văzut pe Rugg la bariera dintre Alexandria și Middleburgh. În timp ce plăteam accizul, i-am spus funcționarului că seceta era mai mare pe-aici decît în Sud.

— Da, a răspuns el, seceta e cumplită și, chiar să nu-mi fi povestit ieri un călător că omul cu calul negru a fost zărit acum trei zile în Kentucky, tot aș pune rămășag că peste cîteva minute o să înceapă ploaia.

Am scrutat cu ochii orizontul, dar n-am putut zări nici cel mai mic semn prevestitor de ploaie.

— Observați, domnule, reluă funcționarul, acolo spre răsărit, chiar deasupra colinei, un mic punct negru, nu mai mare decît un bob de coacăză, și care, chiar în vreme ce vă vorbesc, se mărește mereu, trece peste șoseaua națională și înaintează spre noi, ca și cum ar voi numaidecît să inunde un anume obiect.

— În adevăr, îl văd, zisei, dar ce legătură e între acest nor de furtună și omul cu calul?

— Sînt mai multe. Mai stați un moment, domnule; s-ar putea să am nevoie de dumneavoastră. Cunosc norul ăsta, l-am văzut de mai multe ori, sînt sigur că nu mă înșel. Veți vedea îndată un om cu un cal negru.

În timp ce-mi vorbea am auzit, într-adevăr, bubuitul îndepărtat al tunetului și, îndată, fulgerele au iluminat peisajul ca pentru o sărbătoare cîmpenească. La depărtare de vreo milă l-am văzut pe omul cu calul negru sub nor; dar înainte ca ei să fi ajuns la bariera de acciz, norul se risipise și nici o picătură de ploaie n-a căzut lîngă noi.

Pe cînd omul, în care îl recunoscui de îndată pe Rugg, încercă să treacă, funcționarul lăsă din nou bariera și, apucînd calul de hățuri, ceru doi dolari.

Simțind oarecare simpatie pentru Rugg, am intervenit, rugîndu-l pe funcționar să nu-i ceară prea mult. Dar îmi răspunse că era cu atît mai în drept s-o facă, cu cît omul trecuse de mai bine de zece ori pe-aici fără să plătească, ba, mai mult, calul îi trăsese o copită ce l-ar fi putut ucide, că omul trecuse întotdeauna atît de repede încît, din pricina balamalelor ruginite ale barierei, n-o putuse coborî la timp ca să-l oprească. „Dar acum l-am prins!“ adăugă el.

Rugg mă privi atent și-mi zise:

— Vă rog, domnule, nu mă faceți să-ntîrzii. Am nimerit în sfîrșit pe drumul ce duce direct la Boston, și n-o să ajung astă-seară acasă dacă mă rețineți. Vedeți, sînt ud leoarcă, și-aș voi să mă schimb.

Funcționarul îl întrebă de ce trecuse de-atîtea ori fără să plătească.

— Taxă? strigă Rugg. Îmi ceri o taxă? Dar nu e nici o taxă de plătit pe șoseaua regală.

— Șoseaua regală? Dar dumneavoastră nu vedeți bariera asta de acciz?

— Nu există așa ceva în Massachusetts.

— Tot ce se poate, dar la noi în Virginia sînt chiar mai multe bariere.

— În Virginia! Cum adică, mă aflu în Virginia?

Rugg se întoarse atunci spre mine și mă întrebă cît mai e pînă la Boston.

— Domnule Rugg, îi zisei, văd că faceți o confuzie și-mi pare rău că vă știu atît de departe de casă. Vă aflați, într-adevăr, în Virginia.

— Mă cunoașteți așadar, domnule, și-mi spuneți că mă aflu în Virginia. Dați-mi voie să vă spun că sînteți omul cel mai nerușinat din lume, căci nu m-am depărtat niciodată cu peste patruzeci de mile de Boston, și nici n-am văzut în viața mea un ins din Virginia. Asta e și mai și decît Delaware!

— Taxa, domnule, taxa!

— Nu-ți dau nici un ban, zise Rugg. Sînteți amîndoi niște tîlhari de drumul mare. Nu există accize în țara asta. Cereți taxe pe șoseaua regală! Tîlhari care jefuiesc călătorii pe șoseaua regală!

Apoi, cu voce mai scăzută, adăugă:

— E limpede, e-o conspirație contra mea. Of, n-o să ajung niciodată la Boston! Pe șosele naționale nu sînt lăsat să trec, fluviile își schimbă cursul, și busola mă înșală.

Dar calul lui Rugg n-avea intenția să se oprească mai mult de-un minut, căci, în toiul discuției, cum ținea nările lipite de bara de sus a barierei, o apucă în dinți și, scoțînd-o ușor din balamale, dispăru cu ea cu tot. Funcționarul, uluit, se uita cum îi dispare bariera.

— Nu vă neliniștiți, i-am spus, calul o să lepede îndată bariera și-o s-o găsiți!

Apoi mi-am luat ziua bună de la funcționar.

El avusese dorința tainică de a-l opri pe Rugg, de a-i goli buzunarele, gîndind că o asemenea cercetare ar scoate la iveală niște lucruri importante; dar ceea ce văzusem în ziua aceea îmi dovedise că nici o forță omenească nu-l putea opri pe Rugg împotriva voinței sale. M-am hotărît deci să mă port cu blîndețe, dacă l-aș mai întîlni pe Rugg.

Îndreptîndu-mă spre New York, am lăsat în urmă bariera de acciz de la Trenton; la New Brunswick am constatat că șoseaua fusese renovată și așternută cu macadam de piatră măruntă. Atunci am observat, că, în mod regulat, din opt în opt picioare, pietrele erau deplasate pe-o suprafață cam cît o jumătate de baniță. Acest amănunt ciudat mă determină să cer lămuriri la bariera următoare.

— Domnule, mi-a răspuns accizarul, nu mă mir că-mi puneți întrebarea asta. Și totuși nu sînt în măsură să vă răspund. În adevăr, trebuie să fiu lovit de vreo vrajă, și bariera asta e cu siguranță fermecată, căci ce-am văzut aseară nu poate fi decît o vedenie, altminteri toate barierele n-ar mai folosi la nimic.

— Nu cred în farmece, i-am răspuns, și dacă-mi povestiți în amănunt ce s-a întîmplat în noaptea trecută, o să vă dau o explicație rațională.

— Vă amintiți, poate, că noaptea trecută a fost neobișnuit de întunecoasă. Ei bine, domnule, tocmai lăsasem bariera, cînd deodată văzui ceea ce mi se păru a fi la început o luptă între două armate. Focurile de pușcă și fulgerele tunurilor nu se potoleau. Acest straniu spectacol se tot apropia de mine cu iuțeala unui uragan, iar zgomotul deveni îndoit de tare; și o formă compactă părea că se rostogolește pe pămînt. Cel mai splendid foc de artificii țîșni din pămînt, luminînd spectacolul în mișcare. Toate culorile curcubeului, cele mai strălucitoare culori pe care le desfășoară soarele primăvara, împreună cu toată gama pietrelor prețioase, n-ar putea oferi un spectacol mai măreț, mai strălucitor decît cel

ce înconjura calul negru. Pareă toate stelele cerului se adunau apoteotic deasupra șoselei de acciz. În centrul de văpaie se vedea foarte clar un bărbat într-o cabrioletă veche, trasă de-un cal negru. Bariera, după toate legile naturii și ale statului, ar fi trebui să-i oprească și să risipească vraja; dar calul sări fără nici o sforțare peste barieră, trăgînd după el și trăsura cu omul în ea, și neatingînd măcar bara de sus. De aceea spun că e o vrăjitorie la mijloc. Dumneavoastră ce credeți, domnule?

— Dragul meu, i-am răspuns eu, ați umflat un fapt firesc, socotindu-l o mare vrăjitorie. Omul acela era Peter Rugg, în drum spre Boston. Calul lui, în adevăr, galopa cu mare iuțeală, și astfel era inevitabil să smulgă din locul lor mii de pietricele, care, zburînd în toate direcțiile, se ciocneau cu zgomot și scăpărau. Bara de sus a barierei dumneavoastră e doar la două picioare de pămînt, iar calul lui Rugg, foarte tare la salturi, putea să ridice fără greutate cabrioleta ușoară ca un fulg peste bara de sus.

Explicația îl satisfăcu pe domnul McDoubt, lucru care mă bucură; altminteri, acest om simplu, proaspăt sosit din Scoția, ar fi putut adăuga faptul respectiv la lunga listă a superstițiilor lui. Desvrăjind astfel șoseaua de macadam, morișca barierei și pe domnul McDoubt însuși, mi-am continuat călătoria spre New York.

Nu mă așteptam deloc să-l întîlnesc pe Peter Rugg, sau să aflu pe unde e, căci avea acum un avans de douăsprezece ore față de mine. N-auzii vorbindu-se despre el în drum spre Elizabethtown, și de aceea socotii că, în ajun, se îndreptase spre vest, după ce trecuse de barieră; dar puțin înainte de a sosi la Powles's Hook, zării o mare mulțime de călători pe *ferry-boat*; stăteau nemișcați și priveau fix spre același punct. Văzîndu-mă, unul din funcționarii *ferry-boat*-ului, domnul Hardy, care mă cunoștea bine, întîrzie cu un minut plecarea, ca să mă treacă și pe mine apa, și, ieșindu-mi în întîmpinare, îmi zise:

— Domnule Dunwell, avem pe bord ceva atît de ciudat încît l-ar mira și pe doctorul Mitchell[1].

— Fără îndoială un pește necunoscut, care a venit pe Hudson în sus?

— Nu. E un om care parcă ar fi coborît direct de pe corabia lui Noe. E însoțit de-o fetiță, care are același aer ca el, și un cal frumos, înhămat la cea mai curioasă cabrioletă pe care vi-o puteți închipui.

— O, domnule Hardy, ați dat lovitura! am exclamat. Nimeni pînă la dumneavoastră n-a putut să-l oprească pe Peter Rugg atît cît să-l poată cerceta în voie.

— Îl cunoașteți? mă întrebă domnul Hardy.

— Nu, nimeni nu-l cunoaște, dar toată lumea l-a văzut. Rețineți-l cît puteți mai mult, opriți nava sub un pretext oarecare. Tăiați frîiele calului, faceți tot ce puteți ca să-l țineți pe bord.

Ajungînd pe *ferry-boat*, am fost uimit de spectacolul ce se desfășura lîngă mine. În adevăr, Peter Rugg, fiica sa Jenny și calul lor negru se aflau aici, pașnici ca niște miei, înconjurați de peste cincizeci de persoane, care păreau că, din toate simțurile lor, nu mai aveau decît unul. Nemișcate, ținîndu-și răsuflarea, toate priveau la Rugg, picat ca de pe altă lume; și el, la rîndul lui, se uita la ei ca la niște ființe de pe altă planetă. Nimeni nu scotea o vorbă; nici eu n-aveam de gînd să rup tăcerea, mulțumit că-l văd și eu o dată pe Rugg stînd pe loc. Peste puțin, Rugg bombăni cu glas scăzut:

— Altă invenție! Cai[2] în loc de vîsle. Oamenii din Boston sînt plini de idei originale...

Era vădit că Rugg trebuie să fi fost de origine olandeză. Purta trei perechi de pantaloni scurți, care se numeau pe vremuri nădragi, ce nu erau încă uzați de tot; dar vremea îi însemnase, subțiindu-i atît de mult încît în dreptul genunchilor se puteau vedea, suprapuse, țesături de calități și cu-

[1] Vestit neurolog, care studia și fenomenele psihice în aparență supranaturale.

[2] Se vede că *ferry-boat*-ul era un bac tras de cai.

lori diferite. Multele sale straie, ale căror poale îi ajungeau pînă la genunchi, îl făceau să pară destul de corpolent. Din larga-i manta cafenie s-ar fi putut croi o jumătate de duzină de pardesie moderne, mînecile erau largi ca niște saci de făină, iar în rever ar fi încăput un nou-născut. Pălăria lui, cîndva neagră, acum brună-roșietică, nu era nici rotundă, nici cu o cută la mijloc, ci de-o formă nedefinită, și dădea feței pline a lui Rugg un aer de demnitate antică. Omul, deși tare pîrlit de soare, nu părea să aibă mai mult de treizeci de ani. Nu mai avea privirea tristă și neliniștită, era foarte calm și părea fericit. Cabrioleta lui era foarte încăpătoare, arăta foarte zdravănă și construită ca să dureze secole; din cît lemn se folosise la confecționarea ei ar fi ieșit trei trăsuri moderne; aducînd cu o trăsură din Nantucket, ea depășea ca prestigiu orice vehicul pe roate construit vreodată. Calul era și el o viețuitoare vrednică de privit: statura lui maiestuoasă, coama și coada lui, neatinse de foarfeci, îi dădeau un aer impunător, iar nările larg deschise te făceau să crezi că nu obosea niciodată. Se vedea bine cum copitele i se despicaseră, pesemne pe vreo șosea pietruită de curînd cu macadam, și că acum îi reluau forma inițială; prin urmare, John Spring nu se înșelase de tot afirmînd că erau despicate.

Această scenă mută s-ar fi putut prelungi multă vreme, căci Rugg nu dădea nici un semn de nerăbdare. Dar calul său, care stătuse liniștit timp de mai bine de cinci minute, nu voia să rămînă nemișcat. El începu să necheze și, după o clipă, lovi puntea cu copita dreaptă.

— Calul meu și-a pierdut răbdarea, a văzut cartierul de nord, zise Rugg. Grăbiți-vă, altfel n-o să-l mai pot stăpîni.

La aceste cuvinte, calul ridică piciorul stîng, și cînd îl lăsă iarăși jos, *ferry-boat*-ul se cutremură. Doi oameni apucară îndată calul de hățuri. Dintr-o lovitură cu capul, îi aruncă în Hudson. În timp ce ne trudeam să-i scoatem, calul rămase perfect liniștit.

— Nu-mi siciiți calul, zise Rugg, n-o să vă facă nici un rău. Vrea, ca și mine, să ajungă pe-un mal mai frumos; a văzut biserica din nord și se simte aproape de grajd.

— Domnule, îi spusei eu lui Rugg, întrebuințînd un mic subterfugiu, vă rog să-mi spuneți, fiindcă sînt străin, ce fluviu e ăsta și ce oraș se vede pe celălalt mal? Sînteți desigur de pe-aici?

— Fluviul, domnule, se numește Fluviul Mistic, și acesta e *ferry-boat*-ul de Winnisimmet. Am păstrat numele indienesc. Iar orașul pe care-l vedeți e Boston. Se vede că sînteți străin, altfel ați ști că Boston, orașul de colo, e capitala provinciilor Noii-Anglii.

— Scuzați, domnule, sînteți plecat de mult din Boston?

— Chiar că nu mai știu. M-am dus recent la Concord împreună cu fiica mea să văd niște prieteni. Dar, mi-e rușine să vă spun, la înapoiere m-am rătăcit, și de-atunci sînt mereu pe drumuri. Nimeni nu mi-a putut arăta drumul într-acolo. Nu se cade să induci în eroare un călător. Dar, domnule, calul devine nerăbdător. Lighfoot, pînă acum, și-a mișcat doar de cîteva ori crupa și a dat din cap. Dar nu pot să răspund de ceea ce e în stare să facă de-acum înainte cu picioarele.

La aceste cuvinte, Lighfoot își ridică lunga sa coadă, făcînd-o să pocnească întocmai ca un bici. Hudsonul purtă mai departe ecoul. Imediat, cei șase cai se puseră în mișcare și bacul începu să înainteze. Apele Hudsonului erau netede ca uleiul: nu se zărea nici cea mai slabă unduire. Dar caii, plecați în trap domol, o luară curînd la galop. Apa scălda puntea, *ferry-boat*-ul fu acoperit de-un ocean de spumă, și zgomotul valurilor începu să semene cu tunetul unei cataracte. Ajunși la New York, se putea zări magnifica urmă albă lăsată de *ferry-boat* pe Hudson.

Deși Rugg refuzase să plătească taxa legală la bariera de acciz, de astă dată, cînd i se ceru să plătească trecerea, băgă pe loc mîna într-unul din nenumăratele sale buzunare și scoase o monedă de argint pe care-o oferi functionarului.

— Ce-i asta? întrebă domnul Hardy.

— Treizeci de șilingi, răspunse Rugg.

— Poate să fi fost odată treizeci de șilingi, caraghiosule, răspunse domnul Hardy, dar azi nu mai valorează nimic.

— Moneda mea e din argint bun, englezesc, replică Rugg, bunicul meu a adus din Anglia un sac cu de-astea, noi-nouțe.

La aceste cuvinte, mă apropiai de Rugg și-i cerui voie să examinez moneda. Era o jumătate de coroană, bătută de Parlamentul englez în anul 1649. Pe o parte sta scris: „Statul Englitera", cu crucea sfîntului Gheorghe înconjurată de-o coroană de lauri. Pe cealaltă: „Dumnezeu e cu noi", cu harfa și crucea sfîntului Gheorghe îmbinate. Făcînd domnului Hardy semn cu ochiul, declarai că moneda era bună și zisei cu voce tare:

— Nu voi îngădui să fie înșelat acest *gentleman* și-i voi da eu însumi restul.

La care Rugg spuse:

— Vă rog, domnule, cum vă numiți?

— Mă cheamă Dunwell, răspunsei.

— Domnule Dunwell, sînteți singurul om cinstit pe care l-am întîlnit de cînd am plecat din Boston. Pentru că sînteți creștin, vă poftesc la mine. Va fi pentru doamna Rugg o plăcere să primească pe prietenul soțului ei. Luați loc în trăsura mea, domnule, putem sta comod. Dă-te puțin la o parte, Henry, să poată ședea și domnul. În cîteva minute vom fi pe Middle Street.

Mă așezai deci lîngă Peter Rugg.

— N-ați fost niciodată la Boston? mă întrebă Rugg.

— Nu, zisei eu.

— Ei bine, domnule, o să vedeți coroana Noii-Anglii, al doilea oraș după Philadelphia, din toată America de Nord.

— Uitați New York-ul.

— Bah! New York-ul e o nimica toată, deși n-am fost niciodată acolo. Dar mi s-a spus că tot New York-ul ar încăpea într-o mahala de-a noastră. Nu, domnule, credeți-mă,

New York-ul nu-i mare lucru, și nu poate fi comparat c Boston, după cum nu puteți compara o colibă cu un pala

Cum calul lui Rugg o luase pe Pearl Street, îl privii pe Rug atît cît permitea buna-cuviință și-i zisei:

— Domnule, dacă acesta e Bostonul, recunosc că Ne York-ul nu e nici cît o mahala din Boston.

Înainte de-a fi înaintat mult pe Pearl Street, Rugg i schimbă atitudinea. Începu să tremure nervos; ochii aproap că-i ieșeau din orbite: era vădit uluit.

— Ce se întîmplă, domnule Rugg, pareți tulburat?

— Asta trece peste orice putere de înțelegere omenească Dacă știți unde ne aflăm, domnule, vă conjur să mi-o spuneți

— Dacă acest oraș nu e Boston, trebuie să fie New York îi răspunsei eu.

— Nu domnule, nu e Boston și nu poate fi nici New York Cum să fiu la New York, la două sute de mile de Boston?

În acel moment ajunserăm pe Broadway și de astă dat Rugg păru că-și pierde capul.

— Nu există un asemenea loc în America de Nord. Toat astea sînt plăsmuirile unei vrăji. E un miraj străin de oric realitate. Iată, pe cît se vede, un oraș mare, case, magazine mărfuri splendide, nenumărați bărbați și femei, și toți la fe de ocupați, de grăbiți, ca în viața reală; toți au ieșit din hao într-o singură noapte: afară numai dacă nu cumva un seism groaznic n-a aruncat Londra sau Amsterdamul pe coastel Noii-Anglii. Sau poate am început să visez, cu toate că noap tea pare mai curînd lungă; dar mi s-a mai întîmplat într-o noapte să plec la Amsterdam, să cumpăr mărfuri la Vandogger și să mă-ntorc la Boston în zorii zilei.

În acel moment se auziră niște strigăte: „Opriți-i pe ne bunii ăștia că ne omoară". Sute de inși încercau zadarnic să oprească calul lui Rugg. Dar Lighfoot nu putea fi oprit de nici un obstacol. Din parte-mi, temîndu-mă să ajung înainte de căderea nopții în spatele munților Allegani, mă adresai domnului Rugg pe-un ton rugător și-l implorai să oprească calul, să mă pot da jos din trăsură.

— Dragul meu, îmi zise el, vom fi la Boston înainte de căderea serii și doamna Rugg va fi nespus de fericită să vă vadă.

— Domnule, vă rog să mă iertați, spusei eu. Dar uitați-vă spre apus. Vedeți acel nor negru care înaintează cu mare iuțeală, de parcă ar veni pe urmele noastre?

— A, răspunse Rugg, degeaba am încerca să ne ferim de el. Cunosc norul ăsta; își adună iar toată furia, ca să mi-o toarne în cap.

Apoi, oprind calul, mă lăsă să cobor și îmi zise:

— Adio, domnule Dunwell, voi fi fericit să vă văd la Boston. Locuiesc pe Middle Street.

Nu se știe unde s-a dus domnul Rugg, cînd a dispărut de pe Broadway; ce se știe, însă, e că, două luni după trecerea lui prin New York, a sosit în sfîrșit la Boston.

Averea lui Peter Rugg intrase de curînd în patrimoniul statului Massachusetts, din lipsă de moștenitori; și Consiliul general ordonase să se afișeze vînzarea moșiei la licitație publică. Cum mă găseam la Boston la acea dată și luasem cunoștință de afișul care anunța vînzarea unui mare lot de pămînt, am fost foarte curios să văd locul unde trăise odinioară Rugg. Cu prospectul în mînă, am luat-o mai mult la întîmplare pe Middle Street și, fără să întreb nimic pe nimeni, mă oprii în fața unui loc, unde îmi spusei: „Asta e terenul lui Rugg. Nu fac un pas mai departe. Aici trebuie să fie". Locul acela, în adevăr, părea să corespundă unei triste prorociri. Fațada era pe Middle Street, dar terenul se întindea, în spate, pînă pe Anne Street, cuprinzînd cam o jumătate acru. Pe vremuri era foarte firesc să ai un teren atît de mare în jurul casei; căci un acru nu prețuia pe-atunci, în multe cartiere din Boston, mai mult decît face azi un picior de pămînt. Vechea locuință, după ce slujise cîndva drept depozit de praf de pușcă, sărise în aer. O altă clădire, nelocuită, se înălța amenințător, mîndră în starea ei de dărăpănare. Strada fusese înălțată atît de mult încît dormitorul ajunsese jos, lîngă bucătărie, aflîndu-se acum la nivelul trotuarului. Casa avea aerul să-și cunoască soarta; și, sătulă parcă de-a mai sta pe loc, se depărtase mult

de curtea din spate, așteptînd ca primul vînt s-o dobor în stradă. Cele mai șirete jivine, în căutarea unui refugiu, a fi putut să-și dea întîlnire aci. Sub grinda cea groasă, corbii ar fi fost în deplină siguranță, iar în firidele de jos s-ar fi putut ascunde vulpea și nevăstuica. „Mîna grea a destinului, mi-gîndeam, a lovit aceste locuri și, mai mult încă, pe primii săi proprietari. Ce ciudat, un loc atît de întins să fi rămas fără moștenitori! Totuși, Peter Rugg ar putea să treacă azi prin fața propriului său prag și să întrebe: «Cine locuia aci odinioară?»

Portărelul, numit de Primărie pentru vînzarea terenului era locvace ca mulți portărei din Boston. Se pare că prilejul îi furniza un subiect de discurs frumos, iar datoria și dorința sa tainică erau să strălucească. El se adresă publicului în termenii următori:

— Acest domeniu, domnilor, pe care vi-l oferim azi, a aparținut pe vremuri unei familii acum stinse. Drept care a revenit statului. Dacă vreunul din dumneavoastră ar ezita să dobîndească o proprietate atît de întinsă, de teamă să nu vină mai tîrziu cineva care să-i conteste dreptul de-a o stăpini, sînt împuternicit de Consiliul General să vă asigur că dobînditorul va primi cea mai bună din toate garanțiile: garanția statului. Țin să subliniez acest lucru, domnilor, căci știu că pe meleagurile astea circulă un vag zvon după care un anume Peter Rugg, primul proprietar al terenului, ar mai fi în viață. Acest zvon, domnilor, n-are nici un temei și nici nu merită să fie luat în serios. El s-a răspîndit acum vreo doi ani, în urma povestirii neverosimile a unui anume Jonathan Dunwell din New York. Doamna Croft, pe-al cărei soț îl văd aci, și care arde de dorința de-a dobîndi terenul, este aceea care a colportat toate aceste năzbîtii. Dar, domnilor, e oare omenește cu putință ca o proprietate, și cu deosebire o proprietate de-o asemenea valoare, să rămînă fără stăpîn aproape o jumătate de veac, dacă ar mai fi în viață vreun moștenitor, fie și o rudă de departe? Căci, domnilor, toată lumea e de acord că, dacă bătrînul Peter Rugg ar mai fi în viață, ar avea acum cel puțin o sută de ani. Se știe că el și fiica lui, calul și trăsura lor, au

ați dispăruți acum mai bine de jumătate secol și, deși n-au mai întors niciodată, e posibil oare să mai fie în viață și să vină într-o zi să revendice dreptul lor de proprietate asupra acestei vaste reședințe? Domnilor, asemenea raționamente nu permit să se efectueze vreodată operații serioase. Astfel de povești neroade nu trebuie să ne abată de la scopul nobil de a încredința aceste ruine geniului unui arhitect. Dacă asemenea lucruri ar putea descuraja un spirit întreprinzător, nimeni n-ar mai îndrăzni să încheie cea mai mică tranzacție comercială. Economiile dumneavoastră, în loc să vă îndulcească somnul cu vise despre noi izvoare de aur și îmbogățire, v-ar pricinui groaznice coșmaruri. Banul, dacă nu e întrebuințat, nu face decît să tulbure liniștea omului. Priviți acest magnific teren pe care-l aveți în față. Iată o jumătate de acru — peste douăzeci de mii de picioare — un teren de rînd, pe care poți zidi ce vrei; nu e un petic de patruzeci de picioare pe cincizeci, unde, în timpul caniculei, să nu poți respira decît în pivniță. Din contră, un arhitect n-ar putea contempla acest teren fără invidie, căci aici e loc pentru o clădire care ar desfide pînă și templul lui Solomon. Ce lucru educător! Cum să-i reziști? La răsărit, foarte aproape de Atlantic, Neptun, încărcat cu cele mai rare comori ale întregului pămînt, poate să bată cu tridentul lui la ușa dumneavoastră. La apus, produsele fluviului Paradisului — Connecticut — datorită binefăcătorilor aburi ai căilor ferate și canalelor, vor trece în curînd pe sub ferestrele dumneavoastră și în felul acesta, în unul și același loc, Neptun se va cununa cu Ceres, și Pomona din Roxbury, și Flora din Cambridge vor juca la nuntă. Oameni de știință, oameni de gust, și dumneavoastră oameni de litere — căci văd mulți în onorata asistență — acest pămînt binecvîntat e al vostru! Dacă locul unde eroul de odinioară a lăsat doar urma unui pas al său e astăzi sacru, cît mai mare să fie prețul locului de naștere al celui pe care lumea îl celebrează pentru că s-a născut pe Middle Street, drept în fața acestei locuințe, și a cărui casă părintească, dacă n-ar fi cunoscută, ar fi revendicată de peste șapte orașe!

Pentru dumneavoastră aceste date au o valoare dublă. Că în curînd, chiar în fața casei care se va construi aci, se înălța un monument, spre încîntarea și venerația între lumi. O coloană se va ridica, înaltă pînă la cer; și pe aceas coloană va fi gravat un singur nume, care va ralia pe to înțelepții, savații, intelectualii, oamenii virtuoși, prude binevoitori în vorbă și în fapte, numele celui care, pe ca trăia, a fost protectorul săracilor, bucuria familiilor și adm rația regilor, și care după moarte rămîne vrednic să fie p în rînd cu cei șapte înțelepți ai Greciei. Mai e nevoie să-i ro tesc numele? El oprește tunetul și comandă fulgerului. O meni din cartierul de nord! Trebuie să fac apel la patrioti mul vostru pentru a dovedi valoarea acestui domeniu? N există pe pămînt un loc mai celebru; colo, la colțul straz a trăit James Otis; dincolo, Samuel Adams; dincolo, Josep Warren: iar la cealălt colț, Josiah Quincy. De aici a porn Independența; aici s-a născut, a crescut și a ajuns la matur tate Libertatea. Aici omul a fost creat a doua oară. Aici leagănul independenței americane — ce zic, sînt prea modest aici începe emanciparea lumii! Mii de generații, adică m lioane de oameni, vor trece Atlanticul cu singurul scop vadă cartierul de nord din Boston. Părinții dumneavoas — ce zic! — dumneavoastră înșivă — da, chiar în acea clipă zăresc aici mai mulți amatori care de pe-acum ridică mîn pentru a apăra leagănul Independenței. Oameni de afacer Dumneavoastră care sînteți surzi la orice alt sunet decît banilor, sînt sigur că mă veți asculta cu atenție cînd vă v spune că orașul Boston va avea nevoie de o parte din ace teren pentru a lărgi Ann Street. Mă auziți? Mă auziți binc Vă repet că orașul va avea nevoie de o mare parte din ace teren pentru a lărgi Ann Street. Ce șansă nesperată! Oraș nu confiscă bunul unui cetățean al său fără a-l despăgub Dacă va rechiziționa bunul dumneavoastră, se va dovedi ma generos decît în visurile celui mai avar om. Singura primejdi care v-ar putea amenința e să muriți înăbușiți sub povar bogăției dumneavoastră. Cunoașteți cazul bătrînei doamne

moartă recent de embolie, în momentul cînd primarul i-a înmînat despăgubirea pentru un colţişor din curtea ei. Întreaga Facultate a recunoscut că tezaurul pe care primarul, în chip imprudent, i l-a înmînat în dolari sunători şi verificaţi cu cîntarul, calzi încă, fiind proaspăt bătuţi, i-a pricinuit doamnei ruperea unui vas ce i-a fost fatală. Deci, cel care va cumpăra acest loc să se teamă de prea mult noroc, şi nu de Peter Rugg. Faceţi deci ofertele dumneavoastră cu deplin curaj, iar numele lui Peter Rugg n-are de ce să vă scadă zelul. Cine cît oferă pentru un picior din acest domeniu?

Aşa glăsui portărelul, înălţîndu-şi ciocănaşul de fildeş. Ofertele se urcară în cîteva minute de la cincizeci la şaptezeci şi cinci cenţi de picior. Apoi de la şaptezeci şi cinci la nouăzeci. În fine, cineva oferi un dolar. Portărelul părea mulţumit şi, uitîndu-se la ceasornic, declară că terenul va fi adjudecat la acest preţ, dacă în timp de cinci minute nimeni nu va da mai mult.

O tăcere adîncă domni un scurt timp. Dar, pe cînd ciocănaşul era încă ridicat, se auzi un zgomot surd care atrase atenţia tuturor. Cum zgomotul părea că se apropie, cineva strigă: „Se dărîmă clădirile pieţei noi!" Alţii: „Nu, e un cutremur de pămînt: se simte cum se mişcă pămîntul!" Iar alţii: „Ba de loc, zgomotul vine din Hanover Street şi se îndreaptă spre noi". Ceea ce era adevărat, căci, deodată, Peter Rugg apăru printre noi.

— Vai, Jenny, oftă Peter, sînt ruinat! Casa noastră a ars şi toţi vecinii s-au adunat în jurul ruinelor. Cerul a ocrotit-o pe mama ta, doamna Rugg, care a rămas în viaţă.

— Dar nu seamănă cu vecinii noştri, răspunse Jenny. Adevărat e că a ars casa şi că n-a mai rămas nimic din ea decît peronul şi vechiul stîlp de cedru. Întreabă unde e mama.

Între timp, sute de inşi îl înconjuraseră pe Rugg, calul şi cabrioleta lui. Dar nici Rugg personal, nici calul său nu atrăgeau atîta atenţie cît portărelul. Privirea pătrunzătoare şi plină de încredere a lui Rugg era dovada cea mai bună, şi nimeni nu se mai îndoia de dreptul său de proprietate. Im-

presia făcută de elocventul portărel se ștersese, și deși ultimele lui cuvinte fuseseră: „Nu vă temeți de Peter Rugg", de cum îl văzuse în carne și oase, ciocănelul îi căzuse din mînă și fusese apucat de-un tremur. Calul negru constituia și el o dovadă. Simțindu-se la capătul călătoriei, se întinse, încît se făcu o dată și jumătate pe cît era, își lipi capul de stîlpul de cadru și necheză de trei ori, scuturîndu-și hamurile de la zăbală pînă sub coadă.

Rugg, ridicîndu-se în picioare în cabrioleta lui, întrebă pe-un ton poruncitor:

— Cine mi-a dărîmat casa în lipsă, căci nu văd nici un semn de sinistru? Vă întreb prin ce împrejurare neprevăzută s-a întîmplat asta și pentru ce s-a adunat atîta lume la poarta mea? Credeam că toată lumea din Boston mi-e cunoscută, dar dumneavoastră păreți a fi din altă generație. Totuși, unele fețe îmi sînt cunoscute. Ba chiar am să vă spun pe nume, deși mi se pare că vă văd pentru prima dată. Văd aci, sînt sigur, un Winslow, dincolo un Sargent; iată un Sewall, și, lîngă el, un Dudley. Dar nici unul din dumneavoastră nu-mi adresează un cuvînt? Ori totul nu-i decît un vis? De fapt, văd numeroase fețe cu ochii deschiși, și totuși toți păreții muți, surzi sau loviți de dambla. Straniu lucru! Nu-mi spune nimeni cine mi-a dărîmat casa?

Atunci se auzi o voce din mulțime, dar nu sînt în stare să precizez de unde venea:

— Aici nu-i nimic straniu în afară de dumneavoastră, domnule Rugg. Timpul, care nimicește și reînnoiește totul, v-a distrus casa și ne-a adus aici. Ați trăit mulți ani într-un miraj. Furtuna, pe care ați sfidat-o ca un necredincios la Menotomy, s-a potolit în sfîrșit; dar dumneavoastră nu vă mai puteți întoarce niciodată acasă, căci casa, soția și vecinii dumneavoastră au dispărut. Proprietatea a rămas pe loc, nu și căminul dumneavoastră. Ați fost exclus din secolul trecut, și nu veți face parte niciodată din secolul nostru. Căminul dumneavoastră a dispărut, iar altul n-o să mai aveți niciodată pe lumea asta.

WASHINGTON IRVING

(1783—1859)

Washington Irving s-a născut la New York ca al unsprezecelea fiu al unui negustor scoţian emigrant. În 1804 îşi ia licenţa în drept. În acelaşi an, începe lungul şir al călătoriilor în Europa, devenind cu timpul un ambasador ideal între cele două lumi. În 1815 se stabileşte pentru şapte ani în Anglia. Călătoreşte apoi în Germania, Franţa, face parte din corpul ambasadei americane din Madrid. Reîntors în Anglia, funcţionează ca secretar al Legaţiei americane din Londra (1829—1832). În 1832 revine la New York, fiind considerat figura cea mai de seamă a scenei literare americane. Se stabileşte la Sunnyside, pe Hudson, unde, exceptînd cei doi ani petrecuţi la Madrid ca ambasador, rămîne pînă la sfîrşitul vieţii.

Debutează cu eseuri în maniera lui Addison şi Goldsmith: *The Letters of Jonathan Oldstyle, Gent (Scrisorile lui Jonathan Stilvechi, Gentleman)*, publicate între 1802 — 1803 în *The Morning Chronicle*. Irving este primul scriitor american de prestigiu european, a cărui *Sketch-Book*, incluzînd faimoasele *Rip Van Winkle* şi *Legenda Văii Somnului*, va intra în patrimoniul viu al literaturii universale. „Sîntem un popor tînăr, scria autorul în eseul *Scriitori englezi ai Americii*, obligaţi de necesitate să imităm, să împrumutăm exemple şi modele de la naţiunile existente în Europa". Transplantînd motive tradiţionale

în solul Noii Anglii, Whashington Irving le împletește cu legende, povestiri, credințe din folclorul local, realizînd un aliaj durabil la baza edificării unei literaturi și a unei conștiințe literare naționale.

În 1807—1808, împreună cu fratele său William și James Kirke Paulding, editează revista de umor *Salmagundi. A History of New York from the Beginning of the World to the End of the Dutch Dynasty (Istoria New Yorkului de la începutul lumii pînă la sfîrșitul Dinastiei Olandeze)*, 1809, o satiră blîndă la adresa coloniștilor olandezi originari, este atribuită unui oarecare Diedrich Knickerbocker, după cum sub pseudonim apare și celebra *The Sketch Book of Geoffrey Crayon, Gent. (Caietul cu schițe al lui Geoffrey Crayon, Gent.)*, 1819—1820, publicată simultan în Anglia și America. Urmarea ei, *Bracebridge Hall*, 1822, este evocarea nostalgică a primei vizite cu ocazia sărbătorilor de iarnă într-o veche reședință de țară din Anglia. *Tales of a Traveller (Poveștile călătorului)*, 1824, sînt nuvele de factură romantică, scrise cu o artă desăvîrșită. Șederea în faimosul palat maur din Granada îi inspiră cele patruzeci și una de *Povestiri din Alhambra* (1832). Numeroșii ani petrecuți în Europa fac din călătoria în vestul american o experiență nouă, de-a dreptul senzațională: *A Tour of the Prairies (Drumuri prin preerie)*, 1835 și *The Adventures of Captain Bonneville (Aventurile Căpitanului Bonneville)* 1837.

O altă relatare, mult idealizată, a vieții la frontieră: *Astoria* (1836) și trei contribuții istorice și biografice: *A History of the Life and Voyages of Christopher Columbus (Viața și călătoriile lui Cristofor Columb)* 1828, *The Life of Oliver Goldsmith (Viața lui Oliver Goldsmith)*, 1840 și *Life of Washington (Viață lui Washington)*, 5 volume, 1855—1859, completează bibliografia celui care îi premerge lui Henry James în oficiile de ambasador între Lumea Nouă și tradiția continentală.

Selecţia noastră a urmărit să pună în evidenţă diferenţa în modul de tratare a unei surse europene — *Manuscrisul de la Saragosa* —, în *Cavalerul de Malta* (din volumul *Wolfert's Roost*, 1855) şi prelucrarea cu fantezie, umor şi discernămînt estetic a unui material autohton, în *Dolph Heyliger (Bracebridge Hall)*.

CAVALERUL DE MALTA

O autentică poveste cu fantome

„Păziţi-mi cugetul, o, ceruri! Căci pe cei slabi de înger
Îi bîntuie fantome şi-n faţa lor morminte se deschid!"

Fletcher

În timpul unei călătorii de tinereţe în Sicilia, m-am oprit pentru puţin timp în vechiul oraş al Cataniei, situat la poalele Muntelui Etna. Aici l-am cunoscut pe Chevalier L., un bătrîn cavaler de Malta. Nu trecuseră mulţi ani de cînd Napoleon îi izgonise pe ioaniţi din insula lor, şi el purta încă însemnele ordinului. Nu arăta totuşi a fi o biată rămăşiţă a acelui ordin falnic odinioară, dar cunoscut acum ca un grup de cîţiva „bătrîni decrepiţi, care se mai tîrau prin unele părţi ale Europei, cu crucea malteză pe piept". Dimpotrivă, deşi înaintat în vîrstă, trupul său era încă sprinten şi viguros. Avea o faţă uscăţivă şi palidă, trădînd un om de spirit, cu fruntea înaltă şi ochii vii, strălucitori. Părea să aibă o oarecare simpatie pentru mine, cum, fără îndoială, aveam şi eu pentru el, şi, în curînd, am devenit prieteni intimi. Îl vizitam uneori în locuinţa sa din aripa unui vechi castel, cu faţa spre Etna. Era amator de antichităţi, colecţionar şi un rafinat cunoscător de artă. Camerele erau împodobite cu fragmente de statui dezgropate din ruine greceşti şi romane, vaze vechi, lăcri-

mare și lămpi funerare. Poseda instrumente de astronomie și chimie, incunabule în diverse limbi. Am descoperit că se cufundase în tot felul de studii himerice și că-l pasionau astrologia și alchimia. Pretindea că ar fi crezut în vise și fantome și că se delecta cu fantezistele teorii rosicruciene. Nu eram convins că lua în serios toate acestea. Mai curînd cred că îi plăcea să se lase purtat de imaginație în infinitul ei tărîm de basm.

Călăream adesea împreună în împrejurimile Cataniei și în pitorețtile regiuni de la poalele Etnei. Odată trecurăm printr-un sat ce se ivise chiar pe urmele unei vechi erupții, casele fiind construite din lavă. La un moment dat, traversarăm o alee îngustă, mărginită de zidurile părăsite ale unei vechi mănăstiri. Era un loc ce te înfiora, într-un ținut unde asasinatele sînt frecvente. Ba chiar, pe la mijlocul drumului, observarăm urme de sînge pe caldarîm și pe pereți, de parcă, într-adevăr, se înfăptuise acolo o crimă.

Cavalerul își îmboldi calul și nu se opri pînă nu se văzu scăpat de acele împrejurimi suspecte. Îmi explică, după aceea, că locul îi amintise de o alee asemănătoare din Malta, ce avea o tristă faimă din cauza numeroaselor asasinate comise aici: despre unul din ele, îmi spuse o poveste lungă și tragică ce se sfîrși abia cînd ajunserăm în Catania. Aceasta cuprindea multe întîmplări stranii, chiar supranaturale, dar el mă asigură că povestea făcea parte din tradiția locală, fiind acreditată de toți vechii locuitori ai Maltei.

Cum mie îmi plac poveștile ciudate, iar aceasta mă impresionase în mod deosebit în unele privințe, mi-am notat-o la întoarcerea acasă. Schița s-a pierdut, laolaltă cu alte documente de călătorie, și-mi dispăruse cu totul din minte cînd, răsfoind, de curînd, un jurnal franțuzesc, am dat din nou peste ea, e drept, într-un veșmînt diferit, dar corespunzînd, în linii generale, și garantată ca autentică de însuși faimosul aventurier, Contele Cagliostro.

Într-o zi de iarnă la țară, m-am amuzat traducînd-o liber în engleză, pentru delectarea unui cerc de copii adunați în jurul pomului de Crăciun. Ascultătorii mei au fost încîntați.

dar, desigur, ei nu erau greu de mulțumit. O dovadă a valorii sale fu aceea că-i trimise pe cei mai mici la culcare și le dădu vise îngrozitoare. În speranța că va avea același efect asupra cititorului amator de povești cu fantome, o transcriu în continuare. Fac precizarea că modificările versiunii franceze sînt conforme cu ceea ce mi-am mai amintit din povestea prietenului meu, cavalerul de Malta.

Tragicul eveniment relatat în paginile următoare s-a petrecut pe la mijlocul secolului trecut, cînd Ospitalierii Sfîntului Ioan de Ierusalim își mențineau încă vechea stare și dominație în insula Malta.

Trebuie să mai spunem că, la vremea aceea, Ordinul, devenit peste măsură de bogat, își pierduse caracterul cucernic și războinic. Departe de-a mai fi un corp puternic de „cavaleri-călugări", soldați jurați ai Crucii, luptîndu-se cu Păgînul pe pămîntul sfînt, sau brăzdînd Mediterana cu galerele lor și trecînd prin sabie coastele barbare, hrănind săracii sau îngrijind bolnavii în spitale, ei duceau o viață de lux și desfrîu și-i puteai găsi la curțile cele mai desfătătoare ale Europei. Ordinul devenise, de fapt, un mijloc de căpătuială pentru ramurile sărace ale aristocrației catolice europene. Un post de „comandor", ni se spune, constituia o zestre minunată pentru un frate mai tînăr. Bărbați de rang, oricît de imorali, dar aparținînd celei mai înalte aristocrații, deveneau Cavaleri de Malta, așa cum s-ar fi făcut episcopi, colonei de regimente sau șambelani. După o scurtă ședere în Malta, cavalerii își petreceau restul timpului în țările lor, sau mai făceau uneori cîte o vizită pe insulă. Aici, neavînd cine știe ce obligații militare, ieșeau din trîndăveală doar pentru a se ocupa de sexul frumos.

Exista totuși un cerc al societății unde nu obținuseră acces. Era vorba de cîteva familii de vechi nobili maltezi, originari de pe insulă, care, neavînd dreptul să-și înroleze membrii în ordin, nu voiau să aibă nici un fel de relații cu cavalerii acestuia. Nu admiteau în anturajul lor restrîns decît pe Marele

Magistru, recunoscut de suveran, și pe membrii capitulului care-i alcătuiau consiliul.

Cavalerii se revanșau îndreptîndu-ți atențiile amoroase spre următoarea clasă socială, alcătuită din cei care deținеau poziții publice, administrative și juridice. Femeile din această clasă erau numite *honorate* sau onorabile, pentru a fi deosebite de cele din clasele inferioare și, printre acestea, multe erau de o deosebită grație, frumusețe și distincție.

Chiar și în acest mediu mai ospitalier, cavalerii nu erau tratați în mod egal. Cert preferați erau germanii, datorită tenului lor blond, delicat și gingășiei manierelor; urmau cavalerii spanioli, pentru afecțiunea lor profundă și respectuoasă și desăvîrșita discreție. Oricît de ciudat ar părea, cavalerii francezi erau cei mai nenorocoși. Doamnele malteze se temeau de nestatornicia lor și de obișnuința de a se lăuda cu cuceririle amoroase și-i evitau. Siliți să se mulțumească cu victoriile printre femeile de rang inferior, aceștia se răzbunau în stilul lor ușuratic, făcînd din „onorabile" obiectul a tot felul de glume și scorneli, spionîndu-le legăturile gingașe cu cavaleri mai norocoși și dedicîndu-le cîntece și epigrame.

În acest timp, sosi în Malta o ambarcațiune franceză, aducînd un distins personaj al Ordinului ioaniților, pe Comandorul de Foulquerre, venit să solicite postul de comandant suprem al flotei. De Foulquerre descindea dintr-o ramură veche și războinică a nobilimii franceze avînd în urmă multe generații de seneșali [1] de Poitou, ce-și revendicau obîrșia din primii conți de Angoulême

Sosirea comandorului stîrnise oarecare neliniște printre insularii pașnici, deoarece acesta avea reputația unei persoane arogante și turbulente. Mai fusese de trei ori în Malta și de fiecare dată se remarcase printr-un scandal cu urmări fatale. Cum însă avea de-acum treizeci și cinci de ani, existau speranțe că timpul îi mai potolise spiritul aprig și-l mai înțelepțise.

---

[1] Capi ai justiției în statele feudale.

Comandorul își amenajă o reședință la înălțimea rangului și pretențiilor sale, deoarece, în trufia sa, își acorda o importanță chiar mai mare decît a Marelui Magistru. Locuința sa deveni imediat locul de întîlnire a tinerilor cavaleri francezi, care-i povesteau toate farsele înfăptuite sau închipuite și-și etalau în voie spiritul batjocoritor la adresa *honorate*-lor și admiratorilor acestora. Curînd cavalerii de alt neam găsiră tonul și subiectele de conversație din casa comandorului obositoare și jignitoare și treptat încetară să-l mai viziteze. Comandorul rămase în fruntea unei clici de francezi care-l veneau ca pe un model. Chiar dacă nu mai era atît de violent și arțăgos ca altădată, devenise, în schimb, peste măsură de orgolios. Îi plăcea să se laude cu duelurile sale sîngeroase, ce-l recomandau ca pe un as în materie. Străbătea străzile însoțit mai totdeauna de o ceată de tineri compatrioți care-i imitau aerul arogant și fanfaron. Îi conducea la locurile înfruntărilor sale funeste, indicîndu-le chiar poziția de unde dăduse lovitura mortală, reliefînd cu încîntare fiecare amănunt.

Sub îndrumarea sa, cavalerii francezi adăugară vechii lor obrăznicii și lenevii, lăudăroșenie și aroganță. Își ieșeau din fire cu cel mai neînsemnat prilej, mai ales față de rivalii cu succes la femei, și-și dădeau insuportabile aere de superioritate. Ceilalți cavaleri erau cît se poate de rezervați și îngăduitori, dar își dădeau seama că lucrurile nu vor putea continua mult timp astfel, fără să se ajungă la un conflict deschis.

Printre cavalerii spanioli era unul pe nume Don Luis de Lima Vasconcellos. Se înrudea pe departe cu Marele Magistru, în slujba căruia intrase ca paj la o vîrstă fragedă. Fusese repede avansat de acesta, încît, la cei douăzeci și șase de ani ai săi, deținea cea mai importantă comendură spaniolă a ordinului. Mai mult, avusese noroc și în dragoste, iubirea sa fiind împărtășită de cea mai frumoasă *honorata* a Maltei.

Meritele, rangul și relațiile lui Don Luis îl situau pe picior de egalitate cu impetuosul comandor de Foulquerre și-l

desemnau ca lider incontestabil și apărător al compatrioților săi. Cavalerii spanioli își îndreptară speranțele spre el; îi spuseră toate amărăciunile îndurate și toate relele pe care le prevedeau încă și-l rugară să-și exercite influența pe lîngă comandor și adepții acestuia pentru a se pune capăt jignirilor tot mai numeroase.

Don Luis fu măgulit de această dovadă de încredere și stimă din partea compatrioților săi și promise că va avea o întrevedere cu Comandorul de Foulquerre. Era hotărît să se poarte cu cel mai desăvîrșit tact, să-i prezinte comandorului consecințele grave pe care le putea avea purtarea nesăbuită a cavalerilor francezi și să-l roage insistent să se folosească de autoritatea ce-o avea asupra lor pentru a le domoli excesele. Pe de altă parte, Don Luis era conștient de riscurile unei întîlniri cu un om atît de irascibil și nestăpînit și se temea că, oricum ar începe, ar putea sfîrși cu un duel. Era totuși o chestiune de onoare, ce privea demnitatea castiliană. Dealtfel, era el însuși dezgustat în sinea sa de manierele arogante ale lui de Foulquerre și ofensat de unele presupuse atenții ale comandorului către frumoasa *honorata*.

Venise săptămîna luminată , al cărei sacru răstimp nu era potrivit pentru dispute și pasiuni lumești, mai ales într-o comunitate aflată sub dominația unui ordin religios. Hotărîră deci să amîne periculoasa întrevedere pînă după Paști. Se pare, judecînd după cele ce-au urmat, că de Foulquerre știa ceva despre planul cavalerilor spanioli și hotărîse să le-o ia înainte, înfruntîndu-l pe apărătorul lor, care avea de gînd să-i dea lui lecții. Alese în acest scop vinerea mare. Există la catolici obiceiul ca în această zi sfîntă să se colinde toate bisericile din oraș, înălțînd rugăciuni în fiecare. La intrare, după cum bine se știe, se află un agheasmatar, unde vizitatorul își umezește degetele, făcîndu-și apoi semnul crucii pe frunte și pe piept. Un gest de curtoazie printre tinerii spanioli este acela de-a sta lîngă ușă și a-și muia mîinile în agheasmatar, întinzîndu-le respectuos cunoștințelor feminine care intră și care primesc astfel de la ei apa sfințită, pe vîrful de-

getelor, închinîndu-se apoi ceremonios. Spaniolii sînt îndrăgostiţii cei mai geloşi din lume şi nu suportă ca acest gest galant să fie înfăptuit de altcineva faţă de aleasa inimii lor. De aceea, în vinerea patimilor, se obişnuieşte ca tînărul îndrăgostit să o urmeze pe doamna sa la toate bisericile şi să-i ofere agheasma la intrarea fiecăreia, dovedindu-şi devotamentul şi totodată împiedicînd serviciul inoportun al vreunui rival indiscret.

În ziua respectivă, Don Luis o însoţea pe frumoasa *honorata* căreia, după cum spuneam, îi era, de multă vreme, credincios. Chiar la intrarea primei biserici îl găsiră pe Comandorul de Foulquerre, înconjurat de cîţiva tineri cavaleri francezi. Mai înainte ca Don Luis să-i poată oferi agheasma, comandorul i-o luă înainte şi, în timp ce-şi oferea serviciile doamnei, îi întoarse ostentativ spatele admiratorului acesteia şi-l călcă pe picior. Jignirea fu savurată de tinerii francezi prezenţi: era prea gravă pentru a fi iertată de mîndria spaniolă. Dintr-odată ea puse capăt planurilor lui Don Luis de a fi plin de tact şi îngăduitor. Se stăpîni totuşi pentru moment şi aşteptă pînă plecă toată lumea. Apoi, abordîndu-l pe comandor cu un aer rece şi nepăsător, îl întrebă de sănătate şi apoi unde intenţiona să facă a doua vizită. „Catedrala judecătorească a Sfîntului Ioan". Don Luis se oferi să-l conducă acolo pe drumul cel mai scurt. Propunerea fu acceptată, aparent fără nici o suspiciune, şi porniră împreună. După ce parcurseră o bucată din drum, intrară pe o alee îngustă, în care nu se deschideau nici o fereastră şi nici o uşă, numită „Strada Stretta", sau strada îngustă. Aici duelurile erau permise în mod tacit, îngăduindu-li-se să treacă drept conflicte accidentale. În tot restul Maltei, duelurile erau interzise, măsura impunîndu-se ca urmare a frecvenţei lor mari de pînă atunci. Şi tot ca o măsură de prevedere, era interzis, sub ameninţarea pedepsei cu moartea, să intri pe această stradă înarmat cu pumnal sau cu pistol. Era o stradă pustie, mohorîtă, doar atît de lată cît să poată doi bărbaţi să-şi încrucişeze spadele. Puţini trecători o traversau vreodată, decît

cu vreun plan sumbru, și în cazul unui *duello* premeditat martorii se postau la cele două capete pentru a opri trecătorii și a nu-i tulbura pe combatanți.

Cei doi abia intraseră pe această stradă, cînd Don Luis își scoase spada, strigînd comandorului să se apere.

De Foulquerre fu evident surprins: se trase înapoi și încercă să protesteze, dar Don Luis continuă să-l provoace. După cîteva clipe, își scoase și el spada, dar imediat o coborî.

— Vinerea patimilor! exclamă el, clătinîndu-și capul. Un cuvînt îngăduie-mi doar. Se împlinese cinci ani de cînd nu m-am mărturisit și mă îngrozesc cît de încărcată mi-e conștiința. Lasă-mi un răgaz de trei zile, adică lunea viitoare...

Don Luis nu voia să audă nimic. Deși, în general, o fire potolită, el era acum orbit de furie și cei ca el, odată stîrniți, sînt surzi la glasul rațiunii. Îl sili pe comandor să accepte duelul. În mod inexplicabil, acest bărbat obișnuit cu înfruntările de-acest gen era acum de-a dreptul înspăimîntat. I se citea groaza în fiecare trăsătură. Se întoarse cu spatele la zid și se puse în gardă. Lupta fu scurtă și fatală. De la prima lovitură, spada lui Don Luis străpunse trupul adversarului său. Comandorul se depărtă clătinîndu-se și se sprijini de zid.

Vinerea patimilor! exclamă el din nou, cu glas stins și dezndăjduit. „Cerul să te ierte! Ia-mi spada și du-o la Têtefoulques și pune să se oficieze o sută de liturghii în capela castelului pentru odihna sufletului meu!"

Zicînd acestea, își dădu duhul.

Furia lui Don Luis se consumase. Privea împietrit trupul însîngerat al comandorului. Își aminti rugămintea acestuia de a-i acorda un răgaz de trei zile pentru a-și ușura sufletul și a se împăca cu Dumnezeu; i-o refuzase. Îl trimisese în mormînt cu toate păcatele pe capul său! Conștiința îl mustra adînc. Ridică spada pe care comandorul îi ceruse s-o ducă la Têtefoulques și părăsi în grabă blestemata Strada Stretta.

Duelul stîrni mare vîlvă în Malta, dar nu afectă, cîtuși de puțin, starea socială a lui Don Luis. El făcu o mărturisire

completă cu privire la cele întîmplate în fața membrilor capitulului, care considerară că fusese vorba de una din obișnuitele conflicte din Strada Stretta, deplînse de toată lumea, dar tolerate. Cît despre opinia publică, ce-l detesta în unanimitate pe comandor, defunctul își meritase soarta. La numai trei zile după acest eveniment, Don Luis fu avansat într-unul din cele mai înalte ranguri ale ordinului, fiind investit de Marele Magistru stareț al regatului Minorca.

Caracterul și întreaga purtare a lui Don Luis suferiseră însă o mare schimbare. Căzuse pradă unei tristeți adînci pe care nimic nu o putea alina. Nici cucernicia cea mai adîncă, nici canoanele cele mai aspre nu-i potoliră sentimentul de groază ce-i năpădea sufletul. Lipsi mult timp din Malta și se spunea că ar fi plecat în pelerinaj spre locuri îndepărtate. La întoarcere, arăta mai rău ca oricînd, tras la față și cu privirea dusă în fundul capului. Ceva misterios, de neînțeles, părea să-i tulbure mintea. Iată ce a mărturisit el însuși cu privire la cumplitele vedenii și himere de care era bîntuit:

„După ce mi-am făcut depoziția în fața capitulului, vinovăția mea a devenit publică — eram împăcat cu oamenii, nu însă și cu Domnul, cu confesorul sau cu propria mea conștiință. Fapta era de două ori nelegiuită, pe de-o parte, datorită zilei în care fusese comisă, pe de alta, datorită refuzului de a accepta o amînare de trei zile, pentru ca victima mea să primească sfînta împărtășanie. Exclamația sa deznădăjduită „Vinerea patimilor!, Vinerea patimilor!“ îmi sună tot timpul în auz. De ce nu i-am acordat răgazul cerut, mă mustram, nu-mi ajungea să nimicesc trupul, trebuia să-i ucid și sufletul!

În noaptea de după duel, am sărit brusc din somn, cuprins de o groază inexplicabilă. Am privit în jur. Părea că nu mai sînt în locuința mea, în patul meu, ci în Strada Stretta, zăcînd pe caldarîm. L-am văzut din nou pe comandor sprijinindu-se de zid și i-am auzit ultimele cuvinte: „Ia-mi spada și du-o la Têtefoulques și pune să se oficieze o sută de liturghii în capela castelului pentru odihna sufletului meu!“

În noaptea următoare, am luat un servitor să doarmă în camera mea. Nu am mai văzut şi nu am mai auzit nimic nici în noaptea aceea, nici în cele ce au urmat, pînă în vinerea următoare, cînd am avut aceeaşi vedenie, cu deosebire că, de data aceasta, valetul era cel ce zăcea la oarecare distanţă de mine, pe caldarîmul Stradei Stretta. Coşmarul se repeta în fiecare noapte de vineri, comandorul apărîndu-mi mereu în acelaşi chip şi rostind aceleaşi cuvinte. Întrebîndu-mi servitorul, acesta îmi spuse că se visase zăcînd pe-o stradă foarte îngustă, dar nici nu-l văzuse, nici nu-l auzise pe comandor.

Nu ştiam nimic despre acest Têtefoulques, unde ţinea aşa de mult defunctul să-i duc spada. M-am interesat printre cavalerii francezi, care m-au informat că era vorba de un vechi castel, situat la vreo patru leghe de Poitiers, în mijlocul unei păduri. Fusese construit cu cîteva secole în urmă de către Foulques Taillefer (Foulques Fier-tăios), un redutabil războinic, Conte de Angoulême, care-l dăruise unui fiu nelegitim, devenit mai apoi Mare Seneşal de Poitou şi strămoşul unei lungi descendenţe. Îmi mai spuseră că în legătură cu castelul circulau poveşti ciudate în ţinuturile învecinate. Printre curiozităţile adăpostite aici, se numărau armele lui Foulques Taillefer şi ale adversarilor săi ucişi în luptă, obiceiul de a depune la castel armele purtate fie în războaie, fie în lupte individuale, aparţinînd familiei din vremuri străvechi. Astfel se explica şi ultima dorinţă a comandorului. Îi purtam spada oriunde mă duceam, dar întîrziam să-i îndeplinesc rugămintea.

Vedeniile continuau să mă bîntuie nemilos. M-am îndreptat spre Roma şi m-am mărturisit Marelui Cardinal. El îmi promise dezlegare, după ce voi fi săvîrşit anumite acte de penitenţă, cel mai important fiind acela de a îndeplini dorinţa muribundului, ducîndu-i spada la Têtefoulques şi punînd să se oficieze cele o sută de liturghii în capela castelului pentru odihna sufletului său.

Am pornit neîntîrziat la drum şi nu am zăbovit nici o clipă în tot timpul călătoriei. Ajungînd la Poitiers, am con-

stătat că vestea morții comandorului ajunsese deja acolo și nu produsese mai multă amărăciune decît printre maltezi.

Lăsîndu-mi echipamentul în oraș, am îmbrăcat veșminte de pelerin și, luîndu-mi un ghid, am pornit pe jos, spre Tête-foulques. În partea aceea, drumurile erau, într-adevăr, impracticabile pentru trăsuri.

Castelul mi-a părut un edificiu grandios, dar neîngrijit și dărăpănat. Toate porțile erau închise; domnea un aer aproape de sălbăticie și părăsire. Înțelesesem că singurii locuitori erau un paznic și un fel de pustnic, care avea în grijă capela. A trebuit să sun mult timp pînă ce am reușit să-l scot din ascunzătoarea sa pe paznic, care s-a înclinat cu respect în fața veșmintelor mele de pelerin. L-am găsit pe pustnic îngînînd slujba de înmormîntare — un sunet lugubru în urechile unuia venit să execute o penitență pentru uciderea unui membru al familiei. Cînd încetă, i-am spus că aveam de îndeplinit o datorie de conștiință și că doream să oficieze o sută de liturghii pentru odihna sufletului comandorului. Îmi răspunse că, nefiind canonizat, nu avea voie să oficieze liturghii, dar că se va îngriji ca obligația mea de conștiință să fie îndeplinită. Mi-am depus prinosul pe altar și mă pregăteam să fac același lucru și cu spada comandorului, dar pustnicul mă opri, clătinîndu-și cu tristețe capul:

— Nu aici e locul unei arme ucigașe ce a fost adesea scăldată în sînge creștinesc. Duceți-o în sala de arme, unde veți găsi destule trofee de acest fel. Eu nu intru niciodată acolo.

Paznicul reluă subiectul abandonat de pașnicul om al lui Dumnezeu. Îmi spuse că voi vedea în sala de arme spadele tuturor luptătorilor din războinicul neam al Foulquerrilor, laolaltă cu ale dușmanilor doborîți de ei, încă din vremea lui Mellusine și a soțului acesteia, Geoffrey à la Grand-dent, sau Geoffrey Dinte-Lung.

L-am urmat pe guralivul paznic în sala de arme. Era o încăpere întunecată, pe pereții căreia atîrnau portretele sumbre ale unui șir de războinici aspri, încadrate de armele

fiecăruia și ale celor doborîți în lupte. În mod deosebit ieșea în evidență portretul lui Foulques Taillefer, Conte de Angoulême și ctitor al castelului. Era reprezentat în mărime naturală, înarmat din cap pînă-n picioare, și purtînd un scut uriaș împodobit cu blazonul familiei: trei lei în mișcare. Portretul era atît de viu, încît contele părea gata să coboare de pe pînză: sub tabloul său era o panoplie cu multe arme, mărturii ale numeroaselor victorii repurtate de temutul războinic. În afara armelor ce încadrau portretele, pe pereți mai atîrnau spade de diverse forme și mărimi, datînd dintr-un secol sau altul, precum și felurite piese de armură, dispuse ca niște efigii.

De o parte și de alta a unui cămin uriaș, străjuiau portretele primului seneșal de Poitou, fiul nelegitim al lui Foulques Taillefer și al soției sale, Isabella de Lusignan, strămoșii sumbrilor Foulquerri ce se încruntau din ramele lor. Semănau izbitor unii cu alții și, privindu-i atent, mi s-a părut că deslușesc în trăsăturile lor o oarecare asemănare cu nefericitul urmaș pe care li-l ucisesem. Domnea o atmosferă mohorîtă, dar cum sala de arme era singurul loc din castel cu un aer locuibil, l-am întrebat pe paznic dacă n-ar putea să-mi facă focul, să-mi aducă ceva de mîncare și să-mi amenajeze un pat într-un colț.

— Cu dragă inimă vă voi aprinde focul și vă voi aduce aici cina, preacinstite pelerin, răspunse el, cît despre pat însă, v-aș sfătui să veniți să dormiți în camera mea.

— De ce, l-am întrebat, de ce să nu dorm aici?

— Știu eu de ce; vă voi face patul lîngă al meu.

Nu m-am împotrivit deoarece mi-am amintit că era vineri și mă temeam să nu-mi revină visul. Paznicul aduse cîteva lemne și aprinse focul în impozantul cămin, apoi plecă să-mi pregătească cina. Mi-am tras un fotoliu lîngă foc și, așezîndu-mă, am privit gînditor în jur, la portretele Foulquerrilor, la armurile și armele învechite, mărturii ale atîtor fapte sîngeroase. Pe măsură ce ziua se apropia de sfîrșit, draperiile înnegrite de fum ale încăperii începeau să se confunde cu

fondul întunecat al tablourilor și reflexele livide ale focului din cămin mă ajutau să disting mai bine chipurile ce se holbau la mine în întunericul tot mai dens. Era o priveliște de-ți îngheța sîngele în vine, sau poate de vină erau doar conștiința mea vinovată, ce-mi crease o sensibilitate ieșită din comun, și obișnuința de a-mi imagina tot felul de lucruri înfricoșătoare.

În sfîrșit, paznicul îmi aduse cina, constînd dintr-o farfurie cu păstrăvi și cîțiva raci pescuiți din canalul castelului. Îmi mai făcuse rost și de o sticlă de vin, despre care-mi spuse că era de Poitou. I-am cerut să-l invite și pe pustnic să ia masa cu mine, dar cucernicul om îmi trimise vorbă că nu mănîncă decît rădăcini și ierburi fierte. Am luat deci masa singur, prelungind-o cît am putut de mult și încercînd să-mi mai înveselesc spiritul abătut cu vinul de Poitou, pe care l-am găsit destul de bun.

După ce am cinat, m-am pregătit să-mi spun rugăciunile de seară. Am fost totdeauna foarte punctual în a-mi recita breviarul; e datoria sacră a tuturor cavalerilor din ordinele religioase și, cel puțin în privința celor spanioli, pot garanta că e îndeplinită cu sfințenie. Mi-am scos din buzunar cărticica de rugăciuni și mătăniile și i-am spus paznicului că nu trebuie decît să-mi indice drumul către camera sa, iar eu am să vin de îndată ce-mi voi fi terminat rugăciunile. Îmi arătă o scară în spirală, ce pornea chiar din acea cameră.

— Coborîți această scară pînă la al patrulea palier, unde veți intra într-un coridor arcuit, terminat cu o arcadă ce adăpostește statuia binecuvîntatei Jeanne a Franței. Nu vă va fi deloc greu să-mi găsiți camera, a cărei ușă o voi lăsa deschisă; este a șasea ușă de pe coridor. Vă sfătuiesc să nu rămîneți aici după miezul nopții. Cu puțin timp înainte, veți auzi clopotul pustnicului, care face rondul coridoarelor. Nu întîrziați după acel semnal.

Paznicul plecă, iar eu am început să-mi spun rugăciunile cu conștiinciozitate, oprindu-mă din cînd în cînd, pentru a mai arunca lemne pe foc. Nu prea îndrăzneam să privesc în

jur, deoarece simțeam că devin pradă unor vedenii înspăi mîntătoare. Portretele păreau să se însuflețească. Dacă mi uitam mai atent la vreunul, îl vedeam parcă mișcîndu-ș ochii și buzele. Mai ales, portretele Marelui Seneșal și al so ției sale, situate de-o parte și de alta a căminului, strămoș Foulquerrilor de Têtefoulques, îmi păreau că mă privesc c ochi sumbri și mînioși. Ba chiar mi se năzări că i-am văzu schimbînd priviri pline de subînțeles. Tocmai atunci o rafal puternică zgudui geamurile și, străbătînd încăperea, făc să zăngăne întreaga armurerie. Pentru imaginația mea su rescitată, incidentul era de domeniul supranaturalului.

În sfîrșit, am auzit clopotul pustnicului și m-am grăbi să părăsesc camera. Luînd singura lumînare de pe masă, am coborît scara, dar, mai înainte de-a ajunge la coridorul cu arcade ce ducea la statuia binecuvîntatei Jeanne a Franței o pală de vînt îmi stinse lumînarea și am urcat repede scărilo s-o reaprind la focul din cămin. Imaginați-vă ce am simțit cînd, la intrarea în sala de arme, i-am văzut pe Seneșal și p soția sa, așezați de-o parte și de alta a căminului!

— Iubita mea doamnă, spuse Seneșalul cu un ton gra și retoric, ce părere ai dumneata de înfumurarea acestui cas tilian care vine și petrece în castelul nostru, după ce ne-a uci urmașul, pe comandor, fără a-i acorda măcar răgazul de se mărturisi?

— Într-adevăr, domnul meu, răspunse spectrul femei cu un glas la fel de afectat și plin de asprime, într-adevăr domnul meu, sînt de părere că acest castilian a săvîrșit o crimă de neiertat și că nu trebuie să-i îngădui a pleca de aic fără să-i fi aruncat mănușa.

Nu am stat să mai ascult, ci m-am repezit pe scări, căut tînd camera paznicului. În tulburarea minții mele, mi-a fos imposibil s-o găsesc. După vreo oră și jumătate de căutări zadarnice și temeri cumplite, am încercat să-mi fac curaj c zorile sînt aproape și așteptam cu nerăbdare să aud cîntecul cocoșului, agățîndu-mă în nebunia mea, de credința populară că fantomele dispar după primul său strigăt.

În cele din urmă, am reușit să mă adun și făceam eforturi să mă eliberez de spaimele acelea iraționale, să mă conving pe mine însumi că cele două personaje pe care le văzusem și auzisem nu existaseră de fapt decît în mintea mea tulburată. Mai țineam în mînă un capăt de luminare și m-am hotărît să încerc încă o dată s-o aprind, ca să-mi pot găsi drumul spre camera paznicului căci simțeam că mă prăbușesc de oboseală. Am urcat iar scara, sărind cîte trei trepte odată și, oprindu-mă la ușa sălii de arme, mi-am furișat privirea înăuntru. Cele două figuri sinistre dispăruseră din preajma căminului, dar nu am verificat dacă își reluaseră locul în ramă. Am intrat și m-am repezit la cămin, dar nu făcusem nici trei pași cînd Messire Foulques Taillefer apăru în mijlocul sălii, înarmat din cap pînă-n picioare, ațintindu-mă-n tăcere cu vîrful spadei. M-aș fi retras spre scară, dar ușa era păzită acum de spectrul unui scutier, care-mi aruncă mănușa cu un gest brutal. Înfuriat, am smuls o spadă de pe perete; întîmplător era a comandorului, pe care-o pusesem acolo eu însumi. M-am năpustit asupra fantomaticului adversar, străpungîndu-l parcă cu totul, dar, în același timp, am simțit cum ceva îmi pătrunde în inimă, producîndu-mi o arsură ca de fier încins. Sîngele meu inundă camera și am căzut în nesimțire.

Cînd mi-am recăpătat cunoștința, era zi deplină. Mă aflam într-o cămăruță, sub îngrijirea paznicului și a pustnicului. Primul îmi spuse că în noaptea trecută se trezise cu mult după miezul nopții și, nevăzîndu-mă, își luase un vas cu agheasmă și plecase să mă caute. Mă găsise zăcînd fără cunoștință în sala de arme și mă adusese în camera sa. I-am vorbit de rana primită și de cît sînge pierdusem. El clătină din cap, spunînd că nu știe nimic de așa ceva. Spre surpriza mea, cercetîndu-mi trupul, am constatat că eram perfect nevătămat. Rana și sîngele nu fuseseră decît o halucinație. Nici pustnicul, nici paznicul nu-mi puseră vreo întrebare, dar mă sfătuiră să părăsesc castelul cît mai curînd. M-am grăbit să le urmez sfatul și, pe cînd lăsam în urmă crenelurile posomorîte și bîntuite ale castelului Têtefoulques, mi-am simțit inima despovărată.

Am ajuns la Bayonne, în drum spre Spania, în vinere următoare. La mijlocul nopții, am fost din nou trezit di somn; de data aceasta, nu de vedenia comandorului muribund Un bătrîn Foulques Taillefer stătea acum în fața mea, înar mat din cap pînă-n picioare, întinzîndu-mi vîrful spadei Mi-am făcut semnul crucii și fantoma a dispărut, dar am pri mit aceeași lovitură în inimă, arzînd ca fierul înroșit, și m am simțit scăldat în sînge. Aș fi vrut să strig sau să mă ridic di pat pentru a chema în ajutor, dar nu puteam nici să vorbesc nici să mă mișc. Chinul dură pînă la cîntatul cocoșului, cînd am adormit din nou. M-am trezit a doua zi bolnav. Am con tinuat să fiu chinuit de același coșmar în fiecare noapte de vi neri. Nici penitențele, nici rugăciunile nu m-au putut izbav și doar o slabă speranță în mila divină mă mai întărește pe tru a putea îndura o atît de cruntă încercare."

Marele Stareț de Minorca se stinse treptat sub povar mustrărilor de conștiință și a teribilului coșmar. A murit la puțin timp după ce și-a dezvăluit povestea, fiind evident victima unei imaginații bolnave.

Istorisirea de mai sus a fost redată în parte cuvînt cu cuvînt din jurnalul francez, care o prezintă ca pe o povest adevărată. Dacă așa stau lucrurile, înseamnă că e vorba de unul din acele cazuri cînd adevărul e mai fantezist decît fic țiunea.

DOLPH HEYLIGER

Povestitorul

Hermione. Așează-te, rogu-te, lîngă noi și spune-ne o povestel
Manilius. Veselă ori tristă să fie?
Hermione. Cît vrei de veselă.

Mamlius. O poveste tristă-i mai potrivită la vreme de iarnă. Spu una cu stafii și spiriduși

Hermione. S-o auzim, domnule!

Poveste de iarnă

Trăind într-un timp iubitor de povești, am fost uneori tentat să ofer cititorilor una din multele istorioare auzite cu prilejul dineurilor de la conac. Aș fi putut furniza o serie tot atît de numeroasă ca *O mie și una de nopți*, dar unele erau cam răsuflate și plicticoase, iar altele nu mă simțeam îndreptățit să le dau la iveală. Mai erau, pe urmă, povestirile unui general bătrîn, cu subiecte despre vînătoarea de tigri, călărirea elefanților și orașul indian Seringapatam, însuflețite de faptele nemaipomenite ale lui Tippoo Saib și de excelentele glume ale Maiorului Pendergast. Îmi păstram tot timpul un ochior liniștit în colțul mesei, unde mă puteam lăsa furat de dispoziție, ascultînd cu atenție cînd povestirea era foarte bună, moțăind nestingherit atunci cînd trena.

Într-una din serile trecute am fost trezit din toropeala, în care mă cuprinsese ascultînd încă o poveste a generalului, de vocea judecătorului de pace, care-mi cerea să-i desfăt, la rîndu-mi, cu o poveste. Cum pînă atunci gustasem din plin poveștile altora, conștiința nu-mi îngăduia să refuz. Dar nici memoria și nici fantezia mea nu erau pregătite pentru a răspunde unei invitații atît de neașteptate. Am cerut deci îngăduința de a le citi o povestire scrisă de un compatriot, regretatul domn Diedrich Knickerbocker, istoric al New Yorkului. Fiindcă numele bătrînului cronicar s-ar putea să fie tot atît de necunoscut cititorilor mei ca și comesenilor de la conac, nu cred că greșesc spunînd, mai întîi, cîteva cuvinte despre el.

Domnul Diedrich Knickerbocker s-a născut la New York într-una din vechile familii olandeze care au întemeiat provincia și au rămas acolo și după ce aceasta a fost luată în stă-

pinire de englezi, în anul 1664. Urmașii lor ocupă în continuare sate și regiuni întregi, în diverse părți ale țării, păstrîndu-și, cu o uimitoare perseverență, îmbrăcămintea, obiceiurile, ba chiar limba strămoșească; păstrînd o notă distinctă, originală în pestrița populație a statului New York. Într-un cătun, a cărui clopotniță se poate zări din capitală înălțîndu-se peste sprinceana unui deal de pe malul opus al Hudsonului, mulți dintre bătrînii locuitori vorbesc o engleză cu accent străin, în vreme ce pastorul își ține predicile în olandeză. Și așa bine s-a păstrat la descendenți iubirea de pace și liniște, că, în mijlocul unei zile călduroase de vară, în satul acelea potolite, bîzîitul unui bondar răsună de la un capăt celălalt al așezării.

Însuflețit de lăudabile sentimente moștenite din neam în neam, domnul Knickerbocker s-a apucat să scrie istoria orașului său natal, cuprinzînd domnia celor trei guvernatori olandezi, din vremea cînd New Yorkul se mai afla sub dominația Hogenmogenilor de Olanda. Sperînd să-și ducă planul la îndeplinire, micul olandez a desfășurat o laborioasă cercetare istorică, dovedind o exemplară conștiință a importanței subiectului. Opusul său s-a lovit însă de o asemenea neînțelegere, încît să fie calificat drept o simplă operă umoristică satirizînd moravurile timpului și emițînd unele păreri cinice date despre natura umană.

Oricare ar fi adevărul, printre hîrtiile rămase de la el, găsesc și cîteva povestiri mai puțin pretențioase, se pare frînturi din materialul adunat în timpul minuțioaselor cercetări în vederea istoriei ce avea s-o scrie, pe care le abandonase, considerîndu-le nedemne de a fi publicate. Cîteva mi-au căzut în mînă printr-o întîmplare ce nu are sens să o relatez acum, iar una, cu o introducere a domnului Knickerbocker însuși, am citit-o comesenilor mei pentru a mă achita de datoria ce-o aveam față de ceilalți povestitori.

O transcriu în continuare pentru aceia dintre dumneavoastră cărora le plac poveștile.

CASA BÎNTUITĂ

(Din manuscrisele regretatului Diedrich Knickerbocker)

Mai demult, aproape în fiece loc exista o casă de acest fel. Dacă se întîmpla să fie construită într-un decor sumbru, într-un cadru mai vechi, romantic, sau dacă fusese scena vreunui accident oarecare — o crimă, o moarte neașteptată —, aceea era un loc însemnat cu o reputație de reședință a unei fantome.

Bourne's *Antiquities*.

În vecinătatea străvechiului oraș al manhattanilor se înălța, nu cu mulți ani în urmă, un vechi conac căruia, cînd eram copil, i se spunea Casa Bîntuită. Era una din puținele rămășițe ale arhitecturii timpurii a coloniștilor olandezi, părînd să fi fost la vremea respectivă o reședință importantă. Clădirea, constînd dintr-un corp central și două aripi, terminate cu cornișe în formă de spirală, era construită, în parte, din lemn, iar restul, din cărămidă măruntă, olandeză, adusă de vrednicii coloniști din țara de baștină, mai înainte de-a descoperi că o puteau fabrica și altundeva. Conacul se afla la oarecare distanță de drum, într-un cîmp larg, și ajungeai la el pe o alee mărginită de salcîmi, din care unii se prăbușiseră de bătrînețe, iar alții fuseseră despicați de fulgere. Ici și colo vedeai cîte un măr stingher. Existau și urmele unei foste grădini de zarzavat, dar gardurile erau dărăpănate, în timpul ce firele de legume se sălbăticiseră, amestecîndu-se cu buruienile. Din loc în loc, mai creștea cîte o tufă încîlcită de trandafir, sau vreo floarea soarelui, țîșnind printre rugii de mure, cu pălăria atîrnînd jalnic, de parcă ar fi deplîns pustietatea din jur. O parte din acoperiș se prăbușise, geamurile erau sfărîmate, tăbliile ușilor sparte și înlocuite cu scînduri grosolane, iar cele două giruiete din colțul casei, ruginite, scoteau un zăngănit și un șuier grozav cînd se învîrteja vîntul deși mai totdeauna îi indicau greșit direcția. Chiar și pe cea mai frumoasă vreme, locul părea dezolant. Pe timp rău, urletul vîntului în jurul vechiului conac, scrîșnetul gi-

ruetelor, zgomotul cîtorva obloane desprinse, aveau laolaltă un efect atît de înspăimîntător, încît îi umpleau de groază pe cei din vecinătate, făcîndu-i să creadă că acolo era locul de întîlnire a stafiilor. Mi-amintesc bine vechea clădire: de multe ori, pe cînd eram doar un puşti fără griji, dădeam tîrcoale împrejurimilor sale, alături de prietenii mei de joacă, în după-amiezile de sărbătoare. Lîngă casă creştea un pom cu cele mai aromitoare fructe. Tărîmul era vrăjit şi atît de împovărat de poveşti întunecate, încît ne era teamă să ne apropiem. Doar uneori ne aventuram în grup şi ne apropiam de copacul hesperidelor, aruncînd, în acelaşi timp, priviri speriate spre ferestrele sparte, dar tocmai cînd eram pe punctul de a ne înşfăca trofeul, exclamaţia vreunuia, sau un zgomot oarecare ne aruncau într-o cruntă devălmăşie şi o tuleam ca săgeata din locul acela, oprindu-ne pe drumul principal, acolo unde credeam că sîntem în siguranţă. Urma apoi o avalanşă de istorisiri înspăimîntătoare cu strigăte şi gemete ciudate, sau cu vreun chip hîd care se zgîia de la una din ferestre. Cu vremea, am încetat să ne mai aventurăm în locurile acelea pustii, dar de la distanţă, aruncam cu pietre; sunetele pe care le făceau, rostogolindu-se pe acoperiş, izbind uneori în ferestrele pe jumătate oarbe, ne produceau plăcere şi teamă, în acelaşi timp.

Obîrşia locuinţei se pierde în întunericul ce învăluie perioada timpurie a provinciei, cînd aceasta se afla sub conducerea excelenţelor lor, generalii de stat. După unii, ea ar fi fost una din reşedinţele de vară ale lui Wilhelmus Kieft, supranumit cel Posac, unul din guvernatorii olandezi ai New Amsterdamului. Alţii spun că ar fi fost construit de un comandor aflat în slujba lui Van Tromp. Dezamăgit că a fost frustrat de o avansare, acesta s-a retras din funcţie, devenind filozof, nu din vocaţie, ci de ciudă, şi şi-a adus în provincie toată averea, pentru a trăi după bunul său plac şi a putea dispreţui în tihnă lumea. Lăsarea în paragină a reşedinţei stîrneşte şi ea multe controverse. Unii spun că era în cercetarea Curţii de echitate şi cheltuielile de judecată depăşiseră

deja valoarea ei. Explicația cea mai frecventă și, desigur, cea mai probabilă, pare să fie aceeași că o bîntuiau stafiile și nimănui nu-i tihnea traiul în ea. Că astfel stau lucrurile, o dovedește existența mai multor povestiri în acest sens, căci nu există femeie bătrînă în vecinătate care să nu cunoască cel puțin o duzină. Un haidamac de negru, cu părul sur, avea o traistă plină cu istorioare, multe spunea el, i se întîmplaseră chiar lui. Mi-amintesc cum mă opream adesea, împreună cu colegii de școală și-l rugam să ni le povestească. Baragladina locuia într-o colibă, ridicată pe dîmbul de pămînt cultivat cu cartofi și porumb, dăruit de stăpînul său la vremea cînd îl eliberase. Se apropia cu sapa în mînă, iar noi, stînd laolaltă în amurgul pîrguit al unei zile de vară, ca un stol de rîndunele pe gard, ascultam povești atît de înfricoșătoare, însoțite de rostogolirile ochilor săi bulbucați în orbitele albe, încît întorcîndu-ne acasă, pe întuneric, ajungeam să ne temem pînă și de zgomotul propriilor noștri pași.

Sărmanul Pompey! Mulți ani a trecut de cînd s-a dus să țină tovărășie stafiilor despre care-i plăcea așa de mult să povestească. L-au îngropat într-un colț al micii sale culturi de cartofi. Curînd, peste mormînt, a trecut plugul, nivelînd pămîntul, și nimeni nu-și mai amintea de negrul cu părul cărunt. Cîțiva ani mai tîrziu — eram de-acum bărbat în toată firea — s-a întîmplat să mă aflu prin părțile locului și să-mi ajungă la urechi o seamă de istorioare despre o hîrcă recent dezgropată de brăzdarul plugului. Din ele reieșea că ar fi fost vorba de victima unui asasinat și cu această ocazie reînviaseră superstițiile legate de casa cu stafii. Mi-am dat de îndată seama că nu putea fi vorba decît de bietul Pompey, dar mi-am ținut gura, căci nu voiam să le stric cheful, dezumflînd fie și o poveste cu fantome sau cu o crimă. M-am îngrijit totuși, ca oasele prietenului meu de odinioară să fie îngropate din nou într-un loc unde speram să nu mai fie nicicînd tulburate. În timp ce supravegheam înhumarea, am vorbit îndelung cu un bătrîn gentleman din vecinătate, pe nume John Josse Vandermoere, un *causeur* încîntător, a cărui viață

se consuma în a asculta și transmite bîrfa ținutului. Își amintea de bătrînul Pompey și de poveștile despre casa rău-famată, dar mă asigură că el știa una mai ciudată decît toate, iar cînd mi-am exprimat dorința de-a o auzi, s-a așezat lîngă mine pe iarbă și mi-a spus următoarea poveste. M-am străduit, pe cît posibil, s-o redau cu propriile lui cuvinte, dar de-atunci sînt ani mulți și memoria mi-a mai slăbit. În privința limbii nu pot garanta, în schimb, faptele le-am respectat întocmai.

D.K.

Martor să-mi fie întregul Kilborn,
Ăst'tîrg al bunei înțelegeri ce-mi e casă,
De nu's născut cu legiuire, crescut cu sfiiciune.
Aduceți-mi numai ăl' porc de cîine
Ce zice că-l bătui eu făr' de vină
Ori vreo pisică jurînd pe cartea sfîntă
Că i-am pus jăregai pe coadă
Și i-oi despăgubi cu o coroană.

Povestea unui po'oboc

În epoca timpurie a provinciei New York, împovărată de tirania guvernatorului englez, Lord Cornbury, care împinsese pînă într-acolo cruzimea față de locuitorii olandezi, încît să nu îngăduie niciunui pastor sau învățător să folosească limba maternă fără permisiunea sa specială, trăia în străvechiul oraș al manhattanilor o femeie cumsecade, cunoscută sub numele de Madame Heyliger. Era văduva unui căpitan de marină, care murise subit din pricina muncii istovitoare și a hranei prea abundente într-o vreme cînd toți locuitorii săriseră să-și apere pămîntul de atacul unui vas de corsari francezi. De pe urma lui, soției îi rămăseseră foarte puțini

bani și un băiat — unicul supraviețuitor al progeniturilor lor. Sărmana femeie avea nevoie de multă chibzuință pentru a o scoate la capăt și a păstra o aparență de decență. Desigur, fiindcă bărbatul ei fusese victima zelului depus în apărarea comunității, toată lumea era de acord că „trebuia făcut ceva pentru văduvă". Cu speranța în acest „ceva" femeia trăi mulțumitor cîțiva ani. Între timp, toți o compătimeau și o vorbeau de bine, și cu asta trebui să se mulțumească.

Locuia într-o căsuță pe Garden Street, o străduță numită astfel probabil de la vreo grădină ce va fi înflorit cîndva acolo. Cum nevoile ei creșteau an de an, iar promisiunile semenilor de a „face ceva pentru ea" se răreau în aceeași măsură, Madame Heyliger începu să caute cu înfrigurare vreun mijloc de a face ceva ea însăși pentru a-și spori mijloacele modeste de trai și a-și menține independența la care ținea foarte mult.

Trăind într-un oraș negustoresc, prinsese și ea ceva din spiritul locului și hotărî să-și încerce norocul la marea loterie a comerțului. Spre stupoarea vecinilor, apăru pe neașteptate, la fereastra ei un alai impozant de regi și regine de turtă dulce, cu mîinile în șolduri, în binecunoscuta atitudine regească. Mai erau și cîțiva hopa-mitică ciobiți, plini cu bomboane, iar alții cu jocuri cu bile. Găseai apoi tot felul de prăjituri și păpuși olandeze, cai de lemn, cîteva cărți ilustrate pentru copii, cu coperte aurite, un scul de ață sau cîte-o legătură de lumînări. La ușă păzea pisica bunei doamne, un personaj sobru și distant, care părea să scruteze toți trecătorii, criticîndu-le îmbrăcămintea. Din cînd în cînd, își întindea gîtul, privind curioasă în celălalt capăt al străzii și dacă din întîmplare trecea vreun cîine vagabond, care-și îngăduia vreo necuviință, să fi văzut cum se mai zburlea și mîrîia și scuipa și-și arăta ghearele! Era indignată ca o fată bătrînă și urîtă la apropierea unui seducător fără scrupule.

Deși fusese silită să se coboare la asemenea mijloace umile de existență, Madame Heyliger nu-și pierduse mîndria de descendentă a Vanderspiegelilor de Amsterdam. Ea comandă un tablou cu blazonul familiei, îl înrămă și-l atîrnă deasupra

căminului. Era într-adevăr foarte respectată de către localnicii sărmani. Casa ei era un adevărat refugiu pentru nevestele mai vîrstnice din vecinătate care o vizitau în după-amiezile de iarnă. În timp ce gazda împletea de o parte a căminului, iar pisica torcea de cealaltă, și pe foc cînta ceainicul, puteau sta la taclale pînă seara. Se găsea întotdeauna un fotoliu și pentru Peter de Groodt, numit uneori Lungănul sau Peter Picioare-Lungi, paracliserul micii biserici luterane și bunul ei prieten și sfătuitor. Ba chiar pastorul însuși venea uneori s-o întrebe cum se mai simte și să bea un păhărel din neîntrecuta ei vișinată. De Anul Nou venea negreșit să-i ureze la mulți ani, iar vrednica femeie, care era vanitoasă uneori, se mîndrea că-i putea oferi un tort tot atît de mare ca al oricărui credincios din oraș.

Spuneam că avea un fiu. Era copilul bătrîneților sale, dar cu greu s-ar fi putut spune și mîngîierea lor, căci dintre toate loazele, Dolph Heyliger era cea mai rea. Nu că ar fi fost un copil cu adevărat vicios; era doar plin de viață și zburdălnicie și avea acel spirit îndrăzneț și poznaș, admirat la copilul unui om bogat, dar detestat la unul sărac. Mereu intra în vreo încurcătură. Mama sa era neîncetat hărțuită de plîngerile vecinilor, primind note de plată pentru geamuri sparte și cîte alte pozne. La nici paisprezece ani, Dolph fusese decretat de toți vecinii „un cîine rău, cel mai rău de pe stradă!". Ba chiar un domn în vîrstă, cu haină bordo, cu o față suptă, stacojie, și ochi de dihor, o asigurase pe Madame Heyliger că fiul ei va ajunge într-o zi la spînzurătoare!

Cu toate acestea, sărmana femeie își iubea băiatul. Ba chiar părea să-l iubească și mai mult cu cît se purta el mai urît și că acesta îi cîștiga bunăvoința, pe măsură ce-o pierdea pe-a tuturor celorlalți. Mamele au inimi slabe, nu le poți trezi din dragostea lor oarbă, iar acest copil fiind tot ce-i rămăsese pe lume, nici nu trebuie s-o condamnăm prea aspru că era surdă la avertismentele bunilor ei prieteni care-i împuiau urechile că Dolph va sfîrși în ștreang.

Altminteri, ca să fim drepți, trebuie spus că pezevenghiul își iubea foarte mult mama. Pentru nimic în lume nu ar fi vrut s-o supere și după ce făcea vreo prostie era de-ajuns să-i vadă privirea mîhnită ațintită asupră-i, ca inima să i se umple de amărăciune și căință. Era însă un copil nestăpînit și nu putea cu nici un chip să reziste tentației de a face o nouă boroboață. Deși învăța cu ușurință, ori de cîte ori trebuia s-o facă se lăsa corupt de colegi leneși și pierde-vară, alături de care fugea de la școală pentru a da iama prin livezi, a scotoci după cuiburi de păsări sau a se scălda în apele Hudsonului.

Timpul trecea și Dolph creștea, devenind un băiat înalt și stîngaci. Mama sa începu să se frămînte grozav, neștiind ce-ar putea face cu el sau pe ce drum să-l îndrume pentru a-și găsi un rost în viață, căci băiatul își cîștigase o reputație atît de proastă, încît nimeni nu părea dornic să-l angajeze.

De multe ori, se sfătuise ea cu Peter de Groodt, paraclisierul și primul ei consilier. Peter era tot atît de încurcat ca și ea, căci nu avea deloc o părere grozavă despre băiat și nici nu-l vedea să se îndrepte vreodată. O sfătui deci pe dată să-l facă marinar — un sfat ce se dă doar în cazuri disperate, dar doamna Heyliger nici nu voia să audă; în ruptul capului, nu se putea despărți de băiatul ei. Într-o zi, pe cînd ședea copleșită de griji lîngă foc, împletind ca de obicei, intră paraclisierul. Arăta o însuflețire neobișnuită. Tocmai venea de la înmormîntarea unui băiat de vîrsta lui Dolph, care fusese ucenicul unui faimos doctor german. Despre răposat se știa că murise de pneumonie, dar umblau și unele zvonuri că doctorul ar fi experimentat pe el un nou somnifer. Probabil că nu era decît o bîrfă. În orice caz, lui Peter de Groodt nici prin gînd nu-i trecea să menționeze acest amănunt, deși dacă am avea timp să filozofăm, ar fi interesant de știut de ce familiile doctorilor arată, de obicei, așa jigărite și palide, iar ale măcelarilor așa rumene și vioaie.

După cum spuneam, Peter de Groodt intrase foarte grăbit. O idee strălucită îi venise în minte, care-l făcuse să chicotească satisfăcut în timp ce zvîrlea lopeți de pămînt în groapă, peste

discipolul doctorului. Cum locul mortului în casa doctorului rămăsese vacant, se gîndi că ar fi fost acum numai bun pentru Dolph. Băiatul era întreg la trup, putea mînui un pisălog sau îndeplini un comision la fel de bine ca oricare alt tînăr din oraș. Ce altceva îi mai trebuia unui viitor student în medicină?

Propunerea înțeleptului Peter îi prilejui mamei un vis de glorie. Îl și vedea pe Dolph cu parafă, ciocănaș la poartă și un „doctor în medicină" la coada numelui, cu un cuvînt unul din demnitarii respectați ai orașului.

Hotărîrea odată luată, fu curînd îndeplinită. Paracliserul se bucura de oarecare influență pe lîngă doctor, căci, deși de profesii diferite, avuseseră deseori de-a face unul cu altul. Chiar în dimineața următoare veni să-l conducă pe băiatul îmbrăcat în hainele de duminică la locuința doctorului Karl Lodovick Knipperhausen.

Îl aflară pe acesta instalat într-un jilț în biroul său, părînd adîncit în lectura unui volum masiv tipărit cu caractere gotice. Era un bărbat scund și gras, cu trăsături colțuroase și ten oacheș, accentuat de tichia de catifea neagră. Avea nasul turtit, semănînd cu un as de pică, și o pereche de ochelari ce-i luminau ca niște faruri chipul întunecat.

Dolph se simțea copleșit în prezența renumitului savant și se zgîia cu uimire copilărească la mobila acelui lăcaș al științei, ce-i părea aproape vizuina unui vrăjitor. În mijloc se afla o masă cu picioarele terminate în formă de gheare. Pe ea erau un mojar și un pisălog, diverse sticluțe, borcănașe și un cîntar cu două talere mici, strălucitoare. Un dulap greoi, dintr-un colț al camerei, fusese și el transformat într-un depozit de pilule și poțiuni. De el atîrnau pălăria și mantaua doctorului și bastonul său cu mîner aurit, iar deasupra lui rînjea o hîrcă. Pe policioara căminului erau înșirate borcane cu șerpi, șopîrle și un fetus uman conservate în alcool. O debara, ale cărei uși fuseseră scoase, conținea trei rafturi pline de cărți, unele de format *in-folio*. O asemenea bibliotecă nu mai văzuse Dolph niciodată. Cum aceasta nu ocupa totuși toată debaraua,

chibzuita menajeră a doctorului umpluse restul cu borcane de murături și felurite conserve. Prin cameră mai atîrnau, amestecate cu instrumentele înspăimîntătoare ale științei medicale, șiruri de ardei roșii și castraveți pîntecoși, păstrați cu grijă pentru sămînță.

Doctorul, care era un omuleț foarte învățat și important, și care nu zîmbea niciodată, îi primi cu un aer grav. Îl măsură pe Dolph din cap pînă în picioare, pe deasupra, pe sub și prin ochelari. Acesta, sărmanul, simți că i se face inima cît un purice cînd cele două lentile luciră înspre el ca două lune pline. Doctorul ascultă tot ceea ce Peter de Groodt avea de spus în favoarea tînărului candidat, după care, udîndu-și arătătorul cu vîrful limbii, începu să răsfoiască tacticos, pagină cu pagină, ceaslovul negru din fața sa. În sfîrșit, după multe mormăieli, ezitări și deliberări, de care face paradă orice om deștept pînă să purceadă la ceea ce intenționase de la bun început, doctorul îl primi pe Dolph să-i fie ucenic. Îi oferea masă, casă și îmbrăcăminte și avea să-l instruiască în știința medicinii, iar în schimbul acestora, tînărul avea să-l slujească pînă la vîrsta de douăzeci și unu de ani.

Iată-l așadar pe eroul nostru devenit peste noapte, dintr-un băiețandru fără căpătîi bătînd străzile, un discipol al lui Hipocrat, mînuind cu osîrdie pisălegul sub supravegherea învățatului Dr. Karl Lodovick Knipperhausen. Pentru bătrîna și iubitoarea sa mamă, aceasta însemna o mare schimbare. O umplea de bucurie gîndul că băiatul ei va crește demn de înaintași și abia aștepta ziua cînd acesta va trăi în rînd cu judecătorul care locuia în casa arătoasă de peste drum, sau, cine știe, poate chiar cu pastorul însuși.

Doctor Knipperhausen era originar din Palatinatul german, de unde se refugiase în Anglia împreună cu mulți compatrioți din pricina persecuțiilor religioase. Era unul din cei aproape trei mii de palatini care au venit din Anglia în 1710, bucurîndu-se de protecția guvernatorului Hunter. Unde studiase, cum își dobîndise cunoștințele medicale și diploma e greu de spus acum, căci nimeni nu știa la vremea respectivă.

Cert e însă că priceperea și cunoștințele sale tainice stîrneau uimirea oamenilor simpli de pretutindeni.

Tratamentul său se deosebea de cel al oricărui alt medic, constînd din amestecuri misterioase, știute doar de el, pentru prepararea și administrarea cărora se spunea că ar fi consultat stelele. Și așa mare era respectul pentru măiestria sa, mai ales printre locuitorii germani și olandezi, încît numai la el apelau în cazurile disperate. Era unul din acei doctori infailibili capabili să producă o vindecare miraculoasă atunci cînd pacientul a fost abandonat de toți ceilalți medici, dacă, după cum poate remarca o minte perspicace, acesta nu i s-a adresat prea tîrziu. Despre biblioteca doctorului se vorbea cu admirație în toată vecinătatea, ba chiar, aș putea spune, în tot tîrgul. Oamenii aveau o adevărată venerație pentru cineva care citise trei rafturi întregi de cărți, unele tot așa de groase ca *Biblia*. Multe dispute se iscau printre membrii comunității luterane în jurul întrebării care era mai învățat, doctorul sau pastorul? Admiratorii celui dintîi mergeau chiar pînă acolo, încît să pretindă că doctorul îi era superior guvernatorului însuși. Ce să mai vorbim, se părea că știința sa nu avea margini.

De îndată ce fu primit în familia doctorului, Dolph intră în posesia locuinței predecesorului său. Era vorba de o cămăruță situată în podul cu acoperiș abrupt, cum au toate casele olandeze, cu șindrila bătută de ploi și spartă pe alocuri, pe unde fulgera și sufla vîntul. Armate întregi de șobolani alergau încoace și-ncolo, sfidînd capcanele și otrava ce le era destinată.

Curînd se cufundă pînă peste cap în studiul medicinii, ocupîndu-se de dimineață pînă seara cu prepararea pilulelor, strecurarea tincturilor ori cu pisălogul și mojarul, într-un colț al laboratorului, în vreme ce doctorul, dacă nu avea nimic de făcut și nici nu aștepta vreo vizită, se așeza în celălalt colț, înveșmîntat în halat și cu tichia de catifea pe cap, adîncindu-se în lectura vreunui masiv infoliu. Este drept că zgomotul înăbușit produs cu regularitate de pisălogul lui Dolph, sau poate bîzîitul adormitor al muștelor vara îl alum-

au uneori pe omulețul nostru în brațele somnului; ochelarii ardeau însă mereu, aplecați cu sîrg asupra cărții.

În casă mai era un personaj căruia Dolph trebuia să-i arate supunere. Deși burlac și un bărbat atît de important, doctorului i se întîmpla, ca și altor oameni mari, să fie condus de o fustă. Era cu desăvîrșire subjugat de menajera sa, o femeie uscățivă, scundă și energică, purtînd pe cap o bonetă matlasată, mică și rotundă, după moda nemțească, și o legătură de chei zornăitoare la cingătoarea unei talii excesiv de înalte. Frau Ilse, sau Frau Ilsy, cum îi spuneau ei, îl însoțise pe doctor în numeroasele sale peregrinări din Germania în Anglia și din Anglia în colonii, administrîndu-i gospodăria și pe el însuși. Dacă față de el era plină de tact, față de toți ceilalți se purta cu deosebită asprime. Cum își cîștigase ea un asemenea ascendent, n-aș putea spune. Oamenii vorbeau într-adevăr ... dar n-au bîrfit oare oamenii de cînd e lumea și lume? Cine ar putea spune cum reușesc mereu femeile să-și asigure dominația? Unui soț i se mai întîmplă uneori să fie stăpîn în propria-i casă, dar cine a pomenit burlac care să nu fie condus de menajera sa?

Numai că puterea lui Frau Ilsy nu se limita la gospodăria doctorului. Era una din acele femei iscoditoare și bîrfitoare, care cunosc viața altora mai bine decît ei înșiși, și ai căror ochi atotvăzători și limbă clevetitoare terorizează întreg ținutul.

Nimic nu mișca în micul lor burg care să nu ajungă imediat la urechile lui Frau Ilsy. Avea o gașcă de prieteni care alergau tot timpul în salonașul ei pentru a-i duce cine știe ce știre prețioasă. Ba uneori discutau în prag un întreg volum al istoriei secrete, înfruntînd suflul ucigător al unui crivăț de decembrie.

Trăind între doctor și menajera acestuia, se poate presupune că lui Dolph nu-i era deloc ușor. Cum Frau Ilsy ținea cheile și patrona bucătăria, a o supăra însemna pur și simplu a muri de foame, deși studiul firii ei îi părea uneori băiatului mai încîlcit chiar decît al medicinii. Cînd nu avea treabă în

laborator, menajera îl trimitea într-o parte și-n alta, cu di verse comisioane, iar duminica era obligat s-o însoțească l biserică și să-i ducă *Biblia*. De multe ori, aștepta nefericitu lacheu, suflîndu-și în palme și frecîndu-și nasul înghețat, i vreme ce Ilsy și șleahta sa, adunată în cimitir, șușoteau f făceau praf cine știe ce amărît.

În ciuda unor asemenea avantaje, progresele lui Dolp la învățătură erau foarte modeste. Nu era, bineînțeles, vin doctorului, care depunea eforturi neobosite pentru a-și in strui ucenicul, dîndu-i mereu să piseze cîte ceva, sau trimi țindu-l să colinde orașul cu sticluțe cu poțiuni și cutiuțe c pilule. Iar dacă se întîmpla să tragă chiulul, cum dealtfel era obiceiul, doctorul se înfuria cumplit, întrebîndu-l cu voia să deprindă știința medicinii dacă nu se adîncea serio în studiu. Adevărul este că băiatul păstrase înclinația către distracții și strengării care-i marcase copilăria; ba chiar a ceasta crescuse cu anii, întărită de piedici și constrîngeri. Z de zi devenea tot mai recalcitrant, nemulțumind atît pe doc tor, cît și pe menajera sa.

Între timp, doctorul prosperase, devenind tot mai boga și mai renumit. I se dusese faima pentru priceperea sa în trata cazuri ce nu ajunseseră încă în manuale. Vindecase c teva bătrîne și tinere de vrăjitorie — o boală îngrozitoare aproape tot atît de răspîndită în zilele acelea cum e astă turbarea. Mai mult, redase sănătatea unei fete zdravene d la țară care atinsese un grad deosebit de grav al maladiei vomita ace și bolduri. Se mai zvonea, în secret, că ar fi po sedat meșteșugul preparării prafurilor afrodisiace, fiind, î consecință, asaltat de pacienți de ambele sexe. Aceste cazur reprezentau însă fața nevăzută a practicii sale, unde, cum spune-o vorbă, „garanția sînt taina și onoarea". De aceea, or de cîte ori aveau loc asemenea consultații, Dolph era obli gat să părăsească biroul, deși se spune că prin gaura cheii prin dea mai multe taine ale meseriei decît prin toate celelalte studi le un loc.

Fiind acum un om bogat, doctorul începu să-și extindă posesiunile și să se gîndească, precum toți oamenii de vază, la vremea cînd avea să se retragă în liniștea unei reședințe la țară. În acest scop, cumpărase o fermă, sau, cum, îi mai spun coloniștii olandezi o *Bowerie*[1], situată doar la cîteva mile de oraș. Fusese proprietatea unei familii bogate care se întorsese de cîtva timp în Olanda. În mijloc, se înălța un conac spațios, dar foarte dărăpănat, căruia-i mergea vorba că ar fi fost bîntuit de stafii. Fie din cauza proastei reputații, fie din cauza aspectului cu-adevărat sumbru, doctorului îi fusese imposibil să găsească un chiriaș. Pentru ca totuși imobilul să nu devină o ruină mai înainte de-a ajunge el să locuiască acolo, doctorul instală, într-o aripă a lui, un țăran, împreună cu întreaga familie, care acceptase tîrgul în schimbul privilegiului de a folosi și pămîntul în dijmă.

Doctorul simțea acum crescînd în el toată importanța proprietarului de pămînt. Moștenise ceva din sentimentul german al posesiunii și se mîndrea de parcă ar fi stăpînit un întreg principat. Se plîngea adesea de oboseală profesională și-i plăcea să plece călare „în vizită la moșie". Scurtele sale expediții erau întovărășite de un protocol atît de complicat, încît stîrneau vîlvă în toată vecinătatea. Faimosul său cal cu albeață la ochi stătea o oră întreagă în fața casei, bătînd din picior și scuturîndu-se de muște. Erau apoi aduse și fixate coburile de șa. După aceea era strînsă mantaua și legată de șa cu o curea și apoi umbrela de manta. Între timp, se aduna în fața ușii o ceată de copii zdrențăroși — obișnuiții spectatori ai oricărui eveniment. În sfîrșit, apărea și doctorul, încălțat cu cizme impermeabile ce-i veneau pînă peste genunchi și avînd pe cap o pălărie în trei colțuri, trasă pe frunte. Fiind scund și gras, îi trebuia ceva timp să încalece și cînd, în fine, se vedea instalat, îi mai lua destul timp pînă să fixeze cum trebuie șaua și scările, gustînd uimirea admirativă a puștimii.

---

[1] *Bowerie*, casă umbrită de pomi sau plante agățătoare.

Chiar și după ce pleca, se mai oprea în mijlocul străzii, se își întorcea calul de cîteva ori pentru a mai da vreo dispoziții la care răspundeau fie menajera din prag, fie Dolph din rou, fie bucătăreasa neagră din pivniță, fie camerista de fereastra mansardei și de obicei, cînd dădea colul, mai ras nau niște cuvinte în urma sa.

Atîta pompă și agitație stîrneau toți vecinii. Cizmarul lăsa lucrul, frizerul își scotea capul pe geam, cu un piepte înfipt în părul cîrlionțat, clienții din băcănie se adunau ciot la ușă și vorba se ducea de la un capăt la altul al straz „Doctorul pleacă la țară!"

Erau clipe de aur pentru Dolph. De cum se făcea do torul nevăzut, pisălogul și mortarul erau abandonate; lab ratorul lăsat în plata domnului, iar ucenicul pleca în cine și ce escapadă. Trebuie spus că, pe măsură ce creștea, Dol părea să adevereasca profeția bătrînului domn cu chip st cojiu. Era căpetenia tuturor distracțiilor din zile de să bătoare și a chefurilor nocturne, gata oricînd de o nouă r săbuință.

Nimic nu-i mai neplăcut decît să fii erou la scară mi sau într-un oraș mic. Dolph deveni curînd calul de bătaie tuturor cetățenilor bătrîni și somnoroși cărora le plăcea stea acasă și, detestînd zgomotul, nu gustau deloc buna disp ziție a tinerilor. La rîndul lor, doamnele respectabile, care considerau pe Dolph aproape un desfrînat, își luau repe fiicele sub aripi la apropierea lui, iar fiilor li-l dădeau de exe plu, cerîndu-le să ia aminte. Nimeni nu părea să aibă o pare bună despre el, cu excepția băiețandrilor nestruniți, fascin de manierele lui deschise și îndrăznețe și a negrilor care v în orice tînăr leneș și pierde-vară un gentleman. Pînă și Pet de Groodt, care se considera un fel de tutore al băiatul începuse să-și piardă nădejdea și-și clătina abătut cap în timp ce asculta plîngerile menajerei și sorbea un pahar din zmeurata acesteia.

Și totuși năzbîtiile băiatului nu împuținaseră cîtuși puțin afecțiunea mamei și nici nu o făceau să deznădăjduiasc

poveștile cu care o desfătau prietenii. E drept că era văduvită de plăcerea oamenilor înstăriți de a-și auzi mereu odraslele lăudate. Privea însă antipatia oamenilor ca un fel de persecuție a fiului ei iar pentru asta îl iubea și mai mult. Îl vedea bolindu-se cu fiecare zi tot mai înalt și mai frumos și-l privea cu acea mîndrie secretă a inimii de mamă. Marea ei dorință era ca Dolph să arate ca un gentleman și toți bănuții economisiți cu trudă erau destinați buzunarului și garderobei acestuia. Îl urmărea cu privirea de la geam, cînd pleca la plimbare în hainele lui de sărbătoare și inima i se umplea de bucurie. Odată, cînd Peter de Groodt, uimit de eleganța tînărului într-o dimineață strălucitoare, de duminică remarcase: „Ei, el puțin va fi un bărbat chipeș!", o lacrimă se ivise în ochii mamei. „O, frate! frate! exclamase ea, zică lumea ce-o vrea, dar Dolph al meu tot va trăi într-o zi în rînd cu fruntea tîrgului!"

Dolph Heyliger avea acum aproape douăzeci și unu de ani, vîrsta la care urma să-și încheie ucenicia. Trebuie spus, din păcate, că știa doar cu o idee mai mult decît atunci cînd intrase în casa doctorului. Aceasta nu se datora vreunei incapacități fizice, deoarece tînărul dovedea aptitudini uimitoare în alte domenii de activitate, pe care nu le putuse studia decît întîmplător. Era de pildă, un ochitor fără greș, cîștigînd toate gîștele și curcanii puși la bătaie de sărbătoarea Crăciunului. Era un călăreț îndrăzneț, un săritor și un luptător redutabil. Cînta binișor la vioară, înota ca un pește și era cel mai îndemînatic din toată așezarea la *fives*[1] și la popice.

Toate aceste daruri nu-l înălțau însă deloc în ochii doctorului, care devenea tot mai morocănos și mai neîngăduitor, pe măsură ce se apropia sfîrșitul anilor de ucenicie. Frau Ilsy, în rîndul ei, găsea tot mai des prilejul de a-i trimite în auz o adevărată furtună verbală și rareori îl întîlnea prin casă fără să-l sporoviască cu limba-i ascuțită, încît, în cele din urmă, plnă și zornăitul cheilor ei era pentru Dolph mai ceva decît

[1] *Fives*, joc cu mingea asemănător handbalului.

clopoțelul suflerului, anunțind un uragan pe scenă. Num infinita bună dispoziție și nepăsare a tînărului îl ajutau suporte toată această tiranie domestică fără să se revolt Era clar că doctorul și menajera sa aveau de gînd să-l izg neasca pe bietul băiat din cuib, de îndată ce expira termenul l țelegerii lor — un mod expeditiv al doctorului de a-și inze tra discipolii nefolositori.

Omulețul nostru devenise în ultimul timp și mai iras decît de obicei din pricina grijilor și neplăcerilor cauzate proprietatea sa de la țară. Pe seama bătrînului conac circu o mulțime de zvonuri și nu-i era ușor să-l convingă nici mac pe țăranul acela să locuiască acolo în continuare împreun cu familia, fie și scutindu-l de arendă. De cîte ori merg călare la fermă, era sîcîit de o nouă plîngere a chiriașului privire la zgomotele stranii și priveliștile înspăimîntătoa ce le tulburau nopțile, iar doctorul se întorcea acasă clocotin de mînie și-și vărsa veninul pe toți ai casei. O mare pacos căzuse pe capul, său ce-l lovea și-n orgoliu și la pungă. E amenințat cu pierderea oricărui profit de pe urma proprietă sale, și apoi ce lovitură pentru mîndria sa de aristocrat fu ciar să fie stăpînul unei case cu stafii!

Lumea observă totuși că, oricît îl afecta această povest doctorul nu se oferea niciodată să doarmă el însuși la co a Mai mult, nu-l puteai face cu nici un chip să rămînă ac după ce se întuneca, ci se grăbea înspre oraș, de îndată c începeau liliecii să zboare în amurg. Adevărul este că, de n-o mărturisea, doctorul credea în fantome, deoarece își p trecuse tinerețea într-o țară unde acestea bîntuie în mod de sebit și se mai spunea că în copilărie l-ar fi văzut pe însu djavolul în Munții Harz.

Necazurile doctorului atinseră, în cele din urmă, punctu culminant. Într-o dimireață, în timp ce stătea în biroul său moțăind asupra unui volum, fu brusc trezit de intrarea fur tunoasă a menajerei sale, aflată în culmea agitației.

— Mai trăii s-o văd și pe-asta! strigă ea, intrînd. Uite c veni Claus Hopper de la fermă, cu cățel cu purcel cu tot. ș

ce că nu-i mai trebuie în vecii vecilor să se întoarcă acolo. Poată familia e aproape scoasă din minți, că-i așa o devălmă-e noaptea în vechitura aia de casă! Nu poți închide un ochi!

— *Donner und blitzen!* [1] tună doctorul furios, ăștia nu mai termină odată cu clevetirile despre casa mea. Ce adunătură de proști, să se lase speriați de șoareci și șobolani într-atît, încît să-și piardă un cămin bun.

— Ba nu, îl contrazise menajera, clătinîndu-și atotștiu-oare capul, nemulțumită că era pusă la îndoială o reușită poveste cu fantome, nu-i vorba doar de șoareci și șobolani. Toți vecinii vorbesc doar despre asta. Și pe urmă ce grozăvii se petrec acolo! Peter de Groodt zice că familia care v-a vîn-dut casa și-a plecat în Olanda a făcut niște aluzii ciudate, urîndu-vă „să vă bucurați de proprietatea dumneavoastră". Ori vedeți bine că nu puteti face pe nimeni să locuiască acolo.

— Peter de Groodt e un neghiob, bombăni doctorul în-dudat, și fricos ca o babă. Pariez că a împuiat capetele aces-tor oameni cu o mulțime de povești. După cum a înșirat tot roiul de gogorițe și despre fantoma din clopotniță, ca scuză pentru că n-a tras clopotul în noaptea aceea geroasă cînd a ars casa lui Harmanus Brinkerhoff. Trimite-l pe Claus la mine!

Claus Hopper își făcu apariția: un țăran smerit și sfios, speriat de faptul că se afla chiar în biroul doctorului Knipper-hausen și prea jenat pentru a intra în amănunte despre în-tîmplările ce-l puseseră pe fugă. Stătea în picioare, învîr-tindu-și pălăria în mîini, mutîndu-și greutatea trupului cînd pe un picior, cînd pe altul, ridicîndu-și din cînd în cînd ochii la doctor, sau aruncînd pe furiș cîte-o privire înfrico-șată spre efigia morții ce părea să-i facă cu ochiul de deasu-pra dulapului.

Doctorul încercă toate mijloacele posibile pentru a-l con-vinge să se întoarcă la fermă. Fermierul stăruia însă cu în-

---

[1] *Donner und blitzen*, tunete și fulgere (germ.)

căpătînare în hotărîrea sa. La orice argument sau rugămint răspundea scurt și categoric: „*Ich kan nicht, mynheer*"[1].

Doctorul era ca un vas ce clocotește și-n cele din urm dă pe dinafară. Greu încercată de supărările permanente pr cinuite de acea proprietate, răbdarea sa ajunsese la limit Refuzul ferm al lui Claus Hopper îi părea curată răzvrăt Își ieși din fire, iar fermierul se grăbi să-și ia tălpășița pentr a scăpa de mînia lui.

Reintors în camera menajerei, modîrlanul îi găsi acolo p Peter de Groodt și alți cîțiva, gata să-l asculte și să-i de crezare. Își deschise deci fără teamă traista cu povești, uimin du-și auditoriul. Menajera îi dădea în întregime crezare, de a fi fost și numai pentru a se răzbuna pe doctor, care-i prinis veștile într-un chip atît de necurtenitor. Peter de Groodt le cele auzite de legendele miraculoase din vremea dinast olandeze, de legenda despre Pietrele Diavolului, și încă a despre piratul spînzurat la Gibbet Island, care a continua să se legene în streang multe nopți după ce-au coborît spîn zurătoarea. Se mai povestea apoi despre fantoma nefericit tului Guvernator Leisler, spînzurat pentru trădare, care bîn tuie vechiul fort și reședința oficială a guvernului.

Cercul bîrfei se risipi după aceea, pentru a se refac în alte părți. Paracliserul își descărcă sumbrele povești la o adu nare parohială ținută în aceeași zi, iar bucătăreasa negr își petrecu jumătate din zi lîngă pompa străzii, obișnuitul lo de bîrfă al servitorilor, împărtășind știrile tuturor celor c veneau să ia apă. În scurt timp, tot orașul vuia de istorioar despre casa cu stafii. După unii, Claus Hopper îl văzuse p diavol, în timp ce alții dădeau de înțeles că locuința ar fi fos bîntuită de spiritele unor pacienți trimiși de doctor pe lume cealaltă. Aceasta ar fi fost motivul pentru care nu îndrăzne să locuiască acolo el însuși.

Micul doctor era în culmea furiei. Amenință că se va răz buna pe toți ce-i care-i prejudiciau proprietatea, răspîndind

---

[1] *Ich kan nicht, mynheer*, nu pot, stăpîne (oland.).

asemenea zvonuri. Se plîngea pretutindeni că era văduvit parecum de posesiunile sale, din cauza unor pure gogomănii. În sinea sa hotărîse în schimb să-l cheme pe pastor, pentru a-i alunga duhurile din casă.

Mare îi fu ușurarea cînd, în toiul frămîntărilor sale, Dolph se oferi să stea el de pază la conac. Tînărul ascultase toate poveștile lui Claus Hopper și ale lui Peter de Groodt; avea gustul aventurii și pasiunea pentru miraculos, iar imaginația sa fusese îndeajuns stîrnită de istorioarele lor fantastice. Pe lîngă aceasta, ducea o viață atît de chinuită în casa doctorului, unde era supus la servitutea sculatului de dimineață, încît îl încînta perspectiva de a avea o locuință proprie, fie ea și bîntuită de stafii.

Oferta îi fu pe dată acceptată; hotărîră să înceapă chiar în noaptea următoare. Tînărul pusese o singură condiție, ca toată afacerea să-i fie tăinuită mamei sale. Știa că sărmana ființă nu ar mai fi închis un ochi dacă ar fi știut că băiatul ei se luptă cu puterile întunericului.

La căderea nopții, porni în primejdioasa expediție. Bătrîna negresă, unicul său prieten din casă, îi pregătise o cină modestă și o lumînare. Tot ea îi legase în jurul gîtului o amuletă, primită de la un mag african, pentru a-l feri de duhurile rele.

Dolph era însoțit în drumul său de doctor și de Peter de Groodt, care doreau să-l vadă instalat cu bine în noua sa locuință. Cerul era acoperit, așa că, atunci cînd ajunseră în împrejurimile conacului, se făcuse întuneric bezną. Paraclisierul mergea înainte, deschizînd drumul cu o lanternă. Fascicolul ei luminînd fugar cînd un tufiș, cînd un copac, din lungul aleii de salcîmi, îl făcea adesea să tresară pe viteazul Peter, aruncîndu-l peste cei din spate. În asemenea clipe, doctorul strîngea mai tare brațul lui Dolph, remarcînd cît de lunecos și accidentat era terenul. Zborul unui liliac, atras de lumină, fu cît pe-aci să-i pună pe fugă. Țîrîitul gîngăniilor prin copaci și orăcăitul broaștelor într-un eleșteu apropiat alcătuiau un concert tînguios și adormitor.

Ușa de la intrare se deschise cu un scîrțîit ce-l făcu pe doctor să pălească. Pătrunseră într-un hol destul de mare, cum întîlnești adesea în casele de țară din America, întrebuințat vara drept cameră de zi. De aici urcară o scară largă ce gemea și scîrțîia sub picioarele lor, fiecare pas producînd un alt sunet, precum clapele unui clavecin. Scara conducea spre un alt hol situat la etaj, unde urma să doarmă Dolph. Era o încăpere spațioasă, cu mobilă puțină. Obloanele erau închise, dar fiind în mare parte sparte, nu simțeai lipsa aerului. Părea să fi fost acea încăpere sacră cunoscută printre femeile olandeze drept „camera bună". Este cea mai frumos mobilată dar mai nimeni nu ajunge să doarmă vreodată în ea. Gloria îi apusese acum. Prin cameră se aflau ici și colo cîteva piese de mobilier, iar în mijloc tronau o masă de brad, greoaie, și un fotoliu așijderea, ambele arătînd cam de aceeași vîrstă cu clădirea. Căminul spațios avea fațada decorată cu plăci de faianță, reprezentînd scene biblice. Cîteva se desprinseseră de la locul lor și zăceau risipite în jurul vetrei.

Paracliserul aprinse lumînarea, iar doctorul, aruncînd priviri speriate prin cameră, tocmai îl îmbărbăta pe Dolph să nu-i fie teamă, cînd un zgomot venit din cămin — un fel de zbatere surdă — îl făcu pe paracliser să-și piardă cumpătul. Acesta o luă la sănătoasa, cu lanternă cu tot, urmat fără zăbavă de doctor. Scara gemea sub pașii lor îngroziți și zgomotele îi puneau mai tare pe fugă. Dolph auzi ușa de la intrare trîntindu-se cu zgomot, apoi pașii lor precipitîndu-se în lungul aleii, pînă ce se pierdură în depărtare. Dacă nu li se alăturase în retragerea lor grăbită, aceasta se datora poate unei firi mai curajoase, sau poate faptului că pusese spaima celorlalți pe seama unui cuib de rîndunele ce se prăvălise în cămin.

Rămas singur, zăvorî ușa de la intrare cu un drug zdravăn și, după ce se asigură că și celelalte intrări erau ferecate, se întoarse în camera sa mohorîtă. După ce înfulecă ceea ce-i pusese în coș bătrîna bucătăreasă, încuie ușa și se întinse pe-o somieră într-un colț. Pacea adîncă a nopții nu era tulburată

decît de țîrîitul unui greier în hornul unei camere îndepărtate. Lumînarea de pe masă arunca o rază firavă, luminînd slab încăperea și proiectînd pe pereți umbrele diforme ale hainelor lăsate de Dolph pe un scaun.

În ciuda inimii sale viteze, Dolph se simțea subjugat de tabloul acela dezolant. Ședea lungit pe patul său tare și privea abătut în jur. Își frămînta în minte viața fără rost, viitorul nesigur și, din cînd în cînd, scotea cîte un oftat adînc, amintindu-și de sărmana lui mamă. Adevărat e că nimic nu întristează, fie și cugetul cel mai senin, precum liniștea și singurătatea nopții. Uneori, i se năzărea că aude cum umblă cineva în camerele de la parter. Ascultă atent și desluși clar de data asta pașii cuiva urcînd scara. Se apropia solemn, fără grabă, trap... trap... trap... Pasul unui ins greoi... Și totuși oare cum pătrunsese în casă fără să facă nici un zgomot? Cercetase toate intrările; se asigurase că erau zăvorîte. Cu toate acestea pașii înaintau: trap... trap... trap... Cel ce se apropia nu putea fi în nici un caz un hoț; călca prea sigur de el, prea zgomotos. Mersul unui hoț e furișat sau grăbit.

Pașii urcaseră scara. Înaintau acum încet de-a lungul coridorului, trimițîndu-și ecoul în tăcerea camerelor goale. Chiar și greierul își oprise țîrîitul melancolic, astfel încît nimic nu mai tulbura înspăimîntătoarea lor claritate.

Ușa, care fusese încuiată pe dinăuntru, se deschise încet, de parcă ar fi avut viață. Pașii pătrunseră înăuntru, dar de văzut nu se vedea nimeni. Traversară camera rar și cu zgomot: trap... trap... trap! Intrusul rămase în continuare invizibil. Dolph se frecă la ochi, zgîndu-se împrejur. Distingea fiecare colțișor al camerei slab luminate; era complet goală, și totuși auzea acei pași misterioși plimbîndu-se încolo și-ncoace. Deodată zgomotul lor încetă și se așternu o liniște mormîntală. Vizita unei făpturi invizibile are în ea ceva mult mai înfricoșător decît orice altceva ce s-ar fi adresat totuși vederii. Ceva cumplit de vag, de indefinit. Își simțea inima bătînd să-i spargă pieptul. O sudoare rece i se așternu pe frunte. Zăcu o vreme pradă unei mari agitații. Nu se mai

întîmplă însă nimic, care să-i sporească neliniștea. Feștila arse pînă la capăt, iar el adormi.

Cînd se trezi, era demult ziuă. Soarele se strecura înăuntru prin crăpăturile obloanelor și păsările își revărsau cîntecul vesel. Lumina și exuberanța dimineții alungară toate spaimele nopții. Dolph rîse, sau încercă să rîdă de toată întîmplarea, străduindu-se să se convingă pe sine că nu era vorba decît de un renghi jucat de imaginație, stîrnită de poveștile auzite. Fu totuși puțin nedumerit descoperind ușa închisă pe dinăuntru, cînd el o văzuse cu siguranță deschizîndu-se, atunci cînd pătrunseseră înăuntru pașii aceia misterioși. Se întoarse în oraș într-o stare destul de confuză, dar hotărît să nu sufle o vorbă, pînă ce îndoielile sale nu vor fi fost fie confirmate, fie înlăturate după încă o noapte de veghe. Tăcerea sa fu o cruntă dezamăgire pentru cercul bîrfei adunat la locuința doctorului. Curioșii erau pregătiți să asculte povești ce-ți îngheață sîngele în vine și fură aproape mînioși, auzind că Dolph nu avea nimic de povestit.

În noaptea următoare, Dolph își reînnoi paza. De data asta, intră în casă cu oarecare teamă. Examină toate zăvoarele, ferecîndu-le cu grijă, încuie și ușa camerei sale, baricadînd-o cu un scaun. Astfel asigurat, își luă masa de seară, după care se întinse pe pat, încercînd să doarmă. În zadar. O mie de gînduri îl asaltau, ținîndu-l treaz. Timpul se tîra încet, de parcă minutele s-ar fi lungit, transformîndu-se în ore. Pe măsură ce noaptea înainta, devenea tot mai nervos, încît atunci cînd auzi din nou misterioșii pași pe scară, sări aproape din pat. Urcau ca și data trecută, încet, solemn, trap... trap... trap! Traversară coridorul, apropiindu-se, ușa se deschise din nou, de parcă n-ar fi existat nici zăvor, nici scaun, și o siluetă păși țeapănă înăuntru. Era un bărbat în vîrstă, înalt și robust, îmbrăcat după vechea modă flamandă.

Purta un fel de manta scurtă, o haină încinsă în jurul taliei, pantaloni bufanți, prinși la genunchi cu legături sau funde mari și o pereche de cizme cafenii, foarte largi în partea de sus, stînd bățoase pe picior. Avea o pălărie largă și pleoștită,

cu o pană lăsată pe-o parte. Părul cenușiu-închis îi atîrna în șuvițe bogate în jurul gîtului, iar barba era scurtă și încărunțită. Se plimba încet în jurul camerei, de parcă ar fi vrut să se asigure că totul e în ordine. Apoi, atîrnîndu-și pălăria în cuierul de lîngă ușă, se așeză în fotoliu și, rezemîndu-și cotul pe masă, își aținti asupra lui Dolph o privire fixă, paralizantă. Dolph nu era un fricos din fire, dar crescuse într-un mediu în care oamenii credeau în stafii. O mie de povești auzite în legătură cu acea casă îi năvăliră în minte și, privind la ciudatul personaj, cu îmbrăcămintea sa greoaie, chipul palid, barba încărunțită și ochii inexpresivi, ca ai unui pește, își simțea dinții clănțănind și trupul acoperindu-i-se de o sudoare rece. Cît timp a stat așa, nu putea ști, căci era parcă vrăjit. Nu-și putea lua privirea de la spectrul acela, și contemplația îi absorbea toate gîndurile. Bătrînul ședea în continuare la masă, fără să se miște sau să-și mute privirea în altă parte. Îl fixa pe Dolph necruțător. În sfîrșit, cocoșul unei ferme învecinate bătu din aripi, scoțînd un strigăt vesel și lung, răsunînd peste cîmpuri. La auzul lui, bătrînul se ridică încet și-și luă pălăria din cui. Ușa se deschise și se închise în urma sa. Dolph îl auzi coborînd încet scara — trap... trap... trap, și cînd ajunse jos, liniștea se așternu din nou.

Tînărul ascultă intens, numără fiecare pas, ascultă... ascultă... dacă nu se întorceau cumva, pînă ce, epuizat de veghe și agitație, căzu într-un somn zbuciumat.

Lumina zilei îi reîmprospătă curajul și siguranța. Aproape că ar fi pus totul pe seama unui vis, dacă nu ar fi revăzut scaunul în care șezuse necunoscutul, masa pe care se sprijinise, cuierul unde-și atîrnase pălăria și, în sfîrșit, ușa pe care o închisese el însuși, cu scaunul în dreptul său... Se grăbi să coboare și cercetă ușile și geamurile: erau exact cum le lăsase și nu întrezărea nici un mijloc prin care cineva să fi intrat sau ieșit din casă fără să fi lăsat nici o urmă. „Prostii! își zise Dolph, n-a fost decît un vis". Dar în zadar. Cu cît se străduia să-și alunge întîmplarea din minte, cu atît îl obseda mai tare.

Deşi păstră în continuare o tăcere desăvîrşită cu privire la cele văzute şi auzite, înfăţişarea sa trăda agitaţia nopţii trecute. Era clar că se ascundea ceva nefiresc dincolo de tăcerea sa misterioasă. Doctorul îl luă la el în birou, încuie uşa şi încercă să obţină o mărturisire completă şi confidenţială. Dar nu scoase nimic de la el. Frau Ilsy îl luase şi ea deoparte, dar fără mai mult succes, iar Peter de Groodt îl ţinu o oră întreagă în cimitir, locul ideal pentru a intra în posesia unei poveşti cu fantome, dar nu se alese cu nimic în plus faţă de ceilalţi. Cum se întîmplă întotdeauna în asemenea cazuri, un adevăr ascuns dă naştere la o sută de minciuni. E ca o guinee închisă în bancă şi reprezentată de mai multe hîrtii. Mai înainte de apusul soarelui, întreaga aşezare era înţesată de zvonuri. Unii spuneau că Dolph stătea de pază în casa cu stafii, înarmat cu pistoale încărcate cu gloanţe de argint. Alţii că ar fi conversat îndelung cu o fantomă fără cap. Se mai povestea că doctorul Knipperbausen şi paracliserul fuseseră alergaţi peste cîmpuri pînă la intrarea în oraş, de o legiune de fantome ale clienţilor lor. Unii clătinau din cap, spunînd că era urît din partea doctorului să-l pună pe Dolph să petreacă singur nopţile în casa aceea blestemată, de unde se putea foarte bine să fie răpit de duhuri şi dus cine ştie unde, pierzîndu-i-se urma pentru totdeauna, în timp ce alţii remarcau că dacă diavolul l-ar răpi pe băiat, n-ar face decît să ia ce-i al său.

Zvonurile ajunseseră, în cele din urmă, la urechea bunei doamne Heyliger, speriind-o grozav.

Nici o ameninţare din partea unui duşman viu nu ar fi îngrijorat-o atît cît faptul că fiul său înfrunta de unul singur primejdiile casei bîntuite de stafii. Alergă la doctor, încercînd să-l facă pe Dolph să renunţe. Îi spuse mai multe poveşti auzite de la gureşii ei prieteni, despre oameni dispăruţi pe cînd vegheau singuri în case vechi, dărăpănate. Fără folos însă. Mîndria, ca şi curiozitatea lui Dolph, fuseseră îndeajuns stîrnite. El se strădui să-şi liniştească mama, asigurînd-o că nu era grăunte de adevăr în toate basmele auzite. Ea îl cer-

cetă cu îndoială și clătină din cap. Văzînd însă că hotărîrea lui era de nezdruncinat, îi dădu o *Biblie* olandeză, groasă, ferecată în bronz, s-o poarte cu el ca pe o spadă în înfruntarea cu puterile întunericului. Și dacă aceasta nu avea să-i fie suficientă, menajera îi dădu și ea catehismul din Heidelberg, ca pumnal.

În noaptea următoare, Dolph stătu de strajă pentru a treia oară la bătrînul conac. Vis sau nu, lucrurile se petrecură aidoma.

Spre miezul nopții, cînd domnea liniște deplină, același zgomot răsună prin sălile pustii, trap — trap — trap! Cineva urcă scara, ușa se deschise, bătrînul intră, se plimbă prin cameră, își atîrnă pălăria în cuier și se așeză la masă. Aceleași spaime și tremur îl cuprinseră pe Dolph, deși nu atît de violent ca prima oară. Rămase la fel, fascinat, holbîndu-se la străin, care-l fixa ca și data trecută cu o privire inexpresivă, înghețată. Stătură așa mult timp, pînă ce, încetul cu încetul, lui Dolph începu să-i revină curajul.

Mort sau viu, necunoscutul nu-l putea vizita decît cu un anume scop. Își aminti că auzise pe cineva spunînd că spiritele nu au putere să vorbească, pînă ce nu le vorbești. Adunîndu-și toate puterile, reuși să-și descleșteze limba uscată și se adresă necunoscutului într-un limbaj ceremonios, conjurîndu-l să-i dezvăluie motivul vizitelor sale.

Nici nu terminaze bine, că bătrînul se ridică, își luă pălăria, ușa se deschise, iar el ieși, aruncîndu-i din prag lui Dolph o privire, ca și cum i-ar fi cerut să-l urmeze. Tînărul nu ezită nici o clipă. Luîndu-și lumînarea într-o mînă și *Biblia* sub braț, se supuse invitației nerostite. Lumînarea răspîndea o lumină slabă, șovăielnică, totuși putea zări silueta celuilalt coborînd încet scările. Îl urmă tremurînd din tot trupul. Ajungînd jos, străinul străbătu holul, îndreptîndu-se spre ușa din spate. Dolph ridică lumînarea pentru a vedea dincolo de balustradă.

În dorința sa de-a nu-l pierde din ochi pe necunoscut, mișcarea fusese așa de bruscă, încît fragila lumînare se stinse.

Cu toate acestea, palidele raze ale lunii ce se strecurau înăuntru printr-o fereastră îngustă luminau suficient pentru a distinge vag silueta celuilalt lîngă ușă. Coborî, la rîndu-i, scara, dar cînd ajunse jos necunoscutul dispăruse. Ușa era zdravăn zăvorîtă și nu exista altă ieșire. Totuși, făptura, sau ce-o fi fost, dispăruse. Deschise ușa și privi peste cîmp. Fiind o noapte cu lună, putea vedea pînă la oarecare depărtare. I se păru că l-a zărit pe necunoscut pe cărarea ce pornea din fața ușii. Nu se înșelase, dar cum ieșise? Nu stătu să-și bată capul, ci-l urmă. Bătrînul înainta fără să privească în jur și pașii săi răsunau pe pămîntul bătătorit. Străbătu livada de meri, ținînd cărarea. Aceasta ducea la o fîntînă situată într-o văioagă din care luau apă cei de la fermă. Chiar în dreptul fîntînii, Dolph îl pierdu din vedere. Se frecă la ochi și privi din nou, dar nici urmă de necunoscut.

Ajunse la fîntînă, dar nu mai era nimeni. În jur se întindea cîmpul deschis fără nici un tufiș, nici o ascunzătoare. Privi în fîntînă și, la mare adîncime, văzu cerul oglindindu-se în apa liniștită. După ce stătu o vreme, în care nici nu o mai văzu, nici nu o mai auzi pe misterioasa-i călăuză, se întoarse în casă, uluit și înspăimîntat. Încuie ușa, își căută bîjbîind patul și, cu greu, se liniști suficient pentru a putea adormi.

Avu parte de vise ciudate și tulburi. Se făcea că-l urma pe bătrîn de-a lungul unui rîu, pînă ce ajunseră la o corabie aflată pe punctul de a ridica ancora. Călăuza îl conduse pe punte și apoi dispăru. Reținuse figura căpitanului, un tip scund, oacheș, cu păr negru cîrlionțat, chior și șchiop, dar restul visului se pierdea într-o masă confuză. Uneori naviga, alteori era pe țărm, cînd înfrunta furtuni, cînd se plimba liniștit pe străzi necunoscute. Figura bătrînului se lega într-un chip nelămurit de țesătura încurcată a visului care, sfîrșea totuși cu o imagine perfect distinctă: el din nou la bordul vasului, întorcîndu-se acasă cu un sac mare cu bani!

Cînd se deșteptă, norii cenușii și reci brăzdau orizontul, iar cocoșii strigau deșteptarea de la o fermă la alta, în tot ținutul.

Se sculă mai intrigat și mai nedumerit decît oricînd. Era năimăcit de tot ceea ce văzuse și visase și începu să se îndoiască dacă mai era în toate mințile și dacă totul fusese altceva decît rodul unei fantezii înfierbîntate.

În starea de spirit în care se afla, nu era dispus să se întoarcă de îndată la doctor și să suporte interogatoriul celor din casă. Încropi un mic dejun din rămășițele cinei și apoi o porni peste cîmp, meditînd la cele petrecute. Pierdut în gînduri, hoinări la întîmplare, apropiindu-se încetul cu încetul de oraș. Soarele se înălțase de o suliță de cer, cînd fu trezit din amorțeală de agitația din jur. Se găsea pe malul apei, într-o mulțime de oameni ce se grăbeau spre debarcader. Un vas sta gata să ridice ancora. Fără să vrea, se lăsă purtat de ceilalți pînă în apropierea lui. Descoperi că era o goeletă ce urma să navigheze în susul rîului cu destinația Albany. Toți își luau rămas bun, sărutau bătrîne și copii, se agitau, cărînd pe punte coșuri cu pîine, prăjituri și felurite provizii, fără a mai pomeni de hălcile mari de carne ce se bălăbăneau la pupa vasului. În vremea aceea, o călătorie pe apă pînă la Albany însemna o expediție în toată regula.

Comandantul goeletei se agita într-o parte și-n alta, dînd o mulțime de comenzi care nu erau întru totul ascultate, un marinar fiind ocupat să-și aprindă pipa, altul să-și ascută cuțitul.

Înfățișarea comandantului atrase deodată atenția lui Dolph. Era scund și oacheș, cu păr negru cîrlionțat, chior și schiop — leit comandantul din visul său! Surprins și tulburat, privi mai atent în jur și descoperi și alte asemănări cu visul. Aspectul vasului, al rîului și o mulțime de imagini și obiecte, se asociau cu altele pe care și le amintea doar vag. Medita încă la ciudata întîmplare, cînd căpitanul îi strigă deodată în olandeză:

— Hai, tinere, urcă! ori de nu, te lăsăm aici!

Apelul îl făcu să tresară. Observă că goeleta și ridicase ancora și se desprindea într-adevăr de debarcader. Parcă ar

fi fost pradă unui impuls irezistibil. Sări pe punte și în clip următoare goeleta purtată de vînt și flux se depărtă cu r peziciune.

În Dolph era o devălmășie de gînduri și sentimente. afectaseră puternic evenimentele din ultimul timp și nu put crede că nu exista o legătură între situația sa de-acum și v nopții trecute. Se simțea parcă sub influența unor put supranaturale și încerca să se îmbărbăteze singur cu o ve și îndrăgită zicală că „într-un fel sau altul totul se va str cu bine". O clipă se gîndi la indignarea doctorului, cînd v afla că a plecat fără să-i ceară permisiunea, dar trecu repe peste asta.

Gîndul îi zbură apoi la mama sa și la suferința pricinuit de ciudata-i dispariție. Simți un ghimpe în inimă. I-ar fi im plorat să-l lase înapoi pe țărm, dar știa că pe-un asemenea vî orice rugăminte ar fi fost zadarnică. Apoi în suflet i se înst pîni tentația noutății și aventurii. Aruncat în lume, pe neaș teptate și într-un chip tainic, era acum pe cale de-a explor ținuturile misterioase ce se întindeau pe rîu în sus și dincol de acele culmi albastre care-i îngrădiseră orizontul din copi lărie.

În vreme ce el era pierdut în vîrtejul gîndurilor, în pînze întinse sufla puternic briza. Se depărtau cu repeziciune d țărm, iar mai înainte ca el să-și revină pe deplin, goeleta i despica drum tocmai dincolo de Spikirg-Devil și Yonker Chiar și cel mai înalt horn al manhattanilor se pierduse l orizont.

Spuneam că o cursă spre Albany era un act temerar, ca ceea ce reprezintă acum o călătorie în Europa. Goelete navigau zile în șir. Marinarii grijulii adăugau pînze cînd bă vîntul și ancorau pe timpul nopții. Din cînd în cînd se opreau pentru a trimite o barcă la țărm după lapte și ceai de ca doamnele în vîrstă nu se puteau lipsi. Mai erau pe urmă multe temutele primejdii de pe Tappaan Zee și din cursul munt al rîului.

Într-un cuvînt, orice om chibzuit s-ar fi pregătit pentru o asemenea călătorie luni întregi, sau chiar ani, și nu ar fi plecat la drum mai înainte de a-și fi pus afacerile în ordine, de a-și fi făcut testamentul, sau a fi cerut pastorului să se roage pentru el. Odată îmbarcat, Dolph știa că va avea timp suficient pentru a plănui ce avea să facă după ce va ajunge la Albany. Căpitanul orb și șchiop îi amintea de visul său ciudat, aruncîndu-l într-o stare de perplexitate dureroasă.

În ultima vreme însă viața sa fusese un asemenea amestec de vis și realitate, o învălmășeală derutantă de nopți și zile, încît i se părea că se mișcă tot timpul într-o lume iluzorie.

Există totuși întotdeauna consolarea omului care nu are nimic de pierdut. Astfel se mîngîia și Dolph, hotărît să profite cît mai mult de pe urma acestei aventuri.

Pluteau lin printre munții semeți, purtati de flux, în după-amiaza calmă și fierbinte. Domnea acea liniște deplină a naturii toropită de căldura verii. Scîrțîitul unei scînduri sau zgomotul produs de căderea accidentală a unei vîsle pe covertă erau amplificate de ecou și repercutate de-a lungul țărmului, iar cînd căpitanul striga o comandă, limbi de aer le îngînau din stîncă în stîncă.

Dolph privea în jur la grandiosul spectacol al naturii, amuțit de încîntare și uimire.

În stînga, Dunderbergul își desfășura înălțimile împădurite, creastă peste creastă, pădure peste pădure, pînă în înaltul văzduhului. La dreapta se reliefa semețul promontoriu, Antony's Nose, deasupra căruia se rotea un vultur solitar, iar dincolo de el, se înălțau iarăși munte peste munte, părînd, în cele din urmă, a-și împreuna brațele și a înlănțui vinjosul rîu în îmbrățișarea lor.

Aveai un sentiment de infinită liniște, privind la uriașii ulmi verzi adînciți ici și colo în pereții genunelor, sau la culmile împădurite ce săgetau aerul, coborînd apoi pînă pe buza vreunei rîpe prăpăstioase, cu frunzișul îmbăiat în lumina aurie.

Dolph era pierdut în admirație, cînd deodată observă spre apus un pîș de nori albi, strălucitori. Aceștia fur urmați de alții .. alții, îmbulzindu-se, pentru a tron apoi cu o strălucire orbitoare în înălțimea albastră a cerului. Se auzeau acum slab și tunete îndepărtate, rostogolindu-se dincolo de munți. Suprafața, pînă atunci netedă și lucioasă a rîului, oglindind cerul și pămîntul, era întreruptă la orizont de o creastă întunecată, purtată de vînt. Vulturii-pescari se roteau aruncînd țipete stridente și-și căutau cuiburile în vîrfurile copacilor înalți. Ciorile se refugiau croncănind în despicăturile stîncilor și întreaga fire părea conștientă de apropierea furtunii. Norii călătoreau acum în mase compacte deasupra munților. Aveau crestele tot albe și strălucitoare, dar pîntecul de un negru vinețiu. Începuseră să cadă stropi rari și răzleți. Vîntul se întețise, vălurind apa. În cele din urmă, pîntecul umflat al norilor fu sfîșiat parcă de crestele munților, revărsîndu-se în torente. Fulgerul se-aprindea de la un nor la altul, se scurgea pe versanții stîncilor, despicînd și incendiind falnicii copaci ai pădurii. Tunetul se dezlănțuia intempestiv, trimițîndu-și ecoul de la un masiv la altul. Bubuiturile se abătură asupra Dunderbergului, rostogolindu-se în lungul defileu, amplificate de promontorii, pînă ce bătrînul Bull Hill[1] răspunse furtunii ou un muget. Pentru o vreme, vălătucirea de nori și ceață și ploaia în șiroaie ascunseră aproape complet pămîntul vederii lor. Coborîse o întunecime de sfîrșit de lume, sfîșiată, din cînd în cînd, de strălucirea și mai înspăimîntătoare a fulgerului. Nicicînd nu mai văzuse Dolph un asemenea război al elementelor. Furtuna își croia drum prin defileu, atacînd cu toată artileria cerului.

Vasul era purtat de vijelie, ajungînd la locul unde rîul se curbează brusc*, singurul, dealtfel, din tot cursul său grandios. De cum făcură cotul, o rafală puternică de vînt, ce venise pe făgașul unui torent de munte, culcînd pădurea în

[1] *Bull Hill*, Vîrful Taurului

* Trebuie să fi fost vorba de West Point.

calea sa, se năpusti cu furie peste rîu, transformîndu-l într-o clipă într-o albie de spumă. Căpitanul ghici pericolul și strigă echipajului să coboare pînzele. Mai înainte ca ordinul să poată fi executat, rafala izbi în plin velierul, dezechilibrîndu-l. Spaima și zăpăceala domneau acum la bord. Bătaia pînzelor, pierul vîntului, urletele căpitanului și ale echipajului, țipetele pasagerilor se amestecau cu bubuitul nîncetat al tunetelor. În mijlocul vacarmului general, goeleta se înclină spre dreapta. În aceeași clipă, vela mare se răsuci și tangonul mătură dunetta, iar Dolph, care privea distrat la nori, se pomeni într-o clipă scăldîndu-se în rîu.

Pentru prima oară în viață îi folosi una din aptitudinile sale dobîndite în orele de chiul. Timpul cheltuit la scăldat în Hudson îl făcuse un experimentat înotător. Cu toată forța și priceperea sa, cu greu ajunsese la țărm.

Dispariția lui Dolph de la bord nu fu observată de niciunul din membrii echipajului, preocupați să-și salveze propria piele. Goeleta era purtată de vînt cu mare repeziciune. Se lupta să dubleze un lung promontoriu de pe țărmul răsăritean, în jurul căruia se încolăcea rîul, și care-o ascunse apoi cu totul privirii lui Dolph.

Tînărul ajunsese undeva pe țărmul de vest și, cățărîndu-se pe stînci, se aruncă epuizat la poalele unui copac.

Norii se adunaseră la răsărit, unde tronau acum în grămezi pufoase, mujate de ultimele raze trandafirii ale soarelui. Fulgere depărtate traversau poalele lor întunecate și, din cînd în cînd, se mai auzea bolborosceala îndepărtată a tunetului. Dolph se ridică și căută o cărare, dar pretutindeni domnea o sălbăticie neumblată de om. Stîncile se îngrămădeau unele peste altele, trunchiuri mari de copac zăceau primprejur, doborîte de vînturile puternice, sau prăbușite de bătrînețe. Stîncile erau și ele năpădite de lujeri de viță sălbatică și tufe de mărăcini atît de încîlcite, încît puneau o barieră de netrecut oricărei ingerințe. Fiecare mișcare îl îmbăia în dușul frunzișului îmbibat de apă. Încercă să escaladeze unul din pereții aproape perpendiculari, dar, deși pu-

terme și agil, descoperi că era o probă herculiană. Se vedea adesea silit să se sprijine pe colțuri fărîmicioase de stîncă, sau să se agațe de rădăcini și ramuri de copaci, rămînînd aproape suspendat în gol. În apropierea sa, un porumbel sălbatic despică aerul cu un șuier, iar de pe sprînceana stîncii atît de inaccesibile auzi țipătul vulturului. Continua să se cațere și tocmai voia să se prindă de un tufiș, cînd simți ceva fîșîind printre frunze și văzu un șarpe lunecînd fulgerător, aproape de sub mîna sa. Jivina se încolăci imediat, gata de luptă, încordîndu-și capul turtit, în timp ce limba tremurătoare îi juca precum o flacără. Dolph îngheță și fu cît pe-aci să-și desprindă mîna și să se rostogolească în prăpastie, dar șarpele își părăsi intențiile agresive. Văzînd că nu era nici un pericol de a fi atacat, se făcu nevăzut într-o despicătură a stîncii. Privirea înspăimîntată a tînărului îl urmări și în adînc descoperi un cuib de vipere încolăcite, zvîrcolindu-se și șuierînd. Se depărtă cît putu de repede din vecinătatea lor primejdioasă. Împovărată de această nouă oroare, imaginația sa descoperea acum o viperă în fiecare lujer încolăcit și în orice fîșîit de frunză uscată auzea coada unui șarpe cu clopoței.

În cele din urmă, reuși să ajungă în vîrf, dar acesta era acoperit de o pădure deasă. Oriîncotro încerca să-și furișeze privirea printre copaci, nu zărea decît pereți de stîncă, înălțîndu-se unul în spatele celuilalt, pînă la munții ce dominau tot peisajul. Nici un petec de pămînt cultivat, nici un rotocol de fum care să trădeze existența vreunei așezări omenești. Totul era sălbatic și pustiu.

Pe cînd stătea pe marginea unei stînci ce trona peste o vîlcea acoperită de pomi, piciorul său desprinse o piatră mare ce se prăbuși în adîncul prăpastiei, zdrobind tot ce întîlnea în cale. Un strigăt puternic, sau mai bine zis, un urlet răsună din genune. În clipa următoare se auzi bubuitul unei arme și un glonte șuieră peste capul lui Dolph, retezînd frunze și crenguțe și îngropîndu-se adînc în scoarța unui castan.

Dolph nu mai așteptă un al doilea foc, ci se retrase în grabă, temîndu-se în fiece clipă că-și aude dușmanul urmă-

rindu-l. Reuși totuși să se întoarcă nevătămat pe țărm și hotărî să nu mai înainteze un pas într-un ținut atît de înțesat de primejdii.

Se așeză amărît pe o piatră, cu apa șiroindu-i pe trup. Ce era de făcut? Unde să se ascundă? Se apropia ora de culcare, păsările se refugiau în cuiburi, liliecii brăzdau amurgul, iar caprimulgul se înălța spre cer, părînd a invoca stelele. Se lăsa noaptea, învăluind totul în întuneric și, deși era încă vară, briza ce se furișa în lungul rîului și printre copacii îmbibați de apă era rece și pătrunzătoare, mai ales pentru un om care fusese mai gata să se înece.

Pe cînd stătea așa, plîngîndu-și soarta, observă o lumină licărind printre copacii din apropierea țărmului, acolo unde rîul șerpuia, dînd naștere unui golf adînc. Se înveseli imediat, căci spera să fie vorba de o casă de om, unde să-și potolească revendicările zgomotoase ale stomacului și, ceea ce era la fel de necesar pentru un naufragiat, să-și afle un adăpost confortabil pentru noapte. Cu mare greutate, reuși să-și croiască drum către lumină, înaintînd pe marginea stîncilor, unde-l pîndea permanent pericolul de-a luneca în rîu, sau escaladînd trunchiuri mari de copaci, unii doborîți chiar de recenta furtună, al căror rămuriș era așa de încîlcit, încît Dolph abia putea răzbi. În sfîrșit, ajunse pe vîrful unei stînci ce se înălța peste o mică vale, de unde venea lumina. Văzu un foc aprins la rădăcina unui arbore puternic, în mijlocul unui petec de iarbă străjuit de stînci. Flăcările roșii aruncate pe steii cenușii reliefau adîncituri întunecate, ca niște intrări în caverne. Un pîrîu clipocea în apropiere, trădat de reflexele flăcărilor tremurătoare. Două siluete se mișcau în jurul focului, iar altele ședeau ghemuite în fața lui. Aflați între el și lumină, Dolph nu-i putea distinge. Se întîmplă însă ca unul din ei să treacă de cealaltă parte și cînd flăcările căzură pe fața tatuată și podoabele strălucitoare din argint, tînărul constată cu uimire că era vorba de un indian. Scrutînd întunericul, descoperi acum pușcile rezemate de un copac și un cadavru întins pe pămînt. Era chiar dușmanul care trăsese în el din adîncul

prăpastiei. Încercă să se retragă fără zgomot, neîndrăznind să se dea pe mîna unor ființe doar pe jumătate omenești și încă într-un loc atît de sălbatic și pustiu, dar era prea tîrziu. Indianul, cu privirea vulturească a rasei sale, observase mișcînd ceva în tufișurile de pe stîncă. Apucă o pușcă și, în clipa următoare, un glonte l-ar fi vindecat pe eroul nostru pentru totdeauna de pasiunea sa pentru aventură. Tînărul strigă tare, trimițîndu-i salutul indian al prieteniei. Într-o clipă erau cu toții în picioare. Îi întoarseră salutul și-l invitară pe pribeag să li se alăture lîngă foc.

Apropiindu-se, descoperi, spre ușurarea sa, că nu erau numai indieni, ci și albi. Unul din ei, arătînd pe departe a fi persoana cea mai importantă, sau comandantul, ședea pe un trunchi de copac în fața focului. Era un bărbat înalt și bine legat, ceva mai în vîrstă, dar voinic și plin de voie bună. Fața îi era arsă de soare, arătînd aproape ca a unui indian. Avea trăsături ferme dar joviale, nasul acvilin și o gură ca de buldog. Chipul îi era pe jumătate ascuns sub o pălărie mare, împodobită cu o coadă de țap. Părul cărunt, tuns scurt, îi lăsa ceafa descoperită. Purta o tunică de vînătoare, jambiere indiene și mocasini, precum și un *tomahawk* la brîul lat, împodobit cu *wampum*[1] ce-i încingea talia. Observîndu-i mai bine trăsăturile și înfățișarea, Dolph își aminti de bătrînul din casa cu stafii. Bărbatul din fața sa era, desigur, deosebit ca vîrstă și îmbrăcăminte, avea o expresie mai jovială și era greu de stabilit în ce consta asemănarea. Și totuși, exista o asemănare. Se apropie cu un sentiment de teamă, dar se liniști, primind un salut cordial și voios. Îi mai veni inima la loc și cînd văzu că trupul neînsuflețit ce-l speriase era al unui cerb. Pentru ca mulțumirea să-i fie deplină, mai ghici, după aburii ademenitori ce se înălțau dintr-un ceaun suspendat cu un băț deasupra flăcărilor, că deja se fierbea o ciorbă pentru cină.

---

[1] *Wampum*, colier al indienilor americani, servind de monedă sau pentru împodobirea brîului.

Picase, de fapt, în mijlocul unei partide de vînătoare organizate deseori în vremea aceea de locuitorii de pe malurile rîului. Vînătorul e întotdeauna ospitalier și nimic nu-i face pe oameni mai sociabili și mai liberi de convenințe decît întîlnirile în locuri sălbatice. Șeful expediției îi întinse cu o ochiadă veselă un păhărel cu o băutură tare, să-i mai încălzească inima, și porunci unuia dintre însoțitori să-i aducă niște veșminte dintr-o pinasă[1] afurcată[2] într-un golf din apropiere, pînă ce se vor fi uscat cele ce șiroiau de apă pe trupul tînărului.

Dolph află acum, ceea ce dealtfel bănuia, că de la ei venise împușcătura ce era să-l trimită pe lumea cealaltă, pe cînd se afla pe buza prăpastiei. Fusese mai să-l zdrobească pe unul de-al lor cu bucățile de stîncă dislocate, iar bătrînul jovial, cu coadă de țap la pălăria largă, trăsese în partea în care văzuse tufișurile mișcîndu-se, presupunînd că era vorba de un animal sălbatic. Dîndu-și seama de neînțelegere, rîse cu poftă de ceea ce, printre vînători, conta ca o glumă foarte bună.

— Pe cinstea mea, băiete, zise el, dacă te-aș fi zărit măcar un pic, ai fi luat calea pietrelor. Antony Vander Heyden își greșește, arareori, ținta.

Ultimele cuvinte oferiră o cheie curiozității lui Dolph și cîteva întrebări îl puseră pe deplin în temă cu privire la persoana din fața sa și la banda acesteia de briganzi ai munților. Căpetenia cu pălărie largă și costum de vînătoare nu era altul decît vestitul Antony Vander Heyden din Albany, de care Dolph auzise adesea vorbindu-se. Era, de fapt, eroul mai multor povestiri, deoarece caracterul său capricios și purtările excentrice îi intrigau pe pașnicii săi semeni olandezi. Fiind

---

[1] *Pinasă*, velier olandez din secolele al XV—XVII-lea, cu trei catarge înalte și subțiri, pescaj mic și velatură triunghiulară, destinat să patruleze și să escorteze navele comerciale.

[2] *A afurca*, a ancora o navă folosind două ancore, între care se formează un unghi de 60—120 grade. Se folosește în zonele unde nava are un spațiu îngust de manevră.

bogat, căci moștenise de la tatăl său terenuri întinse și grămezi de *wampum*, putea trăi după pofta inimii. În loc să stea liniștit acasă, să mănînce și să bea la ore regulate, să se delecteze, fumîndu-și pipa pe banca din fața casei, sau să guste odihna unui pat bun noaptea, el își găsea plăcerea în tot soiul de expediții periculoase și potrivite mai curînd pentru niște sălbatici. Nicicînd nu era mai fericit ca atunci cînd vîna în arinișe, dormind în copaci sau adăposturi încropite din scoarță de copac, cînd patrula pe rîu sau cînd pescuia și vîna pe malurile vreunui lac din pădure, trăind Dumnezeu știe cum.

Era un mare prieten al indienilor și al felului lor de viață, găsind în el adevărata libertate și satisfacții cu adevărat bărbătești. Cînd i se întîmpla să mai stea pe acasă, avea totdeauna în jurul său cîțiva acoliți indieni, care tîrîiau brîul de colo colo, dormind ca ogarii la soare, pregătind uneltele de vînat și pescuit în vederea unei noi expediții, sau trăgînd la țintă cu arcul. Heer Antony avea asupra acestor oameni fără căpătîi o putere tot atît de desăvîrșită ca un vînător asupra haitei sale de cîini. Pentru vecinii așezați, aceștia erau o adevărată pacoste. Fiind însă un om bogat, nimeni nu îndrăznea să-l supere pe Heer Antony. Dealtfel, purtarea sa deschisă și prietenoasă îl făcea foarte popular. Pășea voinicește pe stradă, fredonînd, de obicei, vreun cîntec olandez. Saluta pe toată lumea de la o milă depărtare, iar cînd intra într-o casă, îl bătea familiar pe spate pe stăpînul casei, strîngîndu-i mîna așa tare, că-l făcea să urle, și de față cu el îi săruta nevasta și fiica, într-un cuvînt, pe Heer Antony nu îl vedeai niciodată mîndru sau posac.

În afara ciracilor săi indieni, mai ținea pe lîngă el cîțiva albi, care-l tratau ca pe un stăpîn și se îngrijeau de bucătărie, bucurîndu-se uneori de favoarea de a-l întovărăși în expediții. Cu o asemenea suită amestecată hoinărea acum pe Hudson într-o pinasă destinată distracțiilor sale. De data aceasta, îl însoțeau doi albi, îmbrăcați, în parte, în stil indian, cu mocasini și cămăși de vînătoare, și patru indieni

favoriți. Navigaseră la întîmplare, cu popasuri pe-o parte și pe alta a rîului, pînă ajunseseră în regiunea muntoasă. Aici petrecuseră cîteva zile, vînînd cerbii ce încă mai rătăceau prin acei munți.

— Ai avut noroc, tinere, zise Antony Vander Heyden, că ai fost aruncat peste bord astăzi, căci mîine dimineață pornim devreme spre casă și atunci zadarnic ai mai fi căutat ceva de mîncare prin munții aceștia. Dar haideți, băieți, dați-i zor! Atițați focul! Să vedem ce-avem de ospătat la cină. Ceaunul acela a fiert destul, după părerea mea. Îmi ghiorăie mațele și garantez că nici oaspetelui nostru nu-i e a face nazuri cînd e vorba de bucate.

O întreagă forfotă se iscă în micul cantonament. Unul luă ceaunul și turnă o parte din conținutul său într-o farfurie mărișă de lemn, altul instală un pietroi turtit în chip de masă, iar al treilea aduse mai multe tacîmuri din pinasă. Heer Antony însuși aduse din ladă una sau două sticle dintr-o băutură prețioasă, păstrată sub cheie, căci își cunoștea prea bine povarășii de chefuri.

Curînd se încinse un ospăț primitiv, dar îmbelșugat, constînd din carnea de cerb din ceaunul aburind, șuncă, porumb fert și felii groase dintr-o pîine neagră de casă. Nicicînd nu cunoscuse Dolph o cină mai gustoasă, iar cînd o udă cu cîteva înghițituri din sticla lui Heer Antony și simți alcoolul tare trecurîndu-i în vine tăria și arzîndu-l pînă în rărunchi, nu și-ar fi schimbat soarta nici cu a guvernatorului provinciei.

Heer Antony se însuflețise și dîndu-și drumul la gură, spuse cîteva istorioare picante care-i făcură pe însoțitorii săi albi să rîdă cu hohote, în timp ce indienii își păstrară, ca de obicei, seriozitatea imperturbabilă.

— Abia acum te-ai născut cu adevărat, băiete, îi spuse Heer Antony lui Dolph, bătîndu-l pe umăr. Nu-i bărbat acela care nu a înfruntat vîntul și furtunile, pădurile și sălbăticia, care nu a dormit sub un copac și nu s-a hrănit cu frunze de tei.

Unde se apucă apoi să cînte cîteva versuri dintr-un cîntec de pahar, legănînd în mînă o sticlă scundă, marinărească, în timp ce mirmidonii săi îl acompaniau în cor, făcînd pădurea să răsune, așa cum spunea și bătrînul cîntec olandez:

„Cu un strigăt făceau firea să răsune
De îndată ce lucrul isprăveau,
Cu voioșie se-adunau ca să petreacă
Și-o dușcă tare pe gît să dea."

Nici în toiul veseliei generale, Heer Antony nu era lipsit de prevedere. În vreme ce lui Dolph îi oferea fără rezerve sticla, însoțitorilor săi avea grijă să le dea el însuși de băut, știind cu cine avea de-a face, iar indienilor le îngădui doar o cantitate moderată.

După ce mîncară, băură și-și fumară pipele, indienii se înfășurară în pături și se întinseră pe pămînt cu picioarele la foc, adormind ca orice ogar obosit. Ceilalți continuară să tăifăsuiască în jurul focului, pe care întunecimea pădurii și umezeala aerului de după recenta furtună îl făceau atît de îmbietor. Conversația își pierduse cu timpul veselia zgomotoasă din timpul cinei, deviind spre povești vînătorești sau despre aventuri temerare în pustiiciune, din care multe erau atît de gogonate, încît nu le voi repeta pentru a nu pune la îndoială sinceritatea lui Vander Heyden și a tovarășilor săi. Fură amintite apoi multe legende legate de acel rîu și de locuitorii de pe malurile sale, un gen de folclor în care Heer Antony părea foarte cunoscător. Temutul ochitor ședea pe o rădăcină răsucită de copac ce-i servea drept fotoliu și cum flăcările îi luminau în plin trăsăturile puternic conturate, Dolph fu din nou izbit de acel ceva ce-i amintea de năluca din casa bîntuită. Era o asemănare vagă, pe care nu o putea reduce la o trăsătură anume, ci privea, mai curînd, înfățișarea lor generală, un nu știu ce aer înrudit.

Naufragiul lui Dolph aduse în discuție o mulțime de întîmplări nefericite atribuite unor călători pe marele rîu, mai

ales, în perioada timpurie a istoriei coloniale. Heer Antony găsea că majoritatea se datora unor cauze supranaturale. Dolph făcu ochii mari auzind aceasta, dar bătrînul gentleman îl asigură că printre locuitorii riverani exista, într-adevăr, credința că munții erau stăpîniți de ființe supranaturale și malefice care păreau să fi prins dușmănie pe olandezi în timpurile străvechi ale colonizării. În consecință, ele își varsă adesea veninul, bătîndu-și joc de bieții căpitani de marină, sfîndu-i cu furtuni și curenți potrivnici și alte asemenea belele, încît navigatorii trebuiau să fie extrem de prevăzători: să ancoreze la lăsarea întunericului, să coboare picul sau să strîngă velele ori de cîte ori vedeau vreun nor mai pîntecos călătorind peste munți. Fiind necesare atîtea precauții, călătoria dura adesea un timp incredibil de lung.

Unii credeau că aceste puteri funeste ale văzduhului erau duhurile rele invocate de vrăjitorii indieni în vremurile de demult pentru a se răzbuna pe străinii care-i deposedaseră de pămîntul lor. Tot acestor solomonari le atribuiau ei și eșecul faimosului Hendrick Hudson, care navigase pe rîu în sus, căutînd o ieșire spre nord-vest, și, după cum crezuse el, îi eșuase corabia. Se părea însă că nu fusese vorba decît de descîntecele aceloraşi vrăjitori, menite a-l împiedica să ajungă pe acea cale în China.

Explicația cea mai verosimilă privind întîmplările cu totul neobișnuite ce surveneau pe acel rîu și necazurile căpitanilor care navigau în apele lui Heer Antony o găsea în vechea legendă a Corabiei Furtunii care bîntuia Locul-făr'-de loc. Auzind că Dolph nu avea habar de acea poveste, iscusitul vînător îl privi surprins cîteva clipe, întrebîndu-l pe ce lume trăise pînă atunci, de nu cunoștea o pagină de istorie atît de importantă. Hotărî deci ca în timpul ce le mai rămăsese să i-o povestească el însuși și, în măsura în care îl va ajuta memoria, chiar cu cuvintele lui Mynheer Selyne, un poet de la începuturile Noii Olande. După ce atîță focul, care-și aruncă scînteile printre pomi ca un mic vulcan, își

dădu capul pe spate și rămase cu ochii închiși cîteva clipe, pentru a-și aduna amintirile. În sfîrșit, se apucă să povestească următoarea legendă.

CORABIA FURTUNII

Era în epoca de aur a Noii Olande, cînd la domnie se afla Wouter Van Twiller, căruia i se mai spunea și Scepticul. Într-o după-amiază fierbinte, cam pe la vremea solstițiului de vară, insulării manhattani fură alarmați de o furtună violentă, cu tunete și fulgere înspăimîntătoare. Ploaia cădea torențial, spumegînd și fumegăind peste pămînt. Tunetul părea să se rostogolească de-a dreptul pe acoperișurile caselor. Fulgerul juca în jurul bisericii Sfîntul Nicolae, năpustindu-se de trei ori asupra giruetei. Hornul cel nou al lui Garret Van Horne fu spintecat de sus pînă jos. Doffue Mildeberger se prăvăli fără un cuvînt de pe iapă, tocmai la intrarea în oraș. Ce să mai lungim vorba, a fost una din acele furtuni fără pereche, păstrate doar în memoria venerabilului personaj cunoscut în toate orașele cu numele de „cel mai bătrîn locuitor".

Cumplită fu spaima vrednicelor manhattane. Ele își adunară odraslele și se refugiară în pivnițe, după ce, mai întîi, agățaseră cîte un pantof la fiecare picior de pat, ca să nu atragă trăznetul.

În cele din urmă, furtuna se potoli. Tunetul se depărtă, devenind un fel de mormăit, iar soarele ce apunea se ivi de sub norii zdrențuiți, transformînd golful larg, ca un sîn al mării, într-un noian de aur lichid.

Dinspre fort, se răspîndi vestea că în golf se zărea o corabie. Din gură în gură, de la o stradă la alta, știrea alertă toată capitala. Sosirea unei corăbii era un eveniment deosebit de important în primii ani ai colonizării. Ea le aducea vești din lumea veche, de pe pămîntul unde se născuseră și de care erau acum cu desăvîrșire despărțiți. Corabia ce venea

o dată pe an le aducea obiecte de lux, de confort, dar și de strictă necesitate. Femeile așteptau rochia sau boneta cea nouă; artistul, ustensilele; primarul, pipa sau proviziile de pînză; școlarul, sfîrleaza sau jocul cu bile; marele proprietar de pămînt, cărămizile pentru noua reședință. Bogați sau săraci, mari sau mici, toți așteptau cu nerăbdare corabia. Era cel mai important eveniment al anului în Noul Amsterdam și de aceea corabia... corabia, corabia... era permanent subiect de discuții.

Iată de ce știrea venită din port aduse toată populația la baterie, pentru a se bucura de evenimentul mult așteptat. Nu era tocmai timpul cînd o așteptau și întîmplarea trezise diverse supoziții. Oamenii se adunaseră în grupuri numeroase. Ici și colo puteai vedea cîte un demnitar — plin de importanță, spunîndu-și părerea autorizată unui grup de bătrîne și tineri pierde-vară.

În altul, discutau cîțiva inși cu pielea tăbăcită de soare și furtuni, care fuseseră la vremea lor marinari sau pescari, și părerea lor avea greutate în asemenea ocazii. Ei însă aveau acum opinii deosebite, ceea ce stîrni discuții serioase printre susținătorii fiecăruia. În atenția tuturor, trona Hans Van Pelt, un fost căpitan olandez care, la bătrîneți, nu mai brăzda mările, dar reprezenta un fel de oracol nautic al locului. El cercetă corabia printr-un telescop vechi, acoperit cu pînză neagră, mormăind pentru sine un cîntec, fără să spună nimic. Dar chiar și un mormăit al lui Hans Van Pelt avea mai multă greutate în fața mulțimii decît un discurs întreg al oricărui membru al comunității.

Între timp, corabia putea fi bine văzută cu ochiul liber. Era un vas olandez solid, rotund, cu provă și pupă înalte și avînd arborat drapelul olandez. Soarele ce scăpăta îi poleia velatura umflată în timp ce se apropia săltînd peste lungile talazuri. Sentinela care-i anunțase apropierea spunea că o văzuse cînd era deja în mijlocul golfului, apărînd așa, deodată, de parcă s-ar fi născut din norul negru și încărcat de fulgere.

Cei din apropiere priviră la Hans Van Pelt, să vadă ce părere are despre povestea sentinelei. Acesta își încleștă și mai tare maxilarele și rămase mut, ceea ce-i făcu pe unii să clatine din cap, iar pe alții, să ridice din umeri.

Corabia fu semnalizată în repetate rînduri, dar, fără să răspundă, depăși fortul și o porni în sus pe Hudson. Fu adus un tun și, cu oarecare greutate, Hans Van Pelt îl încărcă și trase, căci membrii garnizoanei nu se pricepeau la artilerie. Obuzul păru să treacă pur și simplu prin ea, împroșcînd apa de partea cealaltă. Ceea ce era încă și mai ciudat, deși cu toate pînzele ridicate, corabia naviga împotriva vîntului și curentului.

Văzînd acestea, Hans Van Pelt, care era ca și comandantul portului, ceru să i se aducă barca și o porni în urmărirea ei, dar după ce vîsli cîteva ore, se întoarse fără nici un rezultat. Uneori, ajungea pînă la o sută-două de iarzi în apropierea ei, ca apoi, într-o clipită, să o vadă la o jumătate de milă depărtare. Unii spun că de vină ar fi fost vîslașii săi, care erau prea grași și gîfîiau, oprindu-se din cînd în cînd să-și tragă sufletul și să scuipe în palme. Dar aceasta era, probabil, o simplă bîrfă. Hans a ajuns totuși destul de aproape pentru a vedea echipajul. Erau îmbrăcați toți după moda olandeză, ofițerii cu pieptare și pălării înalte, împodobite cu pene. Nici unul nu vorbea. Stăteau muți și nemișcați ca niște statui și corabia părea să meargă singură. Plutea așa în susul rîului, micșorîndu-se tot mai mult în lumina amurgului, pînă ce se pierdu cu totul, ca un norișor ce se destramă pe cerul verii.

Apariția corăbiei îl aruncă pe guvernator într-una din cele mai cumplite incertitudini din tot cursul administrației sale. Se temea pentru siguranța coloniilor mici din lungul rîului, ca nu cumva să fi fost vorba de o corabie dușmană deghizată, avînd misiunea de a le ocupa. Guvernatorul își convocă în repetate rînduri consilierii, cerîndu-le părerea. Stătea în jilțul său de lemn din pădurea sfîntă a Hagăi, fumîndu-și lunga pipă de iasomie și ascultînd tot ce aceștia aveau de spus într-o chestiune despre care nu știau nimic. Dar, în ciuda supozițiilor

sate de capetele celor mai bătrîni și mai înțelepți, interdinile guvernatorului nu se risipeau.

Trimiseră mesageri în diverse localități riverane, dar se întorseră cu mîinile goale. Corabia nu acostase nicăieri. Trecă zile și apoi săptămîni fără s-o vadă cineva întorcîndu-se în Hudson. Dar cum consiliul era dornic de informații, primea din abundență. Rareori se întorceau căpitanii goeletelor ... să raporteze că ar fi văzut strania corabie în diverse locuri: uneori, aproape de Palisades, altcori, lîngă Croton Point, dar ... dată dincolo de acestea. Relatările echipajelor se deosebeau între ele, dar aceasta se putea datora condițiilor neobișnuite în care o vedeau. Uneori, la lumina fulgerelor pe o noapte neagră ca smoala, traversa Tappaan Zee, sau întinsurile golfului Haverstraw. Uneori, apărea în apropiere, gata parcă să-i ... unde, băgîndu-i în sperieți și aruncîndu-i într-o teribilă ... ție, dar fulgerul următor o descoperea navigînd la mare ... anță, totdeauna cu vîntul în față. Alteori, în nopțile liniștite, cu lună, putea fi văzută sub un mal abrupt, învăluită în ... tuneric, cu excepția gabierului ce lucea în bătaia razelor de lună. Cînd ajungeau însă la locul acela, nu mai vedeau nici o corabie, iar după ce se depărtau la oarecare distanță și priveau în urmă, ce să vezi, era din nou acolo, cu gabierul luminat de lună. De obicei, își făcea apariția tocmai după sau puțin înaintea sau chiar în mijlocul unei furtuni. Marinarii și călătorii de pe Hudson o botezaseră Corabia Furtunii.

Aceste relatări îi nedumeriră și mai mult pe guvernator și pe consilierii săi. N-am mai termina dacă ne-am apuca să repetăm toate ipotezele și opiniile emise pe această temă. Unii aminteau de incidente similare — corăbii întîlnite în largul coastelor Noii Anglii, unde navigau vrăjitoare și spiriduși. Bătrînul Hans Van Pelt, care călătorise de mai multe ori spre colonia olandeză de la Capul Bunei Speranțe, susținea că nu-i nici de ce să fie vorba de olandezul zburător care bîntuise atîta timp de vreme Table Bay și, neputînd acosta, căuta acum un alt port. Alții susțineau că, dacă era într-adevăr vorba de o apariție supranaturală, cum aveau toată îndreptățirea să

creadă, nu puteau fi decît Hendrick Hudson și echipajul s de pe *Semiluna*. După cum se știa, aceasta eșuase în curs superior al rîului pe cînd căuta o ieșire prin nord-vest sp China. Opinia nu avea cine știe ce greutate în ochii guvern torului, dar era curentă printre oamenii obișnuiți.

Se auzise, într-adevăr, că Hendrick Hudson și echipaj său bîntuiau Munții Kaatskill. Era foarte probabil ca vas său să bîntuie rîul care-i zădărnicise planul, sau să-și poar echipajul fantastic spre munți în nopțile valpurgice.

Alte evenimente se adăugau, unul după altul, înmulțin frămîntările și îndoielile înțeleptului Sceptic și ale consiliul său, astfel încît, Corabia Furtunii înceta să mai fie subie de dezbatere printre mărimile lor. Ea rămase însă o credin populară și o poveste adesea circulată în tot cursul guvernă olandeze și mai ales cu puțin timp înainte ca ocupării New Am terdamului de un escadron englez. În acele zile, Corabia Fu tunii fu de mai multe ori văzută peste Tappaan Zee și apropiere de Weehawk și chiar în jos pînă la Hoboken. aducea dezordine în treburile publice și prevestea prăbușir dominației olandeze.

De-atunci încoace, nu mai deținem nici o informație de m de încredere, deși se spune că ea încă ar mai bîntui regiun muntoasă. Cei ce locuiesc pe malul rîului susțin că o v uneori, iar în liniștea adîncă a nopților de vară aud cîntec echipajului, ce le dechide parcă drumul. Dar priveliștile sunetele pot fi atît de înșelătoare pe tărîmurile stîncoase și apropierea golfurilor largi și a lungilor *bordee*[1], încît mărt risesc că am îndoieli serioase față de asemenea afirmații.

Cert e însă că în locurile cu pricina se petrec lucruri ci date pe timp de furtună și ești tentat să le pui în legătur cu vechea legendă. Căpitanii vaselor vorbesc de un mic sp riduș olandez ce călătorește într-o luntre rotundă, purtîn

[1] *Bordee*, distanță parcursă de un velier între două volte succesiv

pantaloni bufanți și pălărie conică, iar în mînă are un fel de megafon. Acesta, pretind ei, dă tîrcoale Dunderbergului*.

Se spune că pe timp de furtună îl poți auzi în mijlocul acarmului, comandînd vreo rafală de vînt sau încă un trăznet. Ba uneori, a fost văzut înconjurat de un echipaj de drăcori invesmintați în pantaloni largi și pieptare scurte, ladu-se peste cap prin nori și ceață și executînd tot felul de amatorii prin aer. Alteori, bîzîie ca un roi de muște în jurul promontoriului Antony's Nose și atunci uraganul atinge punctul culminant. Trecînd pe lîngă Dunderberg, asupra unei goelete s-a dezlănțuit un potop de tunete ce se iscaseră dinspre munte și păreau să se descarce deasupra corăbiei. Deși solid construită și avînd o cantitate suficientă de balast, corabia se dezechilibră periculos și valurile măturară puntea. Echipajul descoperi, cu uimire, în vîrful catargului, o pălărioară conică, cunoscută imediat ca aparținînd lui Heer de Dunderberg. Oameni nu îndrăzni însă să se cațere pînă sus pentru a scăpa de pălăria aceea blestemată. Goeleta intrase în derivă, săltînd peste valuri, de parcă și-ar fi pierdut catargul, și era permanent amenințată, fie să se răstoarne, fie să eșueze. Străbătu astfel tot cursul muntos, pînă ce trecu de *Pollopol's Island*, unde, se spune, sfîrșește jurisdicția suveranului din Dunderberg. De cum depăși granița, pălărioara se învîrti în aer ca un vîrtej și, adunînd toți norii într-un vîrtej, îi mînă înapoi pe înălțimile Dunderbergului. Corabia își regăsi echilibrul și continuă să navigheze lin pe-un rîu liniștit ca o baltă. Numai prevederea înțeleaptă de a bate o potcoavă de catarg, pentru alungarea spiritelor rele, o salvase, de la naufragiu și de atunci, toți căpitanii olandezi care străbat rîul bîntuit de spirite îi urmează exemplul.

Mai există o poveste în legătură cu acest spiriduș de vreme rea aparținînd lui Skipper Daniel Ouselsticker, din Fishkill,

---

* Adică Muntele Tunetului, supranumit astfel din cauza ecourilor repetate.

despre care nu se știe să fi mințit vreodată. El a afirmat c în timpul unei furtuni grozave, l-a văzut călărind pe bor pres și mînînd corabia spre țărm, țintind drept în promont riul Antony's Nose și că a fost alungat de Pastorul V Gieson, din Esop, aflat întîmplător la bord, care a psa modiat un imn al Sfîntului Nicolae. Atunci, spiridușul sărit în văzduh, ca o minge și s-a depărtat într-un vîrt ducînd cu el boneta de noapte a soției pastorului. Aceas a fost găsită în duminica următoare agățată de girueta c potnității din Esop, la cel puțin 40 de mile depărtare. Du mai multe întîmplări de acest fel, căpitanii care navig curent pe rîu n-au îndrăznit mult timp să treacă prin fa Dunderbergului, fără să-și coboare vela pic, în semn de om giu față de stăpînul muntelui.

Și, într-adevăr, dacă plăteau acest tribut, erau lăsa să treacă nevătămați*.

Acestea, spuse Antony Vander Heyden, sînt cîteva d povestirile notate de Selyne, poetul, în legătură cu Corab Furtunii care, afirma el, ar fi adus în provincii o ceată d diavoli răufăcători dintr-o bătrînă țară a Europei, bîntui

---

* Printre superstițiile cele mai răspîndite în primii ani ai colo zării, se numărau cele legate de corăbiile fantomă. Fanteziile oame lor se nasc, de obicei, din ocupațiilor lor zilnice. Corabia ce sosea fiecare an ca un corb în pustietate, aducînd coloniștilor confortul lum de care se rupseseră, era adesea prezentă în visele lor de noapte sau, n ales, în reveriile diurne. Imaginea întîmplătoare a unei pînze lucînd orizont pe acele mări singuratice stîrnea, pe dată, discuții aprinse diverse supoziții. Unul din scriitorii Marii Anglii se referă la o corab purtată de vrăjitoare și avînd un cal mare lîngă catargul princip Am mai întîlnit undeva povestea unei corăbii eșuate pe o vreme fru moasă, însorită și perfect liniștită. Ea avea toate pînzele ridicate, i în cabină, o masă întinsă ca pentru a primi niște oaspeți de seamă, dar bord nu era țipenie de om. Aceste nave-fantomă navigau întotdeau contra vîntului sau despicau valurile cu repezicîune, făcînd să spume marea înaintea prorei, deși în văzduh nu se simțea nici o boare de ae

Moore a prelucrat cu măiestrie una din aceste legende ale mar într-o povestire care, într-un spațiu restrîns, cuprinde chiar es acestei specii de proză. E vorba de *Corabia-fantomă* navigînd insp Insula Morților

duhuri. Aș mai putea să-ți spun o mulțime de asemenea povești, căci toate accidentele suferite de flota ce naviga regiunea muntoasă sînt puse pe seama acestor drăcușori ai Dunderbergului. Te văd însă moțăind, așa că hai să dormim!

Luna tocmai își înălțase cornul argintiu peste cocoașa lui Old Bull Hill, luminînd steii cenușii și pădurile țepoase, aruncînd sclipiri argintii peste golful vălurit al rîului. Se cernea rouă nopții și munții întunecați se îmblînzeau, căpătînd o tentă de gri vaporos, în văzduhul umed și luminat de lună. Vînătorii ațițară focul și mai aruncară lemne pentru îmblînzi umezeala nopții. Își pregătiră apoi un pat din ramuri și frunze uscate sub o teșitură de stîncă, în vreme ce Antony Vander Heyden se înfășură într-o șubă uriașă din piei de animale, întinzîndu-se lîngă foc.

Dolph nu putea încă să doarmă. Stătea și privea ciudatul peisaj din fața sa: pădurile sălbatice și stîncile prăpăstioase, focul ce arunca o lumină jucăușă pe chipurile acelea sălbatice, Heer Antony, care îi amintea atît de ciudat și totuși de vizitatorul nocturn al casei bîntuite. Din cînd în cînd, răbătea din pădure urletul vreunei fiare, ori bubuitul bufniei, ori cîntecul vreunei rîndunele de noapte care păreau să fi înmulțit în voie în acele pustietăți, ori plescăitul unui șarpe pe suprafața liniștită a apei. Compara această lume cu locșorul său din mansarda doctorului, unde singurele zgomote ale nopții erau produse de bătaia ceasornicului de la biserică. Vocea adormitoare și tărăgănată a paznicului amintind că totul era în ordine, sforăitul profund din nasul strîmb al doctorului, care dormea la parter, sau truda precaută a vreunui șobolan-dulgher, rozînd lambriurile. Gîndurile îi zburau apoi la sărmana sa mamă bătrînă: ce credea ea acum despre misterioasa-i dispariție? Ce grijă, ce durere trebuie să fi fost în sufletul ei! Gîndul acesta îl frămînta mereu, întunecîndu-i bucuria prezentă. Chinuit de remușcări, adormi, într-un tîrziu, cu ochii în lacrimi.

Dacă ceea ce vă spun ar fi o istorioară închipuită, aș profita acum din plin de prilejul de a inventa o mulțime de întîmplări neobișnuite în decorul acestor munți sălbatici, colindați de vînători rătăcitori, și după ce-l voi fi aruncat pe eroul meu în tot soiul de primejdii, să-l salvez prin cine știe ce stratagemă miraculoasă. Fiind însă aceasta o poveste adevărată, simt nevoia să mă limitez la fapte și să nu depășesc limitele credibilității.

A doua zi dis-de-dimineață, după un mic dejun îmbelșugat, aventurierii noștri ridicară tabăra și se îmbarcara pe corabia lui Antony Vander Heyden. Neputîndu-se folosi de pînze, căci nu sufla nici o boare de vînt, indienii trecura la rame, vîslind în ritmul sacadat al unui cîntec îngînat de un alb. Era o zi frumoasă, senină. Oglinda strălucitoare a rîului nu era spartă de nici un val. Doar corabia lăsa în urma ei o dîră lungă, unduitoare. Ciorile care adulmecaseră ospățul vînătorilor se adunaseră deja și planau acolo unde o coloană subțire de fum albăstrui, înălțîndu-se printre copaci, indica locul ultimului lor cantonament. Navigau în apropierea țărmului la poalele munților, cînd Heer Antony îi arătă lui Dolph un vultur pleșuv, regele ținutului. Ședea cocoțat într-un copac uscat, încovoiat peste apă și cu un ochi îndreptat spre cer, părea să se adape din strălucirea soarelui de dimineață. Apropierea lor tulbură meditația suveranului. Și-a întinse o aripă, apoi cealaltă și, părăsindu-și locul cu o mișcare de niște demnă, începu să se rotească încet peste capetele lor. Dolph smulse o armă și un glonte șuierător îi reteză cîteva pene dintr-o aripă. Detunătura răsună din stîncă în stîncă, trezind o mie de ecouri. Regele văzduhului continuă să taie aerul liniștit, urcînd tot mai sus, rotindu-se în cercuri tot mai largi, deasupra coroanei verzi a muntelui împădurit și dispărînd peste creștetul unei stînci prăpăstioase.

Dolph primi ca o mustrare nepăsarea-i mîndră și aproape regreta că insultase cu atîta nesăbuință această pasăre maiestuoasă. Heer Antony îi aminti rîzînd că încă nu ieșiseră din teritoriul stăpînului Dunderbergului, iar un in

dian bătrîn clătină din cap, remarcînd că uciderea unui vultur aducea ghinion. Vînătorul trebuie, dimpotrivă, să-i lase întotdeauna, o parte din prada sa. Călătoria nu le fu însă defel tulburată. Se bucurară de peisajele măreţe şi singuratice şi ajunseră cu bine la *Pollopol's Island*, ce se întindea ca un frunzar plutitor la extremitatea munţilor. Acostară aici, aşteptînd să se mai potolească dogoarea zilei, sau să se stîrnească o boare care să înlocuiască efortul vîslaşilor. Unii pregăteau prînzul, în vreme ce restul se odihneau la umbra copacilor, toropiţi de căldura verii, plimbîndu-şi privirea leneşă peste frumuseţile peisajului. De-o parte, se înălţau masivele stîncoase, acoperite pînă-n vîrf de păduri şi aruncîndu-şi umbra în oglinda strălucitoare a apei ce li se unduia la picioare. De cealaltă parte, rîul se legăna ca un lac, cu meandre lungi însorite şi promontorii verzi. În depărtare, se desena conturul munţilor Shawangunk, proiectaţi în limpezimea cerului, întreruptă, ici şi colo, de fuiorul vreunui nor.

Nu am să mă opresc asupra tuturor detaliilor acestei curse de-a lungul rîului. Viaţa hoinară, de amfibie, cînd lunecînd peste fîşiile argintii de apă, cînd poposind pe ţărmul împădurit, cu ospeţe la umbra copacilor rămuroşi, în vreme ce la picioare ţi se prelinge spuma uşoară a rîului, iar în depărtare stîncile şi copacii şi norul de nea şi adîncimea albastră a cerului ţi se înfăţişează în strălucirea deplină a verii — toate aceste lucruri, de care în viaţă nu te saturi niciodată, în scris ar deveni plicticoase. Cînd îşi instalau tabăra pe ţărm, unii vînau în pădure, alţii pescuiau. Uneori, se distrau, trăgînd la ţintă, întrecîndu-se la sărituri, la alergări sau la lupte, iar Dolph crescu mult în ochii lui Antony Vander Heyden datorită abilităţii şi iscusinţei sale la toate aceste exerciţii în care Heer vedea dovada celor mai alese însuşiri bărbăteşti.

Navigau de plăcere, alegîndu-şi timpul cel mai potrivit pentru călătorie: cînd în răcoarea dimineţii, cînd în amurgul liniştit, sau chiar la lumina lunii ce poleia valurile unduitoare

șopotind în jurul micii lor corăbii. Niciodată cu se simț Dolph mai în elementul său, nicicînd nu întîlnise ceva mai p gustul său decît acest fel de trai liber și la voia întîmplăr Era însoțitorul cel mai potrivit pentru Antony Vander Hey den, cum era acesta, pus mereu pe hoinăreală, și-i cîștig tot mai mult afecțiunea.

Inima bătrînului țintaș, era cucerită de tînărul care păr să crească asemeni lui și cum se apropiau de sfîrșitul călători nu se putu stăpîni să nu-l întrebe despre viața lui de pin atunci. Dolph îi vorbi fără ascunzișuri despre studiile sal medicale și modestele progrese, despre viitorul nesigur. He fu scandalizat, auzind că atîtea însușiri ieșite din comun av ca să fie înmormîntate sub o perucă de doftor. Nutrea un di preț adînc pentru meseria de vraci și nu se știa să fi apel vreodată la vreunul, cu excepția măcelarului. Dealtfel, un de moarte orice fel de învățătură, încă de cînd copil fiind mătura pămîntul cu o carte zdrențuită și de neînțeles pen tru mintea sa. Dar să-ți închipui că un tînăr cu atîtea însușir care știa să vîneze, să alerge, să sară, să călărească și să lupt avea să fie silit să-și cîștige existența preparînd pilule și pre crîind siropuri, o, era îngrozitor. Îl îmbărbătă pe Dolph spunîndu-i să nu deznădăjduiască niciodată, dar să dea dracu' medicina, căci un tînăr atît de înzestrat ca el nu s putea să nu reușească în viață.

— Fiindcă nu cunoști pe nimeni în Albany, zise He Antony, vino să locuiești la mine! Poți rămîne sub acoperișu meu pînă ce-ți găsești un rost. Între timp, vei avea, din pli prilejul să vînezi și să pescuiești, căci ar fi păcat să se iro sească asemenea talente ca ale dumitale. Nu era greu să convingi pe Dolph, așa cum trăia el, la voia întîmplării. Bine înțeles, frămîntînd metodic în minte toată întîmplarea, cu făcea adesea, era convins acum că persoana lui Antony Vande Heyden trebuia să fie legată într-un fel sau altul de povest casei cu stafii; și că naufragiul, mulțumită căruia îl cunoscu avea să-i aducă într-un fel sau altul și ceva bun.

Căci nimic nu e mai comod decît această adaptare, „în-un fel sau altul" la evenimente. Este sprijinul actorului pășător sau al cugetătorului apatic, cum era Dolph Heyliger, și cei care se pricep să unească în acest chip răul trecut de cele visat posedă un secret al fericirii aproape tot atît de prețios ca piatra filozofală.

La sosirea în Albany, prezența lui Heer Antony părea să producă satisfacție generală. Urările de bun sosit de pe chei și salutările celor întîlniți pe stradă erau pline de căldură. Cîinii i se gudurau la picioare, copiii chiuiau de bucurie cînd îl vedeau. Toată lumea îl cunoștea. Dolph îl urma în tăcere, admirînd curățenia acelui tîrg respectabil, care la vremea respectivă cunoștea apogeul înfloririi sale și era locuit, aproape în exclusivitate, de urmașii coloniștilor originari din Olanda. Mai tîrziu a fost descoperit și colonizat de aventurierii opulenți ai Noii Anglii. Atunci domneau încă liniștea și pacea. Treburile erau conduse cu socotință și în bună pace. Nu se cunoșteau agitația, goana după cîștiguri, lupta feroce pentru existență. Pe marginea străzilor nepavate, creștea iarba, îmbiind privirea cu verdele său odihnitor.

Platani înalți sau sălcii plîngătoare umbreau casele, de acoperișurile cărora se legănau molii la capătul unor lungi fire mătăsoase, iar fluturii zburau în jur ca niște măscărici, bucurîndu-se de norocita lor metamorfoză. Casele erau construite în vechiul stil olandez, cu frontoane înspre stradă. Cîrnica gospodină ședea pe o bancă înaintea ușii, împletind de zor. Purta o bonetă încrețită, o rochie de casă înflorată în culori aprinse și șorț alb. Bărbatul își fuma pipa pe banca din față, iar favorita lor, micuța negresă, ședea pe prag la picioarele stăpînei, mînuind și ea vitejește acul.

Rîndunelele zburau în jurul streșinilor, sau se avîntau în unghul străzilor, întorcîndu-se cu pradă bogată pentru gălăgioșii lor pui. Pitulicea zbura ușor din căsuța-i liliputană sau din pălăria veche agățată pe perete. Vacile se întorceau de la pășune mugind pe uliță, de parcă cereau să fie mulse, dacă se întîmpla să se afle pe-acolo vreun băiat fără nici-o

treabă, de obicei, un puşti negru, îl vedeai mînîndu-le spre ca cu o biciuşcă lungă.

În drumul său, Heer Antony primea un salut ceremoni din partea tîrgoveţilor şi cîte un cuvînt prietenos de la soţii acestora, toţi spunîndu-i, familiar, Antony, căci în ac cetate a patriarhilor, unde crescuseră împreună din copilari oamenii obişnuiau să-şi spună pe numele de botez. He Antony nu se oprea, ca de obicei, să le spună glume, căci i grăbea să ajungă acasă. Ajunseră, în fine, la o clădire imp zantă, construită în vechiul stil olandez, cu frontoane împodobite cu cifre mari de metal, indicînd data înălţăr sale. Aceasta se întîmpla în primii ani ai colonizării.

Vestea sosirii lui Heer Antony ajunsese înaintea sa şi toa casa era în alertă. O ceată de negri mari şi mici se adunase în faţa casei, ca să-l primească. Cei care încărunţiseră în se viciul său rînjeau de bucurie şi făceau tot felul de plecăciu şi grimase stîngace, iar cei mici i se rostogoleau la picioar Cea mai fericită fiinţă din toată casa era un boboc de fa durdulie, singurul său copil şi comoara inimii sale. Îi aler sărind înainte, dar vederea unui străin alături de tatăl s deşteptă în ea toată timiditatea unei fete crescută du regulile bunei-cuviinţe. Dolph o privea cu un amestec uimire şi încîntare. Niciodată, îşi spunea, nu mai văzuse făptură feminină atît de plăcută. Era îmbrăcată în port olandez tradiţional, cu corset lung şi fustă scurtă, creaţă, reliefează atît de plăcut formele femeieşti. Părul strîns s o bonetă mică, roturdă, îi dezvăluia frumuseţea frunţ avea ochi minunaţi, albaştri şi strălucitori, o talie îngust mlădioasă şi un... ce mai era o mică zeitate olandeză, iar Dol care nu făcea niciodată lucrurile pe jumătate, se simţi îndr gostit pînă peste cap.

Oaspetele fu introdus în casă cu un călduros bun ven Interiorul era un amestec ce oglindea, pe de-o parte, gustur şi obiceiurile lui Heer Antony, pe de alta, opulenţa înaint şilor săi. Camerele erau mobilate cu piese din mahon ve solid. Vitrinele şi dulapurile erau încărcate cu argintărie

porțelanuri pictate. Deasupra căminului din salon se afla o pictură înrămată, reprezentînd blazonul familiei, deasupra căruia atîrna o pușcă lungă de vînătoare, străjuită de o cartușieră indiană și de un corn cu praf de pușcă. Încăperea era încărcată de obiecte indiene, ca de exemplu, pipe ale păcii, securi mici, cuțite de scalpat, cartușiere de vînătoare și brîuri împodobite cu *wampum*. Mai erau și diverse unelte de pescuit, iar în colțuri, cîteva puști de vînătoare.

Treburile casei se desfășurau după toanele stăpînului, corectate, probabil, de gusturile mai măsurate ale fetei. Găseai, în orice caz, multă simplitate patriarhală și îngăduință binevoitoare. Negrii intrau nechemați, pur și simplu pentru a-și vedea stăpînul și a-l asculta povestindu-și aventurile. Stăteau în picioare la ușă, pînă ce acesta își termina povestirea și-apoi plecau cu un rînjet larg pentru a o repeta în bucătărie. Cîțiva negrișori favoriți se jucau pe jos laolaltă cu cîinii, împărțindu-și cu ei pîinea cu unt. Toți slujitorii arătau zdraveni și mulțumiți, iar cînd se întinse masa pentru cină, varietatea și abudența diferitelor obiecte casnice dovedeau atît generozitatea stăpînului, cît și remarcabilul simț gospodăresc al fiicei.

Seara, veniră în vizită cîteva din persoanele de vază ale locului, familiile Van Rensellaers și Gansevoorts, Roseboomii și alți prieteni intimi ai lui Antony Vander Heyden, pentru a-i asculta povestea expediției, căci el era pentru Albany un fel de Sindbad și amintirile sale erau subiectul favorit de conversație printre localnici. În timp ce aceștia tăifăsuiau la intrare, bucurîndu-se de ultimele raze ale amurgului, Dolph ședea pe pervazul unei ferestre în compania fiicei gazdei. Discutau deja în termeni foarte amicali, căci în vremea aceea nu te împiedicai de falsă pudoare și mofturi protocolare. Și pe urmă, nimic nu-i e mai prielnic unui bărbat îndrăgostit, ca amurgul pîrguit al unei lungi zile de vară, ce dezleagă și limba celui mai timid și ascunde obrazul împurpurat. Doar stelele străluceau și, din cînd în cînd, vreun licurici desena o dîră luminoasă în dreptul ferestrei, sau pătrundea în odaie, rotindu-se ca un punct sclipitor pe tavan.

Ce i-a şoptit Dolph la ureche în acea lungă seară de vară e greu de spus. Şoaptele sale nedeslușite nu au ajuns la urechea povestitorului. Se pare însă că-și atingeau ținta, căci avea un talent înnăscut de a se face plăcut sexului opus și nu-i trebuia mult timp în compania unei femei, pentru a-i face curte în toată regula

Între timp, vizitatorii plecaseră unul cîte unul. Anton Vander Heyden, care tăcuse în sfîrșit, ședea singur, moțăind pe scaunul său de lîngă ușă, cînd un salut cordial, căci Dolph declanșase, fără să vrea, unul din mecanismele sale ce răsună în camera liniștită precum detunătura unui pistol, îl trezi brusc. Sări în picioare, se frecă la ochi, ceru să se facă lumină și băgă de seamă că era de mult timpul de culcare. La despărțire, îi strînse cu putere mîna lui Dolph, îl privi cu blînde și-și clătină capul cu subînțeles, căci Heer își amintea foarte bine ce simțise și el la vîrsta băiatului.

Camera destinată lui Dolph era spațioasă și împodobită cu lambriuri de stejar. Era mobilată cu dulapuri de haine și scrinuri solide, lăcuite, și cu ornamente lucioase de bronz. Erau toate încărcate cu valuri de pînză și lenjerie, căci femeilor olandeze le place să se mîndrească în fața străinilor cu comorile gospodăriei lor.

Mintea lui Dolph era prea plină pentru a da mare importanță obiectelor din jurul său, dar nu se putea totuși opri ca nu compare permanent buna dispoziție și libertatea spiritului din această casă cu menajul sărăcăcios și închistat din casa doctorului Knipperhausen. Un singur lucru îi umbrea bucuria: gîndul că va trebui să-l părăsească pe jovialul și amfitrion și pe frumoasa amfitrioană și să rătăcească din nou prin lume. Să mai rămînă aici ar fi fost o prostie. Nu face decît să se îndrăgostească mai tare și ca un fluieră-vînt ca el să aspire la fiica marelui Heer Vander Heyden — ce curată nebunie! Reflectînd mai bine, își dădu seama că îi sădși bunăvoința pe care i-o arătase fata trebuia să-i grăbească plecarea. Ar fi fost o jalnică recompensă pentru ospitalitatea și încrederea gazdei, dacă i-ar fi atras fiica într-o pasiune ai

e nepotrivită. Într-un cuvînt. Dolph era asemenea multor oameni cugetători cu inimi cinstite și minți nestatornice, care adesea după ce acționează și acționează diferit de cum gîndesc, care iau hotărîri excelente noaptea și pînă dimineața au și uitat. „Iată ce s-a ales de călătoria mea, își spuse el unui om ce se îngropa în salteaua de puf și-și trăgea pînă la urbie cearceafurile albe și scrobite. În loc să dau de-un sac de bani și să mă întorc bogat, iată-mă un intrus pe pămînturi străine, fără un ban în buzunar și pe deasupra îndrăgostit de fata. Cu toate acestea, adăugă el, după un răstimp, întinzîndu-se și întorcîndu-se în pat, cel puțin deocamdată am o odihnă confortabilă, așa că am să mă bucur de ce e în prezent, și ce-o urma vom mai vedea. Cred eu că într-un fel sau altul ei vor aranja toate, pînă la urmă".

Spunînd acestea, întinse mîna pentru a stinge luminarea, și, deodată, fu cuprins de uimire și groază, căci i se păru că de fantoma din casa bîntuită, holbîndu-se la el dintr-un colț mai întunecat al camerei. Uitîndu-se mai bine, se liniști, căci luase drept un spectru nu era decît un portret flamand pus într-un colț, în spatele unui dulap de haine. Semăna cu vizitatorul său noctum. Aceeași manta și haină în-chisă, aceeași barbă căruntă și privire fixă, aceeași pălărie și pleoștită, cu o pană atîrnînd pe-o parte. Dolph își dădu de asemănarea ce-o remarcase adesea între gazda sa și bătrînul din casa bîntuită de duhuri și nu se mai îndoia că ar fi fost o legătură între ei și că un destin anume îi adusese călătoria. Rămase mult timp cu privirea agățată de portret, aproape tot atît de înspăimîntat, pe cît fusese din cea fantomaticului original, pînă ce sunetul strident al ceasului casei îi arătă că era foarte tîrziu. Stinse lumina, dar cît timp după aceea, mai frămîntă la minte curioasele întîmplări și coincidențe ale aventurii sale. Visele fură o continuare tăriei de veghe. Se făcea că tot privind la tablou, acesta începuse încetul cu încetul să se însuflețească. Bărbatul coborîse de pe perete și ieșise din cameră. Urmîndu-l, se trezise

lîngă fîntîna pe care bătrînul i-o arătă zîmbind și apoi di
păru.

Cînd se trezi dimineața, lîngă el se afla amfitrionul să
care-i spuse un călduros bună dimineața, și-l întrebă cu
dormise. Dolph îi răspunse cu aceeași voioșie, dar se fol
de prilej ca să se intereseze cu privire la portretul agățat
perete.

— A, răspunse Heer Antony, este portretul bătrînul
Killian Vander Spiegel, fost primar al Amsterdamului. ca
a părăsit Olanda în timpul unei răzmerițe și a emigrat în c
loniile din America, guvernate la vremea aceea de Pet
Stuyvesant. E un strămoș al meu din partea mamei și
zgîrîie-brînză, cum nu s-a mai pomenit. Cînd englezii au lu
în stăpînire New Amsterdamul, în 1664, s-a retras la ta
Căzuse într-o ipohondrie. Se temea că-i vor lua averea
va ajunge cerșetor. A vîndut totul iar banii îi ținea ascu
Un an sau doi, se mută și trăi în diverse locuri, căci i se năz
rise că-l urmăreau englezii pentru a-i lua comoara. Int
dimineață, îl găsiră mort în pat, fără ca nimeni să știe un
se afla cea mai mare parte din bani.

După ce plecă Heer Antony, Dolph rămase o vre
adîncit, în gînduri. Mintea îi era, cu totul, absorbită de c
auzite. Vander Spiegel era numele de familie al mamei
aminti că o auzise vorbind chiar de acest Killian Van
Spiegel ca fiind un strămoș al ei. O mai auzi spunînd și
tatăl ei îl moștenea de drept pe Killian, dar că bătrînul
rise fără să lase vreo moștenire. Aflase acum că și Heer
tony era un urmaș și, probabil, moștenitor al acestui sărac
bogat. Prin urmare, Heyligerii și Vander Heydenii se în
deau pe departe.

— Poate, își zise el, aceasta o fi noima visului meu c
arăta că voi dobîndi o comoară venind la Albany. Dacă
fi eu acela care va găsi comoara ascunsă de bătrîn pe fun
acelei fîntîni?

Dar ce chip întortocheat de a-i face comunicarea! Da
naiba nu-i spusese bătrînul moroi de la început de fînt

n loc să-l trimită pînă la Albany, numai pentru a face apoi alea întoarsă?

Se îmbrăcă și coborî scările chinuit încă de nedumeriri, ind chipul luminos al lui Marie Vander Heyden îi răsări a cale, numai zîmbet, părînd să-i ofere cheia misterului.

— La urma urmelor, gîndi el, iazma bătrînă are dreptate. 'a să-i moștenesc comoara, vrea el să spună, va trebui să mă ăsătoresc cu drăgălașa sa urmașă. În felul acesta, cele două amuri ale familiei vor fi reunite și averea va reveni celor în lept.

Abia-i intrase această idee în cap, că se și convinsese că ișa trebuiau să stea lucrurile. Tremura acum de nerăbdare ă se întoarcă și să-și ia în primire comoara care zăcea, fără ndoială, pe fundul fîntînii și tremura tot timpul de teamă ă nu fie descoperită de altcineva. Cine știe, gîndea el, dacă ătrînul somnambul nu avea obiceiul de a se arăta fiecărui itator și dacă nu se găsea unul mai isteț decît el, care să ungă la fîntînă pe-un drum mai scurt decît cel ce trecea în Albany? Grozav ar mai fi vrut ca bătrînul moroi ce nu la să-și păstreze taina să fie aruncat în Marea Roșie, împreună cu portretul său rătăcitor cu tot. Trăia o adevărată oră a plecării. Trecură cîteva zile, pînă ce i se oferi prilejul a se întoarce pe rîu. Lui Dolph îi părură veacuri, în ciuda ptului că-l răsfățau zîmbetele frumoasei Marie, iar el se drăgostea tot mai mult cu fiece zi.

În sfîrșit, chiar goeleta de la bordul căreia fusese aruncat rîu se pregăti să ridice ancora. Dolph bălmăji o scuză oare pentru plecarea sa neașteptată. Antony Vander Heyden uimit și întristat. Plănuise o mulțime de excursii în ținuurile sălbatice, iar indienii erau deja ocupați cu pregătirile entru o mare expediție la unul din lacuri. Îl luă deoparte pe olph și făcu uz de toată elocința sa pentru a-l determina -și lase baltă toate treburile și să mai rămînă, dar în zadar. cele din urmă, se dădu bătut, recunoscînd totuși că era re păcat ca un tînăr atît de înzestrat să-și risipească viața plecare, îi strînse cu căldură mîna, îi dărui una din puș.

tile de vînătoare favorite și-l invită să-l viziteze oricînd reveni în Albany. Micuța și drăgălașa Marie nu spuse nim dar cînd o sărută de bun rămas, obrazul ei trandafiriu p și o lacrimă i se ivi în ochi.

Dolph sări sprinten pe puntea vasului.

Ridicau ancora. Bătea un vînt bun. Curînd, Albany, dealurile sale împădurite și insulele acoperite cu verdea se pierdu din vedere. Fură purtați de un vînt prielnic pl dincolo de munții Kaatskill, ale căror înălțimi semete profilau pe cerul fără urmă de nor. Străbătură cursul mu tos al rîului, fără să le facă nici un necaz spiridușul Dund bergului și ceata sa. Traversară golful Haverstraw, ocol Croton Point, tăiară Tappaan Zee, trecură pe la poale de lisadoes pînă ce, în după amiaza celei de-a treia zi, zăr promontoriul Hoboken profilîndu-se ca un nor la orizont curînd după aceea, acoperișurile manhattanilor, înălțîndu parcă din apă.

Prima grijă a lui Dolph fu să se repeadă la locuința ma sale, căci tot timpul îl chinuise gîndul la neliniștea ce i-o cinuise. Pe drum își bătea capul ce să-i spună fără a trăda cretul casei bîntuite. În toiul acestor frămîntări, înainte casa mamei sale, cînd se opri ca trăsnit, văzînd-o transform într-un morman de ruine.

Se vedeau urmele unui mare incendiu ce mistuise cît case mari și odată cu ele și umila locuință a sărmanei doam Heyliger. Zidurile nu fuseseră distruse într-atît încît Do să nu mai recunoască urmele scenei copilăriei sale. Mai în picioare căminul, în jurul căruia se jucase adesea, priv cu încîntare plăcuțele de faianță olandeză, înfățișînd sc biblice. Descoperi, printre dărîmături, rămășițele fotoli din care mama sa îi dăduse atîtea poveți înțelepte, iar ală zăcea biblia a cărei ferecătură de bronz fusese, din păc transformată aproape în scrum. Cîteva clipe Dolph fu cop de cutremurătoarea priveliște, închipuindu-și că și mam pierise în flăcări, dar un vecin ce trecea pe acolo îl eliber cumplita temere.

Biata femeie pierduse, într-adevăr, totul, în această calamitate neprevăzută, căci oamenii, preocupați să salveze mobila luxoasă a vecinilor ei bogați, lăsaseră în voia soartei căsuța arendată și puținul ei avut. Ba mai mult, de nu i-ar fi sărit în ajutor vechiul ei prieten, Peter de Groodt, chiar și onorabila doamnă și pisica sa ar fi împărtășit soarta locuinței.

Doamna Heyliger fusese doborîtă de spaimă și durere și zăcea acum bolnavă la trup și la suflet. Oamenii îi arătaseră toată bunătatea de care avea nevoie. După ce mobilierul vecinilor săi bogați fusese salvat pe cît posibil din flăcări, după ce ei înșiși fuseseră vizitați cu toată ceremonia și primiseră compasiunea de rigoare pentru vătămarea bunurilor personale, iar soțiile lor fuseseră deplînse din toată inima pentru agitația nervoasă prin care trecuseră, lumea începu să-și amintească de biata doamnă Heyliger. Ea redeveni de îndată obiectul compasiunii generale. Toți îi deplîngeau soarta mai mult ca oricînd și dacă mila s-ar transforma în bani. Dumnezeule, cît de bogată ar mai fi fost! Hotărîră cu toții deci că trebuie făcut ceva fără întîrziere. În consecință, în fiecare duminică, pastorul înălța rugi, cărora se alătura din inimă tot restul comunității. Pînă și Cobus Groesbeek, consilier municipal, și Mynheer Milledollar, marele negustor olandez, se ridicară în picioare și nu-și cruțară glasul cu aceste ocazii. Toți considerau că rugăciunile unor asemenea oameni de vază nu puteau să nu fie ascultate. Doctorul Knipperhausen o vizită și-i oferi o consultație gratuită, constînd dintr-o mulțime de sfaturi, și fu lăudat de toți pentru gestul său caritabil. Cît despre vechiul ei prieten, Peter de Groodt, acesta era un om sărac, ale cărui condoleanțe și sfaturi nu-i puteau fi de mare ajutor, așa că îi oferi și el ceea ce-i stătea lui în putere: un adăpost...

Către modesta locuință a lui Peter de Groodt își îndreptă acum Dolph pașii. Pe drum își reaminti toată dragostea și bunătatea din sufletul simplu al mamei, îngăduința față de

greșeli, orbirea față de defectele sale. Se gîndi apoi la propria sa viață fără nici un rost. „Am fost toată viața o pușlama, își spuse cu tristețe, un trîndav și un cheltuitor, acesta-i adevărul. Dar, adaugă repede, împreunîndu-și mîinile, numai de-ar trăi mama, și am să-i fiu cu-adevărat fiu vrednic."

Cînd ajunse la casa lui Peter de Groodt, acesta tocmai pleca. Bătrînul se dădu înapoi îngrozit, neștiind dacă nu cumva are înainte o arătare de pe cea lume. Fiind însă ziua în amiaza mare, își recăpătă repede curajul, spunîndu-și că nici un moroi nu ar fi îndrăznit să-și arate chipul pe un soare atît de strălucitor. De la bunul paracliser, Dolph află de panica și zvonurile iscate de misterioasa-i dispariție. Toți credeau că fusese răpit de armata de stafii ce bîntuiau casa doctorului. Bătrînul Abraham Vandozer, care locuia în apropierea marilor platani de lîngă piatra de trei mile, spunea că, întorcîndu-se acasă pe înnoptate, auzise o larmă grozavă în văzduh, de parcă ar fi fost un cîrd de gîște sălbatice, îndreptîndu-se spre nord. Conacul era acum de zece ori mai temut decît înainte. Nimeni și pentru nimic în lume nu s-ar fi încumetat să-și petreacă acolo noaptea și chiar doctorul renunțase pînă și la vizitele din timpul zilei.

Fură necesare anumite pregătiri mai înainte ca întoarcerea lui Dolph să-i fie comunicată mamei sale. Sărmana femeie îl plînsese ca pe un mort și inima-i fusese sfîșiată de numeroșii binevoitori care-i spuneau zilnic povești cu fantome și oameni luați de diavol. O găsi zăcînd în pat, avînd alături pe celălalt membru al familiei Heyliger, pisica Tib, dar atît de pîrlită, sărmana, și lipsită acum de mustățile ce-i erau toată gloria fizionomiei. Doamna Heyliger își aruncă brațele de gîtul lui Dolph:

— Băiatul meu! Băiatul meu! Mai trăiești?

O vreme păru să fi uitat tot ceea ce pierduse și suferise. Pînă și bătrîna pisică dădea semne neîndoielnice de bucurie la întoarcerea tînărului. Își dădea probabil și ea seama că erau o familie singură și neajutorată și simțea ceva din duioșia pe care numai tovarășii de suferință o cunosc. Căci, serios

vorbind, pisicile sînt un neam, pe nedrept, ponegrit; ele sînt capabile de mai multă afecţiune decît crede lumea.

Bătrînei îi luciră ochii, văzînd că se mai bucura cineva de întoarcerea fiului ei.

— Tib te-a recunoscut, sărmană fiinţă necuvîntătoare! zise ea, netezindu-i blana pestriţă. Apoi, reculegîndu-se, îşi clătină capul cu tristeţe:

— Bietul meu Dolph! Mama nu-ţi mai poate fi de folos. Nu se mai poate ajuta nici pe sine. Ce se va întîmpla cu tine, sărmanul meu copil?

— Mamă, îi răspunse Dolph, nu vorbi astfel. Ţi-am fost prea mult timp o povară. E rîndul meu să te îngrijesc la bătrîneţe. Haide, mamă, curaj! Tu cu mine şi cu Tib vom cunoaşte zile mai bune. Ia uită-te la mine! Sînt tînăr, sănătos, voinic. Să nu ne pierdem deci cu firea. Am credinţa că toate se vor aranja într-un fel sau altul.

În vreme ce în casa lui Peter se desfăşura această scenă de familie, ajunse şi la urechile doctorului Knipperhausen vestea întoarcerii cu bine a discipolului său. Micul doctor nu ştia dacă să se bucure sau nu. Pe de-o parte, era bine, căci în felul acesta erau infirmate calomniile despre locuinţa sa de la ţară. Era nemulţumit însă că-l avea din nou pe cap pe ucenicul său, de care se crezuse definitiv scăpat. Ezita încă între cele două stări de spirit, cînd Frau Ilsy îl ajută să se hotărască, sfătuindu-l să profite de absenţa nemotivată a tînărului pentru a-i trînti uşa în nas pentru totdeauna.

Aşadar, la ora de culcare, cînd se aşteptau ca renegatul să-şi caute vechea reşedinţă, cei doi erau pregătiţi pentru a-l primi. După ce-şi linişti mama, Dolph se îndreptă, într-adevăr spre locuinţa vechiului său magistru. Ajuns acolo, ridică ciocănelul cu o mînă tremurătoare. Abia răsunase ciocănitul său timid, că la una din ferestre se şi ivi capul doctorului, acoperit cu o tichie roşie, iar la alta, boneta albă de noapte a menajerei. În urechile lui Dolph se revărsă un torent de injurii şi vorbe grele, amestecate cu sfaturi nepreţuite, pe care nu le dai decît unui prieten lovit de o calamitate sau unui in-

fractor ajuns pe banca acuzaților. În cîteva clipe, la toate geamurile de pe stradă apăruse cîte o bonetă, ascultînd vocalizele stridente ale lui Frau Usy și croncănitul gutural al doctorului Knipperhausen, iar vorba se ducea de la o fereastră la alta: „S-a întors Dolph Heyliger, a mai făcut o boroboață". Bietul Dolph pricepu că nu avea să primească de la doctor decît sfaturi — un bun atît de răspîndit, încît puteai să-l arunci la gunoi. Se retrase bucuros și se duse să-și petreacă noaptea sub acoperișul modest al cinstitului Peter de Groodt.

A doua zi dis-de-dimineață, o porni spre casa bîntuită. Totul arăta la fel ca mai înainte. Iarba crescuse înaltă și deasă, părînd să nu mai fi călcat pe-acolo picior de om. Cu inima bătînd să-i spargă pieptul, alergă la fîntînă. Privind înăuntru, văzu că era adîncă și avea apă pe fund. Adusese cu sine un odgon rezistent, de genul celui folosit de pescari pe malurile Newfoundlandului. La capăt avea o greutate și un cîrlig puternic. Cu această undiță, începu să exploreze fundul fîntînii, pescuind diverse obiecte. Apa era destul de adîncă, iar pe fund era o mulțime de pietre, desprinse din pereții fîntînii. De cîteva ori i se agăță cîrligul și odată fu gata să se rupă sfoara. Scoase din adînc tot felul de nimicuri: tigva unui cal, un cerc de butoi, o găleată stilcită.

Trecuseră cîteva ore în care nu adusese la lumină nimic care să-i răsplătească osteneala, sau să-l încurajeze să continue. Se socotea deja un mare neghioh, alergînd după potcoave de cai morți din pricina unor simple vise, și era pe punctul de-a arunca și undiță și tot în fîntînă și a se lăsa păgubaș.

— Încă o încercare și cu asta basta, își zise.

Tot ciocănind, simți la un moment dat greutatea lunecînd printre niște pietre și cînd trase de cîrlig, văzu că pescuise ceva greu. Trebui să manevreze cu mare grijă undița, ca să nu se rupă, pînă ce învinse rezistența aluviunilor ce acopereau obiectul respectiv. În sfîrșit, nu mică îi fu bucuria cînd văzu la capătul undiței ceva strălucind ca argintul. Ținîndu-și suflarea, îl trase pînă la buza fîntînii, uimit de greutatea sa

și temîndu-se în fiece clipă ca nu cumva să lunece cîrligul și adîncul să-i înghită din nou trofeul. Izbuti, în cele din urmă, să-l depună în siguranță lîngă fîntînă.

Era un castron mare de argint, de o formă veche, bogat ornamentat, avînd gravat pe o parte un blazon similar celui de deasupra căminului mamei sale. În jurul capacului era încolăcită de cîteva ori o sîrmă. Dolph o desprinse cu mînă tremurătoare și, ridicînd capacul, ce-i fu dat să vadă! Vasul era plin cu monezi mari de aur, de un fel cum nu mai văzuse pînă atunci!

Temîndu-se să nu fie văzut de vreun trecător, se retrase cu băgare de seamă și-și îngropă comoara într-un loc tainic. Începu acum să răspîndească povești înspăimîntătoare despre conac și să-i oprească pe toți de la a-l mai vizita, în timp ce el mergea adesea acolo, dar numai pe vreme rea, cînd nu. trecea nici un suflet pe terenurile învecinate deși, trebuie spus, că nici el nu se aventura într-acolo pe întuneric.

Devenise acum harnic și întreprinzător și-și practica noul meșteșug — pescuitul — cu atîta perseverență și noroc, încît în scurt timp își cîștigă o avere suficientă pentru a trăi în belșug tot restul vieții.

Nu voi plictisi cititorul cu toate amănuntele acestei istorii: cum a reușit treptat să-și folosească aurul, fără să trezească bănuieli, cum și-a înlăturat orice mustrări de cuget pentru însușirea lui, răspunzînd totodată propriilor înclinații, prin căsătoria cu frumoasa Marie Vander Heyden, sau cîte expediții vînătorești a întreprins în compania lui Heer Antony.

Nu voi trece însă peste faptul că Dolph a luat-o pe mama sa la el și i-a fost ajutorul și mîngîierea bătrîneții. Buna femeie avea, în sfîrșit, mulțumirea de a nu-și mai auzi fiul bîrfit. Dimpotrivă, acesta creștea zilnic în ochii concetățenilor săi. Toți îl vorbeau numai de bine și-i lăudau vinurile și nici cel mai semeț primar nu-i refuza invitația la cină. La ospețele date, Dolph povestea deseori boroboațele ce stîrniseră odinioară indignarea tîrgului. Numai că acum treceau drept glume pline de haz, de care rîdea ținîndu-se cu mîinile de burtă

și cel mai sobru demnitar, grăbindu-se să-l aprobe din toată inima pe fostul strengar.

Nimeni nu fu mai uimit de ascensiunea lui Dolph decît fostul său magistru, doctorul Knipperhausen. Și așa de bun și iertător se dovedi Dolph, încît să-l ia ca medic al casei, avînd doar grijă să-i arunce, de fiecare dată, rețetele pe geam.

Mama sa își primea, deseori, vechii prieteni la o ceașcă de ceai în confortabilul ei salonaș. Peter de Groodt, care ședea ca altădată lîngă cămin, ținîndu-i unul din nepoți pe genunchi, o felicita adesea pentru succesul fiului ei, iar bătrîna exclama fericită:

— Oh, frate! frate! Nu-ți ziceam eu că va veni o zi cînd Dolph va trăi în rînd cu fruntea tîrgului?

Așa a trăit Dolph Heyliger, voios și prosper, devenid tot mai jovial, pe măsură ce îmbătrînea și se înțelepțea, infirmînd vechiul proverb despre bani și ochiul dracului. Căci el își întrebuința cu chibzuință averea, devenind un cetățean de vază și un membru vrednic al comunității. Era un mare sprijinitor al instituțiilor publice, cum erau confreria biftecului sau asociația pescarilor. Prezida toate banchetele și el a fost cel care a introdus broasca țestoasă, din Indiile de Vest. Tot el a îmbunătățit rasele de cai de curse și cele de cocoși pentru lupte și era un așa mare patron al artelor, încît oricine știa să cînte sau să povestească frumos își găsea, cu siguranță, loc la masa lui.

Ca membru al municipalității, a dat o seamă de legi pentru protecția vînatului și a stridiilor și a dăruit consiliului o uriașă cupă de argint pentru punș, care nu era decît castronul de argint amintit mai înainte, aflat și astăzi în posesia autorităților.

A murit de apoplexie, la o vîrstă înaintată, pe cînd se afla la o serbare a municipalității, și a fost înmormîntat cu toate onorurile în curtea micii biserici olandeze din Garden Street. Pe piatra de mormînt poate fi citit și astăzi un epitaf simplu în olandeză, compus de prietenul său Mynheer Justus Benson, un vechi și strălucit poet al provinciei.

Povestea de mai sus se bizuie pe o sursă mai sigură decît majoritatea celor de acest gen, fiind obținută la mîna a doua de pe buzele lui Dolph Heyliger însuși. El nu a dezvăluit-o decît spre sfîrșitul vieții și chiar și atunci doar în mod strict confidențial (căci era foarte discret) unui grup restrîns de prieteni, după ce băuse o cupă de punș mai mult ca de obicei. Și oricît de ciudate ar părea episoadele cu năluci și spiriduși, nici unul din invitații săi nu a arătat nici cea mai mică îndoială cu privire la autenticitatea lor. Mai înainte de-a încheia, poate nu strică să pomenesc că, pe lîngă toate celelalte însușiri ale sale, Dolph Heyliger era cunoscut drept cel mai mare născocitor de povești vînătorești din tot ținutul.

NATHANIEL HAWTHORNE

(1804 – 1864)

Cel pe care Henry James îl considera, fără să exagereze prea mult, figura cea mai interesantă a literaturii americane, Nathaniel Hawthorne, s-a născut în Salem, statul Massachusetts, ca descendent al uneia din primele familii de colonişti din regiune. Oraşul era renumit pentru procesele de vrăjitorie intentate spre sfîrşitul secolului al şaptesprezecelea, printre sumbrii şi fanaticii judecători numărîndu-se şi strămoşii direcţi ai scriitorului, William Hathorne şi fiul său, colonelul John Hathorne, ale căror portrete sînt evocate în *Casa cu şapte frontoane* şi în *Litera stacojie*. Scriitorul se amuza să vadă în profesiunea aceasă un fel de pedeapsă pentru păcatele înaintaşilor victimizatori, care ar fi considerat-o, fără îndoială, un revoltător semn de degenerare. Obsedat încă din copilărie de blestemele aruncate de nefericitele victime asupra celor doi, crescînd în mediul ascet şi puritan al Noii Anglii, Hawthorne (după cum îşi ortografiază numele de familie) îşi focalizează întreaga operă asupra unei problematicii etice, studiind anatomia răului moral inerent naturii umane, dar şi arbitrarele, nefireştile constrîngeri exercitate asupră-i de comunităţile sociale.

După absolvirea colegiului, urmează doisprezece ani de singurătate şi de eforturi continue în vederea desăvîrşirii meşteşugului scrisului. Primul roman, *Fanshawe*

(1828), trece aproape neobservat. În schimb, povestirile publicate anonim și adunate în volumul *Twice-Told Tales (Poveți repovestite)*, 1837, sfîrșesc prin a atrage atenția lumii literare. Participarea sa la experimentul Brook Farm, un falanster bazat pe ideile lui Carlyle și Emerson și organizat după principiile lui Fourier, îi va inspira romanul *The Blithedale Romance (Roman din Valea Fericirii)*, 1852. Părăsește dezamăgit Brook Farm, se căsătorește și se stabilește la Concord. În urma victoriei în alegeri a unui coleg de școală, Franklin Pierce, este acreditat consul la Liverpool. După alți trei ani de ședere în Italia, revine la Concord, unde scrie intens pînă la sfîrșitul vieții.

A doua colecție de povestiri, *Mosses from an Old Manse (Mușchi de pe un vechi Presbiteriu)*, 1846, conține cîteva din cele mai cunoscute scrieri fantastice: *Semnul din naștere*, *Fiica lui Rappaccini*, *Tînărul Goodman Brown*, *Făurar de frumusețe*. Autorul încearcă să intropăminteneasă în literatura americană, păcătuind printr-un realism excesiv, libertatea pe care o invidiază la scriitorul european de a evada în imaginar. Tehnica similară — a suprapunerii tiparelor arhetipale ale basmului și legendei peste evenimentele realității imediate — dă romanelor o sporită forță semnificativă, iar personajelor, o demnitate tragică. *Litera stacojie* (1850), o poveste despre vină și ispășire, figurează printre cele mai mari romane ale lumii. Blestemul unui condamnat asupra strămoșului său, William Hathorne, îi sugerează *Casa cu șapte frontoane* (1851) iar *Faunul de marmură* (1860) anticipează romanul internațional al lui Henry James, prin prezentarea avatarurilor unui american naiv în sofisticata Europă.

Scrierile publicistice au apărut postum: *The American Notebooks (Jurnalul american)*, 1932; *The English Notebooks (Jurnalul englez)*, 1941; *The French and Italian Notebooks (Jurnalul francez și italian)*, 1872.

Strigoii, moartea personificată și statuia însuflețită, toposuri ale literaturii fantastice, slujesc în paginile ce urmează definirii unei arte poetice ori unei viziunii existențiale.

MASCARADA LUI HOWE[1]

Într-o după amiază a verii trecute, mă plimbam pe Washington Street, cînd privirea mi-a fost atrasă de o firmă proeminentă, străjuind deasupra unei arcade înguste, situate de cealaltă parte a bisericii Old South. Era intrarea unui edificiu măreț, căci am putut citi „CURTEA VECHE. Patron: Thomas Waite". M-am bucurat că aveam prilejul de a da curs unei mai vechi intenții de a-mi purta pașii prin reședința vechilor guvernatori englezi ai provinciei Massachusetts. Străbătînd așadar pasajul în arcadă ce desparte în două zidul de cărămidă al unui șir de prăvălii, m-am pomenit, după numai cîțiva pași, într-o curte mică și retrasă, unde nu răzbat ecourile vieții tumultuoase a Bostonului modern.

Pe una din laturi, se înalță fațada Curții Vechi, o clădire cu două etaje, terminată cu o cupolă, în vîrful căreia se poate distinge statuia poleită a unui indian ce-și încordează arcul în direcția turlei bisericii Old South, de parcă i-ar lua la țintă girueta.

Indianul stă în acea poziție de vreo șaptezeci de ani, sau mai bine, de cînd diaconul Drowne, un iscusit cioplitor în lemn, l-a postat acolo ca pe o sentinelă, pentru lunga sa veghe asupra orașului.

Curtea Veche este construită din cărămidă ce pare să fi fost acoperită de curînd cu un strat de vopsea de culoare deschisă. Din curte, urcă spre veranda mare o scară din lespezi de argilă roșie, mărginită de o balustradă cu o originală lucră-

[1] Din ciclul *Legendele Curții Vechi.*

ură în fier. Deasupra verandei e un balcon cu o balustradă de fier, cu un model similar celei de dedesubt, dar avînd incrustate niște litere și cifre — 16 P.S. 79 —, indicînd probabil data înălțării edificiului și inițialele fondatorului.

Am intrat pe o ușă turnantă într-un hol, sau antreu, în dreapta căruia se află barul.

Bănuiesc că în această încăpere dădeau banchete guvernatorii de odinioară, cu pompa cuvenită unor viceregi, înconjurați de elita armatei de consilieri, judecători și alți slujitori ai coroanei, în vreme ce toată supușenia provinciei se întrecea în a-i proslăvi. Așa cum arată acum, sala nu mai păstrează nici măcar patina gloriei trecute. Lambriurile sînt înnegrite de fum, căpătînd un aspect și mai întunecat din cauza umbrei aruncate asupra Curții Vechi de blocul de cărămidă ce-o desparte de Washington Street. Nici o rază de soare nu mai pătrunde vreodată aici, după cum stinsă e din vremea Revoluției strălucirea orbitoare a torțelor sărbătorești. Piesa cea mai prețioasă și mai ornamentată este un impunător cămin împodobit cu plăcuțe olandeze din porțelan, pictate în albastru, reprezentînd scene din *Biblie*. Îmi imaginez cum ședeau alături pe vremuri doamna lui Pownall sau a lui Bernard, spunînd copiilor povestea fiecărei plăcuțe albastre. Un bar modern, aprovizionat din belșug cu garafe, sticle, cutii de țigări și plase de lămîi și prevăzut cu un aparat-pompă de bere și un stand de răcoritoare, ocupă una din laturile camerei. Cînd am intrat, un bărbat în vîrstă își plescăi buzele cu o plăcere ce mă asigura că pivnițele Curții Vechi mai păstrau băuturi bune, chiar dacă din alte soiuri, fără îndoială, decît cele savurate de guvernatorii de altă dată. După ce am degustat un cocteil de porto preparat de mîna jupînului Thomas Waite, l-am rugat pe vrednicul succesor și reprezentant al atîtor personaje ilustre să mă conducă în străvechiul lor lăcaș.

A acceptat numaidecît dar, sincer să fiu, a trebuit să apelez la toată imaginația mea pentru a găsi ceva demn de interes într-o casă care, lipsită de aureola trecutului, ar fi părut

o simplă tavernă, de felul celor căutate de orășenii pedanți și de aristocrația conservatoare de la țară. Încăperile spațioase de odinioară sînt fărîmițate prin pereți despărțitori în mai multe cămăruțe, în care e doar suficient loc pentru un pat îngust, scaunul și toaleta unui singur chiriaș. Cu toate acestea, scara interioară poate fi numită, fără să exagerăm prea mult, o mostră de eleganță și grandoare.

Scările cu trepte late, despărțite prin paliere pătrate, șerpuiesc înspre cupolă, mărginite de o rampă sculptată cu stîlpi răsuciți și împletiți în chip ciudat. Vopsită proaspăt la etaturile inferioare, se înnegrește tot mai mult spre vîrf.

Pe aceste trepte, și-au purtat cizmele militărești, ori poate picioarele bolnave de gută, mulți guvernatori care voiau să se bucure din vîrful cupolei de panorama metropolei și a ținuturilor din jur. Cupola este octogonală, avînd cîteva ferestre și o ușă prin care se poate ieși pe acoperiș. Din acest loc, mi-am imaginat eu, o fi urmărit Gage dezastruoasa sa victorie de pe Bunker Hill (dacă nu se interpunea vreunul din cei trei munți) în vreme ce Howe ar fi putut observa apropierea și asediul armatei lui Washington. Construcțiile ridicate ulterior în vecinătate au ascuns însă vederii aproape orice alt obiect, cu excepția turlei bisericii Old South, pe care aparent o poți atinge cu mîna. Coborînd din cupolă, m-am oprit în pod pentru a examina lemnăria grea de stejar, atît de solidă în comparație cu aceea a caselor moderne, apărînd din această cauză ca un schelet antic. Zidurile de cărămidă, ale căror materiale au fost importate din Olanda, și lemnăria casei sînt în perfectă stare. În schimb, podelele și alte elemente de interior sînt mult uzate, din care cauză proprietarul se gîndește să o renoveze, înălțînd o casă nouă pe schelăria și cărămida celei vechi.

Printre inconvenientele actualei construcții, gazda mi-a amintit și pe acela că la orice cutremur sau mișcare, tavanele își scutură pe podele praful secular.

De la marea fereastră din mijloc, am ieșit în balconul de unde, în vremurile de demult, împuterniciții regelui obișnuiau

se arate mulţimii devotate, răsplătindu-şi supuşii care-i lamau şi-şi aruncau pălăriile în aer cu înclinări sobre ale aiestuoasei lor persoane. În vremurile acelea, faţada Curţii celei se afla la stradă, iar tot terenul ocupat acum de şirul magazine din cărămidă, precum şi curtea interioară, erau acoperite cu rondouri de iarbă, umbrite de pomi şi apărate de o gard de fier. Acum vechiul edificiu aristocratic îşi ascunde capul îmbătrînit în spatele unei clădiri moderne oarecare, şi una din ferestrele din spate am remarcat nişte croitorese mărunţe care coseau, sporovăiau şi rideau, aruncînd, din cînd în cînd, cîte o privire nepăsătoare înspre balcon. Am coborît din nou la bar, unde bătrînul gentleman al cărui plescăit recomandase atît de călduros băuturile jupînului Waite, lenevea încă în scaunul său. Mi s-a părut că era, dacă nu un chiriaş, în orice caz, un obişnuit al casei, avînd, probabil, dreptul permanent la bar, locul preferat la geam, în timpul verii, şi un colţ al său lîngă cămin în vreme de iarnă. Părînd o persoană sociabilă, am cutezat să-l abordez cu o remarcă menită să-l incite la poveşti despre vremurile de demult, dacă ar fi găsit vreunele. Spre bucuria mea, am constatat că bătrînul domn era în posesia unor delectabile istorii despre Curtea Veche, aflate la graniţa între realitate şi folclor. Din ceea ce mi-a povestit, m-a interesat în mod deosebit o întîmplare din care îşi trage substanţa legenda ce urmează. Spunea că ar fi auzit-o la mîna a doua sau a treia de la un martor ocular. Asta înseamnă, ţinînd cont şi de timpul scurs de atunci, că povestea iniţială cunoscuse mai multe variante. Nefiind oricum în posesia adevărului absolut, mi-am permis, la rîndu-mi, unele modificări din dorinţa de a spori încîntarea cititorului.

Cu ocazia unei serbări dată la Curtea Veche, nu cu mult înainte de-a lua sfîrşit asediul Bostonului, s-a petrecut un incident ce a rămas o enigmă pînă în ziua de azi. Ofiţerii regalişti ai provinciei, adunaţi, în mare parte, în oraşul împresurat de rebeli, fuseseră invitaţi la un bal mascat. Era o manevră diplomatică a lui Sir William Howe de a ascunde,

sub o aparență festivă, situația dramatică a armatei britan și de a mai însufleți atmosfera deprimantă a asediului. În ac seară, dacă e să dăm crezare celor mai vechi membri ai soc tății de la curte, s-a desfășurat spectacolul cel mai fastu din analele guvernării coloniale.

Încăperile puternic luminate erau înțesate cu figuri păreau să descindă de pe pînza întunecată a portretelor m rilor figuri ale istoriei, sau să se fi desprins din paginile vi jite ale unei epopei, sau măcar să fi zburat aici de pe una d scenele londoneze, păstrîndu-și costumele. Cavaleri în z din perioada cuceririi normande, demnitari cu barbă ai R ginei Elisabeta și înalte doamne de la curtea ei, cu guler lor înalte și scrobite, alături de care apăreau persona e comedie precum clovnul Merry Andrews, vopsit pe jumăta jucîndu-și scufia și clopoțeii; un Falstaff ce-ți stîrnea ri aproape tot atît cît prototipul său; un Don Quijotte, avî un arac de fasole în loc de lance și un capac de oală drept sc

Hazul cel mare îl stîrneau însă un grup de măști îmbrăc în uniforme militare, ponosite, ce păreau achiziționate dintr- talcioc sau șterpelite de la vreo ladă de gunoi a armate franceze și britanice. O parte din veșminte puteau să fi praviețuit asediului, Louisburgului, iar cele cu o croială m recentă arătau a fi fost găurite de spadă, ghiulea ori baione încă de la bătălia victorioasă a lui Wolfe. Unul din persona — o siluetă înaltă, uscățivă, agitînd o imensă spadă rugini — nu era altcineva decît Generalul George Washington, vreme ce alte paiațe personificau pe ceilalți înalți comandan ai armatei americane, precum Gates, Lee, Putnam, Schuyl Ward și Heath. Înfruntarea, în stil eroi-comic, dintre r b și comandantul suprem al trupelor engleze stîrni o furtu de aplauze, mai ales, din partea regaliștilor. Printre invita se afla totuși unul care se ținea deoparte, urmărind grav disprețuitor întreaga mascaradă.

Era un bătrîn care se bucurase odinioară de rang și f și făcuse o strălucită carieră militară. Unii își exprimau

dea că o persoană cu binecunoscute principii liberale, precum Colonelul Joliffe, deşi prea bătrîn pentru a mai participa activ în disputele politice, rămăsese totuşi în Boston în timpul asediului, ba mai mult, îşi făcuse apariţia la curtea lui Sir William Howe. Şi, totuşi, iată-l că venise, purtîndu-şi la braţ o frumoasă nepoată. În toiul veseliei şi paradei carnavaleşti, chipul său bătrîn şi aspru era cel mai convingător, căci reprezenta spiritul pămîntului său natal. Ceilalţi invitaţi socoteau că înfăţişarea încruntată şi puritană a Colonelului Joliffe arunca o umbră în jurul său. În ciuda prezenţei lui sumbre, veselia oaspeţilor sporea şi mai mult, precum — o comparaţie de rău augur! — strălucirea tremurătoare a unei lămpi ce e pe cale să se stingă.

Trecuse o jumătate de oră de cînd ceasornicul de la Old South bătuse de ora unsprezece, cînd printre cei prezenţi se răspîndi zvonul că tocmai se pregătea un nou spectacol, sau o procesiune, ce avea să încheie cum se cuvine strălucitoarele serbări.

— Ce nouă farsă ne-a mai pregătit excelenţa voastră, întrebă pastorul Mather Byles, ale cărui scrupule prezbiteriene nu-l împiedicaseră să participe la serbare. Vă rog să mă credeţi, excelenţă, că am rîs mai mult decît îmi îngăduie haina ce-o port, urmărind fabulaţia dumneavoastră homerică despre mişelul de general al răsculaţilor. Încă un chiot din acelea şi voi fi silit să-mi lepăd peruca şi brîul de cleric.

— Nu e deloc aşa, prea vrednice doctor Byles, răspunse Sir William Howe; dacă veselia ar fi un viciu, nu ajungeai niciodată să-ţi iei doctoratul în teologie. Cît despre această nouă bufonerie, nu ştiu mai mult decît dumneata, poate nici atît. Spune-mi sincer, cuvioase, nu cumva ai imboldit dumneata minţile cuminţi ale vreunor compatrioţi să joace şi ei un număr în mascarada noastră?

— Poate, sugeră ironică nepoata Colonelului Joliffe, al cărei nobil spirit fusese în cîteva rînduri jignit de ironiile la adresa Noii-Anglii, poate vom urmări o procesiune de figuri alegorice. Victoria, cu trofeele de la Lexington şi Bunker

Hill, Abundența cu cornul ei prea-plin, simbolizînd bun tarea slăvitului nostru oraș, și, în sfîrșit, Gloria, adu cununa ce urmează a împodobi fruntea Excelenței v

Sir William Howe zîmbi la aceste cuvinte cărora le-ar răspuns cu o privire cruntă, dacă ar fi venit de pe buzele un bărbat. Fu scutit de neplăcerea de a da vreun răspuns se petrecu atunci un incident extrem de ciudat. De afa auzi o muzică puternică, venită parcă de la o întreagă fa ce s-ar fi postat în stradă, interpretînd nu o melodie fe cum era de așteptat la o asemenea ocazie, ci un marș fun Tobele sunau înăbușit, iar din trompete se revărsa o mel jeluitoare, înghețînd pe dată veselia invitaților, umplîndu-i uimire, iar pe unii, de teamă. Mulți își închipuiau că în Curții Vechi se oprise cortegiul funerar al vreunui înalt p sonaj, sau că în curînd avea să fie purtat înăuntru un vru așezat într-un sicriu căptușit cu catifea și măreț imp bit. După ce ascultă cîteva clipe, Sir William Howe îl str cu voce aspră pe șeful orchestrei, care însuflețise pînă atun serbarea cu melodii vesele și sprintene.

— Dighton, întrebă generalul pe toboșarul unuia din regimentele britanice, ce înseamnă nerozia asta? Spu oamenilor dumitale să înceteze marșul acela funebru, o cinstea mea, le voi da destule motive să plîngă pe coa Tăcere, domnule!

— Iertați-mă, excelență, răspunse toboșarul, al cărui roșcovan se făcuse alb ca varul, dar nu e vina mea. Oam mei sînt toți aici și mă îndoiesc că vreunul din noi ar pu interpreta marșul acela fără note. Nu l-am mai auzit de singură dată, la înmormîntarea Majestății sale regele G al II-lea.

— Bine, bine, zise Sir William Howe, recăpătîndu-și mul, trebuie să fie uvertura vreunei mascarade alegor Lăsați-i să treacă.

În fața lor apăru o siluetă, dar în mulțimea de măști. sipite în toate oamerele, nimeni nu putea spune precis do

unde venea. Era un bărbat îmbrăcat într-un costum demodat din serj negru, părînd a fi intendent sau mai marele slugilor în casa unui nobil englez sau mare proprietar funciar. Personajul înaintă pînă la ușa de la intrare și, deschizîndu-i larg ambele laturi, se dădu puțin la o parte și privi înapoi spre marea scară interioară, ca și cum ar fi așteptat să coboare cineva. În acel moment, orchestra din stradă sună o chemare puternică și jeluitoare. Ochii lui Sir William Howe și ai invitaților săi erau îndreptați spre scară, și pe cel mai înalt palier putură vedea un grup de personaje coborînd către ușă. Înaintea tuturor, pășea un bărbat cu un chip aspru, cu o pălărie înaltă ca un coif, peste o calotă, o pelerină neagră și niște uriașe cizme încrețite ce-i veneau pînă peste genunchi. Sub braț avea un stindard împăturit, ce părea să fie drapelul englez, dar de ce atît de zdrențuit? În mîna dreaptă, ținea o spadă, iar în stînga, o biblie. Îl urma un bărbat cu o înfățișare mai puțin războinică, dar maiestuoasă. Barba i se revărsa peste un guler înalt ce stătea țeapăn în jurul gîtului. Purta o mantie din catifea înflorată, pieptar și pantaloni de satin negru. Ducea un sul de hîrtie scris de mînă. În urma celor doi, cobora un tînăr cu o înfățișare izbitoare: avea fruntea adîncită în gînduri și poate o licărire de entuziasm în privire. Purta, ca și predecesorii, un veșmînt de epocă, iar pe guler se zărea o pată de sînge. În același grup, mai erau încă vreo trei sau patru bărbați, arătînd a fi cu toții personaje de rang și autoritate, obișnuite cu privirile mulțimii. Spectatorii credeau că înaltele figuri mergeau să se alăture misteriosului cortegiu funerar ce oprise în fața Curții Vechi. Presupunerea părea totuși infirmată de aerul lor triumfal, atunci cînd salutau cu mîinile din prag, dispărînd apoi pe sub portal.

— Ce dracu' vrea să insemne asta? mormăi Sir William Howe către un gentleman din imediata apropiere. O procesiune a judecătorilor regicizi ai martirului rege Carol?[1]

[1] Carol I Stewart, decapitat pe eșafod în timpul revoluției burgheze din Anglia.

— Aceştia, zise colonelul Joliffe, rupînd tăcerea pentru prima oară în seara aceea, aceştia, dacă am înţeles eu bine, sînt guvernatorii puritani — cîrmuitorii din vremea vechii Democraţii a provinciei Massachusetts: Endicott, cu stindardul de pe care a smuls simbolul supunerii, apoi Winthrop, Sir Henry Vane şi Dudley, Haynes, Bellingham şi Leverett.

— De ce are tînărul o pată de sînge pe guler? întrebă domnişoara Joliffe.

— Pentru că mai tîrziu, răspunse bunicul ei, după ani de zile, a depus pe butucul călăului cel mai luminat cap din Anglia de dragul principiilor libertăţii.

— Nu doreşte Excelenţa voastră să cheme garda? şopti lordul Percy care, împreună cu alţi ofiţeri britanici, se adunaseră în jurul Generalului. S-ar putea ascunde un complot în spatele acestei bufonade.

— Prostii! N-avem de ce ne teme, răspunse nepăsător Sir William Howe. Nu poate fi vorba de altă trădare afară de o glumă, şi aceea destul de anostă. Chiar şi de-ar fi fost mai inteligentă şi mai amară, cea mai înţeleaptă atitudine din partea noastră ar fi să nu-i dăm atenţie. Iată că mai vin şi alţii.

Într-adevăr, un alt grup de personaje îşi făcuse apariţia pe impozanta scară. Primul era un venerabil patriarh, cu barbă albă. Cobora încet, precaut, dibuind treptele cu un baston. Îl urma îndeaproape, întinzîndu-şi mîna înmănuşată ca pentru a-l prinde pe bătrîn de umăr, o făptură înaltă, milităroasă, echipată cu nu coif de oţel, cu pană, o platoşă strălucitoare şi o spadă lungă ce zăngănea pe scări. După el putea fi văzut un bărbat scund şi îndesat, înveşmîntat în strai bogat şi ales. În schimb, purtarea nu era a unui domn de neam, căci se legăna în mers ca un marinar. Mai mult, întîmplîndu-i-se să se împiedice, se înfurie cumplit, şi-l auziră mormăind un blestem. După el venea un personaj cu înfăţişare nobilă, purtînd o perucă buclată, aşa cum se poate vedea în portretele din timpul reginei Anne şi mai dinainte încă. Pe piept avea brodată o stea. În timp ce se îndrepta spre uşă, se în-

clira în dreapta și în stînga într-un mod cît se poate de grațios și insinuant. Spre deosebire însă de ceilalți guvernatori puritani, cînd trecu pragul, își frînse mîinile a deznădejde.

— Rogu-te, prea cuvioase, de joacă rolul corului, zise Sir William Howe, cine mai sînt și aceste mărimi?

— Dacă nu se supără Excelența voastră, răspunse doctor Byles, au trăit înaintea mea cu cîțiva ani bunicei, în schimb, prietenul nostru, Colonelul, a fost fără doar și poate intim cu ei.

— Privirea nu mi-a adăstat niciînd pe chipurile lor vii, răspunse grav colonelul Joliffe, deși am vorbit de la om la om cu mulți cîrmuitori ai acestui pămînt și voi mai întîmpina pe unul cu binecuvîntarea unui bătrîn, mai înainte de a-mi da duhul. Cît despre cei ce se petrec acum prin fața noastră, cred că venerabilul patriarh este Bradstreet, ultimul dintre Puritani care a domnit la vîrsta de nouăzeci de ani sau pe aproape. Următorul e Sir Edmund Andros, un tiran, după cum vă poate spune orice școlar, din care cauză poporul l-a aruncat din jilțul său în temniță. Vine apoi Sir William Phipps, păstor, degar, marinar și guvernator — fie ca mulți compatrioți să se poată ridica atît de sus de la o stare atît de umilă! Ultimul l-ați văzut pe afabilul Conte de Bellamont, care ne-a guvernat în vremea regelui William.

— Dar ce vrea să însemne toată parada asta? întrebă lordul Percy.

— Dacă aș fi o răsculată, spuse cu jumătate de glas domnișoara Joliffe, mi-aș închipui că au fost convocate fantomele foștilor guvernatori pentru a forma procesiunea funerară a autorității regale în Noua Anglie.

În capul scărilor, se puteau vedea acum alte figuri. Cel din față avea o expresie gînditoare, temătoare și puțin vicleană. În ciuda ținutei semețe, ce se datora, evident, unui spirit ambițios, cît și faptului că deținuse mult timp slujbe înalte, el nu părea deloc incapabil de a se ploconi în fața altuia mai mare. La cîțiva pași în urma sa, venea un ofițer îmbrăcat într-o uniformă stacojie, brodată, cu o croială

destul de demodată ca să fi aparţinut ducelui de Marlborough. Nasul puţin înroşit şi ochii ce clipeau des te făceau să bănuieşti în el pe un iubitor al cupei de vin şi al ospeţelor. Cu toate acestea, nu arăta deloc a fi în largul său şi privea neliniştit în jur, ca şi cum s-ar fi temut de vreun complot. Urma un bărbat falnic, îmbrăcat într-o haină pufoasă, tivită cu catifea de mătase. Pe chip îi citeai inteligenţa, şiretenia şi umorul. Sub braţ, ducea o carte voluminoasă. Părea totuşi ros de un chin adînc şi istovit de moarte. Coborî în grabă scările, urmat de un personaj impunător, care purta un veşmînt bogat de catifea purpurie, împodobit cu horbotă bogată. Ţinuta sa ar fi fost, într-adevăr, princiară, dacă un chinuitor acces de gută nu l-ar fi silit să coboare treptele şonticăind şi schimonosindu-şi faţa şi trupul de durere. Cînd îl zări, doctor Byles se cutremură de parcă ar fi avut friguri, dar continua să-l privească atent, pînă ce înaltul demnitar ajunse cu greu în prag şi de acolo, cu un gest deznădăjduit, dispăru în întunericul de afară, unde-l chema muzica funerară.

— Guvernatorul Belcher!... fostul meu stăpîn!.... Ieşit la chip şi îmbrăcăminte! exclamă doctor Byles, sufocat de uimire. Ce inscenare îngrozitoare!

— Mai curînd plăcută, spuse Sir William Howe, cu un aer indiferent. Dar cine erau cei trei care l-au precedat?

— Guvernatorul Dudley, răspunse colonelul Joliffe, un politician viclean. Viclenia l-a aruncat însă într-o zi în închisoare. Apoi guvernatorul Shute, fost colonel al lui Marlborough care a fugit de frica poporului. În sfîrşit, învăţatul guvernator Burnet, chinuit de moarte de treburile administraţiei.

— Am impresia, remarcă domnişoara Joliffe, că guvernatorii regali ai provinciei Massachusetts au fost nişte oameni destul de nefericiţi. Dar, Dumnezeule, cum a mai pălit lumina!

Într-adevăr, lampa mare ce lumina scara ardea acum foarte slab, astfel, încît personajele ce coborau grăbite treptele şi ieşeau pe poartă păreau mai curînd nişte umbre, decît fiinţe în carne şi oase. Sir William Howe şi invitaţii săi stă

teau în ușile camerelor învecinate, urmărind desfășurarea ciudatei parăzi carnavalești cu felurite sentimente — de mînie, de dispreț, de teamă, dar cu toții fremătînd de nerăbdare și curiozitate. Siluetele ce se grăbeau acum să se alăture misterioasei procesiuni puteau fi recunoscute mai curînd după particularități vestimentare sau de comportament, decît după asemănarea cu prototipurile lor, căci fețele le erau, de obicei, cufundate în întuneric. Totuși, doctorul Byles și alți gentlemeni care-i cunoscuseră îndeaproape pe cîrmuitorii succesivi ai provinciei puteau fi auziți șoptind numele lui Shirley, Pownall, Sir Francis Bernard și al faimosului Hutchinson, care trăia încă în memoria fiecăruia. Aceasta dovedea că actorii — oricine ar fi fost ei — reușiseră în acest marș fantomatic al guvernatorilor să intre în pielea personajelor reale. Trecînd pragul, mai înainte de-a fi înghițiți de întunericul nopții, puteau fi văzuți ridicîndu-și brațele cu o expresie de cumplită deznădejde. În urma paiaței ce-l reprezenta pe Hutchinson, venea un bărbat în uniformă militară acoperindu-și chipul cu pălăria în trei colțuri pe care și-o luase de pe buclele pudrate. Cu toate acestea, epoleții și alte însemne ale rangului arătau că era vorba de un general, iar ceva din înfățișarea lui amintea spectatorilor de un recent stăpîn al Curții Vechi și al întregii țări.

— Sosia lui Gage nu altceva, exclamă lordul Percy pălind. Seamănă ca două picături de apă.

— Nu se poate, rise sarcastic domnișoara Joliffe, nu poate fi Gage, căci Sir William i-ar fi ieșit, precis, în întîmpinare fostului său tovarăș de arme! Probabil, următorului nu-i va mai îngădui să treacă nesomnat.

— De asta să fiți sigură domnișoară, răspunse Sir William Howe, privindu-l pătrunzător pe bunicul ei, al cărui chip era cu desăvîrșire liniștit. Am amînat deja prea mult să-mi fac oficiul de gazdă pe lîngă oaspeții care au plecat. Următorul se va bucura însă de toate onorurile.

Prin ușa deschisă răzbătu o muzică lugubră și stridentă. Se părea că procesiunea, ce-și completase treptat rîndurile,

era pe cale să se pună în mișcare, iar apelul jeluitor al goarnelor și bătaia înăbușită a tobelor erau destinate unui întîrziat, îndemnîndu-l să se grăbească. Sub acțiunea unui impuls irezistibil, mulți își întoarseră ochii spre Sir William Howe, de parcă pe el îl chemase muzica sumbră la funeraliile leșului puterii.

— Priviți! Acum coboară ultimul! șopti domnișoara Joliffe arătînd spre scară cu un deget tremurător.

În fața lor se ivise un necunoscut, aparent de pe scară, deși locul unde se afla era atît de întunecat, încît unora li se năzărise că acea formă omenească se materializase brusc sub ochii lor. Personajul cobora cu pas trufaș și marțial, și cînd ajunse pe ultima treaptă, constatară că era vorba de un bărbat înalt, încălțat cu cizme și înfășurat într-o mantie militară, trasă peste față, pînă la borul lăsat al unei pălării împodobite cu șnururi. Nu-i puteau zări trăsăturile. Totuși, ofițerilor englezi li se părea că mai văzuseră mantia aceea, ba chiar că recunoșteau broderia tocită de la guler, ca și teaca aurită a unei spade ce ieșea din faldurile mantiei, sclipind în lumina vie. În afara acestor detalii neimportante, mersul și ținuta misteriosului personaj îi făceau pe invitații uimiți să-și plimbe privirile de la silueta înfășurată în mantie la Sir William Howe, parcă pentru a se convinge că gazda lor nu dispăruse din mijlocul lor.

Cu fruntea împurpurată de mînie, Generalul își trase spada din teacă și ajunse lîngă străin mai înainte ca acesta să fi pus piciorul pe podea.

— Ticălosule, strigă el, vreau să-ți văd chipul! Mai departe n-ai să treci!

Fără să se depărteze cîtuși de puțin de spada ce-i ținea pieptul, necunoscutul își dădu la o parte gluga mantalei ce-i acoperea fața, dar nu îndeajuns pentru ca spectatorii să i-o poată zări. Sir William Howe văzuse însă destul. Asprimea de pe chipul său făcu loc unei expresii de uluire, dacă nu chiar de groază.

Se retrase cîțiva pași, lăsînd să-i cadă spada pe podele. Marțiala siluetă își acoperi la loc fața și își continuă drumul. Ajungînd la prag, îl văzură bătînd din picior și frîngîndu-și mîinile încleștate. Se spune că mai tîrziu Sir William Howe ar fi făcut același gest de mînie și durere cînd a trecut pentru ultima dată și ca ultimul guvernator englez pe sub portalul Curții Vechi.

— Auziți! Pornește cortegiul, spuse domnișoara Joliffe.

Sunetele fanfarei mureau în lungul străzii și inflexiunile lor lugubre se amestecau cu bătaia ceasornicului de la Old South, vestind mijlocul nopții, și cu bubuitul artileriei ce anunța că armata lui Washington își făcuse tabăra într-un avanpost apropiat. Cînd auzi salvele de tun, colonelul Joliffe se ridică, își îndreptă statuar trupul bătrîn și-i zîmbi sumbru Generalului britanic:

— Tot n-a aflat Excelența voastră sensul mascaradei?

— Păzește-ți capul cărunt! îi strigă mînios Sir William Howe, deși cu buze tremurătoare. Stă de prea multă vreme pe umerii unui trădător!

— Trebuie să vă grăbiți să-l seceraţi, replică liniștit Colonelul, căci peste cîteva ore nici toată puterea lui Sir William Howe, ori a stăpînului său, nu va mai putea clinti un fir din părul meu cărunt. Stăpînirea imperiului britanic în această veche provincie își trăiește ultimele clipe. Dacă nu cumva chiar în timp ce rostesc aceste cuvinte i se răcește hoitul... și-mi pare că umbrele vechilor guvernatori sînt bocitoarele cele mai potrivite la funerariile sale.

Cu aceste cuvinte, Colonelul Joliffe își aruncă mantia pe umeri și petrecînd brațul nepoatei după al său, părăsi ultima serbare dată de un stăpînitor britanic în vechea provincie a Golfului Massachusetts. Existau unele presupuneri, cum că bătrînul Colonel și tînăra domnișoară aveau cunoștință despre misterioasa procesiune din noaptea aceea, dar ele nu au fost niciodată confirmate. Actorii mascaradei au dispărut într-o negură și mai adîncă decît ceata sălbatică de indieni care a aruncat în valuri încărcătura de ceai de pe

corăbiile britanice[1], intrînd în istorie, dar nelăsînd nici un nume. În folclor, pe lîngă alte legende ale vechii reședințe viceregale, se păstrează și credința că, în ajunul aniversării victoriei asupra englezilor, fantomele vechilor guvernatori ai provinciei Massachusetts, se strecoară pe sub portalul Curții Vechi. Iar la urmă de tot vine un personaj înfășurat într-o mantie militară, frîngîndu-și pumnii încleștați și lovind cu pintenii cizmelor pe marile lespezi de piatră în semn de cruntă amărăciune, dar fără să producă nici cel mai mic zgomot.

Cînd cuvintele rostite cu nețărmurită convingere de bătrînul gentleman i se stinseră pe buze, am respirat adînc și mi-am rotit privirea prin încăpere, încercînd cu toată fantezia de care eram capabil să arunc o aură romantică și de măreție istorică asupra realității prezente. Din păcate, în nări îmi pătrundea doar fumul de trabuc pe care povestitorul îl trimitea în rotocoale, ca o emblemă, presupun, a nebuloasei obscurități din povestea sa. Mai mult, fastuoasele mele închipuiri erau jalnic dezumflate de zgomotul unei linguri într-un stecher de punch pe care jupînul Thomas Wite i-l pregătea unui client. Aspectul pitoresc al pereților decorați cu lambriuri nu era nici el avantajat de plăcuța de ardezie reprezentînd scena brooklineză, agățată pe unul din ei, în locul panopliei heraldice a vreunui guvernator de străveche sorginte. La una din ferestre, ședea un vizitiu de diligență, citind un ziar ieftin — *Boston Times* — a cărui înfățișare nu se încadra cu nici-un chip într-o imagine a „Bostonului de altădată". Pe scaunul de la fereastră se zărea un pachețel împăturit cu grijă în hîrtie cafenie. Am avut vana curiozitate de a citi numele destinatarei: „Domnișoara SUSAN HUGGINS, de la CURTEA VECHE". Vreo cameristă frumușică, fără îndoială. E, într-adevăr, neînchipuit de greu și inutil să încerci a arunca vraja trecutului asupra unor locuri fără nici o legătură cu lumea vie și cu vremurile în care trăim. Totuși, privind impozanta scară pe care coborîse cortegiul vechilor guvernatori

[1] Episod celebru ce a declanșat Războiul de Independență.

pășind sub venerabilul portal pe unde trecuseră predecesorii mei, m-am bucurat simțind o tainică înfiorare.

Apoi, traversînd pasajul strîmt, în arcadă, m-am pomenit, după cîțiva pași, înghițit de mulțimea ce se îmbulzea în Washington Street.

CHIPUL CIOPLIT

Într-o dimineață însorită a frumoaselor vremuri din Bostonul de altă dată, un tînăr și faimos cioplitor în lemn, pe nume Drowne, cerceta cu privirea o tufă mare de stejar, din care avea de gînd să lucreze figura sculptată a unei corăbii. În vreme ce se sfătuia cu sine însuși ce formă ori asemănare să dea acelei minunate bucăți de lemn, în atelierul său intră un oarecare căpitan Hunnewell, proprietarul și comandantul bricului „Steaua Polară", care tocmai se întorsese din prima sa cursă cu destinația Fayal.

— Este exact ceea ce ne trebuie, Drowne! strigă vesel căpitanul, ciocănind lemnul cu bastonul; din acest trunchi de stejar doresc să-mi cioplești galionul pentru „Steaua Polară". S-a dovedit a fi cea mai vrednică ambarcațiune ce a despicat vreodată valurile și am de gînd să-i decorez prova cu cea mai frumoasă figură pe care-a tăiat-o vreodată în lemn vreo mînă de meșter. Iar tu, Drowne, ești singurul care-o poate face întocmai după gîndul meu.

— Îmi acordați mai mult credit decît merit, căpitane Hunnewell, spuse cioplitorul cu modestie, dar și ca unul conștient de iscusința sa. De dragul minunatului dumneavoastră bric, îmi voi da, totuși, toată silința. Și ce ați dori să reprezinte? Iată un model ideal, zise el, arătînd spre un bust cu perucă albă și haină purpurie — chipul preamăritului nostru rege. Iată-l și pe bravul amiral Vernon. Sau, dacă preferați efigia unei femei, ce ați zice de Britania cu tridentul?

— Sînt toate minunate, Drowne, minunate, răspuns marinarul. Dar cum bricul meu e fără pereche între corăbiile ce au brăzdat vreodată mările, aș vrea să-mi meșteresti un chip cum nici bătrînului Neptun nu i-a fost dat să vadă. Cum există și un secret în afacerea aceasta, trebuie să-mi dați însă cuvîntul dumitale că nu-l vei trăda.

— Desigur, răspunse Drowne, mirîndu-se totuși ce poate rămîne secret în privința unui obiect atît de expus privirii tuturor, precum figura sculptată a unui vas. Vă puteți bizui pe mine, căpitane, că voi păstra secretul atît cît va fi cu putință.

Căpitanul Hunnewell îl luă atunci pe Drowne de mînă și-i împărtăși dorința sa pe un ton atît de scăzut, că ar fi nepoliticos din partea noastră să repetăm ceea ce era evident destinat doar urechilor sculptorului. Îi vom lăsa deci pe cei doi în intimitatea tainei lor și ne vom folosi de prilej pentru a oferi cititorului cîteva detalii despre eroul nostru.

Drowne a fost primul american care a reprezentat, cu mijloace modeste, desigur, o artă în care avem acum atîtea nume celebre sau în curs de afirmare. Din fragedă copilărie el dăduse dovada unui talent deosebit — căci ar fi prea mult să-i spunem geniu — în reproducerea figurii omenești din orice substanță îi cădea la îndemînă. Zăpezile iernilor din Noua Anglie îi oferiseră adesea un gen de marmoră cel puțin tot atît de albă și strălucitoare precum celebrele varietăți de Parian și Carrara și, deși mai puțin durabile, statuile sale de gheață aveau suficiente motive de a-și revendica dreptul la existență peste timp. Ele cîștigară admirația unor judecători mai maturi decît colegii săi de școală și dovedeau, într-adevăr, multă inteligență și iscusință, deși erau lipsite de acea căldură interioară ce ar fi făcut să i se topească gheața în mîini. Cînd se făcu mai mare, tînărul adoptă ca materie favorit pinul și stejarul și trebuie spus că meșteșugul său îi aducea acum drept răsplată și arginți nu numai vana prețuire ce-i mulțumise îndeajuns pe cînd își modela operele din zăpadă efemeră. Se făcuse cunoscut, mai ales, prin figurinele cu care

dobeau pompele de apă sau urnele de lemn ale cutiilor poștale prin ornamentele mai curînd grotești decît fanteziste pentru ere. Nici un farmacist nu-și închipuia că și-ar fi putut cîș-a o clientelă numeroasă fără să expună la vedere un mojar rit, dacă nu chiar un bust al lui Hipocrat ori Galen, exe-tate de iscusita mînă a lui Drowne.

Ocupația sa favorită era însă cioplitul chipurilor pentru răbii. Fie că-l reprezentau pe regele însuși, pe vreun faimos iral ori general britanic, pe guvernatorul provinciei sau te pe fiica favorită a proprietarului navei, chipul cioplit răsfăța deasupra provei, vopsit în culori fastuoase, prin-r poleite, zgîndu-se cu impertinență în jur, ca și cum ar fi ut cunoștința superiorității sale. Aceste mostre ale sculp-ii indigene traversaseră oceanul în toate direcțiile și nu tre-seră neobservate în intensa viață comercială de pe Tamisa n ori unde-i purta spiritul aventuros pe încercații marinari Noii Anglii.

Trebuie spus că respectabilele progenituri ale meșterului Drowne posedau un aer înrudit; că privirea condescendentă regelui o aveau și supușii săi și că domnișoara Peggy Hobart, ica negustorului, semăna uimitor cu Britania, Victoria și te celebrități alegorice. În sfîrșit, că toate aveau o imobili-te și optuzitate prin care-și mărturiseau fără greș descen-nța din trunchiurile de lemn ce populau atelierul sculpto-ului. În orice caz, ele dovedeau din plin iscusința meșterului, căci nu se putea spune că le-ar fi lipsit vreuna din calitățile e legitimează o operă de artă, în afară de acel atribut esen-ial — ținînd de suflet ori de intelect — care singur poate da viață materiei neînsuflețite și încălzi ceea ce e rece și inert i care, dacă ar fi existat, ar fi insuflat spirit chipurilor cio-plite ale lui Drowne.

Căpitanul „Stelei Polare" sfîrșise de dat toate instruc-ș unile.

— În fine, Drowne, zise el autoritar, va trebui să lași la o parte orice altceva și să te pui pe treabă numaidecît. Cît

privește prețul, numai fă-mi tu lucru bun și aici tu vei av ultimul cuvînt.

— S-a făcut căpitane, răspunse sculptorul, cu o min gravă și oarecum uimită, dar și cu o umbră de zîmbet. V promit că-mi voi da toată silința.

Din acea clipă oamenii de gust din împrejurimile L Wharfului și ale Portului, care țineau să-și dovedească pr țuirea pentru artă, vizitînd adesea atelierul lui Drowne admirîndu-i operele, remarcară o schimbare misterioasă purtarea sculptorului. Lipsea adesea în timpul zilei. Une lumina ce ardea la geamurile prăvăliei arăta că lucra pin noaptea tîrziu. Cu aceste ocazii, nici bătăile în ușă, nici ap lurile vreunui vizitator nu primeau răspuns. La ce surile cînd era deschisă prăvălia, nu descopereau însă nimi neobișnuit în ea. E drept că o minunată bucată de lemn, des care se știa că fusese destinată de Drowne unei lucrări im portante, putea fi văzută căpătînd treptat formă. Ce av să reprezinte în final era o taină pentru prietenii săi, asup căreia Drowne păstra o tăcere încăpățînată. Pe măsură c zilele treceau, deși arareori li se întîmpla să-l vadă pe Drow lucrînd la ea, bucata informă de lemn căpăta contur pînă ce toți își putură da seama că o siluetă feminină inc să imite viața. Cu fiecare vizită, observau o grămadă mai mar de rumeguș și o imagine mai deplină a frumuseții. Era ca cum *hamadriada*[1] stejarului s-ar fi ascuns de lumea văduvit de fantezie în inima copacului ei patern, iar Drowne nu av sese decît să înlăture crusta ce o întemnițase pentru a dezv lui grația și frumusețea unei divinități. Deși forma, atitudi nea, costumația, și, mai ales, chipul erau încă imperf statuia poseda totuși o putere de fascinație ce abătea priv de la meșteșugitele creații anterioare ale mîinii lui Drow concentrînd-o asupra acelui nou și misterios proiect.

Celebrul pictor Copley, care era tînăr pe vremea ac locuia în Boston, veni într-o zi să-l viziteze pe Drowne

[1] *Hamadriadă*, nimfă a pădurii sau a copacilor

atît de convins de mediocritatea sculptorului, încît cunoștința cu el nu-i producea insomnii de invidie profesională. Se hotărîse așadar să-l cultive.

Intrînd în prăvălie, tînărul studie chipurile rigide ale regelui, comandorului și doamnei de rang, precum și figurile alegorice presărate împrejur, despre care se putea spune în cel mai bun caz — ceea ce era un merit îndoielnic — că arătau de parcă un om ar fi fost transformat într-o statuie de lut și nu numai fizicul, ci și spiritul suferise aceeași metamorfoză.

Nici unul din ele nu părea să posede nobila esență umană. Cîtă deosebire! Și cîtă valoare ar fi avut măcar un strop din aceasta în comparație cu suprema culme a artei meșteșugărești.

— Dragă prietene, zise Copley, zîmbind în sinea sa, dar făcînd aluzie la perfecțiunea mecanică a tuturor acelor chipuri cioplite, ești într-adevăr remarcabil! Rareori, am întîlnit pe cineva atît de dăruit în meșteșugul tău. Iată, de exemplu, acest bust al generalului Wolfe; un singur tușeu în plus ar fi făcut din el o ființă umană vie și inteligentă.

— Vrei să mă faci să cred că mă prețuiești foarte mult, domnule Copley, răspunse Drowne, întorcînd spatele figurii lui Wolfe cu aparent dezgust. În mintea mea s-a făcut însă lumină. Știu bine, ca și dumneata dealtfel, că tușeul de care vorbești ca fiind neimportant este singurul cu adevărat valoros și că fără el toate aceste progenituri ale mele nu sînt decît niște avortoni. Între ele și operele unui artist cu har e aceeași deosebire ca între mîzgăliturile de pe o tablă indicatoare și unul din cele mai bune tablouri ale dumitale.

— Ce ciudat, exclamă Copley, cercetîndu-i figura, care, după cum i se părea pictorului, avea acum o expresie inteligentă și profundă, în vreme ce mai înainte nu se deosebea prea mult de chipurile sale cioplite. Ce-ți veni oare? Cum se face că, deși gîndeai ceea ce ai spus mai adineaori, ai dat la lumină numai asemenea lucrări?

Sculptorul zîmbi fără să răspundă. Copley își întoarse din nou privirea către statui, căci cuvintele lui Drowne, nepotrivite pe buzele unui simplu meșteșugar, dovedeau gîndirea unui geniu care poate nu primise încă recunoașterea cuvenită. Dar nu se înșelase: nici urmă de așa ceva. Se pregătea să plece, cînd ochii îi căzură din întîmplare pe o statuie pe jumătate terminată, aflată într-un colț al atelierului, în mijlocul unui morman de așchii. Îl acapară numaidecît.

— Dar ce ai aici? Cine a făcut-o? izbucni el în sfîrșit, după ce o contemplase cîteva clipe mut de uimire. E suflu demiurgic în ea, dătător de viață. Ce mînă binecuvîntată a făcut semn lemnului să se ridice și să trăiască? A cui e această operă?

— Nu e opera unui om, răspunse Drowne. Figura zace în interiorul trunchiului de stejar, iar eu nu trebuie decît s-o descopăr.

— Drowne, spuse marele pictor, luîndu-i emoționat mîna, ești un artist de geniu!

Pe cînd se depărta, aruncă din întîmplare o privire în urmă și-l văzu pe Drowne aplecîndu-se peste forma în devenire și întinzîndu-i brațele parcă pentru a o îmbrățișa și strînge la piept. Fața lui era mistuită de o pasiune atît de arzătoare încît, dacă miracolul ar fi fost posibil, ar fi putut insufla lemnului căldură și simțire.

— Ia te uită, își zise pictorul. Cine ar fi bănuit că în persoana unui meșteșugar yankeu se poate ascunde un Pygmalion?

Imaginea era deocamdată doar vag conturată, astfel încît, ca atunci cînd privești scamele de nor profilîndu-se pe cerul apusului, mai curînd ți-o imaginai decît o vedeai aievea. Pe măsură însă ce zilele treceau, statuia se desăvîrșea, formele șovăitoare și cețoase căpătau și mai multă grație și frumusețe. Oricine putea să-și dea seama acum ce reprezenta. Era silueta unei femei înveșmîntată în ceea ce părea a fi un port străin: pelerina era înnodată cu șnururi peste piept, lăsînd să se vadă fusta ale cărei falduri și crețuri erau măies-

fit reproduse în lemnul de stejar. Purta o pălărie nespus de elegantă, împodobită cu flori dintr-o specie ce nu a rodit niciodată în pămîntul aspru al Noii Anglii, dar care, în ciuda aspectului lor luxuriant, păreau atît de naturale, încît era imposibil să fi fost produse de imaginația, oricît de fecundă, a unui artist și nu copiate după prototipuri reale. Cîteva accesorii îi completau toaleta: un evantai, o pereche de cercei, un lanț la gît, un ceas pe piept, pe deget, un inel, detalii pe care ți le-ai fi imaginat ca nedemne de a fi reproduse de un sculptor. Ele fuseseră totuși adăugate, cu același bun gust arătat de o doamnă care știe să se îmbrace și nu puteau stîrni decît indignarea unuia prea robit de prejudecăți artistice.

Chipul era încă imperfect, dar treptat, ca sub atingerea mîinii unui vrăjitor, trăsăturile se însuflețiră de gîndire și simțire, ca și cum din inima stejarului ar fi răzbit lumina. Chipul căpătă viață. Era frumos, deși cu unele asimetrii și cu o expresie oarecum trufașă, dar cu un farmec în forma ochilor și a gurii ce nu ai fi crezut că poate emana de pe un chip cioplit.

— Drowne, zise Copley, care venea aproape zilnic în atelierul meșterului, dacă sculptura ta ar fi fost în marmoră, ai fi devenit de îndată celebru; ba chiar, aș zice, că ar fi deschis o nouă eră în artă. Are perfecțiunea unei statui antice și totuși pare tot atît de vie ca orice femeie frumoasă pe care o vezi șezînd lîngă căminul ei ori mergînd pe stradă. Sper însă că n-ai de gînd să profanezi această minunată făptură vopsind-o ca pe regii și amiralii aceia cu ochi holbați?

— Să n-o vopsească! exclamă căpitanul Hunnewell, care stătea alături, să nu picteze figura sculptată a „Stelei Polare"! Și ce impresie am să fac cu în porturile străine cu stîlpul acela de stejar la provă? Statuia va fi pictată după natură, de la floarea din vîrful pălăriei pînă la paietele argintii de pe conduri.

— Domnule Copley, zise Drowne liniștit, nu mă pricep la sculptura în marmoră, și nici la regulile artei, dar despre

acest chip de lemn, această facere a mîinilor mele, această odraslă a inimii mele — și spunînd acestea, vocea sa șovăi și se înecă — despre aceasta... despre ea... pot spune că știu cîte ceva. În mine a țîșnit un izvor de înțelepciune pe cînd ciopleam stejarul cu toată puterea mea, cu tot sufletul și credința mea. Facă alții ce-or ști cu marmora și închină-se legilor lor. Dacă eu pot căpăta ceea ce doresc pictînd lemnul, legile acelea nu-s pentru mine și am tot dreptul să le dau la o parte.

— Un geniu vorbește în el, murmură Copley pentru sine. Cum altfel s-ar simți acest cioplitor îndreptățit să ignore toate legile și să mă facă pe mine să mă rușinez că le-am amintit?

Îl privi atent pe Drowne și redescoperi semnele acelei iubiri omenești, care, în sens spiritual, după cum înțelegea acum pictorul, era secretul vieții insuflate trunchiului de lemn.

În aceeași taină ca și pînă acum, sculptorul se apucă să picteze veșmintele, fiecare în culorile lor, iar fața cu roșul și albul Naturii. Cînd fu gata, deschise atelierul și îngădui concetățenilor săi să-i privească opera. Mulți din cei care intrau dădeau să-și scoată pălăria în semn de omagiu față de tînăra neînchipuit de frumoasă și de elegantă care stătea într-un colț al camerei, cu așchii de stejar risipite la picioarele ei. Apoi îi cuprindea teama, căci, dacă nu era cu adevărat o făptură omenească, nu putea fi decît o vrăjitorie.

Avea într-adevăr ceva inefabil în expresie și înfățișare ce putea foarte bine naște întrebarea, cine era și din ce sferă venea această fiică a stejarului? Pe cap purta florile nepămîntești, luxuriante ale Edenului. Avea tenul intens colorat și mai strălucitor decît al frumuseților indigene, veșmîntul părea străin de locuri și destul de bizar, dar nu într-atît, încît să nu poată fi purtat pe stradă cu destulă decență; broderia fină a fustei, lanțul gros de aur la gît, inelul de-o formă neobișnuită de pe deget, evantaiul, sculptat în cel mai fin detaliu și vopsit astfel, încît să imite sideful și abanosul — unde au

fi putut întîlni Drowne, în cercul umil al existenței sale, imaginea fără pereche ce se întrupase acolo? Și pe urmă chipul ei! În ochii negri și în jurul gurii voluptoase pluteau un amestec de trufie și cochetărie și o umbră de zîmbet, ceea ce-l făcu pe Copley să creadă că făptura se amuza în secret de admirația uimită a spectatorilor săi.

— Vei îngădui oare, îl întrebă el pe sculptor, ca această capodoperă să devină podoaba unei corăbii? Dă-i cinstitului căpitan pe Britania aceea — e mult mai potrivită pentru ce-i trebuie lui — și trimite-o în Anglia pe frumoasa regină unde, din cîte știu, poți cîștiga pe ea o mie de lire.

— Nu e de vînzare, răspunse Drowne.

— Ce tip ciudat! gîndi Copley. Iată un yankeu care nu profită de ocazia de-a cîștiga o avere. Se vede că a înnebunit, acum îmi explic scînteia aceea de geniu.

Mai existau și alte dovezi ale smintelii lui Drowne, dacă e să dăm crezare zvonului că fusese văzut îngenunchind la picioarele doamnei de stejar și privind cu patima unui îndrăgostit chipul creat de propriile sale mîini. Spiritele bigote sugerau că nu era deloc exclus ca un duh rău să se fi furișat în acea formă frumoasă, robindu-l și ducîndu-l pe sculptor la pieire.

Faima sculpturii se răspîndi pînă departe. Localnicii mergeau în pelerinaj la atelierul lui Drowne, astfel că, la cîteva zile după ce fusese expusă, aproape nu mai era bătrîn sau copil care să nu o cunoască. Chiar dacă povestea chipului cioplit al lui Drowne s-ar fi încheiat aici, celebritatea sa ar fi durat încă mulți ani, trăind în amintirile celor care îl priviseră în copilărie și nu le fusese dat să vadă ceva mai frumos toată viața. Orașul avea să fie zguduit însă de un eveniment ce a dat naștere uneia din cele mai uimitoare legende ce o mai poți auzi și azi povestită la gura sobei în această metropolă a Noii Anglii, unde bătrînii și bătrînele stau și visează la trecut, privind neîncrezători pe visătorii prezentului și viitorului.

Într-o dimineață însorită, cu puțin înainte de plecarea „Stelei Polare" în a doua sa cursă spre Fayal, comandantul sprințarei ambarcațiuni fu văzut ieșind de la locuința sa din Hanover Street, foarte dichisit și elegant. Purta haină de postav fin, albastru, brodată cu fir de aur la mineci și butoniere, o vestă stacojie, brodată, la rîndul ei, o pălărie în trei colțuri, cu bride și panglică lată, aurie, iar într-o parte îi atîrna o sabie scurtă cu mîner de argint. Vrednicul căpitan ar fi putut însă la fel de bine să poarte veșmîntul unui prinț sau al unui cerșetor, fără să atragă nici un dram de atenție, căci era pe departe pus în umbră de persoana care se sprijinea de brațul său. Oamenii de pe stradă se frecau la ochi și săreau la o parte din drumul lor, ori încremeneau de uimire, de parcă ar fi fost preschimbați în lemn ori marmoră.

— Ați văzut, ați văzut? strigă unul cu vocea sugrumată de emoție. Este chiar ea!

— Chiar ea? întrebă un altul care picase în oraș cu o seară mai înainte. Ce vrei să spui? Nu văd decît un căpitan de marină în uniformă de călătorie și o tînără doamnă străină la port și cu un buchet de flori frumoase la pălărie. Pe cinstea mea, o domnișoară mai frumoasă n-am mai văzut la zilele mele!

— Și totuși e chiar ea!... ea în persoană, repetă primul. Chipul de lemn al lui Drowne a înviat!

Se petrecuse un miracol, într-adevăr! Căci, îmbăiată în lumina soarelui, ori întunecată de umbrele caselor pe lîngă care trecea, frumoasa lui Drowne luneca pe străzi, cu veșmintele fluturînd ușor în briza dimineții. Silueta, îmbrăcămintea, figura, toate arătau aidoma celor sorbite din ochi de mulțimea ce se îmbulzise nu de mult în atelierul sculptorului. Pînă și ultima floare luxuriantă ce-i împodobea pălăria, pînă și cea mai umilă frunzuliță își aveau prototipul bineștiut în lemn, doar că deveniseră flexibile, fringîndu-se grațios la fiecare pas al celei ce le purta. Lanțul gros de aur de la gît era și el identic și strălucea în ritmul respirației pieptului pe care-l împodobea. Un diamant veritabil îi sclipea

pe deget. În mîna dreaptă, ținea un evantai de sidef și abanos fluturîndu-l cu o nepăminteană și cuceritoare cochetărie, ce emana din toate mișcările ei, din tipul de frumusețe și din veșmîntul ce-i stătea atît de bine. Pe strălucitorul ei chip, juca familiara expresie de veselie strengară pe care-o avea și statuia, doar că, de data aceasta, mai vie și schimbătoare și totuși mereu aceeași în esență, precum lucirea soarelui pe suprafața văluită a unei fîntîni. Ființa aceea avea ceva atît de eteric și cu toate acestea atît de real în ea și pe deasupra semăna așa de bine cu statuia lui Drowne, încît oamenii nu știau dacă lemnul vrăjit se evaporase într-un duh, ori se încălzise și se muiase într-o femeie adevărată.

— Un lucru e sigur, murmură un privitor din vechea estirpe puritană, Drowne și-a vîndut sufletul diavolului, iar acest filfizon de căpitan Hunnewell e părtaș la pact.

— Iar eu, zise un tînăr care-l auzise, aproape că aș consimți să fiu a treia victimă în schimbul privilegiului de a săruta acea gură încîntătoare.

— La fel și eu, adăugă Copley, pentru favorul de a o picta.

Făptura, ori vedenia, ce-o fi fost ea, mergea în continuare escortată de viteazul căpitan, ieși din Hanover Street și înaintă pe niște străduțe ce se întretaie, făcînd acea parte a orașului cît se poate de încîlcită. Ajunse în Ann Street, traversă Dock Square și coborî apoi spre atelierul lui Drowne, care se înălța chiar pe malul apei. Mulțimea de spectatori îi urma, mărindu-și tot mereu numărul. Nicicînd nu mai cunoscuse lumea modernă un miracol făptuit la lumina zilei și în prezența atîtor martori. Ca și cînd ar fi fost conștientă că ea e pricina murmurului și agitației din urma sa, eterica făptură părea iritată și agitată, dar aceasta nu-i ștersese de pe chip aerul strengăresc și jucăuș. O văzură fluturîndu-și evantaiul cu atîta violență, încît delicata alcătuire se frînse și rămase ruptă în mîna ei.

Ajungînd la ușa lui Drowne, pe care căpitanul o deschise larg, minunata făptură se opri o clipă în prag, luînd aceeași poziție ca sosia ei de lemn și aruncînd asupra mulțimii acea

privire veselă și cochetă pe care și-o aminteau cu toții de pe chipul de lemn cioplit. Apoi, dispăru împreună cu cavalerul ei.

Din partea mulțimii, ca dintr-un singur plămîn uriaș, veni un oftat adînc.

— Lumea e mai întunecată fără ea, spuneau tinerii.

Cei vîrstniei, în schimb, care mai aveau amintiri din vremea vrăjitoarelor, clătinau din cap și dădeau de înțeles că strămoșii noștri ar fi considerat arderea fiicei stejarului o faptă pioasă.

— Nu e decît o lacrimă a elementelor, exclamă Copley, trebuie s-o mai văd o dată.

Intră în atelier și revăzu statuia în colțul ei obișnuit, privindu-l cu aceeași expresie ghidușă pe care-o avusese necunoscuta la despărțire, atunci cînd, doar cu o clipă în urmă, își întorsese fața spre mulțime. Sculptorul stătea lîngă opera sa, reparînd frumosul evantai, care nu se știe prin ce întîmplare se rupsese în mîna ei. Dar viața se stinsese pe chipul cioplit, în atelier nu mai exista nici o femeie adevărată, nici măcar jocul înșelător al unei umbre aruncate pe geam de vreun trecător. Căpitanul Hunnewell dispăruse și el. Doar vocea sa răgușită de aerul sărat al mărilor putea fi auzită de cealaltă parte a ușii, ce se deschidea spre țărm.

— Așezați-vă pe pînzele acelea strînse, *my lady*, spunea politicos căpitanul. Haideți, dați o mînă de ajutor, nepricepuților, și duceți-ne pe punte cît mai repede!

Se auzi apoi plescăitul vîslelor.

— Ești, într-adevăr, norocos, Drowne, zise Copley, zîmbind cu înțelegere. Ce pictor sau sculptor a mai avut un asemenea model? Nu-i de mirare că a trezit în tine geniul care apoi i-a creat imaginea.

Drowne își întoarse spre el un chip păstrînd urme de lacrimi, dar văduvit de raza imaginației și sensibilității ce-l luminase pînă nu de mult. Redevenise cioplitorul în lemn care fusese toată viața.

— Nu prea înțeleg ce vrei să spui, domnule Copley, zise el, ducîndu-și mîna la frunte. Chipul acesta! Să fie într-adevăr lucrarea mea? Dacă da, trebuie să-l fi cioplit în vis. Acum însă, că m-am trezit de-a binelea, să mă pun pe treabă și să-l termin pe amiralul Vernon.

Zicînd acestea, începu să meșterească la figura flegmatică a uneia din progeniturile sale de lemn, sfîrșind-o în stilul său mecanic, de la care nu s-a mai abătut niciodată.

A lucrat cu sîrguință mulți ani după aceea, desăvîrșindu-și meșteșugul și, spre sfîrșitul vieții, și-a cîștigat un loc de vază în cadrul comunității, fiind amintit în documente și în folclor cu numele de Diaconul Drowne, sculptorul. Una din operele sale, un șef de trib indian, poleit în întregime, a tronat mai bine de o jumătate de secol pe cupola Curții Vechi, orbindu-i pe cei ce-și ridicau privirea spre el, ca un înger din soare. O altă lucrare a mîinilor vrednicului diacon — o imagine miniaturală a prietenului său, căpitanul Hunnewell, ținînd în mîini un telescop și un cvadrant, mai poate fi văzută și astăzi la intersecția lui Broad Street cu State Street, servind de indicator pentru prăvălia unui fabricant de instrumente navale. Nu știm cum să ne explicăm mediocritatea acestei bătrîne și laborioase figuri, în comparație cu legendara perfecțiune a Doamnei de Stejar, doar dacă am presupune că în fiecare om zace o comoară de imaginație, sensibilitate și forță demiurgică și, în funcție de împrejurări, aceasta poate fi descoperită în timpul vieții, ori rămîne ascunsă sub o mască de obtuzitate pînă la altă stare a ființei. Prietenul nostru Drowne a cunoscut doar pentru un scurt anotimp o viață spirituală superioară, aprinsă de iubire. Atunci a fost într-adevăr un artist de geniu, dar, stinsă de neîmplinire, scînteia creației a dispărut, lăsînd în loc pe meșterul cioplitor în lemn, incapabil măcar de a-și înțelege opera propriilor mîini. Și totuși cine se poate îndoi că înălțimea supremă pe care o poate atinge un suflet de om în cele mai nobile aspirații ale sale nu este chiar esența lui adevărată și că Drowne nu a fost mai fidel sieși cînd a creat minunatul chip al necunoscutei,

decît atunci cînd a modelat o întreagă stirpe de capete de lemn.

În acea vreme se zvonise în Boston că o portugheză de rang își părăsise casa din Fayal, din pricina unor tulburări politice sau neînțelegeri familiale, punîndu-se sub protecția căpitanului Hunnewell. Acesta o adăpostise la bordul „Stelei Polare" și, apoi, la locuința sa din Boston, pînă ce lucrurile aveau să se limpezească. Frumoasa străină trebuie să fi fost originalul chipului cioplit al lui Drowne.

POVESTEA BĂTRÎNEI

În casa unde m-am născut, trăia o bătrînă care, cît era ziua de lungă, sta aplecată peste focul din bucătărie, cu coatele pe genunchi și picioarele în cenușă. Din cînd în cînd, mai întorcea frigarea, iar în poală avea întotdeauna un ciorap din lînă groasă, cenușie, la care lucra de zor. Ciorapul se subția spre vîrf, ca și zilele ei ce erau pe trecute. Vîrful l-a împletit chiar în ziua morții. Ocupația ei cea mai serioasă însă și unica distracție erau să-mi molfăie povești cu gura-i știrbă, de dimineață pînă seara, în vreme ce eu ședeam pe un buștean, ținîndu-mă cu mîinile de șorțul ei cadrilat. Memoria ei se întindea pe mai bine de o jumătate de secol, iar amintirile și experiențele personale se amestecau cu cele auzite de la bătrînii care au murit pe cînd ea era încă foarte tînără. Putea fi considerată, prin urmare, o contemporană a reginei Elisabeta.

O mie de povești auzite de la ea zac prin ungherele minții mele, unele mai uimitoare decît cea care urmează, altele mai puțin, iar cîteva fără nici un element miraculos. Pe toate mi-ar plăcea să le povestesc, dacă aș avea norocul ei în a-mi afla un ascultător. Sînt însă destul de modest ca să recunosc că nu-l merit nici pe jumătate precum acea bătrînă știrbă

ale cărei poveşti aveau un farmec ce nu i se datora ei şi nici vreunui singur individ. Poveştile sale, arareori aparţinînd sferei verosimilului, erau pline de întîmplări domestice şi ciudăţenii ale naturii, sedimentate într-un lung şir de ani şi ascunzîndu-şi bizareriile sub o aparenţă de adevăr, aşa cum Diavolul însuşi (o comparaţie potrivită, căci bătrîna însăşi mi-o sugerează) se deghizează cu copitele-i de ţap cu tot sub o înfăţişare omenească. Scena lor era, de obicei, locul de baştină al bătrînei — un sat din valea rîului Connecticut, a cărui imagine mi-a imprimat-o în minte cu remarcabilă forţă evocatoare. Casele din ţinutul acela, ridicate la frontiera unei lumi sălbatice şi primejdioase, posedau în scopuri defensive o arhitectură solidă, graţie căreia au supravieţuit în parte pînă în zilele noastre. Nu pot reda plăcerea simţită cînd, abătîndu-mă prin oraşul cu pricina într-o vară de-acum doi ani, m-am pomenit într-o lume de obiecte familiare. Era ca un vis adeverit.

Printre altele, bătrîna îmi povestise că la anumite intervale de timp — dar nu se ştia precis dacă la douăzeci şi cinci ori cincizeci de ani, ori la un secol, locuitorii satului cădeau pradă unui somn greu, ce dura cam o oră. Cînd venea rîndul misteriosului fenomen, pastorul sforăia peste predica rămasă la jumătate, chiar dacă era sîmbătă seara şi nu-şi pregătise nimic altceva pentru a doua zi; pleoapele mamei ce se aplecă asupra pruncului se închideau şi nu se mai auzea în tot satul nici un ţipăt de copil; cel ce priveghea la căpătîiul muribundului adormea pe perna lui, iar cel ce urma să se săvîrşească din această lume îşi anticipa odihna eternă printr-un somn la fel de adînc şi de lipsit de vise. Cu alte cuvinte, peste sat se instăpînise un duh soporific, exercitîndu-şi vraja cu mai multă eficienţă decît dacă toţi copiii s-ar fi apucat să citească o poveste plicticoasă şi interminabilă. Cu toate acestea, bătrîna susţinea că aflase istoria ce urmează chiar de la unul din eroii săi.

Într-o seară de vară cu lună, şedeau alături un băiat şi o fată; erau rude mai de departe, desprinşi amîndoi dintr-o

familie bogată odinioară, dar care sărăcise atît de rău în ultimii ani, încît și de-ar fi consimțit Esther să-l ia de bărbat, David nu ar fi avut un șfanț pentru a plăti taxa de căsătorie. Își aleseseră locul în cringul cu ulmi și aluni ce se întindea într-un cap al satului, de unde drumul cotea la dreapta. Un izvor cu apă de cleștar șopotea în lumina lunii, pierzîndu-se apoi cu un plîns domol printre tufișuri și iarba înaltă, în căutarea unui iaz învecinat. Casa cea mai apropiată, situată la douăzeci de yarzi[1] depărtare, cîndva, locuința străbunicului lor, era o clădire arătoasă, îmbătrînită de vreme, cu numeroase foișoare, năpădite de o masă compactă de plante agățătoare, ai căror lujeri cîrlionțați se revărsau de pe acoperiș ca o frumoasă și bogată perucă de păr tînăr pe capul unui gentilom vîrstnic.

De cealaltă parte a drumului, se afla o cîrciumă, avînd în față o fîntînă și un uluc pentru cai, iar în stînga ușii, o bancă lungă, vopsită în verde.

Drumul, despărțit la mijloc de o panglică îngustă de verdeață și mărginit în ambele părți de cîte o fîșie de iarbă de două ori mai lată decît el, străbătea apoi întregul sat, curbîndu-se abia perceptibil pe alocuri. Casele aveau în general o înfățișare ciudată. Ici și colo, razele lunii luminau indiscret o masă informă de lemnărie veche și greoaie care, rușinată de goliciunea sa, se ascundea după un copac mare și rămuros; parterul următoarei case se scufundase aproape sub pămînt, de parcă sărmana ar fi fost sătulă de lume și prefera să se retragă în singurătatea propriei pivnițe. Mai departe se înălța una din puținele construcții recente, împingîndu-și în stradă chipul vopsit în semn că se considera cea mai frumoasă. Pe la jumătatea satului era o moară de grîu, ascunsă în parte de malul apei ce-i învîrtea roata. La extremitatea sudică, aflată atît de departe, încît geamurile caselor păreau o singură oglindă, străjuia lăcașul de închinăciune, o clădire veche și înnegrită de timp, avînd aspectul unei magazii și o

[1] *Yard*, unitate de lungime egală cu 0,9144 metri.

turlă disproporţionat de înaltă, săgetînd cerul precum Turnul Babel şi producînd, la vremea ei, o confuzie aproape egală. Se pare că ideea de a construi o turlă, cînd edificiul de bază începuse deja să se deterioreze, a stîrnit certuri violente şi a produs o schismă în cadrul comunităţii în urmă cu vreo cincizeci de ani. În dreptul ei, drumul cotea şi dispărea după un deal. Privirea se oprea la poarta cimitirului ce se întindea dincolo de biserică.

Tînăra pereche şedea mînă în mînă la poalele unui copac, dar de cîteva clipe nu-şi mai vorbiseră, căci briza serii contenise, izvorul abia mai clipocea, frunzele, nu mai foşneau şi pretutindeni domneau liniştea deplină şi nemişcarea, de parcă Natura se pregătea de somn.

— Ce noapte frumoasă, Esther! remarcă David, cu glas moale.

— Frumoasă, într-adevăr, răspunse fata pe acelaşi ton.

— Şi atît de liniştită! continuă David.

— Oh, ciudat de liniştită! răspunse Esther, înfiorîndu-se uşor, ca o frunză umilă cînd o sărută vîntul.

Poate că au adormit şi, uniţi cum erau printr-un ataşament profund şi gingaş, au fost prinşi în mrejele aceluiaşi vis straniu. Lor li se părea însă că vegheau în continuare lîngă izvorul cu apa şopotitoare, privind înspre sat, şi în lungul drumului luminat de lună, şi la curioasele case bătrîneşti, şi la copacii ce-şi întindeau braţele răsucite spre ele, de parcă, ar fi vrut să intre pe geam. Simţeau doar un fel de pîclă pe creştete, ca văzduhul aburit al unei nopţi de toamnă timpurie. Deodată constatară, fără să se mire prea mult, că o mulţime de oameni intrau în sat, sau înaintau deja pe drum, dar nu ar fi putut spune dacă veneau de la biserică sau de dincolo de ea, sau dacă diavolul însuşi îi trimisese aici. Mulţimea de oameni exista însă cu siguranţă. Erau bărbaţi, femei şi copii, care căscau şi se frecau la ochi, scuturîndu-şi membrele şi sălăbănindu-se dintr-o parte în alta a drumului, ca şi cum bbia acum s-ar fi deşteptat dintr-un somn adînc. Uneori, ae opreau nemişcaţi, cu mîinile pîlnie la frunte, pentru a-şi

feri ochii de razele lunii. Pe măsură ce se apropiau, chipurile celor mai mulți le păreau cunoscute, căci aveau, trăsăturile specifice familiilor din sat și acel aer înrudit după care îți recunoști consătenii și la capătul pămîntului. Cu toate acestea, deși luați laolaltă păreau să fie vecini și cunoștințe, nici unul în parte nu semăna leit cu vreo persoană întîlnită de ei vreo dată. Îi uimea și croiala ciudată a veșmintelor lor: cele mai recente fuseseră la modă pe vremea străbunicilor actualei generații. În spatele tuturor, se profila o siluetă singuratică, dar era încă prea departe pentru a o distinge cu claritate.

— De unde naiba vin toți oamenii aceștia. David se miră Esther încercînd să rîdă.

— De la naiba, Esther, răspunse David, neștiind ce-i venise

La vorbele lor, străinii dădură semne de neliniște și priviră o clipă spre fîntînă. Își reluară însă numaidecît firul propriilor gînduri și intenții.

Se despărțiseră acum, îndreptîndu-se în diverse părți ale satului, cu o siguranță ce dovedea cunoașterea deplină a locurilor și mai trebuie, poate, spus că, deși discutau mult între ei, nici zgomotul pașilor, nici al vocilor nu ajungeau la urechile celor doi spectatori.

Oriunde se găsea cîte o casă veche — de cincizeci de ani și mai bine — înconjurată de ulmi și nuci, cu șopronul său înnegrit și bătut de ploi și vînt, cu fîntînă, livadă și ziduri de piatră, toate vechi, dar reparate cu grijă, acolo se adunau mai cu seamă acești oameni, în grupuri, alcătuite dintr-un bărbat și o femeie mai în vîrstă, împreună cu membrii mai tineri ai familiei. Fețele lor radiau o bucurie atît de adîncă, încît căpătau un aer melancolic. Își arătau unii altora cele mai umile lucrușoare din gospodărie, pe care le păstraseră în inimă, și le comparau cu cele știute de ei.

În locurile pustii însă, de pe malul apei, unde cîte-o movilă acoperită de iarbă, din care se ridica rămășița unui horn, dădea semn că acolo fusese o casă și o vatră unde se răcise de mult cenușa, acolo se așezau cîțiva străini stingheri, pe grînzile mîncate de carii și pe mușchiul galben crescut pe

piatra ce servise de prag. Bărbații își împreunau brațele cu durere mută, femeile își frîngeau mîinile cu o expresie și mai sfîșietoare de suferință, iar copilașii se legănau pe genunchi, ferindu-se de mormîntul deschis al iubirii casnice. Iar acolo unde o casă nouă își arăta fața albă și strălucitoare pe temelia uneia vechi, puteai vedea un bărbat cu părul alb amenințînd-o furios cu bastonul, în vreme ce bătrînica sa și odrasla lor își alăturau blestemele lor, alcătuind împreună un tablou cutremurător în fantomatica lumină selenară.

În vreme ce se petreceau aceste scene, silueta ce venise în urma tuturor cobora vîlceaua spre moară.

David și Esther priveau însă acum în altă parte, la o pereche pe care nu puteau să nu o simpatizeze din toată inima. El era un tînăr în costum de marinar, iar ea, o tînără gîrgașă și palidă. Se întîlniră și se îmbrățișară tandru în mijlocul drumului.

— Ce mult timp trebuie să fi trecut de cînd s-au despărțit, remarcă David.

— Cel puțin cincizeci de ani, zise Esther.

Priveau în continuare cu vagă uimire și curiozitate cum visul (dacă era într-adevăr un vis) își juca în fața lor spectacolul straniu și pestriț. Atenția le fu atrasă apoi de cîteva grupuri mici de oameni ce păreau să discute aprins.

Unul din ele, format printre primele, se strînsese la cîrciumă și se așezase pe lunga bancă verde din stînga ușii. Dintre ei ieșea în evidență un zdrahon de bărbat în vîrstă, cu manșete la mineci și pantaloni roșii ca para. Își ținea mîinile sub un șorț alb, pătat, ce-i acoperea pîntecele umflat, scoțîndu-le doar din cînd în cînd pentru a-și șterge fața roșcovană. Decrepitudinea țeapănă a unuia din tovarășii săi, cicatricea de pe creștet lăsată de securea unui indian și mai ales acea *buff-coat*[1] uzată pe care o purta, vorbeau destul de grăitor de un veteran al unei vechi garnizoane coloniale, surdă acum la apel.

---

[1] *Buff-coat*, haină purtată de militarii din regimentul East Kent al armatei britanice.

Un altul, arătîndu-și fața asprită de sub pălăria neagră, înota într-o pereche de pantaloni largi, părînd un vechi marinar care și-a irosit tinerețea pe mare și s-a întors acasă cărunt și îmbătrînit de furtuni. Mai era apoi un tînăr slăbănog și îmbrăcat neglijent, care din cînd în cînd arunca o privire tristă fecioarei palide amintite înainte. Mai erau acolo un vînător și încă vreo doi-trei inși, cărora li s-a alăturat curînd un morar, venit direct de la moară, cu haina albită de parcă ar fi fost presărată cu praf stelar. Toți rîdeau în hohote pe seama unor glume care erau probabil foarte vechi, dar nu fuseseră spuse de mult timp și, ceea ce era ciudat, tocmai cînd trupurile lor se scuturau mai tare de rîs, semănau cu o adunătură de umbre, tremurînd în lumina lunii. Patru personaje foarte diferite de acestea stăteau în fața casei mari cu peruca sa de plante agățătoare; unul era un bătrîn mărunțel, care se distingea prin aurul ce-i împodobea pălăria în trei colțuri, haina de culoarea cerului albastru și sigiliul atașat ceasornicului său, tot din aur. Înfățișarea și aerul trădau un judecător de pace sau maior districtual și toată mîndria și pompa din lume se concentraseră în acest gentilom înalt doar de cinci picioare[1]. Următorul în importanță era un bărbat grav de șaizeci sau șaptezeci de ani, ale cărui veșmînt și briu negru îi indicau destul de clar ocupația iar chelia lucitoare se arăta vrednică de un faimos pastor al satului care, cu o jumătate de secol în urmă, denunțase de la înălțimea amvonului ilegitimitatea perucilor. Celelalte două personaje, înveșmîntate într-un cenușiu închis, se purtau cu sobrietatea unor diaconi. Unul era ridicol de înalt și slab, precum progresia infinită a unui individ obișnuit, cum ar spune matematicienii, în vreme ce silueta scundă și îndesată a colegului său părea o comprimare a aceluiași individ. Cei patru discutau cu gravitate și ,din gesturile lor, se putea deduce că reînviase vechea dispută în jurul turlei bisericii. Bărbatul înveșmîntat în negru vorbea

[1] Un metru și cincizeci de centimetri

reţinut şi solemn, de parcă s-ar fi adresat Sinodului; diaconul cel scund scotea din cînd în cînd cîte un mormăit, tot atît de scurt ca propria persoană; confratele său înalt urzea întreaga discuţie cu firul lung al argumentelor şi, judecînd prin analogie, vocea lui trebuie să fi fost subţire şi înaltă. Numai că bătrînelul cu găitan aurit ardea el însuşi în flăcările elocinţei. Sărea de la unul la altul, ameninţa cu bastonul spre turla bisericii şi spre cei doi diaconi, mai să-i scoată pastorului ochii, şi bătea din picior atît de tare, încît credeai că o să facă o gaură prin centrul pămîntului, deşi nu se putea spune că ar fi clintit măcar un singur fir de iarbă.

Silueta ce venise în urma tuturor urca acum de la moară, dovedindu-se a fi o femeie în vîrstă, ducînd ceva în mînă.

— Oare de ce merge atît de încet? întrebă David.

— Nu vezi că-i şchioapă? zise Esther.

Bătrîna doamnă, a cărei infirmitate o ţinuse atît de departe în urma celorlalţi, venea şchiopătînd şi, lunecînd fără să fie văzută pe lîngă grupul angajat în apriga dispută, se opri pe marginea stîngă a fîntînii, la cîteva picioare de cei doi tineri. Era o făptură maiestuoasă, cum nu-i e dat de obicei să vadă unui ochi de muritor. Pantofii presăraţi cu paiete şi ciorapii brodaţi cu ajur aurit străluceau de-ţi luau ochii de sub faldurile unei fuste roşii, încărcată cu o horbotă puţin uzată şi atît de umflată peste crinolină, că părea gata să explodeze. Peste fustă, dar deschisă în faţă, pentru a o scoate cît mai avantajos în evidenţă, purta o pelerină din damasc albastru, imprimat. În jurul gîtului, avea un guler mare, scrobit, iar pe cap, o bonetă din muselina cea mai fină, deşi cam murdară. Pe nas, străjuia o pereche de ochelari cu ramă de aur şi lentile enorme. Faţa bătrînei era ascuţită şi gălbejită, cu o expresie hapsînă, în deplin contrast cu strălucirea şi bogăţia veşmintelor, ca dealtfel şi cu unealta pe care-o ţinea în mînă: era un fel de lopăţică de fier (gospodinele îi spun făraş) de genul celor folosite pentru a curăţa cuptorul şi, alegîndu-şi un loc între nuc şi fîntînă, bătrîna încercă să sape cu ea. Fragilul gazon părea să posede însă o ciudată

impenetrabilitate. Cu toate eforturile ei, rezista ca o veritabilă carieră de granit. Pierzîndu-și suflarea, bătrîna aruncă lopata și începu să se văicărească de-ți stîrnea toată mila, scrîșnind din dinți (puținii pe care-i mai avea) și frîrgîndu-și mîinile uscate și îngălbenite. Apoi, însuflețită pare-se de o nouă speranță, își reluă lucrul, fără mai mult succes însă nici de data aceasta — ceea ce pe David și Esther nu-i mai mira atît de tare, căci din cînd în cînd observau cum razele lunii treceau prin trupul bătrînei, dincolo de ea, jucînd în fîntînă. Abia acum o observă omulețul cu găitan aurit și se apropie în vîrful picioarelor.

— Cît de greu trudește bătrîna doamnă, observă David.

— Mergi și dă-i o mînă de ajutor, David, zise Esther cu milă.

La sunetul glasurilor lor somnoroase, atît bătrîna cît și mărunțelul infatuat din spatele ei își ridicară ochii și cîteva clipe îi priviră pe tînăr și pe fată cu oarecare bunăvoință și afecțiune. Impresia era însă destul de nesigură și dispăru aproape deîndată. Femeia, care își reluase lucrul la lopată, tresări simțind o mînă pe umăr. Se întoarse grozav de speriată și îl văzu pe demnitarul în haină albastră. Urmă o îmbrățișare atît de tandră, încît îți puteai da seama că între cele două distinse personaje nu puteau fi decît relații matrimoniale.

Bătrînelul arătă spre lopată, întrebînd-o probabil pe doamna sa ce făcea cu ea, iar ea îi ocolea vădit întrebările, luîndu-și o mină rezervată și impenetrabilă, așa cum ar fi procedat orice doamnă de condiție în locul ei. Totuși, nu se putea stăpîni să nu arunce priviri piezișe, pe sub ochelari, înspre petecul de gazon. În acest timp, cei doi căpătaseră o înfățișare ciudată, de parcă un giuvaergiu vrăjitor le meșteșugise podoabele de aur din cele mai pîrguite raze ale soarelui la apus, iar straiele lor își împrumutaseră culoarea de la albastrul intens al cerului din jurul lunii; vesta de mătase a bătrînului domn nu era decît creasta strălucitoare a unui nor învăpăiat, iar fusta purpurie a doamnei, un petec din aurora dimineții — și amîndoi nu erau decît două neanturi de eter

colorat. Deodată, mulțimea începu să se agite. Judecătorul își scoase un ceas cît cadranul ceasornicului din faimoasa turlă și, privind la limbile ce-l avertizau că e tîrziu, o luă repede din loc. Nici doamna sa nu mai întîrzie. Cei de la ușa tavernei porniră și ei la drum, avînd înainte pe bărbatul cu pantaloni stacojii. Diaconul înalt plecase, urmat de pasul legănat al confratelui său îndesat. Mamele își chemaseră copiii și se depărtau, privind în urmă cu duioșie și tristețe. Zburaseră cu toții ca niște scame de nor alungate de un tainic imbold al cerului; în urma lor, se stîrnise un vînt ce-i însoțea cu un bocet straniu pe drumul pustiu. Unde au dispărut acei oameni, nu poate ști nici un muritor. Doar lui David și lui Esther li se părea că văd maiestuoasa umbră a bătrînei întîrziind în lumina lunii, la poarta cimitirului și privind înapoi, spre fîntînă.

— O, Esther, ce vis am avut, strigă David sărind în picioare și frecîndu-se la ochi.

— La fel și eu, răspunse Esther, căscînd pînă ce frumoasele ei buze se rotunjiră într-un cerc.

— Despre o bătrînă cu ochelari de aur, continuă David.

— Și cu o fustă roșie largă, adăugă Esther.

Se priviră uluiți și cu oarecare teamă. După ce se gîndi cîteva clipe, David respiră adînc și-și luă inima în dinți.

— Dacă mai trăiesc pînă mîine dimineață, zise el, am să descopăr ce e îngropat între nucul acela și fîntînă.

— De ce nu chiar în noaptea asta, David? întrebă Esther, gîndindu-se că era mai bine dacă afacerea rămînea secretă.

David simți justețea observației și căută în jur o unealtă. Razele lunii făceau să lucească un obiect rezemat de un perete al casei bătrînești care, privit mai de aproape se dovedi a fi o lopățică semănînd incredibil cu aceea văzută în vis. Tînărul o mînui cu mai mult spor decît bătrîna, pămîntul cedînd atît de ușor sub mîinile lui încît, după puțin timp, săpase o groapă mare cît bazinul fîntînii. Deodată se aplecă înăuntru, scrutînd adîncul.

— Ia te uită ce-am găsit! strigă David.

EDGAR ALLAN POE

(1809 - 1849)

Maestrul incontestabil al genului, Edgar Allan Poe, s-a născut în Boston, Massachusetts, din părinți actori ambulanți. Tatăl își părăsește familia cînd Edgar avea doar un an, iar peste încă un an, îi moare mama. Este crescut de John Allan, un negustor scoțian bogat din Richmond, Virginia. Deși acesta nu l-a adoptat niciodată legal, tînărul îi adaugă numele la al său. Între 1815--1820, călătorește în Anglia împreună cu familia Allan, dar va resimți întotdeauna lipsa unei afecțiuni și înțelegeri cu adevărat părintești. Certurile cu tatăl adoptiv și zgîrcenia acestuia îl împing în tot felul de acțiuni necugetate, în jocurile de noroc și alcoolism. În patetic contrast cu propensiunile sale aristocratice, viața chinuită, plină de lipsuri și nesiguranță, șocînd prejudecățile contemporanilor filistini, seamănă multor destine de poeți aparținînd marii mișcări romantice și postromantice. Dispariția soției în 1847, drogurile, viața dezordonată, posibil chiar o leziune cerebrală îi zdruncină serios echilibrul psihic. Moare la vîrsta de patruzeci de ani.

Debutul, în 1827, cu *Tamerlan and Other Poems (Tamerlan și alte poeme)* trece neobservat. Atrage atenția cîștigînd un concurs cu povestirea *Manuscris găsit într-o sticlă*. Primește angajamente la diverse publicații: *Sout-*

hern Literary Messenger, *Graham's Magazine*, *Broadway Journal*.

Volumele ce urmează lui *Tamerlan* — *Al 'Aaraaf* (1829), *Poems (Poeme)*, 1831, *The Raven and Other Poems (Corbul și alte poeme)*, 1845 — ilustrează maturizarea treptată a unui ideal platonic despre poezie. Născută în straturile profunde ale subconștientului, aceasta îi permite poetului participarea la un spirit universal și la un ideal etern de frumusețe. Colecția intitulată *Tales of the Grotesque and of the Arabesque (Povestiri grotești și extraordinare)*, publicată în 1840, cuprinde cîteva din cele mai cunoscute titluri: *Prăbușirea Casei Usher*, *Hruba și pendulul*, *Masca morții roșii*. Atît traducerea în franceză *(Histoires extraordinaires)*, a lui Baudelaire, cît și traducerea românească elimină din titlu termenul de „arabesc", definitoriu pentru crezul artistic din care izvorăște „fantasticul realist" al lui Poe, cum l-a caracterizat Dostoievski: adevărata, esențiala realitate este fulgurantă, discontinuă, și arabescurile imaginației, armoniile muzicale ale textului sînt singurul mediu ce le poate capta

Influența lui Edgar Allan Poe în epocă și epigonismul literar sînt impresionante. Este tradus în principalele limbi-în Rusia încă de la sfîrșitul celui de-al patrulea deceniu al secolului trecut; Baudelaire îl idealiza; simboliștii, Stéphane Mallarmé, Conan Doyle, Rudyard Kipling, Huysmans, Louis Aragon, Jules Verne, F.M. Dostoievski, Willard Huntington Wright și, să adăugăm, Ion Barbu, îi sînt, într-o apreciabilă măsură, îndatorați. Edgar Allan Poe este considerat creatorul povestirii detective și părintele literaturii științifico-fantastice. Apariția teoriilor lui Einstein, Eddington, Lemaître a readus în actualitate poemul *Eurika*, cu viziunea universului derivînd dintr-un atom originar, aflat succesiv în expansiune și în contracție. Tzvetan Todorov întrevede în el un precursor al poeticii textualiste. Geniul plurivalent al lui Edgar Allan Poe este

redescoperit în manieră propriede fiecare generație; nici o lectură nu-i epuizează sensurile operei.

Prăbușirea Casei Usher reprezintă pentru foarte mulți exegeți un text ideal în discutarea categoriei fantasticului.

Concorbirea dintre Iros și Carmion, prefigurînd distrugerea Pămîntului de o cometă, ar putea trece drept literatură de anticipație, dacă respectivul corp ceresc nu ar apărea drept unealta împlinirii unei profeții mitice.

PRĂBUȘIREA CASEI USHER

Mon coeur est un luth suspendu;
Sitôt qu'on le touche, il résonne[1].

DE BÉRANGER

Vreme de o zi întreagă, zi neguroasă, tăcută și posomorîtă de toamnă, în care norii grei atîrnau apăsător din cer, străbătusem singur, călare, un ținut grozav de trist, pînă ce m-am găsit într-un tîrziu, cînd se lăsau umbrele înserării, dinaintea melancolicei case Usher. Nu știu de ce, dar de la cea dintîi privire pe care am aruncat-o asupra clădirii, o jale de nesuferit îmi pătrunse în suflet. Am spus o jale de nesuferit fiindcă în starea mea nu intra nimic din acel sentiment mai curînd plăcut, poetic oarecum, și de care sufletul nostru e cuprins chiar și în fața celor mai cumplite icoane ale dezolării și ale groazei. Am contemplat priveliștea din fața mea, și numai la vederea casei, a contururilor în care mi se înfățișa acel domeniu — cu zidurile lui bătute de vînturi, cu ferestrele asemenea unor orbite goale, cu tufele rare

[1] Mi-e inima o liră aninată; / Cînd te-ai atins de ea, răsună-ndata.

de rogoz, cu cele cîteva trunchiuri de copaci cărunți și gîrbovi — m-a năpădit o sfîrșeală fără de margini, pe care n-aș putea s-o compar mai bine cu altă senzație pămîntească decît cu visul de apoi al celui ce se trezește din beția de opiu — cu amara regăsire în viața de toate zilele, cu hida și repetata cădere a vălului. Era un fior de gheață, o scufundare, o dureroasă strîngere a inimii, o întristare fără de leac a minții, pe care nici un imbold al închipuirii n-ar mai fi putut-o îndemna spre măreție. Ce să fi fost oare? mă oprii locului să mă gîndesc. Ce să fi fost acel ceva care mă tulbura pînă într-atît numai la simpla vedere a casei Usher? Era un mister cu totul de nepătruns. Și nu izbuteam să mă dezbăr de întunecatele închipuiri ce mă năpădeau pe cînd îmi puneam întrebarea. Și m-am văzut silit să mă opresc la acest răspuns, care nu mă mulțumea cîtuși de puțin, că, fără îndoială, *există* anumite îmbinări între lucrurile cele mai simple și obișnuite, și care au puterea să ne miște în acest fel, dar că, cercetînd aceste puteri, aflăm pricini ce depășesc cunoștințele noastre. Mă gîndeam că s-ar fi putut ca o schimbare neînsemnată în orînduirea amănuntelor ce alcătuiau priveliștea sau decorul să fie de ajuns pentru a schimba sau chiar a zădărnici puterea lor de-a ne cufunda în tristețe. Stăpînit de aceste gînduri, mi-am îndreptat calul spre malurile ripoase ale unui negru și lugubru heleșteu, care își așternea neclintitul său luciu în fața locuinței și — cu un fior și mai pătrunzător — am privit în unde la icoana răsturnată și înmulțită a trestiilor cenușii, la copacii trunchiați și fantomatici și la ferestrele asemănătoare cu niște ochi fără priviri.

Și totuși, tocmai în acest lăcaș al tristeții avem acum de gînd să fac un popas de cîteva săptămîni. Roderick Usher, proprietarul ei, fusese unul din voioșii mei prieteni din copilărie. Ani mulți trecuseră însă de la ultima noastră întîlnire. O scrisoare îmi sosise de curînd, pe depărtatele mele meleaguri — o scrisoare din partea lui — al cărui cuprins alarmant și stăruitor nu îngăduia alt răspuns din parte-mi decît să mă duc eu însumi la fața locului. Manuscrisul vădea o cum-

plită frămîntare nervoasă. Prietenul mi se plîngea de-o năprasnică boală a trupului, de-o tulburare mintală ce-l apăsa și de-o dorință arzătoare de a mă vedea, ca pe cel mai bun și într-adevăr singurul său prieten, cu speranța că bucuria de a mă revedea îi va alina oarecum suferințele. Dar felul cum toate acestea și multe altele încă erau spuse — acel strigăt din adîncul *inimii* ce-i însoțea rugămintea — nu-mi îngăduia nici o clipă de șovăială și de aceea m-am supus fără zăbavă chemării lui, pe care o găseam foarte ciudată totuși.

Deși, copii fiind, fusesem strîns legați între noi, știam prea puține lucruri despre prietenul meu. Era în obiceiul lui să fie întotdeauna din cale-afară de reținut. Știam, dealtfel, că din noaptea timpurilor, străvechea lui familie se făcuse cunoscută prin firea ei deosebit de simțitoare, care de-a lungul veacurilor își dovedise măiestria în opere de înaltă artă și se manifestase dintru început prin repetate fapte de milostenie, pornite dintr-o mărinimie darnică și discretă, și totodată dintr-o pătimașă înclinare spre misterele întortocheate, mai degrabă decît spre frumusețile ortodoxe și limpezi ale științei muzicale. Luasem cunoștință și de faptul, vrednic de luare-aminte, că din trunchiul familiei Usher, cu toată vechea ei slavă, n-a crescut niciodată vreo ramură trainică; întreg neamul lor, cu alte cuvinte, nu are altfel de coboritori decît în linie dreaptă; rămăsese așa întotdeauna, afară doar de cîteva neînsemnate și trecătoare abateri. Poate că tocmai această lipsă, îmi ziceam eu, ținînd seama de potrivirea desăvîrșită dintre înfățișarea acelor locuri și binecunoscutul fel de a fi al celor din familia Usher și gîndindu-mă, totdeodată, și la înrîurirea pe care, de-a lungul unui șir de veacuri, ar fi putut-o avea una asupra celeilalte, poate că tocmai această lipsă a unei ramuri lăturalnice, patrimoniul și numele trecînd fără nici o abatere numai din tată în fiu, să fi dus într-un sfîrșit la contopirea acestor două, așa încît titlul a schimbat numele de la obîrșie al domeniului în ciudata și îndoielnica denumire de „Casa Usher", denumire folosită de țăranii din

partea locului și cuprinzînd în a lor minte atît familia, cît și locuința ei.

Am spus că singura urmare a încercării mele oarecum copilărești de a mă uita în heleșteu a fost că mi-a întărit și mai mult ciudata mea impresie dintîi. După cîte socot, nu pot pune la îndoială că tocmai conștiința rapidei creșteri a stării mele de tulburare superstițioasă — de ce oare n-aș numi-o așa? — era pricina întețirii acestei tulburări. Aceasta este — și o știam de mult — legea de neînțeles a tuturor sentimentelor a căror temelie este groaza. Și se prea poate că numai fiindcă-mi desprinsesem privirile de la icoana din lac a locuinței, spre a mi le arunca asupra clădirii înseși, mi-a încolțit o stranie idee în minte, o idee, într-adevăr, atît de caraghioasă încît, dacă vorbesc de ea, e doar ca să arăt cît de puternice și de vii erau senzațiile ce mă apăsau. Închipuirea mea fusese stîrnită pînă într-atît încît ajunsesem că cred într-adevăr că împrejurul casei și împrejurul întregului domeniu plutea o atmosferă proprie lor și vecinătății lor apropiate, o atmosferă cu totul străină de aerul cerului, dar care parcă se ridica din arborii gîrboviți, și din zidurile cenușii, și din heleșteul tăcut — un abur pestilențial, vrăjit și funebru, greoi, nedeslușit și plumburiu.

Izgonindu-mi din minte ceea ce *nu putea fi* decît vis, am cercetat mai de aproape adevărata înfățișare a clădirii. Trăsătura cea mai de seamă părea să fie vechimea ei, care întrecea orice măsură. Veacurile o decoloraseră aproape cu totul. Un mucegai mărunt o acoperea în întregime pe dinafară, tapisînd-o de sub acoperiș ca un țesut subțire de broderie migăloasă. Cu toate acestea, nicăieri nu se vedea vreo stricăciune mai neobișnuită. Nu se surpase nici o părticică a zidăriei. Nici o părticică din zidărie nu se surpase, și era parcă o ciudată nepotrivire între această desăvîrșită îmbinare a părților alcătuitoare și șubreda stare a pietrelor, una cîte una. În faptul acesta era ceva care mă ducea cu gîndul la acele vechi tăblii de lemn îndelung lăsate să putrezească în cîte-o pivniță uitată, fără nici o atingere cu suflul aerului din-

afară, și care își păstrau totuși o înșelătoare trăinicie. În ciuda acestor semne de adîncă părăginire, clădirea nu părea șubredă. Poate că ochiul unui cercetător atent ar fi putut descoperi o crăpătură abia vizibilă, care, pornind de sub acoperișul fațadei, își croia drum în zigzag în josul zidului, pînă ce se pierdea în apele triste ale mlaștinii.

Fără a pierde din vedere aceste amănunte, m-am îndreptat călare pe o alee scurtă ce ducea spre casă. Un servitor îmi luă calul, și-am intrat sub bolțile gotice ale sălii. Un valet în pas tiptil mi-o luă înainte și mă însoți în tăcere printr-un șir de coridoare întunecoase și întortocheate spre camera de lucru a stăpînului. Nu știu de ce, dar multe dintre lucrurile întîlnite pe acest parcurs n-au făcut decît să întărească sentimentele nedeslușite de care am mai vorbit. Desigur, obiectele din jurul meu — și sculpturile de pe tavanuri, și sumbrele tapiserii din pereți, și podelele negre ca abanosul, și fantasticele trofee armoriale ce zornăiau la trecerea mea cu pași mari — toate erau privelești cu care mă obișnuisem încă din copilărie. Și cu toate că recunoșteam fără preget cît îmi erau toate acestea de familiare, mă minunam totuși cît de neașteptate erau închipuirile pe care le trezeau în mine niște imagini atît de obișnuite. Am întîlnit pe una din scări pe medicul familiei. Chipul lui, gîndii eu, poartă pecetea unei viclenii josnice, îmbinată cu stupoare. Îmi strînse mîna cu emoție și-și văzu de drum. Apoi valetul deschise o ușă, și mă găsii în fața stăpînului său.

Camera în care mă aflam era foarte spațioasă și înaltă. Ferestrele erau lungi, înguste și ascuțite și așezate la o atît de mare depărtare de negrele podele de stejar, că ar fi fost cu neputință să ajungi la ele. Raze plăpînde de lumină roșietică pătrundeau prin ochiurile zăbrelite, astfel încît obiectele mai mari din încăpere puteau fi lesne văzute. Privirea însă se străduia zadarnic să ajungă pînă la colțurile depărtate ale odăii sau în adînciturile tavanului boltit și sculptat. Draperii întunecate atîrnau de pereți. Mobilierul era peste măsură de bogat, anevoie de folosit, foarte vechi și hodorogit. Un mare

număr de hîrţoage şi de instrumente muzicale zăceau împrăştiate pe jos, fără să izbutească însă a da viaţă decorului. Simţeam că respir o atmosferă încărcată de tristeţe. O jale adîncă, amară şi de nelecuit plutea în aerul acela care învăluia totul şi pătrundea pretutindeni.

Cînd intrai, Usher se ridică de pe divanul pe care stătuse lungit şi mă primi cu o căldură şi însufleţire ce cuprindeau acesta fu primul meu gînd, prea multă cordialitate de porunceală, prea mult din bunăvoinţa cuviincioasă şi obligatorie a unui om de lume plictisit[1]. Dar a fost de ajuns să arunc o privire asupra chipului său ca să mă încredinţez de desăvîrşita lui sinceritate. Ne aşezarăm. Şi timp de cîteva clipe, în care nu rosti nici un cuvînt, m-am uitat la el cu o milă amestecată cu spaimă. Desigur, niciodată un om nu se schimbase atît de cumplit şi într-un răstimp atît de scurt ca Roderick Usher! Era de necrezut; cu greu am izbutit să recunosc în palida făptură din faţa mea pe tovarăşul din prima mea copilărie. Şi totuşi figura lui atît de caracteristică a fost întotdeauna vrednică de luare-aminte. Mai întîi, culoarea cadaverică a feţei; apoi, ochii, mari, străvezii şi fără seamăn de luminoşi; buze cam subţiri, foarte pale, dar minunat de frumos arcuite; un nas subţirel şi coroiat, de tip ebraic, dar cu nările din cale-afară de dilatate pentru o astfel de croială, şi bărbia fin rotunjită, dar care, prin lipsa ei de ieşind, trăda slăbiciune sufletească; în sfîrşit, părul mai molatic şi mai subţire decît firul de păianjen; şi toate aceste trăsături, adăugate la o nemaipomenită amploare a frunţii, alcătuiau o înfăţişare de neuitat. Dar acum, prin simpla accentuare a caracteristicilor dominante ale trăsăturilor feţei şi a expresiei sale obişnuite, arăta atît de schimbat, că mă îndoiam cu cine anume vorbesc. La clipa de faţă, paloarea de strigoi a pielii, ca şi suprafireasca strălucire a ochilor, mă cutremurau şi chiar mă îngrozeau mai presus de orice. Şi mai era şi părul mătăsos, pe care-l lăsase să crească în toată voia, şi

[1] În limba franceză în original: *ennuyé*.

cum acest caier sălbatic și aerian de ușor mai curînd îi plutea în jurul feței, nu izbuteam, oricît m-aș fi străduit, să găsesc în năzdrăvana lui expresie ceva simplu și omenesc.

Ceea ce m-a izbit mai întîi în purtările prietenului meu a fost o lipsă de șir și de legătură — o destrămare; și am găsit, foarte curînd, că aceasta provenea dintr-o sforțare necontenită, dar slabă și fără rost, de a-și stăpîni un neastîmpăr obișnuit, o frămîntare nervoasă nemaipomenită. La drept vorbind, fusesem pregătit și mă așteptam la ceva de acest fel, nu numai din scrisoarea lui, dar și din amintirea unor isprăvi de-ale sale din copilărie, cît și prin părerea la care ajunsesem pe temeiul ciudatei sale alcătuiri trupești și a felului său de a fi. În mișcările lui se arăta, rînd pe rînd, vioi și molatic. Glasul îi suna tremurător și nehotărît (cînd spiritul vieții părea că-l părăsise cu totul), dar trecea cu repeziciune la acea concizie plină de energie, la acea vorbire abruptă, cumpănită, răspicată și cavernoasă, la rostirea grea și guturală ritmică și desăvîrșit de bine modulată a beților fără de leac și a celor mai nărăviți fumători de opiu cînd sînt în toiul beției lor.

Tocmai în acest fel mi-a vorbit de scopul venirii mele, de arzătoarea lui dorință de a mă vedea și de alinarea pe care o aștepta de la mine. Pe îndelete, îmi dădu unele lămuriri, destul de lungi, despre felul cum înțelegea el natura bolii de care suferea. Spunea că e vorba de un rău innăscut, un rău moștenit, căruia nu trăgea nădejde să-i găsească leac, o simplă boală de nervi, se grăbi el să adauge, care, fără îndoială, avea să-i treacă în curînd. Se manifesta printr-o mulțime de senzații cîtuși de puțin firești. Dintre ele, pe cînd ni le descria cu de-amănuntul au fost unele care m-au interesat și m-au îngrozit. Pesemne că și termenii folosiți, precum și felul său de a povesti precumpăneau aici. Suferea cumplit de-o ascuțire bolnăvicioasă a simțurilor. Nu putea să mănînce decît hrana cea mai simplă și searbădă. Nu putea să poarte decît veșminte croite din anume țesături. Mireasma florilor îl înăbușea, fără deosebire. Cea mai slabă lumină îi supără ochii.

Și afară de unele sunete, adică de ale instrumentelor muzicale cu strune, toate celelalte îl umpleau de groază.

Mi-am dat seama că e robul încătușat al unei spaime neobișnuite.

— Am să mor, zise, el, *trebuie* să mor de această jalnică nebunie. Așa, numai așa, și nu altfel, am să-mi dau sfîrșitul. Mi-e frică de întîmplările ce vor să vină, dar nu de ele, ci de urmările lor. Mă cutremur cînd mă gîndesc la oricare dintre ele; chiar și cea mai de rînd și mai neînsemnată poate înrîuri asupra nesuferitei mele frămîntări sufletești. Într-adevăr, nu de primejdie mi-e groază, ci numai de urmarea ei cea de neînlăturat — teroarea. În această frămîntare nervoasă, în această jalnică stare, simt că, mai curînd sau mai tîrziu, voi fi nevoit să-mi pierd și viața, și mințile totdeodată în cine știe ce zadarnică luptă cu acea înverșunată stafie: GROAZA!

Am aflat, la răstimpuri, din aluzii trunchiate și în doi peri, de o altă ciudată trăsătură a stării lui mintale. Se găsea încătușat de-a binelea de anumite impresii de natură superstițioasă cu privire la locuința pe care o stăpînea și de unde nici nu se încumetase a mai ieși de un lung șir de ani... Anumite impresii privitoare la o înrîurire a cărei presupusă putere o tălmăcea prin expresii prea obscure ca să poată fi redate aici. Înrîurire care, prin cîteva ciudate amănunte în legătură cu înfățișarea și materia acelui leagăn al familiei, dobîndise, zicea el, în urma suferințelor îndurate, o stăpînire asupra minții sale, o stăpînire pe care *fizicul* acestor ziduri cenușii, al acelor turele și al întunecatului heleșteu ce oglindea întreaga zidire o răsfrînsese încetul cu încetul asupra *moralului* întregii sale existențe.

Admitea totuși, cu unele șovăieli, că tristețea ciudată ce-l copleșea se datora, în mare măsură, unei pricini mult mai firești și mult mai adevărate — îndelungatei și crudei boli și sfîrșitului fără doar și poate apropiat al unei duioase și multiubite surori, unica sa tovarășă de atîția amar de ani, cea din urmă și singura sa rudă pe pămînt.

— Moartea ei, spunea el cu amărăciune, pe care niciodată nu o voi uita, mă va lăsa pe mine (pe el, firavul și deznădăjduitul) să fiu ultimul urmaș al străvechiului neam al Usherilor.

Pe cînd vorbea astfel, *lady* Madeline (căci acesta era numele ei) se apropie încet dintr-un ungher mai îndepărtat al încăperii și, fără să-și fi dat seama că eram de față, dispăru. Am privit-o cu o uimire fără de margini, dar nu și fără oarecare spaimă. Mi se pare cu neputință totuși să-mi lămuresc ceea ce simțeam. În prada unui sentiment apăsător, o urmăream cu ochii, uluit, în vreme ce pașii ei se depărtau. Cînd într-un sfîrșit o ușă se închise în urmă-i, privirea mea căută instinctiv și cu nerăbdare chipul fratelui, dar își îngropase fața în mîini și n-am putut vedea decît că o paloare cu totul neobișnuită se răspîndise pe degetele lui străvezii și slăbite, printre care se prelingeau pe încetul lacrimi de suferință.

Boala de care suferea *lady* Madeline făcuse multă vreme de ocară dibăcia doctorilor. O îndărătnică stare de nepăsare la tot și toate o treptată istovire a ființei și, pe lîngă acestea, niște repetate, dar trecătoare, căderi în stare cataleptică, iată cum suna neobișnuitul diagnostic. Pînă acum ținuse piept cu tărie atacurilor bolii și nu consimțise încă să cadă la pat. Tîrziu însă, chiar în seara sosirii mele în casa Usher, a fost doborîtă (precum mi-a povestit în timpul nopții fratele ei, în prada unui neastîmpăr de nedescris) de puterea nimicitoare a bolii, și am înțeles că apariția ei de o clipă în raza privirii mele va fi poate și cea din urmă pe care o dobîndisem, că niciodată nu voi mai vedea pe *lady* Madeline, cel puțin cît va mai fi încă în viață.

În cele cîteva zile care au urmat, numele ei n-a mai fost rostit nici de Usher, nici de mine. Și în tot acest răstimp m-am străduit în fel și chip să ușurez tristețea prietenului meu. Pictam și citeam împreună, sau ascultam, ca și prin vis, straniile improvizații ale ghitarei lui atît de grăitoare. Și astfel, pe măsură ce o apropiere mai strînsă, din ce în ce mai strînsă mă găzduia, tot mai fără de oprelești, în tainițele

sufletului său, mi-am dat seama, cu o amărăciune tot mai înteţită, de zădărnicia tuturor încercărilor mele de a reînsufleţi o minte din care întunericul, ca şi cum ar fi izvorît din ea, revărsa peste întregul univers moral şi fizic un funebru şi necontenit şuvoi de tristeţe.

Am să păstrez de-a pururi în gînd amintirea orelor solemne pe care le-am petrecut singur cu stăpînul casei Usher. Dar aş da greş, cu toate acestea, dacă aş încerca să exprim caracterul exact al preocupărilor şi cercetărilor în care mă atrăgea, arătîndu-mi calea. Clocotul de idei al unui spirit în fierbere maladivă răsfrîngea o lumină de pucioasă asupra tuturor lucrurilor. Lungile şi jalnicele lui cîntece funebre îmi vor suna veşnic în auz Cu durere mi-amintesc, printre altele, de-o anumită stranie variantă, o amplificare a ciudatei arii din ultimul vals al lui Weber. Cît despre picturile cărora trudnica lui fantezie le da viaţă, şi care, cu fiece atingere de penel, ajungeau treptat la o formă vagă ce mă cutremura şi-mi da fiori, căci mă cutremuram fără să ştiu de ce, despre aceste picturi (atît de vii încît imaginile lor îmi stau şi azi dinaintea ochilor) zadarnic aş încerca să fac altceva decît o descriere foarte trunchiată care să poată fi oglindită de cuvîntul scris. Prin simplitatea absolută a desenelor, sale prin sobrietatea lor, se impunea şi subjuga luare-amintea. Dacă vreodată un muritor a putut să picteze o idee, acest muritor a fost Roderick Usher. Pentru mine cel puţin, în împrejurările ce mă înconjurau, din abstracţiile pure pe care acest ipohondru se întrecea să le arunce pe pînză se desprindea o spaimă cutremurătoare şi de nesuferit, cum nu i-am simţit ameninţarea nici în faţa reveriilor, strălucite desigur, dar prea concrete, ale lui Fuseli.

Există însă, printre concepţiile fantasmagorice ale amicului meu, şi una care nu e atît de închinată spiritului de abstracţie, şi care, deşi cu sfială, poate fi totuşi schiţată şi redată în cuvinte. Era o pînză mică, înfăţişînd lăuntrul unui cavou sau al unei galerii dreptunghiulare şi nesfîrşit de lungi,

cu ziduri joase, netede, albe, fără de podoabe, fără noimă. Anumite amănunte secundare ale desenului dădeau a înțelege că această galerie se găsea la o foarte mare adîncime în pămînt. Nu se zărea nicăieri nici o ieșire în toată această vastă întindere. Nu se zărea nicăieri nici o faclă sau vreun alt zvor de lumină artificială, și, cu toate acestea, un puhoi de raze orbitoare se rostogolea de la un capăt la altul, scăldînd totul într-o splendoare spectrală și de neînțeles.

Am mai vorbit de starea bolnăvicioasă a nervului său acustic, din a cărei pricină bolnavul nu putea suferi nici un fel de muzică, afară doar de anumite acorduri ale instrumentelor cu coarde. Poate că tocmai îngustele fruntarii între care singur se limitase pe ghitară au dat naștere, în mare măsură, caracterului fantastic al improvizațiilor sale. Dar nu tot astfel poate fi lămurită *ușurința* înflăcărată cu care își compunea ale sale *impromptus*. Toate acestea trebuie să fi fost, și chiar și erau, atît în sunete, cît și în cuvintele straniilor sale fantezii muzicale (căci nu arareori se acompania, potrivind muzicii cuvinte improvizate și rimate), erau rodul acelei intense reculegeri și concentrări mintale ce nu se manifestă, așa cum am mai spus, decît în anumite clipe de supremă concentrare intelectuală, dobîndită prin mijloace artificiale. Mi-am adus foarte ușor aminte de cuvintele uneia din rapsodiile sale. Poate atunci cînd mi-a arătat-o mi s-a întipărit mai adînc, pentru că în înțelesul ascuns și tainic al acestei opere mi s-a părut a descoperi, pentru prima oară, că Usher era conștient de starea sa, presimțea că măreața lui inteligență se clătina pe tronul său. Aceste versuri, care fuseseră intitulate *Palatul bîntuit de strigoi*, sunau aproape așa cum urmează:

I

Într-o verde-a noastră vale
Gazdă îngerilor buni,
Nălța tunuri triumfale
Un palat, în timpi străbuni.

Pe-ale Gîndului meleaguri
Se-ardica stăpînitor.
Peste mai semețe praguri
N-au mai dat heruvii zbor.

II

Mîndre flamuri de-aur, sute,
Filfîie pe ziduri, sus,
(Toate acestea, petrecute
De demult, — demult s-au dus.)
Gingașe zefîruri, treze,
Care-n zi s-au legănat,
Printre pale metereze
Duc parfum într-aripat.

III

Prin ferestre, cei în vale
Călători, puteau zări,
Prinse-n ritmuri muzicale
De lăută, Umbre vii,
Iar pe-un tron, în plină slavă,
Stînd cel în porfir născut,
În mărirea lui grozavă,
Gîndul, crai pe-acest ținut.

IV

Numai perle și rubine
E-al palatului portal,
Și prin el, iată că vine
Scînteind, val după val,
A Ecourilor ceată
Ca să cînte-n viers și-n grai
Cu o voce minunată,
Duhul marelui lor crai.

V

Dar strigoi cerniţi, — prădalnic
Iureş dau puterii Lui!
Plîngeţi, vai! Soarele falnic
Nu-i mai luce Craiului!
Iar în preajma casei, Faima,
Care-n purpură-nflorea,
Azi e-un basm umbrit de spaima
Moartei vremi, de-a pururea.

VI

Azi drumeţii-acelor locuri
Prin ferestre roşii, văd
Spectrii-n năzdrăvane jocuri
Duşi pe muzică de prăpăd,
Şi-n portal, puhoi de jale,
Gloate ce c-un hohot hîd
Ne-ncetat îşi taie cale,
Dar pe veci nu mai surîd.

Mi-aduc bine aminte că sugestiile ce se desprind din acest poem mi-au trezit în minte o înlănţuire de idei din care am reţinut o părere a lui Usher. O citez aici nu atît pentru noutatea ei (fiindcă au mai gîndit-o şi alţii*, dar mai ales pentru tăria cu care el a susţinut-o. Această părere, în general, nu cuprindea altceva decît credinţa în sensibilitatea tuturor fiinţelor vegetale. Dar în vălmăşagul fanteziei lui bolnave, ideea căpătase un caracter şi mai cutezător, încălcînd, cu anumite condiţii, şi împărăţia regnului mineral. Mi-e cu ne-

* Watson[1], Percival[2], Spallanzani[3] şi îndeosebi episcopul de Landaff[4] (vezi *Studii de chimie*, vol 5).

[1-2] *William Watson* (1710—1787) şi *Thomas Percival* (1740—1804), medici şi biologi englezi.

[3] *Lazaro Spallanzani* (1729—1799), biolog italian.

[4] Pseudonim al lui William Watson; *Studiile de chimie* au apărut în 1757.

putință să redau în cuvinte toată amploarea și toată fanatica seriozitate a convingerii sale. Credința lui pornea totuși (așa cum am mai dat a înțelege) de la pietrele sure ale leagănului său strămoșesc. Condițiile acestei simțiri, credea el, se găseau în chiar întocmirea acestor pietre, în regula rînduielii lor, ca și în mușchiul bogat ce le acoperea, precum și în arborii gîrboviți dimprejur, iar mai presus de toate, în nealintita și îndelungata stătornicie a acestei alcătuiri, înmulțită prin oglindirea ei în liniștitele ape ale heleșteului. Dovada — dovada acestei simțiri — se poate vedea, zicea el (și trăream cînd îmi vorbea în acest fel), în treptata dar sigura condensare în jurul apelor și al zidurilor a unei anumite atmosfere, și care era numai a lor. Urmările, adăugă, se puteau desluși în tăcute dar nefasta și cumplita înrîurire care de veacuri plămădise destinele familiei sale, și care îl durase pe el așa cum îl văd acum, așa cum și era. Astfel de păreri n-au nevoie de comentarii, și nici n-am să le comentez.

Cărțile noastre — acele cărți care de ani de zile alcătuiau o bună parte din existența intelectuală a bolnavului — erau, așa cum lesne se poate ghici, în strînsă legătură cu înclinarea lui spre supranatural. Cercetam împreună și cu multă luare-aminte lucrări ca de pildă *Ervert* și *Călugărița* de Gresset[1], *Belphegor* de Machiavelli, *Cerul și iadul* de Swedenborg[2], *Călătoria subterană a lui Nicolas Klimm* de Holberg[3], *Chiromanția* de Robert Flud[4], de Jean d'Indagine[5] și de De la Chambre[6], *Călătoria în lumile albastre* de

[1] *Jean-Baptiste Gresset* (1709—1777), poet satiric francez; în original, titlurile lucrărilor citate sînt *Vert Vert, histoire d'un perroquet de Nevers*, și *La Chartreuse*.

[2] *Emmanuel Swedenborg* (1688—1772), teolog și scriitor mistic suedez; în original, titlul operei citate este *Arcana coelestia*.

[3] *Ludwig Holberg* (1684—1754), mare scriitor danez; s-a ilustrat îndeosebi prin satirele și comediile sale; în original, lucrarea citată (scrisă inițial în limba latină) este intitulată *Iter Subterraneum*.

[4,5,6] *Robert Flud* sau *Fludd*, *Jean d'Indagine* și *Cureau De la Chambre*, scriitori francezi din secolul al XVII-lea care au publicat lucrări de chiromanție.

Tieck[1] și *Cetatea soarelui* de Campanella. O carte a sa preferată era exemplar *in-octavo* din *Directorium Inquisitorium* de dominicanul Eymeric de Gironne[2]. Mai erau și unele paragrafe din Pomponius Mela[3] cu privire la străvechii satiri africani și aegipani[4], care pe Usher îl puneau, ceasuri întregi, pe gînduri și visare. Dar cea mai mare desfătare și-o găsea în citirea unui volum din cale-afară de rar și curios un *in-quarto* — manualul unei biserici uitate — intitulat *Vigiliae Mortuorum secundum. Chorum Ecclesiae Maguntinae*[5].

Nu mă puteam opri să mă gîndesc la straniul ritual cuprins în această lucrare și la influența pe care o fi avut-o asupra bolnavului, cînd, iată, într-o seară, înștiințîndu-mă pe neașteptate că *lady* Madeline încetase din viață, mi-a adus la cunoștință intenția lui ca (înainte de-a o înmormînta pentru totdeauna) să păstreze vreme de două săptămîni trupul neînsuflețit al surorii sale într-unul din numeroasele cavouri aflătoare în zidurile de temelie ale clădirii. Dar omenească pricină dată ciudatei sale măsuri mi se părea una dintre acele îndreptățiri căreia nu mă simțeam în stare să mă împotrivesc. Ca frate al defunctei, mi-a spus el, luase această hotărîre ținînd seama de caracterul deosebit al bolii de care suferise răposata și de-o anume curiozitate iscoditoare și nelalocul ei a medicului, precum și așezarea prea depărtată și prea la voia întîmplării a cavoului familiei. Nu pot tăgădui că la amintirea sinistrei înfățișări a insului pe care l-am întîlnit pe scară chiar în ziua sosirii mele, n-au avut cîtuși de puțin

---

[1] *Ludwig Tieck* (1773—1853), scriitor romantic german; titlul lucrării este născocit de Poe.

[2] *Nicolas Eymeric de Gironne* sau *de Gerone* (1320—1399), călugăr dominican, spaniol, inchizitor general al Aragonului; în traducere, titlul lucrării este *Călăuza inchizitorilor* (în limba latină în original).

[3] *Pomponius Mela* (sec. I), geograf latin.

[4] Monștri fabuloși — pe jumătate oameni, pe jumătate berbeci — care, potrivit tradiției mitologice consemnate de Pliniu cel Bătrîn, ar fi trăit în antichitate pe teritoriul Africii.

[5] *Priveghiurile, cum se cîntă de corul bisericii din Malenja* (în limba latină în original).

dorința de a mă opune la ceea ce socoteam că e doar o precauție nevinovată și nicidecum ceva nefiresc.

Urmînd cererii lui Usher, l-am ajutat eu însumi la pregătirile în vederea vremelnicei înmormîntări. După ce așezarăm în raclă trupul neînsuflețit, l-am dus noi doi singuri la locul de odihnă. Cripta unde l-am adăpostit și care fusese închisă o vreme atît de îndelungată (încît făcliile noastre pe jumătate înăbușite nu ne înlesneau nici cea mai mică cercetare a locurilor) era mică, igrasioasă și lipsită de orice mijloc de iluminare. Se afla la o mare adîncime, tocmai dedesubtul acelei părți a clădirii unde se găsea și camera mea. Pesemne că în depărtatele veacuri ale feudalității slujise drept carceră pentru cele mai josnice scopuri, iar mai în urmă, ca magazie pentru praful de pușcă sau alte materii ușor inflamabile, deoarece o parte a podelei și toți pereții lăuntrici ai unui lung coridor boltit prin care ajunsesem aci erau bine căptușiți cu aramă. Poarta de fier masiv fusese proteguită în același chip. Cînd uriașa ei greutate se mișca pe balamale, se auzea un sunet ciudat de ascuțit și de supărător.

După ce am depus funebra noastră povară pe grinzi de lemn în acest lăcaș al groazei, am împins nițel la o parte capacul încă neînșurubat al sicriului și ne-am uitat la chipul celei dinlăuntru. Ceea ce mi-a țintuit dintru început atenția a fost asemănarea izbitoare dintre frate și soră. Iar Usher, ghicindu-mi pesemne gîndul, murmură cîteva cuvinte din care am înțeles că defuncta și el fuseseră gemeni, iar din această pricină existase totdeauna între ei o simpatie de o natură aproape de neînțeles. Dar ochii noștri n-au rămas prea îndelung țintiți asupra moartei, căci n-o puteam privi fără de spaimă. Boala care o pusese în mormînt pe *lady* Madeline în plină tinerețe îi lăsase ca în derîdere, cum se întîmplă în toate maladiile strict cataleptice, o ușoară roșeață pe obraji și pe piept, iar pe buze acel enigmatic, acel lînced și zăbavnic suris, care-i atît de cumplit în moarte. Am pus capacul la loc și l-am înșurubat, și, după ce am înțepenit poarta de fier,

ne-am întors istoviţi pe acelaşi drum ce ducea la încăperile aproape tot atît de lugubre din părţile de sus ale locuinţei.

Şi acum, după trecerea cîtorva zile de amară durere, iată că o vădită schimbare se arătă în semnele de tulburare mintală ale prietenului meu. Nici urmă nu se mai vedea din obişnuitele lui purtări: dispăruseră. Obişnuitele lui îndeletniciri fuseseră delăsate sau date uitării. Cu paşi grăbiţi, inegali şi fără de ţintă, rătăcea din odaie în odaie. Paloarea feţei căpătase o culoare poate şi mai spectrală decît înainte, dar acea lumină de care-i străluceau ochii pierise cu totul. Glasul, care din cînd în cînd se auzea răguşit şi aspru, îi amuţise. În schimb, o tremurare, venită parcă dintr-o groază fără de margini, era acum felul său nou de a vorbi. Ajunsesem într-adevăr să mă întreb uneori dacă mintea lui veşnic tulburată nu era cumva chinuită de vreo taină apăsătoare cu care se lupta, lipsindu-i curajul trebuincios pentru a o da în vileag. Alteori, mă vedeam silit să pun totul numai în seama ciudăţeniilor de neînţeles ale nebuniei, căci îl observam privind în gol ceasuri întregi cu o luare-aminte încordată, ca şi cum ar fi ascultat un sunet închipuit. Nu era de mirare că starea lui mă umplea de groază, mă cuprindea şi pe mine. Simţeam strecurîndu-mi-se în suflet, printr-o singură şi treptată înaintare, straniu furtunire a fantasticelor şi totuşi nelipsitoarelor lui rătăciri.

De atotputernicia acestor senzaţii mi-am dat seama într-o anumită noapte, a şaptea sau a opta de cînd o aşezasem pe *lady* Madeline în criptă. Era tîrziu şi mă găseam în pat. Ceasuri treceau după ceasuri, şi somnul tot nu se apropia de culcuşul meu. Cugetul mi se străduia să cumînţească neastîmpărul nervos ce mă stăpînea. Încercam să mă încredinţez că, dacă nu chiar totul, cel puţin o mare parte din ceea ce simţeam se datora influenţei tulburătoare a sumbrului mobilier al camerei mele, întunecatelor şi trenţuitelor ei draperii, care fîlfîiau zbuciumate de suflul unui început de furtună, se zbăteau încoace şi încolo, cu tresăriri, de-a lungul pereţilor foşnind dureros în jurul sculpturilor patului. Dar sforţările

mele au rămas zadarnice. O groază nespusă îmi pătrunse treptat întreaga ființă, și în cele din urmă arătarea hidă a unei spaime supreme, dar fără pricină, puse stăpînire de-a binelea chiar pe inima mea. Am răsuflat din răsputeri și, printr-o sforțare năprasnică, m-am dezbărat de ea. M-am ridicat în picioare și, scrutînd cu ardoare întunericul orb din odaie, mi-am ațintit auzul — nici eu nu știu de ce, dar poate că va fi fost doar îndemnul instinctului — și-am ascultat anumite sunete nedeslușite și joase, care, printre opririle furtunii, veneau la lungi răstimpuri, nu-mi dădeam seama dincotro. Covîrșit de un sentiment de oroare crescîndă, oroare netălmăcită și de nefrdurat, m-am îmbrăcat în grabă (căci simțeam că toată noaptea nu voi mai putea dormi) și m-am străduit să mă smulg din starea vrednică de milă în care mă aflam plimbîndu-mă cu pași mari de-a lungul și de-a latul odăii.

De-abia făcusem cîteva ocoluri, cînd un zgomot de pași ușori pe o scară învecinată îmi atrase atenția. Mi-am dat curînd seama că sînt pașii lui Usher. După o clipă, bătu încetișor la ușa mea și intră, ținînd o lampă în mînă. Chipul îi era de aceeași cadaverică paloare ca de obicei, dar, pe lîngă asta, văzui în ochii lui ceva ca un rîs smintit ce sta să izbucnească, ca o stare de isterie vădit stăpînită. Înfățișarea lui mă înspăimîntă, dar mă simțeam mai bine în orice altă împrejurare decît în singurătatea pe care o îndurasem un timp atît de lung, și-am întîmpinat sosirea lui cu mare bucurie.

— N-ai văzut? întrebă el deodată, după cîteva clipe de tăcere, în care timp plimbase în jur o privire rătăcită. N-ai văzut? Așteaptă numai! Ai să vezi.

Zicînd aceste, își puse cu grijă lampa la adăpost, se apropie grabnic de o fereastră și o deschise larg, în plină furtună.

Răbufnirile năvalnice și furioase ale vijeliei aproape că ne-au ridicat de la pămînt. Era, într-adevăr, o furtunoasă dar cumplit de frumoasă noapte, fără de seamăn de sălbatec dezlănțuită în grozăvia și în frumusețea ei. Pesemne că un vîrtej se abătuse cu toate puterile lui în vecinătatea noastră, căci vîntul în turbare își schimba mereu căile, și norii denși

peste măsură (atîrnau atît de jos încît aproape că apăsau pe turlele clădirii) nu ne puteau împiedica să ne dăm seama de via și apriga repeziciune cu care soseau în goană din toate colțurile zării pentru a se năpusti unul asupra altuia, fără să se mai piardă în depărtări. Am spus că prea marea lor densitate nu ne împiedica totuși să ne dăm seama de aceasta, cu toate că nu se vedea nici o rază de lună sau de stele pe cer și nici un fulger nu lumina. Dar suprafața lăuntrică a uriașelor mase de aburi purtate încoace și încolo, dimpreună cu toate lucrurile pămîntești din preajma noastră, răsfrîngeau nefireasca strălucire a unei exalații gazoase ce plutea în jurul casei, învăluind-o într-o lumină firavă și care se vedea foarte deslușit.

— Nu se cade... nu se cade să te uiți afară! i-am zis, înfiorîndu-mă, lui Usher, pe cînd îl conduceam, împingîndu-l încetișor de la fereastră, către un jilț. Aceste priveliști care te scot din fire sînt simple fenomene electrice, ce n-au nimic neobișnuit în ele, sau poate că în grozăvia lor se obîrșesc din miasmele rîncede ale mlaștinii. Să închidem fereastra. Aerul e réce și primejdios sănătății. Iată unul din romanele tale favorite. Am să-ți citesc din el și ai să asculți. În felul acesta vom trece cumplita noapte împreună.

Vechiul volum pe care îl alesesem era *Soborul nebunilor* de *sir* Lancelot Canning[1]. Dar cînd am spus că e una dintre cărțile favorite ale lui Usher, a fost mai mult în glumă decît în serios. O glumă tristă într-adevăr, căci în acea vorbărie searbădă și lipsită de har nu era nimic care ar fi putut să intereseze spiritualitatea și înalta intelectualitate a prietenului meu. A fost însă singura carte pe care am avut-o la îndemînă și mă mîngîiam cu o slabă speranță, că s-ar putea ca neastîmpărul ce-l chinuia pe acest maniac (căci istoria bolilor mintale e plină de asemenea anomalii) să găsească o alinare chiar în istorisirea neîntrecutelor sminteli pe care i-o voi citi. Dacă mi-ar fi fost îngăduit să trag o încheiere din felul cum asculta sau cel puțin părea că ascultă fiecare cu-

[1] Titlul și numele autorului sînt născocite de Poe.

vînt al acelei povestiri, cu o încordată luare-aminte, m-aș fi putut felicita de reușita planului meu.

Ajunsesem la episodul atît de faimos cînd Ethelred, eroul romanului, după ce în zadar încercase să fie primit cu binele în chilia sihastrului, se hotărîse să pătrundă cu forța. Am să amintesc aici că povestirea cuvînt cu cuvînt suna astfel:

„Și Ethelred, care prin însăși firea lui avea o inimă de viteaz și care acuma era și voinic din cale-afară, din pricina tăriei vinului băut, n-a mai stat multă vreme la tîrguială cu sihastrul, un om plin de încăpățînare și de viclenie, dar, simțind că-l plouă în spinare și temindu-se că se pornește furtuna, își ridică fără zăbavă buzduganul și din cîteva lovituri își făcu la iuțeală printre scîndurile porții un loc pentru mîna sa înmănușată în fier. Și trăgînd poarta cu putere înspre el, o sparse și o despică, făcînd să sară totul în bucăți, așa încît zgomotul infundat al lemnăriei uscate umplu de larmă și se repercută în toată pădurea."

La sfîrșitul acestei fraze am tresărit și m-am întrerupt pentru o clipă. Mi s-a părut (deși mi-am dat seama numaidecît că fusesem amăgit de fantezia mea dezlănțuită) că de undeva, din cine știe ce parte foarte depărtată a locuinței mi-ajungea nedeslușit la ureche un zvon, care, din pricina unei asemănări firești, putea să fie ecoul înăbușit dar sigur al adevăratului zgomot de obiect despicat de trosnituri pe care *sir* Lancelot l-a descris cu dinadinsul. Nu încape îndoială că numai o potrivire întîmplătoare îmi oprise astfel luarea-aminte. Căci, printre pocnetele ferestrelor zguduite și vuietul furtunii crescînde, un asemenea sunet nu putea, firește, nici să mă distragă, nici să-mi dea de gîndit. Am reluat lectura:

„Dar trecînd pragul, bravul luptător Ethelred fu peste măsură de mînios și de uluit nemaizărind nici urmă din vicleanul sihastru. Chiar pe locul unde se aflase, iată că un balaur uriaș, acoperit de solzi și cu limba de foc, stătea de strajă în fața unui palat cu totul de aur și pardosit cu argint.

Iar pe zid atîrna un scut de aramă strălucitoare, pe care se vedea săpat acest distih:

Intrînd aici, tu-nvingi dintru-nceput:
De-nvingi și fiara, ești stăpîn pe scut

Atunci Ethelred ridică buzduganul și-l repezi în capul balaurului, care se prăbuși dinaintea lui și-și dădu într-o duhoare suflarea lui din urmă, cu un urlet atît de groaznic, de aspru și de asurzitor încît Ethelred fu nevoit să-și astupe urechile ca să se ferească de cumplitul zgomot, un zgomot cum niciodată nu s-a mai fost auzit."

Aici m-am întrerupt din nou, și cu totul pe neașteptate, dar acum cu o stranie uimire, fiindcă nu mai încăpea nici un fel de îndoială că în această clipă auzeam (cu toate că nu puteam desluși dincotro venea) un sunet slab și parcă îndepărtat, dar aspru și prelung, un sunet bizar, pătrunzător și scrîșnit, întruchiparea suprafirescului răcnet pe care și-l năzărise închipuirea mea după descrierea romancierului.

Speriat, cum desigur eram din pricina acestei cu totul neobișnuite coincidențe, și hărțuit de mii de senzații contradictorii, am rămas totuși destul de limpede la minte și de stăpîn pe mine însumi încît să nu agravez prin vreo observație oarecare starea de spirit a prietenului meu. Nu eram cîtuși de puțin încredințat că auzise sunetele cu pricina, cu toate că, de bună seamă, în ultimele cîteva minute, o ciudată și vădită schimbare se petrecuse în purtarea lui. De unde la început șezuse chiar dinaintea mea, își întoarse treptat jilțul în așa fel încît să stea cu fața spre ușă. Nu puteam deci să-i zăresc pe de-a-ntregul chipul, cu toate că vedeam cum îi tremură buzele pe cînd murmura ceva de neînțeles. Capul îi căzuse în piept, dar după ochiul său holbat și ațintit, pe care-l zăream din profil, mi-am dat seama că nu adormise. Dealtfel, și mișcările trupului tăgăduiau o asemenea presupunere, căci se legăna într-o parte și într-alta cu o lină dar neîntreruptă și egală cumpănire. Luînd repede cunoștință

de toate acestea, am reluat firul povestirii lui *sir* Lancelot, care continua astfel:

„Iar acum luptătorul, după ce scăpase de grozava mînie a balaurului, aducîndu-și aminte de scutul de aramă și de vraja, în sfîrșit dezlegată, ce fusese asupra lui, înlătură hoitul din drumul său și înaintă cu mare curaj pe podeaua de argint a castelului spre acea parte a zidului unde se găsea scutul, care e drept că n-a zăbovit așteptîndu-l să se apropie de tot, ci se prăbuși la picioarele lui pe pardoseala de argint, cu un sunet puternic și îngrozitor".

De-abia rostiseră buzele mele aceste silabe, cînd deodată, ca și cum o pavăză de aramă se prăbușise greoi, chiar din acel moment, pe o podea de argint, i-am auzit ecoul deslușit, cavernos și metalic, răsunător și totuși parcă înăbușit. Scos din fire, am sărit în picioare, dar Usher își continua nemăsurata lui legănare. M-am repezit spre jilțul în care ședea. Ochii erau ațintiți drept înainte, și în tot trupul i se instăpînise o rigiditate ca de piatră. Dar cînd i-am pus mîna pe umăr, un fior puternic îi străbătu întreaga ființă. Un zîmbet bolnăvicios îi tremura pe buze și am văzut că vorbește într-un murmur încet, repezit și de neînțeles, ca și cum nu și-ar fi dat seama că mă aflu lîngă el. M-am aplecat asupra lui cît mai aproape și, într-un sfîrșit, sorbii hidosul înțeles al vorbelor sale:

— N-auzi?... eu, da, aud, și am mai auzit. Mereu... mereu... mereu... minute întregi, ceasuri întregi, zile întregi, am auzit... dar n-am cutezat... oh, fie-ți milă de mine, nemernic ticălos ce sînt! N-am cutezat... *n-am cutezat* să vorbesc! *Noi am culcat-o de vie în mormînt!* Nu ți-am spus oare că simțurile mele sînt foarte ascutite? Îți spun *acum* c-am auzit cele dintîi mișcări, slabele ei mișcări în golul sicriului! Le-am auzit — sînt multe, multe zile de atunci — totuși n-am cutezat, *n-am cutezat să vorbesc!* Și acum... noaptea asta... Ethelred... ha! ha!... poarta sihastrului spartă, și răcnetul de moarte al balaurului, și zăngănitul scutului... zi-i mai degrabă zgomotul sicriului și scrîșnetul balamalelor

de fier ale temniței sale, și sforțările ei în coridorul de aramă al criptei! O, aș vrea să fug, dar unde? Nu va fi oare ea numai-decît aici? Oare nu se grăbește spre mine ca să mă mustre pentru graba mea? N-am auzit oare pașii ei pe scară? Oare nu deslușesc bătaia grea și cumplită a inimii ei? Nebun ce sînt! Zicînd acestea, sări furios în picioare și rosti cu glas tare aceste silabe, ca și cum și-ar fi dat sufletul în suprema sforțare: *Nebunule! Îți spun că se află acum dincolo, chiar în dreptul ușii!*

Și ca și cum în supraomeneasca energie a rostirii sale s-ar fi găsit o putere vrăjită, uriașele, străvechile canaturi spre care arăta Usher își deschiseră încet, după o clipă, masivele lor fălci de abanos. Lucrul se datora unei răbufniri de vînt, dar atunci îndărătul acestei uși se arătă înalta statură a firavei *lady* Madeline, învăluită în giulgiu. Pe albele ei veșminte erau pete de sînge, și pe întreaga-i făptură emaciată și slăbită se vedeau urmele unei amarnice lupte. O clipă numai rămase locului tremurînd și pregetînd în prag, apoi, cu un țipăt adînc și jalnic, se prăbuși greoi înainte peste fratele ei, și în această năprasnică și ceea din urmă agonie îl tîrî după sine la pămînt, cadavru acum și el și victimă a groazei anticipate.

Din această cameră și din această casă am luat-o la fugă îngrozit. Furtuna se dezlănțuia încă în toată mînia ei cînd m-am regăsit pe vechea alee. O stranie lumină se răsfrînse deodată de-a lungul șoselei, și m-am întors să văd de unde a putut țîșni o atît de ciudată lucire, de vreme ce îndărătul meu se găsea singură numai vasta locuință, cu umbrele ei. Izvorul acestor radiații era luna plină, care apunea roșie ca sîngele și strălucea cu putere acum prin acea crăpătură ce de-abia se zărea odinioară și (cum am mai spus) străbătea în zigzag fațada clădirii, începînd de sub acoperiș pînă în temelii. Pe cînd priveam, ea se lărgi cu repeziciune. O suflare fioroasă a vîrtejului se abătu din nou aici. Întregul disc al lunii se arătă deodată ochilor mei. Mă cuprinse o amețeală

cînd văzui puternicele ziduri prăvălindu-se rupte în două, deodată. Urmă un vuiet lung, năvalnic și asurzitor, ca glasurile a mii de cataracte, și la picioarele mele adîncul și sumbrul heleșteu își adună apele, învăluind în tăcere și tristețe sfărîmăturile casei Usher.

CONVORBIREA DINTRE IROS ȘI CARMION

„Îți voi aduce focul"
(EURIPIDE, *Andromaca*)

IROS

De ce-mi spui Iros?

CARMION

Așa te vei numi de-acum încolo. Și tu trebuie să-mi uiți numele de pe pămînt și să-mi spui Carmion.

I

Nu e un vis!

C.

Visele ne-au părăsit: odinioară, visam la aceste taine. Mă bucur să te văd vioi și lucid. Aburul umbrei ți-a pierit din privire. Ține-ți firea și nu te teme. Zilele de stupoare s-au dus, iar mîine, eu însumi te voi iniția în toată bucuria și minunăția noii tale existențe.

I.

Într-adevăr, stupoarea a trecut, s-a dus. Răul cumplit și întunericul înfricoșător au dispărut, de asemenea, și nu mai

aud sunetul acela nebun, năvalnic, înspăimîntător, ca un „muget de ape dezlănțuite". Simțurile îmi sînt totuși tulburate, Carmion, de acuta percepție a *noului*.

C.

În cîteva zile, va dispărea și ea; te înțeleg însă și te compătimesc. Sînt deja zece ani de cînd am trecut prin ceea ce treci tu acum, dar amintirea mă apasă încă. Altă durere însă nu-ți va mai fi dată în Eden.

I.

În Eden?

C.

În Eden.

I.

O, Doamne! Fie-ți milă de mine, Carmion! Sînt copleșit de măreția a tot și toate, a necunoscutului acum cunoscut, a certitudinii acestui grandios Prezent în care s-a topit Viitorul ipotetic.

C.

Nu te mai frămînta cu asemenea gînduri. Vorbim mîine despre asta. Mintea ți-e încă tulburată și se va odihni lăsînd-o în voia amintirilor. Nu privi în jur, nici înainte, ci în urmă. Mor de nerăbdare să aflu amănuntele fantasticului eveniment ce te-a aruncat printre noi. Povestește-mi cum a fost. Hai să vorbim de lucruri familiare, în străvechea noastră limbă, din lumea ce-a pierit atît de crunt.

I.

Crunt, crunt, într-adevăr. Nu visez, o, nu!

C.

Visele s-au dus. M-au jelit mult, dragă Iros?

I.

Dacă te-au jelit, Carmion? O, mult de tot. Pînă-n ultimul ceas al lumii a plutit peste casa ta un văl de profundă și statornică mîhnire.

C.

Și acel ultim ceas? Vorbește-mi de el. În afară de faptul c-a avut loc această catastrofă, nu mai știu nimic altceva. Dacă-mi amintesc bine, la vremea cînd am părăsit omenirea pășind în Noapte prin poarta Mormîntului, nu exista nici cea mai mică bănuială cu privire la catastrofa ce s-a abătut asupra voastră. Sigur însă, eu nu eram la curent cu speculațiile filosofice ale zilei.

I.

După cum spui, catastrofa în sine nu era prevăzută. Nenorociri asemănătoare constituiau însă de mult timp un subiect de discuție printre astronomi. Știi bine, dragă prietene, că deja la vremea de care pomenești, toată lumea era de acord că pasajele din scrierile sfinte ce amintesc de un incendiu universal se refereau anume la globul nostru de tină. În ceea ce privește agentul concret al distrugerii, filosofii greșeau, datorită cunoștințelor astronomice ale zilei care privau cometele de pericolul focului. Densitatea slabă a acestor corpuri fusese ferm stabilită. Astronomii studiaseră trecerea lor printre sateliții lui Jupiter și nu constataseră nici o schimbare sensibilă fie în masa, fie în orbita planetelor secundare. Se încetățenise ideea că aceste corpuri rătăcitoare nu erau decît niște mase rarefiate de vapori, incapabile de a face vreun rău masivului nostru glob, chiar și în cazul unei coliziuni. Nimeni nu se temea însă de o coliziune, întrucît se cu-

noșteau cu precizie datele tuturor cometelor. Ideea de-a căuta printre ele agentul înspăimîntătoarei profeții era considerată de ani de zile inadmisibilă. E drept, că în ultimul timp se cam înmulțiseră himerele și tot felul de întîmplări ciudate și, deși îngrijorarea domnea doar printre cei săraci cu duhul, în momentul cînd astronomii anunțară o *nouă* cometă, vestea fu primită de toată lumea cu o inexplicabilă tulburare și suspiciune.

Elementele ciudatului corp ceresc fură de îndată calculate și cercetătorii văzură că traiectoria lui ajungea, la periheliu, în imediata vecinătate a pămîntului. Se găsiră chiar vreo cîțiva astronomi de mîna a doua care să afirme că o coliziune era inevitabilă. Nu-ți pot reda efectul acestei vești asupra oamenilor. Cîteva zile, ei refuzară o afirmație pe care mintea lor, preocupată pînă atunci doar de treburi lumești, nu putea să o priceapă cu nici un chip. Numai că în problemele vitale, adevărul își face repede drum spre înțelegerea chiar și a celor mai neajutorați. În cele din urmă, toți își dădură seama că astronomii nu minteau și rămaseră în așteptarea cometei. La început, aceasta nu părea să se grăbească, nici nu prezenta vreun aspect deosebit. Era de un roșu pal, cu o coadă aparent mică. Timp de vreo șapte-opt zile, nu i-am observat vreo creștere vizibilă în diametru, ci doar o schimbare parțială de culoare. Treburile curente fură uitate, atenția tuturor fiind absorbită acum de discuția purtată de filozofi în jurul naturii cometelor. Pînă și gîndirea leneșă a celor mai înapoiați fu stimulată de aceste considerațiuni. Mintea și sufletul învățaților nu se mai risipeau acum întru potolirea spiritelor sau susținerea teoriei favorite. Ei căutau, ei rîvneau opiniile exacte. Aspirau la cunoaștere deplină. *Adevărul* se înalță în deplinătatea forței și a copleșitoarei sale măreții, iar înțelepții se închinară lui și-l preamăriră.

Părerea că presupusa coliziune ar putea produce un prejudiciu concret pămîntului și locuitorilor săi pierdea tot mai mult teren printre învățați, stăpini acum pe judecata și imaginația mulțimii. Se demonstră că densitatea *nucleului*

cometei era mult mai mică decît cel mai rarefiat gaz al nostru. Se insistă asupra trecerii inofensive printre sateliții lui Jupiter a unui oaspete similar, ceea ce sluji în mare măsură la risipirea temerilor. Teologii se aplecară asupra profeţiilor biblice cu o seriozitate întreţinută de frică şi le prezentară oamenilor, cu o simplitate şi o claritate fără precedent. Se susţinea cu atîta tărie că pămîntul avea să piară în flăcări, încît aceasta deveni pretutindeni convingere. Pe de altă parte, după cum ştia acum toată lumea, cometele nu erau de natură incendiară, ceea ce ne ferea în mare măsură de spaima profeţiilor apocaliptice. De observat că prejudecăţile populare şi superstiţiile curente cu privire la epidemii şi războaie, care obişnuit se înmulţesc la apariţia unei noi comete, erau acum cu desăvîrşire absente. Ca şi cum, scuturîndu-se din somn, raţiunea alungase superstiţia de pe tronul ei. Pînă şi cel mai slab intelect cîştigase în vigoare prin exces de concentrare.

Urmările mai puţin importante ale coliziunii făceau obiectul unor laborioase cercetări. Savanţii vorbeau de uşoare perturbaţii geologice, de probabile schimbări în climă şi, ca urmare, şi în vegetaţie, de posibile influenţe magnetice şi electrice. Alţii susţineau că nu va fi vorba de nici o urmare perceptibilă. În vreme ce aveau loc aceste discuţii, subiectul lor creştea în diametru şi în strălucire. Pe măsură ce se apropia, omenirea pălea. Încetară toate activităţile umane. În evoluţia stării de spirit generale, se produse o schimbare atunci cînd cometa depăşi în dimensiuni pe toate cele ce-o precedaseră. Pierzînd acum şi cea mai slabă speranţă că astronomii se înşelau, oamenii căpătară certitudinea răului. Spaima lor nu mai avea nimic iluzoriu. Chiar şi inimile cele mai curajoase băteau cu putere. Peste cîteva zile, aceste simţăminte fură înlocuite de altele şi mai grele de îndurat. Nu mai puteam gîndi la straniul corp în termeni *obişnuiţi*. Atributele lui *istorice* dispăruseră. Ne apăsa, producîndu-ne o senzaţie *nouă*, hidoasă. Nu mai vedeam în el un fenomen astronomic, ci un duh rău peste inimile noastre, o umbră

pe creierul nostru. Cu o inimaginabilă repeziciune, ea căpătase aspectul unei gigantice mantii de flăcări rarefiate, acoperind tot orizontul.

Mai trecu o zi și oamenii respirară ceva mai liniștiți. Era evident că ne aflam deja sub influența cometei, și totuși trăiam. Simțeam chiar o neobișnuită supleţe a trupului și o vioiciune a minții. Obiectul ce ne teroriza era foarte rarefiat, întrucît toate astrele se vedeau perfect prin el. Vegetația suferise schimbări evidente și cum acest lucru fusese anticipat, am căpătat încredere în previziunile înțelepților. Un foliaj luxuriant, cu totul necunoscut, împodobi toate plantele. Mai trecu o zi și năpasta nu ne lovise încă. Era clar că nucleul cometei ne va atinge primul. O mare schimbare se petrecuse în oameni și prima senzație de *durere* fu semnul sumbru ce descătușă vaietele tuturor. Durerea era cauzată de o contracție puternică a toracelui și plămînilor, la care se adăuga o insuportabilă uscăciune a pielii. Nu se putea nega faptul că atmosfera fusese serios afectată. Discuțiile se purtau acum în jurul componenței ei și a schimbărilor ce puteau surveni. Rezultatul acestei investigații ne umplu inimile de groază.

Se știa de mult că atmosfera era compusă din oxigen și nitrogen, în proporție de douăzeci și unu la sută oxigen și șaptezeci și nouă la sută nitrogen. Oxigenul, principiul arderii și propagatorul căldurii, e indispensabil vieții și totodată cel mai puternic agent energetic din natură. Nitrogenul, dimpotrivă, nu întreține nici viața, nici arderea. Un exces de oxigen produce deci un spor de vitalitate la toate formele de viață, ceea ce se și întîmplase în ultimul timp. Înspăimîntătoare era prelungirea acestei idei. La ce ar fi dus *o extracție totală de nitrogen?* O flacără irezistibilă, instantanee, atotcuprinzătoare și atotmistuitoare — împlinirea în cele mai mici și mai teribile detalii a profeţiilor biblice.

Mai e nevoie oare, Carmion, să-ți zugrăvesc nebunia omenirii dezlănțuite?

Tocmai caracterul rarefiat al cometei, care mai înainte ne umpluse de speranţă, era acum motivul disperării noastre. În impalpabilitatea ei gazoasă, vedeam bine mîna Destinului. Mai trecuse o zi, ducînd cu ea ultima rază de Speranţă. Respiram greu, sufocaţi de modificarea rapidă a atmosferei. Sîngele excesiv oxigenat alerga tumultuos în făgaşul prea strîmt. O nebunie fără seamăn puse stăpînire pe noi toţi. Cu braţele întinse statornic spre cerul ameninţător, strigam tremurînd din toată fiinţa. Nucleul distrugătorului ne ajunsese şi, chiar şi aici, în Eden, mă cutremur cînd îmi amintesc. N-am să mai lungesc povestea, Carmion, voi fi scurt ca pieirea noastră. Mai întîi, o lumină mare, lividă, se revărsă în lucruri. Apoi — să ne plecăm, o, Carmion, în faţa măreţiei fără seamăn a Atotputernicului! — de pretutindeni se înălţă un strigăt teribil, de parcă ar fi venit chiar din gura LUI; întreaga masă de eter ce ne acoperea se aprinse deodată cu o flacără pentru a cărei strălucire şi necruţătoare dogoare nici îngerii din cerul cunoaşterii pure nu au nume. Acesta a fost sfîrşitul.

FITZ-JAMES O'BRIEN

(1828 – 1862)

De origine irlandeză, Fitz James O'Brien se stabilește la New-York în 1852, reușind să se facă repede cunoscut în cercurile literare și teatrale. Piesa *A Gentleman from Ireland (Domnul din Irlanda)* s-a jucat cu mult succes vreme de cîteva stagiuni. S-a înrolat de timpuriu în Războiul Civil, de partea nordiștilor, murind în urma rănilor primite în luptă.

Povestirile sale dovedesc o fantezie vie, originală, un interes pasionat pentru speculațiile științifice, dar și pentru supranatural, un stil rafinat. Cele mai cunoscute sînt: *The Lost Room (Camera dispărută)*, *Făcătorul de minuni*, în care o legiune de soldăței de plumb sînt însuflețiți în scopul de a ucide copiii adunați la sărbătorile de iarnă, și *Himera*, inclusă în antologia de față. În aceasta din urmă, eroii obțin mulajul unui animal fantastic și periculos, dar, în spiritul fantasticului „realist" pe care-l practică, autorul propune două explicații verosimile: una este o extrapolare a teoriei refracției, încurajînd ipoteza existenței obiectelor și ființelor invizibile, cealaltă, eventualitatea ca toată întîmplarea să nu fie decît un vis al eroului, aflat sub influența drogurilor.

Lentila de diamant, publicată în 1858, figurează în mai toate antologiile de proză scurtă americană. Un microscopist descoperă într-o picătură de apă o făptură

încîntătoare, dar explorarea altor coridoare ale materiei îl pune în conflict cu lumea sa. Viziunea universurilor paralele, tragic separate, speculațiile în jurul eticii și legitimității științei îi apropie cel mai mult autorului eticheta propusă de unii exegeți: autor de anticipație.

HIMERA

Mărturisesc că încep cu strîngere de inimă povestirea ce urmează. Și aceasta deoarece evenimentele pe care doresc să le fac cunoscute sînt atît de neobișnuite, încît mă văd întîmpinat cu o neîncredere disprețuitoare: o accept dinainte. Cred că nu-mi lipsește curajul literar de a înfrunta scepticismul cititorului. După o matură deliberare, m-am hotărît deci să reproduc, într-o manieră cît se poate de simplă și directă, faptele cărora le-am fost martor în iulie trecut și care sînt fără precedent în analele curiozităților universului fizic.

Locuiesc în New York pe Strada 26 la numărul... Casa are unele ciudățenii, căpătînd, chiar, în ultimii doi ani, reputația de reședință a fantomelor. Este o clădire mare, impunătoare, înconjurată de ceea ce a fost odată o grădină, dar din ea nu a mai rămas decît o curte cu iarbă crescută în voie peste care se întinde lenjeria la albit. Puțul secat al unei fîntîni și cîțiva pomi fructiferi plini de noduri și uscături vorbesc de refugiul umbros și plăcut de altă dată: o grădină unde creșteau flori, rodeau fructe și se auzea murmurul domol al apei.

Casa e mare, spațioasă. Din holul uriaș, pornește în voluta o scară maiestuoasă, ce-și desfășoară zborul chiar prin mijlocul lui, iar camerele, de-o parte și de alta, sînt și ele foarte mari. A fost clădită în urmă cu cincisprezece-douăzeci de ani de domnul A, cunoscutul negustor newyorkez, care a zguduit lumea finanțelor printr-o imensă fraudă bancară. După cum bine

se știe, domnul A — a fugit în Europa, dar a murit de inimă rea la puțin timp după aceea. Aproape imediat ce vestea morții sale a ajuns la noi și a fost confirmată, s-a răspîndit zvonul că imobilul de la numărul... din Strada 26 este bîntuit de fantome. Văduva fusese deposedată de bunurile imobiliare, casa fiind acum locuită doar de un paznic și nevasta acestuia, instalați acolo de către agentul însărcinat cu închirierea ori vînzarea ei. Cei doi chiriași se plîngeau că erau tulburați de zgomote și întîmplări nefirești. Ușile se deschideau singure, cele cîteva piese de mobilier risipite prin cameră erau îngrămădite unele peste altele în timpul nopții de mîini necunoscute. Pașii unei făpturi invizibile urcau și coborau scările ziua în amiaza mare, întovărășiți de foșnetul unor nevăzute rochii de mătase și de lunecarea unor mîini la fel de fantomatice în lungul masivei balustrade a scării. Paznicul și nevasta sa declarară că nu mai pot trăi sub acel acoperiș. Agentul rîse, îi concedie și aduse alții în loc. Numai că zgomotele și fenomenele stranii de care se plînseseră cei doi au continuat. Povestea se răspîndi în vecini, și, în consecință, casa a rămas fără chiriași vreme de trei ani. Se prezentaseră cîțiva amatori, dar, mai înainte ca afacerea să fie încheiată, se întîmpla ca ei să afle neplăcutele zvonuri circulînd pe seama locuinței și renunțau.

Tocmai atunci proprietăreasa mea, care avea o pensiune în Bleecker Street și dorea să se mute mai aproape de centru, avu îndrăzneața idee de a închiria imobilul din Strada 26. Cum chiriașii ei se nimeriseră să fie persoane curajoase și deschise la minte, ea ne împărtăși intenția ei, fără să ne ascundă poveștile stranii răspîndite în jurul casei, unde intenționa să ne mute. În afară de două persoane mai slabe de înger — un căpitan de marină și un californian întors din căutarea de aur — care și-au anunțat imediat plecarea, toți ceilalți am hotărît să o însoțim pe doamna Moffat în incursiunea ei cavalerească în bîrlogul spiritelor. Ne-am mutat în luna mai și eram pur și simplu încîntați de noua noastră locuință. Porțiunea din Strada 26, unde era situată casa noas-

tră, aflată între Magistralele a Şaptea şi a Opta, e unul din cartierele cele mai plăcute din New York. Grădinile din spatele caselor, ce coboară aproape pînă la rîul Hudson, alcătuiesc în timpul verii un covor nesfîrşit de verdeaţă. Dinspre colinele Weehawkenului adie, peste rîu, un aer tare şi curat şi chiar grădina părăginită ce ne înconjoară casa, deşi încărcată de fringhii cu rufe în zilele de spălat, ne oferea un petec de gazon pe care să ne limpezim privirea şi un refugiu răcoros în serile de vară, unde fumam în amurg şi urmăream licuricii ce-şi aprindeau lanternele în iarba înaltă.

Bineînţeles, de îndată ce ne-am instalat, am început să aşteptăm apariţia fantomelor. Le aşteptam cu sufletul la gură. La cină nu povesteam decît întîmplări supranaturale. Unul dintre chiriaşi îşi achiziţionase pentru propria sa delectare cartea doamnei Crowe, intitulată *Faţa nevăzută a lucrurilor*, făcîndu-se detestat de toţi ceilalţi pentru că nu cumpărase douăzeci de exemplare.

Lectura cărţii nu i-a priit, în orice caz. S-a creat împotriva lui un adevărat sistem de spionaj. Dacă, din neatenţie, lăsa, pentru o clipă, cartea şi părăsea camera, aceasta era imediat acaparată şi citită cu voce tare cîte unui mic grup de iniţiaţi, în colţuri secrete. În ceea ce mă priveşte, m-am trezit deodată că sînt o persoană foarte importantă, deoarece se răspîndise vestea că aveam destule cunoştinţe în domeniul miraculosului şi că scrisesem odată o poveste al cărei erou era un spectru. Dacă se întîmpla să scîrţîie vreo masă ori vreun lambriu din imensa sufragerie, unde ne adunam cu toţii, se făcea, pe dată, tăcere şi fiecare se aştepta să audă un zornăit de lanţuri, ori să vadă silueta unei fantome.

După o lună de surescitare psihică, am fost siliţi să recunoaştem cu profundă dezamăgire că în casa aceea nu se petrecea absolut nimic înrudit, fie şi de departe, cu miraculosul.

E drept că majordomul negru susţinea sus şi tare că odată, în vreme ce se dezbrăca să se culce, o fiinţă nevăzută îi stinsese luminarea; cum însă îl descoperisem de mai multe ori

pe acest jupîn într-o stare în care o luminare trebuie să-i fi apărut ca două, m-am gîndit că nu era imposibil ca, dedulcindu-se mai mult ca de obicei cu licorile sale, să nu mai fi văzut defel luminarea la locul ei.

Aceasta era starea noastră de spirit cînd a survenit acea întîmplare atît de îngrozitoare și inexplicabilă, încît numai amintindu-mi, simt că mă cuprinde amețeala. Era în ziua de zece iulie. După cină, am ieșit în grădină împreună cu prietenul meu, doctorul Hammond, să ne fumăm pipa de seară. Independent de unele afinități, eu și doctorul eram uniți printr-un viciu comun: amîndoi fumam opiu. Ne știam unul altuia secretul și-l respectam. Împreună gustam acel minunat elan al gîndirii, acea intensificare a facultăților perceptive, acel sentiment al infinitului existenței, cînd păream să comunicăm cu întregul univers — pe scurt, inimaginabila beatitudine spirituală la care nu aș renunța nici pentru un regat, dar pe care dumneata, cititorule, sper să nu o cunoști niciodată.

Orele de desfătare toxicomanică erau speculate cu rigoare științifică. Nu fumam orbește elixirul paradisului, abandonîndu-ne visele hazardului.

Odată cu fumul inhalat, ne dirijam conversația prin cele mai luminoase coridoare ale gîndului. Discutam despre Orient și ne străduiam să evocăm magica panoramă a decorului său somptuos. Ne opream la cei mai senzuali poeți — aceia care au pictat viața în roșul sîngelui aprins, viața înflorind de sănătate, clocotind de pasiuni, viața împlinită, posedînd cheia tinereții, forței și frumuseții. Dacă discutam despre *Furtuna* lui Shakespeare, întîrziam în jurul figurii lui Ariel, evitîndu-l pe Caliban. Precum ghebirii[1], ne întorceam fața spre răsărit și nu vedeam decît chipul însorit al lumii.

Prin ingenioasa dirijare a fluxului gîndirii, eram răsplătiți cu viziuni feerice. Splendorile tărîmului de basm al celor

---

[1] Sau parși, adepți ai zoorastrismului, care după cucerirea Persiei de către arabi (secolul al VII-lea) s-au refugiat în India.

o mie și una de nopți ne colorau visele. Pășeam peste modesta pajiște cu mersul și ținuta unor regi. Cîntecul broaștei ce se lipea de scoarța prunilor sălbăticiți picura în urechile noastre sonurile unei muzici divine. Casele, pereții și străzile se topeau ca niște nori și înaintea noastră, se deschideau porțile unor privelişti mărețe. Era o tovărășie încîntătoare. Gustam mai deplin plăcerea, căci, și în clipele de extaz, fiecare era conștient de prezența celuilalt. În felul acesta, bucuria personală devenea geamănă, vibrînd și aplificîndu-se muzical.

În seara de zece iulie, eu și doctorul căzuserăm într-o stare de spirit metafizică. Ne-am aprins pipele mari, umplute cu tutun turcesc, în mijlocul cărora fumega o nucă neagră de opiu. Asemeni celei din basm, aceasta conținea, în sfera ei minusculă, desfătări ce nu sînt nici la îndemîna împăraților lumii.

Ne plimbam și discutam. Gîndurile ne erau stăpînite de o stranie perversitate. Pur și simplu, nu voiau să se reverse pe făgașurile însorite spre care ne străduiam să le dirijăm. În mod inexplicabil, deviau cu încăpățînare în albiile întunecate și pustii ale sufletului apăsat de tristețe. În zadar ne avîntam, după vechile noastre obiceiuri, pe țărmurile Orientului, discutînd despre veselele lui bazaruri, despre strălucitele vremi ale măritului Harun[1], despre haremuri și palate aurite. Demoni întunecați se năștea u necontenit din cuvintele noastre, creșteau precum duhul eliberat de pescarul din poveste, din ulciorul de aramă, pînă ce stingeau ultima scînteie din închipuirile noastre edenice. Pe nesimțite, ne-am lăsat furați de duhul întunecat ce ne ademenea și am lunecat în speculații oculte. Discutam de cîteva clipe despre înclinarea spre misticism a minții umane și despre interesul aproape universal pentru poveștile de groază, cînd deodată Hammond mă întrebă:

[1] Harun Al-Rasid, calif de Bagdad, protector al artelor, eroul celor *O mie și una de nopți.*

— Care crezi dumneata că e lucrul cel mai terifiant din toate?

Întrebarea m-a pus în încurcătură. Mă puteam gîndi, firește, la multe situații de groază. A te împiedica de un cadavru în întuneric; a privi, așa cum mi s-a întîmplat odată, o femeie luată de un rîu adînc și vijelios, zbătîndu-se îngrozitor și scoțînd niște țipete sfîșietoare, în timp ce noi, spectatorii, priveam împietriți de la fereastra situată la o înălțime de șaizeci de picioare[1] deasupra apei, incapabili de a interveni pentru a o salva, siliți să-i urmărim muți ultimele zvîrcoliri și dispariția. Apoi, rămășițele unui naufragiu fără nici o urmă de viață, pe care le vezi plutind în derivă pe imensitatea oceanului, alcătuiesc o imagine cutremurătoare, căci sugerează o tragedie cu atît mai cumplită, cu cît nu poate fi cunoscută în întregime. Pentru prima dată, mi-am dat seama că trebuie să existe o și mai desăvîrșită întruchipare a spaimei, un Rege al groazei, în prezența căruia toate celelalte devin nesemnificative. Oare ce putea fi? În ce împrejurări apare?

— Trebuie să-ți mărturisesc, Hammond, că pînă acum nu mi-am pus această întrebare. Simt că trebuie să existe un-nu-știu-ce mai îngrozitor decît toate. Dar nu m-aș încumeta nici pe departe să încerc a-l defini.

— Și eu cred același lucru, Harry, mi-a răspuns. Mă simt capabil să trăiesc o experiență mai teribilă decît tot ceea ce a conceput mintea omenească vreodată — ceva care să combine într-un nefiresc aliaj elemente considerate cu totul incompatibile. Chemarea vocilor din romanul *Wieland*[2] al lui Brockden Brown te înfioară, la fel descrierea portretului Celui din Prag din *Zanoni* al lui Bulwer[3], dar, continuă, clă-

---

[1] Aproximativ optsprezece metri.

[2] Tînărul Wieland aude „voci" misterioase care-i cer să-și ucidă întreaga familie. În cele din urmă, se descoperă că proveneau de la un ventriloc.

[3] *E.G. Bulwer-Lytton (1803–1873)*, scriitor englez, autor, printre altele, de istorii oculte.

ținîndu-și capul cu un aer sumbru, există ceva în ordinea teribilului care le depășește.

— Ascultă, Hammond, l-am întrerupt, hai să încetăm această discuție, pentru Dumnezeu. Te asigur că nu ne va fi bine.

— Nu știu ce-i cu mine astă seară, răspunse el, dar mintea mi-e plină numai de gînduri ciudate și sumbre. Simt că dacă aș avea darul cuvîntului, aș putea scrie o poveste în maniera lui Hoffman.

— Ei bine, dacă-i vorba să purtăm discuții hoffmaniene, prefer să mă culc. Opiul și coșmarele nu merg împreună. Ce atmosferă apăsătoare! Noapte bună, Hammond.

— Noapte bună, Harry. Îți doresc vise plăcute!

— Iar eu, melancolicule, îți doresc să ai parte numai de duhuri, vîrcolaci și vrăjitori!

— Ne-am despărțit, ducîndu-ne fiecare în camera sa. M-am dezbrăcat în grabă și m-am băgat în pat, luîndu-mi, ca de obicei, o carte pe care o citeam pînă ce mi se făcea somn. Am deschis-o de îndată ce mi-am pus capul pe pernă, dar în clipa următoare o și făceam să zboare în celălalt colț al camerei. Era *Istoria Monștrilor* de Goudon — o carte bizară, pe care o achiziționasem recent de la Paris dar care, în starea mea de spirit de atunci, nu putea fi nicidecum o companie plăcută. M-am hotărît să renunț la citit și, micșorînd becul cu gaz pînă ce nu mai pîlpîia decît o lumînță albăstrie, m-am întins să mă odihnesc.

Camera era cufundată într-un întuneric deplin. Stropul de gaz ce mai ardea încă nu lumina la mai mult de trei țoli[1] în jurul becului. Mi-am acoperit ochii cu brațul, de parcă voiam să-i ferese pînă și de întuneric, și am încercat să nu mă mai gîndesc la nimic. Zadarnic. Poveștile confuze la care făcuse aluzie Hammond în grădină îmi veneau în minte. Mă luptam să le împiedic. Înălțam metereze în calea gîndurilor, pentru a le îndepărta. Ele se îmbulzeau, mă asaltau din nou.

---

[1] Șapte centimeri.

În vreme ce zăceam nemișcat ca un mort, sperînd ca printr-o imobilitate fizică totală să-mi cîștig și odihna minții, s-a întîmplat un lucru îngrozitor. Ceva greu ca plumbul îmi căzu pe piept, parcă din tavan, și, în clipa următoare, am simțit două mîini osoase înșfăcîndu-mă de gît și încercînd să mă sugrume.

Nu sînt fricos și am destulă forță fizică. Fulgerătorul atac, în loc să mă paralizeze, mi-a mobilizat fiecare nerv la maximum. Am reacționat din instinct, mai înainte ca mintea mea să realizeze grozăvia situației. Într-o clipă, îmi încolăcisem brațele în jurul jivinei, strîngînd-o la piept cu toată forța pe care ți-o dă disperarea. Mîinile ce mă sugrumau își slăbiră strînsoarea, și am putut din nou să respir. A început apoi o luptă pe viață și pe moarte. Cufundat în întunericul cel mai adînc, neavînd cîtuși de puțin habar cine era Ființa care mă atacase atît de neașteptat, lunecîndu-mi tot timpul din mîini, din cauza totalei sale goliciuni, după cum mi se părea, mușcat de umăr, gît și piept de niște colți ascuțiți, silit să-mi apăr tot timpul gîtlejul de o pereche de mîini osoase și agile, pe care nici cu cele mai disperate eforturi nu le puteam imobiliza — toate acestea la un loc îmi solicitau întreaga forță, îndemînare și îndrăzneală de care eram capabil.

În cele din urmă, după o încleștare surdă și epuizantă, am reușit să mă ridic deasupra agresorului. Odată ce-i înfipsesem genunchiul în ceea ce presupuneam că-i este pieptul, am știut că am învins. M-am oprit o clipă ca să-mi trag suflarea. Auzeam jivina gîfîind în întuneric și-i simțeam bătaia năvalnică a inimii. Părea la fel de sfîrșită ca și mine; era o consolare. În acea clipă mi-am amintit că, înainte de culcare, obișnuiam să-mi pun sub pernă o batistă mare, de mătase galbenă. Am bîjbîit după ea pe întuneric și am găsit-o. În cîteva secunde, legasem cu ea membrele creaturii.

Mă simțeam relativ în siguranță. Nu-mi mai rămînea decît să aprind lampa și, după ce vedeam cine era agresorul meu din miez de noapte, să-i trezesc pe ai casei.

Mărturisesc că din orgoliu nu voiam să dau alarma mai înainte. Doream să capturez singur, fără nici un ajutor, jivina aceea, sau ce-o fi fost.

Fără să-i dau drumul prizonierului nici o clipă, am lunecat din pat pe podea, trăgîndu-l după mine. Pînă la becul cu gaz mai erau doar cîţiva paşi. I-am făcut cu cea mai mare precauţie, neslăbind nici o clipă strînsoarea. Ajunsesem la o lungime de braţ de luminiţa albastră. Iute ca fulgerul, mi-am eliberat o mînă inundînd camera de lumină. M-am întors pentru a-mi privi captura.

Renunţ pînă şi să încerc a descrie ceea ce am simţit în momentul acela. Presupun că trebuie să fi urlat de groază, căci, în mai puţin de un minut, toţi locatarii năvăliseră în camera mea. Mă înspăimînt şi acum amintindu-mi de acea clipă cutremurătoare. Nu vedeam nimic. Chiar aşa. Cu un braţ strîngeam cît puteam de tare un trup gîfîitor, în vreme ce celaltă mînă era încleştată de un grumaz pe care-l simţeam la fel de viu şi de fierbinte ca al meu şi totuşi, cu acest corp viu în mîinile mele, lipit de trupul meu, şi în ciuda fascicolului puternic de lumină, nu vedeam nimic. Nici măcar un contur - un abur!

Încă nu am ajuns să realizez pe deplin situaţia mea de atunci. Nu-mi amintesc perfect întregul incident. În van îmi storc creierul pentru a pricepe înnebunitorul paradox.

Fiinţa aceea respira. Îi simţeam în obraz suflul fierbinte. Se zbătea ca un demon. Avea mîini care se încleştau de mine. Avea pielea netedă, lunecoasă ca şi a mea. O strîngeam la piept şi o simţeam tare ca piatra — şi totuşi era cu desăvîrşire invizibilă!

Mă mir cum de nu am leşinat, ori n-am înnebunit pe loc. Un instinct miraculos trebuie să mă fi ajutat căci, în loc să dau drumul teribilei Enigme, în acele momente de groază, strîngeam creatura nevăzută cu atîta forţă, încît se convulsiona de durere.

Tocmai atunci intră Hammond urmat de ceilalți locatari. De cum mi-a văzut chipul care oferea, cred, o priveliște înspăimîntătoare — s-a repezit spre mine, strigînd:

— Dumnezeule mare, Harry, ce s-a întîmplat?

— Hammond! Hammond! l-am chemat. Vino aici. O, e îngrozitor! Am fost atacat în pat de o ființă necunoscută. O string acum în brațe, dar n-o văd... n-o văd!

Impresionat de groaza neprefăcută de pe fața mea, Hammond înaintă cîțiva pași. Avea o expresie îngrijorată, dar totodată nedumerită.

Un chicotit înfundat se auzi din grupul celorlalți vizitatori. Rîsul lor înăbușit mă înfurie groaznic. Să rîzi de un om aflat într-o asemenea situație! Era o cruzime de neiertat.

Acum abia înțeleg cît de ridicol trebuie să le fi părut eu, luptîndu-mă din răsputeri cu vidul și cerînd ajutor împotriva unei himere. Atunci însă furia împotriva celor ce se amuzau pe seama mea era atît de mare, încît dacă aș fi putut i-aș fi ucis pe loc.

— Hammond! Hammond! am strigat din nou disperat, vino odată, pentru Dumnezeu. Nu mai pot ține... creatura asta mult timp. Mă biruie. Ajutor! Ajutor!

— Harry, șopti Hammond apropiindu-se, ai fumat prea mult opiu.

— Îți jur, Hammond, că nu-i o himeră, i-am răspuns la fel de încet. Nu vezi cum îmi zguduie tot trupul? Dacă nu mă crezi, convinge-te singur. Pune mîna și pipăie.

Hammond înaintă și, punînd mîna unde-i arătam eu, scoase un urlet de groază. Se convinsese!

Într-o clipă descoperi undeva în camera mea o bucată lungă de sfoară, pe care o petrecu și o înnodă în jurul ființei nevăzute.

— Harry, îmi zise cu vocea răgușită, căci, deși își păstrase prezența de spirit, era adînc tulburat. Harry acum e în siguranță, nu mai poate scăpa. Dă-i drumul, bătrîne, dacă ai obosit. Jivina nu se poate mișca.

Eram la capătul puterilor, aşa că m-am bucurat să-i ascult îndemnul.

Hammond îşi înfăşurase pe mînă capetele sforii ce lega Nevăzutul, privind la ciudata imagine din faţa sa: o sfoară răsucită şi înnodată strîns în jurul unui spaţiu gol. Nu mi-a mai fost dat să văd o asemenea expresie de groază pe chipul unui om, exprimînd în acelaşi timp şi tot curajul şi hotărîrea de care-l ştiam capabil. Îşi strîngea cu hotărîre buzele albite şi puteai să-ţi dai seama că teama ce-l stăpînea nu-i îngenunchease spiritul.

Nu se pot descrie zăpăceala şi panica spectatorilor care asistau la uluitoarea scenă dintre Hammond şi mine — privind pantomima înlănţuirii a Ceva ce se zbătea, sau văzîndu-mă aproape leşinat de efort, după ce îmi încheiasem sarcina de temnicer. Cei mai slabi de înger fugiră din cameră. Puţinii rămaşi se adunară lîngă uşă şi nu putură fi determinaţi cu nici un chip să se apropie de Hammond şi captura sa, deşi spaima lor avea şi o undă de scepticism. Nu aveau curajul să verifice singuri, dar se îndoiau. Zadarnic îi rugam pe cîţiva bărbaţi să se apropie şi să se convingă prin pipăit că în cameră exista o fiinţă invizibilă. Se arătau neîncrezători, deşi ar fi putut să-şi risipească îndoielile. Cum se poate, întrebau ei, ca un trup solid, viu şi care respiră să fie invizibil?

I-am făcut semn lui Hammond şi, învingîndu-ne spaima şi repulsia ce ne-o inspira atingerea jivinei, am ridicat-o amîndoi, aşa legată cum era, şi am dus-o în pat. Avea aproximativ greutatea unui băiat de vreo paisprezece ani.

— Şi-acum, amicilor, le-am zis, în vreme ce Hammond, şi cu mine ţineam jivina deasupra patului, vă voi da dovada incontestabilă că acesta este un trup material, solid şi greu pe care totuşi nu-l puteţi vedea. Priviţi, vă rog, cu atenţie, suprafaţa patului!

Eram uimit de propriul meu curaj, tratînd cu atîta calm o situaţie cu totul ieşită din comun. Îmi revenisem însă din primele momente de groază şi încercam acum un oarecare orgoliu ştiinţific care învinsese orice alt sentiment.

Ochii spectatorilor se îndreptară imediat spre pat. La un semnal, eu și Hammond am dat drumul creaturii. Se auzi zgomotul înfundat al căderii unui corp greu pe o suprafață moale. Lemnăria patului scîrțîi. Pe pernă și pe pat se întipări o formă distinctă. Martorii noștri scoaseră un urlet și o luară la fugă, lăsîndu-ne pe mine și pe Hammond singuri cu Misterul nostru.

O vreme am rămas tăcuți, ascultînd respirația gîfîitoare a ființei ce se zvîrcolea în așternut, încercînd fără succes să se elibereze.

— Harry, e îngrozitor, zise Hammond.

— Îngrozitor, într-adevăr.

— Dar nu inexplicabil.

— Nu inexplicabil! Ce vrei să spui? Așa ceva nu s-a mai pomenit de cînd e lumea. Nu știu ce să cred, Hammond. Dele Domnul să nu fi înnebunit și să nu fiu pradă unor halucinații!

— Ia să cugetăm puțin, Harry. Ne aflăm în prezența unui corp solid, pe care-l putem pipăi, dar nu-l vedem. Faptul e atît de neobișnuit, încît ne umple de groază. Și, totuși, nu cunoaștem oare un fenomen asemănător? Ia o bucată de sticlă șlefuită. Este tangibilă și transparentă. Numai o anumită neomogenitate chimică o împiedică să fie atît de transparentă, încît să devină invizibilă. *Teoretic* vorbind, te rog să observi, *nu este imposibil* să fabrici o sticlă atît de pură și omogenă în structura sa atomică, încît razele soarelui să treacă prin ea, așa cum străbat aerul, refractate dar nu reflectate. Nu vedem aerul, deși îl simțim.

— Sînt de acord cu tine, Hammond, dar teoria privește materia ne însuflețită. Sticla nu respiră și nici aerul. În timp ce acest ceva are o inimă care bate, o voință ce-l animă și plămîni inspirînd și respirînd.

— Uiți fenomenele discutate adesea în ultima vreme, îmi spuse grav doctorul. La ședințele de spiritism, cei adunați în jurul mesei au simțit că sînt luați de mînă de ființe invizibile; mîini fierbinți, părînd să pulseze de viață.

— Cum? Crezi că făptura asta e...

— Nu știu ce este, îmi răspunse solemn. Dar cu voia Celui de Sus și cu ajutorul tău, o voi cerceta cu de-amănuntul.

Am veghеat amîndoi toată noaptea, fumînd pipă după pipă, lîngă patul pe care ființa nepămînteană se zbătea și gîfîia pînă ce, în cele din urmă, a dat semne de oboseală. După respirația slabă și regulată, ne-am dat seama că adormise. În dimineața următoare, toată casa era în mare fierbere. Membrii pensiunii se adunaseră pe palierul din fața ușii, iar Hammond și cu mine eram eroii zilei. A trebuit să răspundem la o avalanșă de întrebări privind starea prizonierului nostru extraordinar, căci nimeni în afara noastră nu se încumeta să pună piciorul în cameră.

Făptura se trezise. Ne puteam da seama după convulsiile ce mișcau așternutul, în efortul ei de a scăpa. Era, într-adevăr, înfricoșător să privești acele manifestări indirecte ale luptei agonizante pentru libertate.

Cît fusese noaptea de lungă. Hammond și cu mine ne frămîntașem creierul pentru a afla un mijloc de a pune în evidență înfățișarea misterioasei creaturi. Din cîte ne-am putut da seama, pipăindu-i trupul, poseda forme și trăsături umane. Avea gură, cap rotund și neted, fără păr, nas, puțin reliefat însă, iar mîinile și picioarele semănau cu ale unui băiat. La început ne-am gîndit să o așezăm pe o suprafață plană și să-i trasăm conturul cu o cretă, așa cum iau cizmarii forma labei piciorului. Am renunțat însă, căci un asemenea contur tot nu ne-ar fi oferit nici cea mai vagă idee despre conformația sa.

Mi-a venit atunci o idee fericită. Puteam să-i facem un mulaj de ghips, realizînd o efigie, solidă, capabilă să ne lămurească pe deplin cu cine aveam de-a face. Dar cum să procedăm? Zbătîndu-se, făptura ar fi deformat mulajul. O altă idee. Ce-ar fi să o adormim cu cloroform? Avea aparat respirator, era evident acest lucru, căci o auzeam respirînd. Odată anesteziată, puteam face cu ea ce doream. Am trimis după doctorul X și, după ce vrednicul medic și-a revenit din uluire, i-a administrat anesteziicul. Trei minute mai tîrziu am putut s-o dezlegăm,

iar un modelier îi acoperi în grabă trupul invizibil cu lut umed. După alte cinci minute eram în posesia formei, iar mai înainte de căderea serii, dispuneam de o reproducere grosolană a Misterului. Avea conformație umană — deformată, stranie și dezgustătoare, dar, totuși, umană. Era mică — înălțimea sa nu depășea patru picioare și cîțiva țoli[1], iar membrele aveau o musculatură foarte dezvoltată. Chipul său întrecea în hidoșenie tot ceea ce văzusem vreodată. Gustave Doré[2], Callot[3] ori Tony Johannot[4] nu au conceput nicicînd ceva atît de respingător. Doar într-o ilustrație a celui din urmă, la *Un Voyage où il vous plaira*, poți vedea un chip oarecum asemănător, dar nici acolo. Așa îmi închipuiam eu că trebuie că arate un vîrcolac și nu părea deloc incapabil de a se hrăni cu carne de om.

După ce ne-am satisfăcut curiozitatea și i-am rugat pe toți ai casei să păstreze secretul, ne-am întrebat ce să facem cu enigmatica făptură? Era imposibil să ținem în casă o asemenea oroare. Era la fel de imposibil să-i dăm drumul în lume. Mărturisesc că i-aș fi făcut de petrecanie, dar cine să-și asume răspunderea? Cine să-și ia asupra sa execuția acelei dezgustătoare caricaturi a ființei umane? Zi după zi, problema era dezbătută cu toată seriozitatea. Toți chiriașii părăsiseră casa. Doamna Moffat era disperată și ne amenința că o să ne dea în judecată, pe Hammond și pe mine, dacă nu îndepărtăm Monstrul. Răspunsul nostru era: „Dacă vrei, plecăm, dar nu putem lua cu noi această făptură. Fă-i dumneata de petrecanie, dacă dorești. În casa dumitale a apărut. E deci problema dumitale."

---

[1] Aproximativ un metru și treizeci de centimetru.

[2] *Gustave Doré (1833—1883)*, desenator și pictor francez. Ilustrator, printre altele, al *Infernului* lui Dante.

[3] *Jaques Callot (1592—1635)*, gravor francez, autor a numeroase stampe și desene. Menționarea sa de către O'Brien se datorează, probabil, acelor spiriduși liliputani care-i populează unele lucrări.

[4] *Tony Johannot (1803—1952)*, unul din cei mai talentați ilustratori ai unor opere romantice.

Nu avea, bineînțeles, ce să ne spună. Doamna Moffat nu a putut găsi pe nimeni care, din prietenie ori pentru bani, să se apropie măcar de misterioasa făptură.

Partea cea mai neobișnuită a situației era că habar nu aveam cu ce se hrănea de obicei. Tot ceea ce ne-am gîndit noi să-i punem dinainte a rămas neatins. Era îngrozitor să asiști zi după zi la zbaterea ei în așternut, să-i auzi respirația și să știi că moare de foame.

Au trecut, zece, douăsprezece zile, două săptămîni și făptura încă mai trăia. Inima se auzea totuși din ce în ce mai slab și, în cele din urmă, aproape încetase să mai bată. Era evident că murea din lipsă de hrană. În vreme ce se desfășura teribila luptă cu moartea, m-a cuprins tristețea. Nu puteam să dorm. Oricît de respingătoare era făptura aceea, ți se făcea milă gîndindu-te la suferințele prin care trecea.

A murit în cele din urmă.

Hammond și cu mine am găsit-o într-o dimineață, țeapănă în pat. Inima încetase să mai bată, plămînii să mai respire. Ne-am grăbit s-o îngropăm în grădină. Stranie înmormîntare a mai fost aruncarea acelui cadavru invizibil în groapa jilavă. Mulajul l-am dăruit doctorului X, care-l păstrează în muzeul său din Strada 10.

Aflîndu-mă în ajunul unei lungi călătorii, din care s-ar putea să nu mă mai întorc, am schițat aici povestea celei mai ciudate întîmplări din viața mea.

CUPRINS

Prefață V
Notă asupra ediției XXXV

CHARLES BROCKDEN BROWN
Edgar Huntly (fragmente) 2

WILLIAM AUSTIN
Peter Rugg, dispărutul 23

WASHINGTON IRVING
Cavalerul de Malta 57
Dolph Heyliger 72

NATHANIEL HAWTHORNE
Mascarada guvernatorului Howe 142
Chipul cioplit 157
Povestea bătrînei 170

EDGAR ALLAN POE
Prăbușirea Casei Usher 182
Convorbirea dintre Iros și Carmion 205

FITZ-JAMES O'BRIEN
Himera 243

proză fantastică americană

«Istoria fantasticului american poate fi privită ca o îndelungată strădanie de a crea o mitologie specific națională. E vorba de un proces anevoios și discontinuu, implicînd frecvente împrumuturi din alte literaturi, valorificarea miraculosului folcloric ce a supraviețuit fragmentar ori în forme raționalizate și, în fine, transformarea fantezielor verbale și simbolismul în narațiuni mitice...

Literatura imaginarului e valoroasă prin caracterul ei conservator. Ea încorporează ancestrale credințe și intuiții într-o cochilie doar aparent lipsită de importanță. Rădăcinile ei sînt mai vechi decît scrisul, îngropîndu-se în timpuri imemoriale, modificîndu-se totuși în funcție de schimbările survenite în existența noastră. Fantasticul american transpune povești străvechi în forme noi, adecvate sensibilității noastre, împrumutînd eposului național dimensiunea eternității.»

BRIAN ATTEBERY

editura minerva

Vol. I-II, Lei 14